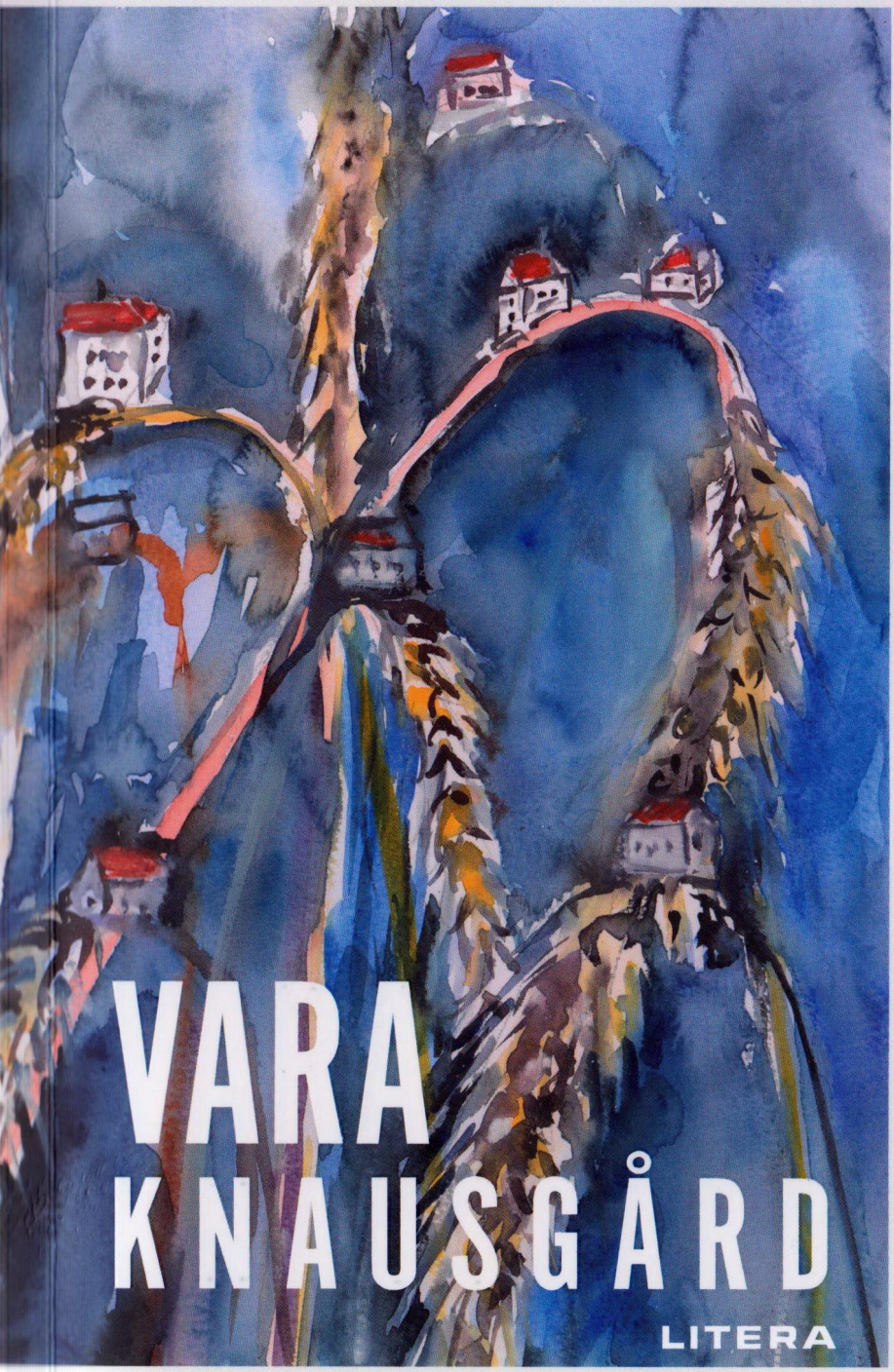
VARA
KNAUSGÅRD
LITERA

VARA

KARL OVE KNAUSGÅRD

Karl Ove Knausgård (n. 1968) este un scriitor norvegian cunoscut mai ales pentru cele șase romane autobiografice intitulate sugestiv *Lupta mea* (*Min kamp*). Născut în Oslo, Knausgård a crescut pe insula Tromøya, în Arendal și în Kristiansand, și a făcut studii de artă și literatură la Universitatea din Bergen. A debutat în 1998 cu romanul *Ute av verden*, pentru care a primit Premiul pentru Literatură al Criticilor Norvegieni, acordat pentru prima dată unui roman de debut. Între 1999 și 2002, Knausgård a fost coeditor la *Vagant*, o revistă literară norvegiană fondată în 1988, pentru care a realizat interviuri extrem de interesante cu scriitorii Rune Christiansen și Thure Erik Lund. Al doilea roman, *En tid for alt* (2004), a fost la fel de bine primit de critică și a fost nominalizat la Premiul pentru literatură al Consiliului Nordic și la IMPAC Dublin Literary Award. Consacrarea a venit însă odată cu publicarea, între 2009 și 2011, a seriei de romane autobiografice însumând peste 3500 de pagini, care a devenit unul dintre cele mai mari fenomene literare în Norvegia, cu peste 450 000 de exemplare vândute. În 2010, scriitorul a înființat o mică editură împreună cu Yngve Knausgård (fratele său) și cu Asbjørn Jensen. În 2015–2016 a publicat patru cărți dedicate anotimpurilor: *Om høsten* (*Toamna*), *Om vinteren* (*Iarna*), *Om våren* (*Primăvara*) și *Om sommeren* (*Vara*).

VARA

KARL OVE KNAUSGÅRD

Cu ilustrații de Anselm Kiefer

Traducere din limba engleză
JUSTINA BANDOL

LITERA
București
2020

Om sommeren
Karl Ove Knausgård
Copyright text © 2016 Karl Ove Knausgård
Toate drepturile rezervate
Copyright traducere în limba engleză © 2018 Ingvild Burkey
Copyright ilustrații © Anselm Kiefer
Toate drepturile rezervate

Această traducere a fost publicată cu sprijinul financiar al NORLA.

Editura Litera
O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România
tel.: 021 319 6390; 031 425 1619; 0752 548 372
e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe

Vara
Karl Ove Knausgård

Copyright © 2020 Grup Media Litera
pentru versiunea în limba română
Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fiii
Corector: Ionel Palade
Prepress copertă: Flori Zahiu
Tehnoredactare și prepress: Ofelia Coșman

Seria de ficțiune a Editurii Litera este coordonată
de Cristina Vidrașcu Sturza.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
KNAUSGÅRD, KARL OVE
Vara / Karl Ove Knausgård; cu il. de Anselm Kiefer;
trad. din lb. engleză: Justina Bandol. – București:
Litera, 2020
ISBN 978-606-33-6347-4
I. Kiefer, Anselm (il.)
II. Bandol, Justina (trad.)
821.113.5

CUPRINS

IUNIE 11
Aspersoare 13
Castani 17
Pantaloni scurți 21
Pisici 25
Campinguri 30
Noapte de vară 35
După-amiază de vară 39
Inteligență 43
Spumă 47
Mesteacăn 52
Limacși 56
Coacăze 60
Ploaie de vară 64
Lilieci 67
Barcă de pescuit 71
Lup 75
Lacrimi 79
Mixer electric 84
Jurnal, iunie 89

IULIE 243
Gazon 245
Cuburi de gheață 249
Pescărușii 253
Musculițe de oțet 257
Cireș 262
Scrumbii 265
Viespi 270
Spectacol de cascadorie 276
Locuri de joacă 280
Liliacul 284
Grătar 290
Sting 296
Răscoage 300
Câini 304
Gjerstadholmen 309
Țânțari 313
Leșin 318
Marmite 325

Jurnal, iulie 331

AUGUST 413
Haine 415
Înghețată 419
Sare 426
Râme 430
Ekelöf 434
Bicicletă 438
Backer 443
Cinism 447
Prune 451
Piele 455
Fluturi 459
Ouă 463
Plenitudine 467
Viespi de pământ 470
Circ 474
Repetiție 478
Pescuit de crabi 481
Buburuze 485

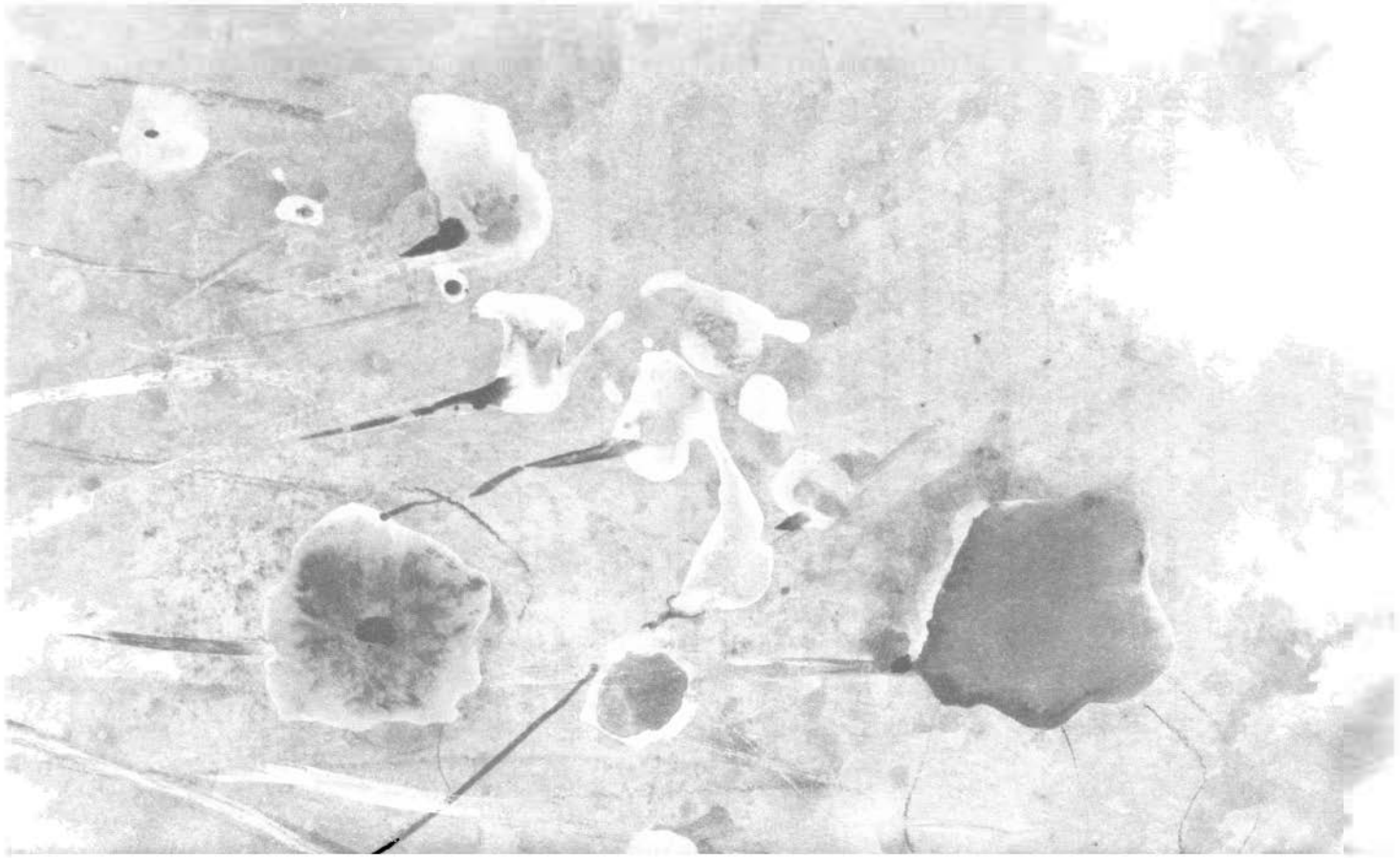

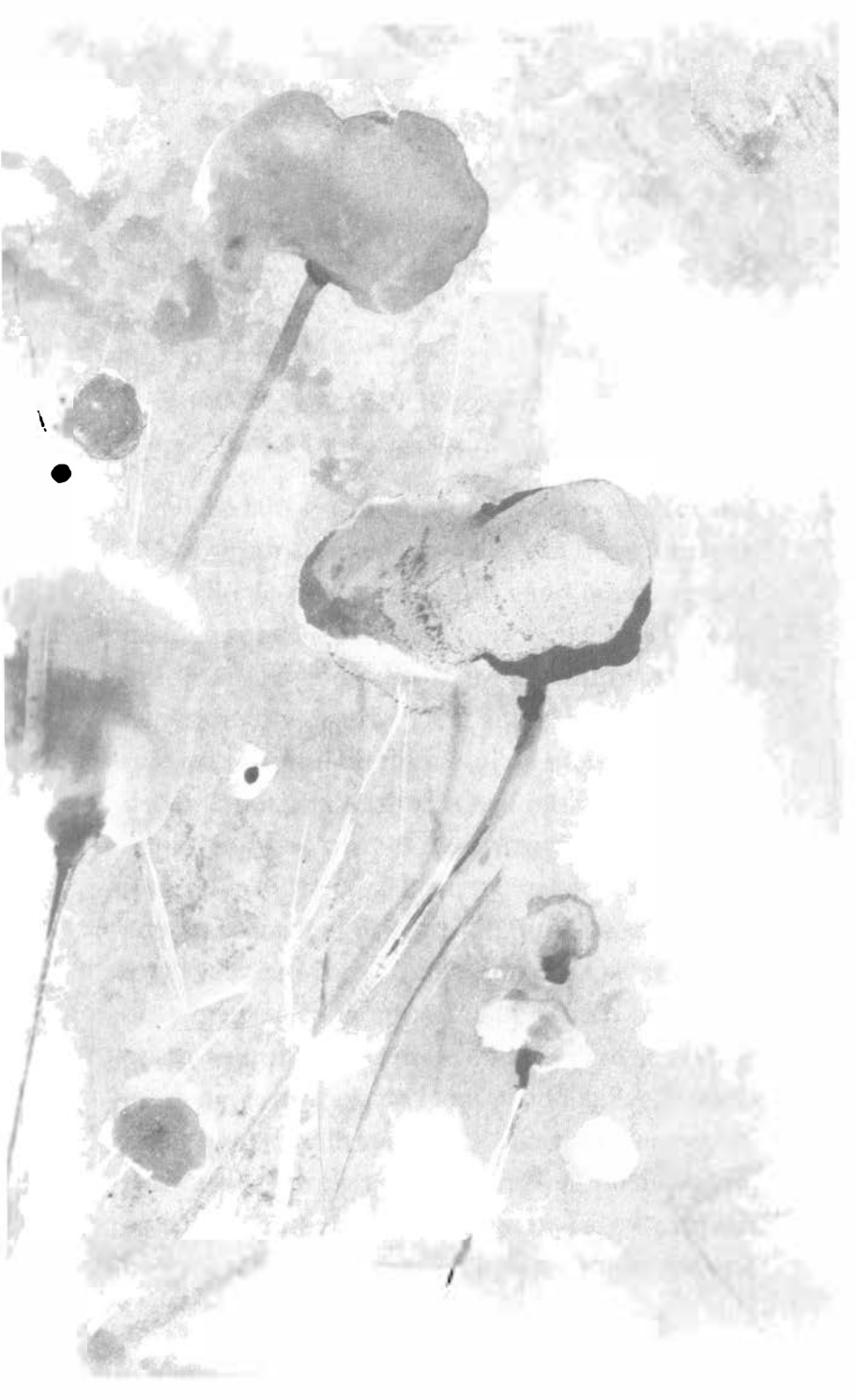

ASPERSOARE

Niciodată nu mi-am dat seama cu adevărat că am propriul meu aspersor, era doar unul din lucrurile cu care ne-am ales când am cumpărat casa, la fel ca maşina de tuns iarba, foarfeca de grădinărit, greblele şi toate celelalte ustensile necesare într-o curte. Deşi am prins de nenumărate ori furtunul de robinetul de pe veranda casei de vară, deşi am auzit apa mai întâi fâsâind, apoi năpustindu-se prin el, am văzut jeturile subţiri ţâşnind în curte până la vreo cinci metri înălţime, adesea scânteind în soare, şi, după ce se legănau încet, căzând într-o parte, doar ca să se ridice din nou şi să cadă în partea opusă, cu o mişcare ce mi-a amintit mereu de o mână care se clatină în semn de salut, n-am făcut niciodată legătura cu mine sau cu viaţa mea, ca şi când ceea ce reprezintă aspersoarele nu mă reprezintă pe mine sau, cu alte cuvinte, ca şi cum viaţa pe care o duc aici nu e cu adevărat a mea, ci pur şi simplu ceva pe

care se întâmplă să-l fac în clipa de față. A trage o concluzie atât de generală de pe urma a ceva atât de insignifiant ca brațul acesta metalic găurit prin care curge apa poate părea exagerat, doar că, dintre toate lucrurile de care-mi amintesc din verile copilăriei, aspersorul e cel mai emblematic, e obiectul în jurul căruia memoria mea adună cel mai mare număr de stări sufletești și de evenimente și care-mi trezește cele mai multe asociații. Toate casele din cartierul nostru aveau aspersor, și toate aspersoarele erau la fel, așa încât, în zilele de vară când strălucea soarele, filamentele acestea arcuite, scânteietoare, de apă se vedeau pretutindeni. Deseori, peluzele pe care fuseseră instalate erau pustii, de parcă aspersoarele duceau o existență proprie, independentă, ca niște făpturi ale apei mari și prietenoase. Apa cădea pe iarbă cu un sunet aproape neauzit, o stropeală ușoară și fină, care putea fi înăbușită de șuierul șuvoiului din furtun – sau de la robinet, dacă furtunul nu era strâns bine –, deși putea la fel de bine să se transforme în foșnet sau chiar într-o barabană ușoară dacă aspersorul era poziționat în așa fel încât apa să lovească frunzele unui copac sau tufiș. Sunetele acestea, care se înălțau și coborau aparent metodic și răbdător, ca ale unei trude migăloase, și care dădeau și

ele senzația că firul arcuit de apă e o ființă independentă, puteau să dureze toată ziua până la lăsarea întunericului, netulburate de activitatea stăpânilor casei, ba chiar și toată noaptea, deși asta se întâmpla rar, pentru că, cine știe de ce, pe atunci se considera nepotrivit să uzi grădina pe întuneric. La noi acasă, tata manevra aspersorul, nu-mi amintesc s-o fi văzut vreodată pe mama să-l mute din loc, să pornească ori să închidă robinetul, deși nu știu de ce era așa. Robinetul se afla în spălătoria de la subsol, și furtunul ieșea în curte prin fereastra dreptunghiulară îngustă care înăuntru era sus de tot, chiar sub tavan, iar afară era jos, chiar deasupra pământului. Faptul că fereastra nu se putea închide în timp ce tata uda curtea îmi provoca o vagă durere, în timp ce diferența de înălțime de la sol dintre afară și înăuntru exercita asupra mea o atracție magică. Sub toate aspectele ei, vizual și auditiv, dar și ca utilitate în curte, apa care țâșnea din aspersor reprezenta ceva bun în mod absolut. Faptul că eu însumi sunt acum stăpân al unui aspersor și îl pornesc și îl mut de colo colo, în propria mea curte, ar trebui, așadar, să însemne ceva pentru mine, măcar puțin, dacă nu prea mult, căci viața pe care la vremea aceea nu puteam decât s-o observ – viața adulților – a devenit acum a mea,

n-o mai privesc din afară, ci o umplu din interior. Şi totuşi nu înseamnă, nu simt vreo bucurie deosebită când pornesc aspersorul, nu mai mult decât atunci când întind unt pe o felie de pâine sau când, intrând în casă, îmi scot pantofii. Acum observ din afară lumea copilului, şi ce imagine poate fi mai potrivită pentru această asimetrie în viaţă decât fereastra de la subsol, care e în acelaşi timp sus de tot, sub tavan, şi jos, chiar deasupra pământului?

CASTANI

În curte, în colțul dintre cele două case, avem un castan înalt de cel puțin douăzeci de metri, poate chiar douăzeci și cinci. Crengile cele mai lungi au peste zece metri de la trunchi, și, când ne-am mutat aici, unul dintre primele lucruri pe care le-am făcut a fost să tai ramurile cele mai joase, fiindcă unele blocau parțial poteca dintre case, iar altele crescuseră peste acoperiș și se rezemau de el. Dar, deși castanul e atât de mare – de la distanță el e ceea ce se vede din gospodăria noastră, nu acoperișurile – și deși m-am cățărat și am tăiat din el, nu l-am băgat niciodată în seamă cu adevărat, nu m-am gândit niciodată la el. De parcă nici n-ar fi existat. Acum mi se pare de neconceput că am trăit timp de cinci ani în apropierea unei ființe atât de masive fără de fapt s-o văd. Ce fenomen e acesta oare, să vezi fără a vedea? Probabil se produce atunci când ceea ce vedem nu se „lipește" de noi. Dar de

ce anume se „lipesc", de fapt, lucrurile pe care le vedem? Spunem că ceva le „dă sens" la un moment dat, ca și cum sensul ar fi ceva pe care îl primim în dar, însă eu cred că în realitate e invers, noi suntem cei care dăm sens lucrurilor pe care le vedem. Iar castanului nostru, la care mă uit acum, în timp ce stau aici și scriu, eu nu-i dădeam nici un sens. Exista și știam că există – nu că m-aș fi ciocnit de el între case –, dar nu însemna nimic pentru mine și, ca atare, nu avea o existență reală.

S-a întâmplat apoi ca în primăvara și vara asta să studiez picturi de Edvard Munch. M-am uitat la toate tablourile lui, de multe ori, și am ajuns să le cunosc bine pe majoritatea. Munch a pictat mai mulți castani, și una dintre imagini m-a emoționat în mod deosebit. Reprezintă un castan pe o stradă de oraș și este pictată aproape impresionist, în sensul că toate suprafețele par mai curând culori decât obiecte solide, mai mult pentru ochi decât pentru mână, mai mult pentru clipa prezentă decât pentru durată. Castanul e în floare, și inflorescențele albe sunt pictate ca niște stâlpișori în mijlocul frunzișului des, unde strălucesc ca niște lămpi. Când mă uit la castanul de afară, florile lui nu seamănă deloc cu florile pictate de Munch – nu arată ca niște linii

verticale, ci ca niște grămăjoare albe pufoase, aranjate în patru sau cinci trepte, și nu sunt perfect albe, ci au tente de bej și de maro. Și totuși tabloul lui Munch a fost cel care, atunci când copacul nostru a înflorit la sfârșit de mai, m-a făcut să-mi dau seama pentru prima dată că avem în curte un castan. La fel și cu copacii de pe strada ce duce în centrul Ystadului – cea care merge paralel cu șinele de cale ferată din port, unde ancorează feriboturile mari dinspre Polonia și dinspre Bornholm. „Dar sunt castani!", mi-am spus când i-am văzut înfloriți. Și nu a fost numele cel care a contat, nu faptul că acum puteam să declar că sunt castani, pe când înainte nu știusem – căci știusem, am știut tot timpul ce fel de copaci sunt –, era altceva: castanii ocupau acum un loc intim în mintea mea. Și cred că la această intimitate ne referim atunci când vorbim despre autenticitate. Căci intimitatea suspendă în mod radical distanța, care este elementul central al oricărei teorii a alienării formulate în ultimul secol și care reprezintă o forță activă în nevoia noastră de tangibil, perceput ca fiind mai aproape de realitate. Polurile opuse nu sunt modernismul și antimodernismul, progresul și regresul, ele sunt doar consecințe ale echilibrului dintre intimitate și absența ei, depinde unde punem

accentul, iar asta, la rândul său, depinde de ceea ce ne place şi de ceea ce vrem de la viaţa noastră. Vrem să asimilăm castanul, vrem să-l vedem şi să-l lăsăm să ocupe un loc înăuntrul nostru, vrem să-i simţim prezenţa de fiecare dată când trecem pe lângă el, locul lui anume în realitate? Castanul nu articulează, nu exprimă nimic altceva decât pe sine însuşi. Şi oare nu acelaşi lucru e valabil şi despre noi – că nu articulăm, nu exprimăm nimic altceva decât pe noi înşine? O prezenţă anume, într-un loc şi un moment anume? Sunt tot mai tentat să privesc exact aşa lucrurile: să cred că gândurile sunt pur şi simplu ceva care curge prin mine şi că aş fi putut la fel de bine să fiu altcineva; esenţial nu e cine sunt, ci faptul că sunt, şi la fel şi castanul, pe care-l văd acum pe fereastră înălţându-se tăcut afară, în volbura lui de frunze verzi şi flori albe.

PANTALONI SCURȚI

Azi port pantaloni scurți. Sunt verde-oliv, îmi ajung până puțin deasupra genunchiului și, cu toate că, pe căldură, sunt mai confortabili decât pantalonii lungi, au ceva vag neplăcut, mă fac parcă mai mic, ca și când aș fi prea bătrân pentru ei. Însăși denumirea lor, „pantaloni scurți", e infantilă în simplitatea ei descriptivă, ca un termen creat de copii, la fel ca „înghețată pe băț", „căsuță în copac", „treabă mică", „loc de joacă" Dacă scriu în schimb că azi mi-am pus un „șort", mă simt ceva mai puțin pueril, și, dacă adaug că e verde-kaki, nu mai sună de parc-aș fi îmbrăcat ca un băiat de zece ani, ci mai degrabă ca un tânăr de douăzeci și ceva care se pregătește să plece la un festival de muzică. La mijlocul anilor '90 am citit un roman care mi-a făcut o impresie puternică și care a dat formă anumitor înclinații și zone dinăuntrul meu rămase până atunci nedefinite. E vorba de *Copilul furat*, romanul

scriitorului britanic Ian McEwan. Narațiunea principală vorbește despre spaima cea mai mare a tuturor părinților, un copil care dispare, dar mie mi-a rămas în minte una dintre poveștile paralele din roman, despre regresie și infantilism: un bărbat – care, din câte-mi amintesc, era parlamentar – regresează până la vârsta copilăriei, începe să se îmbrace în pantaloni scurți și să se cațăre în copaci, să construiască în ei căsuțe, să joace jocurile copilăriei. Mi s-a părut grotesc, era o cădere complet lipsită de demnitate până la un nivel și într-o manieră foarte diferite de ale scufundării în alcoolism sau în dependență de droguri. Și totuși pentru mine căderea aceasta avea ceva atrăgător, căci eram plin de o nostalgie intensă după tot ce avea legătură cu copilăria mea – mirosul zăpezii care se topea, de pildă, sau vederea mormanelor albe de gheață din care apa se prelingea pe șosea sub cerul încețoșat îmi trezea uneori o dorință de-a dreptul dureroasă de a mă întoarce în timpul când trăisem aceeași experiență în copilărie –, dar și pentru că tânjeam să aibă cineva grijă de mine așa cum avusese pe atunci. Nu în mod explicit, era un sentiment care nici nu se articulase până să citesc *Copilul furat*, și toate aceste emoții vagi, neconștientizate, s-au scurs în matrița romanului, încât le-am putut

vedea din afară, ca pe ceva care exista pe lume în mod obiectiv. Latura grotescă mi-a devenit şi ea limpede. Adultul care vrea să fie copil e încă mai grotesc decât bătrânul care vrea să fie tânăr, idee pe care o folosisem în scrierea primului meu roman, unde dorinţa de a fi din nou copil e transformată în dorinţa *faţă de* un copil – ţineam minte sentimentele intense de când mă îndrăgostisem eu însumi încă în şcoala primară, şi mi-am lăsat eroul să intre în zona aceasta şi să se îndrăgostească de un copil. Acum toate aceste dorinţe şi sentimente mi se par bizare, şi, când mi-am pus pantaloni scurţi azi-dimineaţă, pentru că se anunţa tot o zi foarte caldă, am avut o mică tresărire de dezgust, căci a privi mereu înapoi e într-un fel o negare a vieţii, şi a trebuit să-mi spun că sunt doar un articol de îmbrăcăminte care-mi permite să umblu cu picioarele dezgolite. Şi totuşi, chiar dacă nostalgia a trecut sau s-a atenuat până când a devenit irecognoscibilă, ştiu că am înăuntrul meu şi alte asemenea înclinaţii şi modele inconştiente – toată viaţa mea adultă, de pildă, am intrat în relaţii asemănătoare cu cele pe care le-am avut în copilărie, încât persoana iubită ajungea să deţină poziţia pe care o deţinuse tata, voiam s-o împac, s-o satisfac, mă şi temeam şi puteam fi şi fascinat de ea –, iar

a te maturiza înseamnă poate în primul rând a te elibera de aceste tipare devenind conştient de ele şi recunoscându-le, astfel încât să poţi trăi în armonie cu cel care eşti sau vrei să fii, nu cu cel care ai fost sau ai vrut să fii în trecut. Avantajul păstrării vechilor tipare este că, oricât de dureroase sau distructive ar fi, îţi dau un sentiment de siguranţă. Libertatea e riscantă, când eşti liber se poate întâmpla orice, şi unul dintre paradoxurile vieţii, cel puţin unul dintre paradoxurile vieţii mele, este că acum, când mă îndrept spre o existenţă liberă şi deschisă, libertatea nu-mi mai foloseşte la nimic, am avut nevoie de ea şi mi-ar fi prins foarte bine în prima parte a vieţii, înainte să împlinesc patruzeci de ani, când toate posibilităţile mi-erau încă deschise. Căci la ce-i mai foloseşte libertatea unui bărbat de vârstă mijlocie în pantaloni scurţi?

PISICI

Ieri după-amiază, în iarba de sub castan zăcea capul unui iepure sălbatic. Nu mai avea ochi, şi faţa îi era mutilată, aşa că numai după urechile lungi mi-am dat seama că e un iepure. Îl prinsese pisica, era al doilea pe care îl omora în două zile, prin aceeaşi metodă – capul smuls, fără ochi, şi smocuri însângerate de blană lăsate prin curte. Acum, în timp ce scriu, pisica stă pe pervaz şi se uită în casă, aşteaptă ca cineva dinăuntru să se ridice, s-o observe şi s-o lase să intre. E o pisică siberiană de pădure, cu blană lungă, neagră-cenuşie, şi coadă stufoasă. Femeia de la care am cumpărat-o îi spunea Amaga, şi aşa i-a rămas numele. Îi place să doarmă în spaţii închise – lădiţe, cutii, dulapuri, cărucioare –, cu cât mai înguste, cu atât mai bine, se pare, dar se ghemuieşte şi pe pervazuri, pe scară, în pat, pe canapea sau pe câte un scaun. Tipic pentru ea e în primul rând faptul că trăieşte aici ca

un chiriaș, vine și pleacă oricând are chef, își mănâncă mâncarea ei separată, ziua mai mult doarme, iar noaptea e pe-afară. Se mai întâmplă să-i vină cunoștințe în vizită, uneori le văd stând în curte, așteptând-o să iasă. În literatură, reprezentantul speciei e de obicei sensibil și ingenios, și, deși descrierea pare excesiv de antropomorfă, se potrivește destul de bine cu impresia mea despre pisici. Am avut mai multe în familie când eram copil, și fiecare avea o personalitate distinctă, de la prudenta, dar blânda Sofi, o pisică norvegiană de pădure, cu blană lungă și cenușie, la fiica ei Mefisto, blănoasă tot cu fire lungi, complet neagră, mai elegantă și în același timp mai devotată decât mama ei, și până la fiul lui Mefisto, Lasse, care era impulsiv, nedisciplinat și vizibil mai mărginit decât progenitoarea lui. Era de-ajuns să te uiți la el, că începea să toarcă, n-a învățat niciodată prea bine unde să-și facă nevoile și era înnebunit după mângâieri. Erau în mod clar apogeul existenței lui, încerca să le transforme în adevărate orgii ale apropierii fizice, îi curgea nasul, frământa cu labele, cu ghearele scoase, se răsturna pe spate, își desfăcea picioarele și se freca de orice din jur. N-avea nici o demnitate și nici o integritate și, după ce a încercat s-o alunge pe Mefisto și să se facă stăpân în casă,

a fost dus până la urmă la veterinar, unde și-a găsit sfârșitul. Amaga este complet opusul lui, e profund integră, și, deși e la fel de prudentă ca Sofi, nu e nici pe departe la fel de blândă. Are ceva tăios în fire, ceva vizibil chiar și când se supune, căci, cu toate că toarce și închide ochii când e mângâiată, starea de alertă nu-i dispare cu totul niciodată; în orice clipă e în stare să se răsucească brusc, să țâșnească în picioare și să sară pe podea, plecând de una singură. Acum doi ani ne-am luat un câine, și prima reacție a Amagăi a fost să-l atace, l-a zgâriat lângă ochi de i-a curs sânge pe bot, și de atunci câinele a fost îngrozit de ea, Amaga l-a dominat complet. Cu un an înainte ni se născuse cea mică, și la început pisica nu i-a dat atenție, dar, când copila a început să meargă și să se țină după ea, se turtea ca o broască țestoasă la podea și apoi o lua la fugă, cum face mereu când simte primejdie. „Șica, șica!", striga cea mică – ăsta era cuvântul ei pentru pisică, o coincidență fericită, căci îl asociam cu „frumușica", și, de fiecare dată când o vedeam pe Amaga, puteam să i-o arăt fetiței mele și să-i spun: „Uite-o pe frumusețea ta!" – și încerca s-o prindă de coadă. Arareori reușea, căci Amaga era mult mai rapidă și o ștergea pur și simplu, mai puțin în cazul când dormea, și

atunci, presupunând că noi nu soseam la timp, şuiera la ea şi, dacă aşa nu reuşea s-o oprească, o zgâria. S-a întâmplat de două ori, şi acum cea mică o respectă pe „şica", nu mai aruncă în ea cu nimic, n-o mai prinde de coadă, dar îi place s-o mângâie, şi pisica o lasă, deşi n-am impresia că-i face mare plăcere, căci stă cu ochii treji, parcă uşor încordată, cât timp fetiţa îi netezeşte blana moale şi adesea încâlcită. Autocontrolul de care dă dovadă Amaga în asemenea cazuri e admirabil când te gândeşti la capetele smulse, setea de sânge şi ochii scoşi pe care instinctele i le dictează altă dată. De fapt, trăind alături de pisici am ajuns să mă întreb ce sunt cu adevărat instinctele. Înainte credeam că sunt o formă de acţiune automată, ceva preprogramat şi ineluctabil la animale, separat de puţinele gânduri şi emoţii pe care se poate spune că le au, şi că a îmblânzi un animal înseamnă a implanta în el un alt sistem, la fel de automat, care îl face să-şi înfrâneze instinctele sau să le canalizeze în altă direcţie. Şi că instinctele unor carnivore mari precum leii şi tigrii sunt mai puternice, şi de aceea ele pot să spargă mai uşor zidul înălţat în jurul lor de procesul de dresaj, aşa încât îi pot ataca fără veste pe cei care le-au îmblânzit, care le hrănesc şi le dau adăpost, şi îi pot sfâşia. N-are

importanţă că-i spunem instinct, natură, esenţa însăşi a animalului. Şi totuşi, când văd lei sau tigri la grădina zoologică, n-am niciodată sentimentul că sunt conduşi de aşa-numitele instincte, că sunt sclavii lor, limitaţi la un număr fix de reacţii posibile. Mai degrabă fac orice le vine, nu stau să premediteze sau să chibzuiască, ci pur şi simplu acţionează. Altfel spus, diferenţa decisivă dintre noi şi animale nu e că noi gândim, iar ele nu, ci că noi avem morală, iar ele nu au. Sunt sigur că Amaga ne-a „citit", că ştie cine suntem, toţi cei şase membri ai familiei care trăieşte în casa ei. Şi sunt sigur că ne vede ca pe nişte pisici mari şi proaste, încete şi mărginite, şi, chiar dacă nu se gândeşte că ne e superioară, n-am nici o îndoială că asta simte cu toată fiinţa ei.

CAMPINGURI

Campingurile sunt terenuri special delimitate unde se poate sta peste noapte, de obicei la marginea localităților, adesea în apropierea unor plaje sau a altor zone de agrement, și unde, în schimbul unei taxe, călătorii își pot instala cortul sau rulota personală. Pe lângă loturile de câțiva metri pătrați pe care proprietarii de cort sau rulotă le au la dispoziție pe perioada plătită, campingul oferă clienților câteva dotări la comun – toalete, dușuri, o gheretă cu mărfuri de strictă necesitate, adesea un teren de joacă pentru copii și, dacă e ceva mai bine amenajat, o piscină. Campingul se înrudește cu hotelul, e tot un loc unde călătorii își petrec nopțile, dar, în timp ce hotelul ne cere să renunțăm la existența noastră obișnuită și să ne trăim câteva ore din viață într-o cameră necunoscută, ocupată de-a lungul anilor de sute sau mii de oameni care s-au supus cu toții celor patru pereți și, timp de câteva ore,

s-au lăsat încadrați într-un spațiu străin, campingul satisface dorința de independență a turiștilor permițându-le să-și ridice propria locuință și astfel să instaureze o zonă domestică de intimitate în mijlocul a ceea ce le e străin. S-ar putea crede că socotim posibilitatea aceasta de a rămâne independent superioară lipsei de independență a hotelului, că, în epoca noastră așa-numită individualistă, prețuim libertatea oferită de camping mai mult decât constrângerile hotelului, dar nu-i așa, campingurile au un statut inferior, care e în scădere de câteva decenii. Motivul este un fapt simplu, dar ascuns – și poate intenționat trecut sub tăcere: banii și libertatea sunt entități opuse. Diminuarea prestigiului campingurilor a coincis cu avansul liberalismului de piață și al privatizării, iar banii creează diferențe între lucruri, creează grade și demarcații în cadrul unui sistem care restricționează accesul la lume și în care tot ce nu poate avea o valoare monetară este exilat în afara ei, încât a fi deschis către ea e în strânsă legătură cu a fi lipsit de valoare. Libertatea hoinarului, a celui care merge oriunde vrea și doarme oriunde se întâmplă să fi ajuns, există acum numai printre vagabonzi, care ocupă treapta cea mai de jos a ierarhiei sociale, în timp ce a merge din loc în loc cu mașina, cărându-ți propria locuință și

propria mâncare – ceea ce, într-un anumit sens, deschide lumea și păstrează ceva din libertatea hoinarului –, nu e nici el un gest de invidiat. Să ne gândim doar la țigani și la statutul lor în societate. Există deci o scară, de la cel fără adăpost care doarme pe bănci și pe trepte, în parcuri și în pădurile de la marginea orașelor, până la cel care locuiește într-un apartament sau o casă uriașă, securizată cu sisteme de alarmă și cu paznici la intrare, și e de neconceput ca un om precum miliardarul norvegian Kjell Inge Røkke, om de afaceri provenit din clasa muncitoare, dar care e acum unul din cei mai bogați cetățeni ai țării, să-și petreacă vacanțele într-o rulotă, cu toate că s-ar putea să fi făcut asta cu familia lui în copilărie și să nu-i fie deloc străine mirosul pânzei de cort înrourate seara și sentimentul de împăcare, dar și de ușoară surescitare pe care îl ai când adormi în sunetul vocilor joase de afară, din alte corturi, unde bărbații și femeile stau în fotolii pliante și pălăvrăgesc în întunericul tot mai dens al nopții de vară. Sau bucuria de a fi pe drum – căci a doua zi cortul este strâns, bagajele sunt puse la loc în mașină, și o pornești spre următorul camping, unde nu știi niciodată ce vei găsi: o fi având piscină? Oare se vinde înghețată la cornet? Or fi și alți copii de vârsta ta? Trambuline? Oare

e lângă mare și are plajă cu nisip? Sau lângă râu, lângă pădure, la munte, lângă un câmp pe care pasc tauri furioși? Îmi amintesc și acum emoția excursiilor itinerante din copilărie, din anii '70, când mersul cu cortul era cea mai comună formă de concediu și când pe marginea drumului vedeai șiruri de mașini încărcate de bagaje, lângă mese pliante și genți frigorifice desfăcute, într-o vreme când încă nu era o rușine să-ți aduci mâncarea gătită de acasă (care se află cu mâncarea de la restaurant în aceeași relație ca și cortul cu hotelul), pur și simplu pentru că oamenii aveau mai puțini bani. Există și azi campinguri, dar, pentru că lumea are acum mai mulți bani, s-a întâmplat ceea ce era logic să se întâmple: treptat, corturile și rulotele mobile au devenit din ce în ce mai puțin mobile, în jurul lor au apărut curți, s-au umplut ele însele cu tot felul de dotări confortabile și fleacuri, cu televizoare și calculatoare, cu frigidere și uscătoare de rufe, și au început să semene tot mai tare cu casele obișnuite, în care acum s-au transformat deja complet, încât oamenii locuiesc azi câte jumătate de an într-un camping, înconjurați de garduri, închiși și staționari, și singurul lucru care mai amintește de plecarea de acasă și de mobilitate sunt roțile rulotelor uriașe, care însă nu mai aduc libertate, ci au

rămas doar simboluri ale libertății. Asemenea campinguri întruchipează un soi de nostalgie încremenită, asemănătoare întru câtva cu poetul care, din turnul său, scrie despre deschidere și despre libertate.

NOAPTE DE VARĂ

Într-o seară, stăteam pe terasa unui hotel cu femeia iubită, tocmai fuseserăm în centru, mâncaserăm la un restaurant. Eu fusesem dificil și necomunicativ, ea încercase să mă scoată din starea aceea, dar până la urmă renunțase, așa că stătuserăm acolo mai mult muți, vorbind numai foarte rar, când tăcerea devenea prea apăsătoare. Eram afară într-o grădină, și pe lângă gard creșteau tufe de trandafiri cu flori mari și roșii ca sângele. Cerul de deasupra era albastru, acoperișurile caselor din jur străluceau roșu-auriu în lumina soarelui. La celelalte mese domnea buna dispoziție, mulți terminaseră de mâncat și ședeau relaxați, cu picioarele întinse, bând cafea sau vin în timp ce sporovăiau și învârteau între mâini ceva de pe masă – cutia de scobitori, paharul de coniac, ceașca de cafea. Am plătit, chelnerul ne-a chemat un taxi – întâmplător era o dubiță –, și, în timp ce mașina gonea pe străzi

spre ieşirea din oraş, noi, ceea ce eram împreună, a părut să dispară printre scaunele dinăuntru. Hotelul se afla în capătul unei străzi lungi mărginite de copaci, pe o ridicătură de pământ deasupra canalului. Camera noastră, în care abia dacă stătuserăm la sosire, după-amiaza târziu, era albă, decorată în stil marinăresc, cu vedere la mare. Ea a umplut cada – care era atât de mare, încât încăpeau în ea două persoane una lângă alta –, am stins luminile şi ne-am întins în apa caldă. Soarele apusese, dar cerul de afară era încă luminos deasupra canalului întunecat. Într-o parte se vedea un copac mare, negru şi tăcut, şi peste el sclipea o stea singuratică.

– Cred că e o planetă, am spus.

– Da, probabil, a răspuns ea.

– Suntem prieteni? am întrebat-o.

– Fireşte că suntem, a spus.

Am făcut dragoste în dormitor, ne-am îmbrăcat şi am coborât la restaurant, unde uşa terasei stătea deschisă. Restaurantul era gol, barmanul făcea ordine, din boxe se auzea încet o muzică de jazz. Am ieşit pe verandă şi ne-am aşezat la o masă. Apa din canal era perfect neclintită. Pe cerul luminos apăruseră câteva stele şi, în spatele celor trei copaci bătrâni, care, de unde stăteam noi, arătau ca unul singur, răsărea luna. N-o vedeam,

vedeam doar, printre frunze, o fâşie galbenă strălucitoare pe apa întunecată, dar ştiam că e plină. Prin aer a trecut iute, fluturând din aripi, un liliac. În afara muzicii joase de la bar, hotelul era tăcut, toată lumea dormea. Jos, lângă apă, a măcăit de câteva ori o raţă. De pe cealaltă parte a canalului, unde pădurea creştea până la buza apei, o altă pasăre a scos un sunet prelung ca un şuier. Apoi totul a amuţit din nou. Am întors capul şi m-am uitat spre orăşelul unde fuseserăm la restaurant. Luminile străluceau şi sclipeau, înconjurate de întuneric sub cerul luminos. Era o noapte fermecată. După un timp, ne-am sculat şi am coborât poteca până la mal, pe ultima parte a unui şir lung de trepte. Un dig de lemn înainta în apă, şi la capătul lui se afla o bancă pe care ne-am aşezat. N-am spus nimic, nu era nevoie să spunem, m-am gândit, n-am fi făcut decât să stricăm totul, căci tăcerea era ca o boltă deasupra peisajului. De aici vedeam luna aninată sus de tot deasupra pădurii, perfect rotundă. Nu se întrecea cu nici un munte şi nici o metropolă, era stăpâna deplină a cerului. Deşi apa din jur era dreaptă şi neclintită, am avut impresia că se umflă. Din când în când se auzea plescăitul încet al peştilor care se hrăneau aproape de suprafaţă.

– Nu e frumos? am spus.

– Ba da, a răspuns ea. E foarte frumos.

Nici unul din noi nu știa atunci că aceasta avea să fie ultima noapte pe care o petreceam împreună, căci în următoarele zile tot ce zăcuse nespus între noi a ieșit la iveală, și n-am găsit alt mod de a rezolva lucrurile decât să ne despărțim. Mă doare și acum gândul că am fost împreună în noaptea aceea, cea mai frumoasă noapte din câte am trăit, și că de fapt n-am împărțit nimic din ea, așa cum crezusem. Acel „noi" pe care-l simțisem atât de puternic nu fusesem decât eu.

DUPĂ-AMIAZĂ DE VARĂ

Mai devreme în aceeaşi zi, care avea să fie ultima noastră zi împreună, vizitaserăm un alt orăşel, şi, după ce ne plimbaserăm prin zona pietonală destul de anostă, pe lângă clădirea primăriei în stil renascentist şi biserica mare de cărămidă, intraserăm într-un parc şi ne întinseserăm pe iarbă în mijlocul lui. Afară de câteva adolescente care stăteau pe o bancă la umbra unui copac, la vreo treizeci de metri în spatele nostru, nu se vedea nimeni. De peste tot din jur răsuna cântec de păsări. De obicei nu-l percep, dar acum nu auzeam nimic altceva.

– Nu e ciudat că păsările cântă într-un fel plăcut şi pentru noi? am spus. Putea foarte bine să nu fie aşa.

– Da, putea, a spus ea. În curtea părinţilor mei sunt nişte păsări care cântă groaznic. Croncăne răguşit, absolut oribil. Şi mai sunt şi pescăruşii. Cele mai răutăcioase păsări din câte ştiu. Cei mari de tot sunt ca nişte dinozauri.

– Chiar *sunt* dinozauri, am spus.

– Știu, a spus ea. Dar nu toate păsările îți trezesc asemenea asociații. Păsările de aici, din parc, de pildă, nu.

– Nu, am răspuns și mi-am imaginat niște dinozauri ciripind ca păsărelele.

Ne-ar fi schimbat cu totul impresia despre ei. Dar n-am spus nimic, doar mi-am aprins o țigară și m-am întins pe spate în iarbă. Câțiva nori albi ca laptele pluteau în derivă pe cerul albastru. Frunzele copacilor foșneau în vânt, care bătea mai tare acum, după prânz. Toamna și iarna, ziua se apropie de sfârșit în cursul după-amiezii, lovindu-se de un zid de întuneric; primăvara, pare doar să se dilueze; dar după-amiezile de vară o adâncesc și o fac mai bogată: lumina devine mai plină, albastrul cerului, mai intens, iar peisajul păstrează căldura soarelui toată ziua, în unele locuri prin acumulare, ca în asfaltul încins sau în aerul micilor luminișuri din pădure. Briza marină care bate spre interior, peste uscat, face coroanele copacilor să se legene ușor, de parcă acum s-ar trezi din somn, și foșnetul frunzelor e ca susurul pârâului sau ca un oftat înăbușit de plăcere.

– Uite-acolo, a spus ea, copacul, îl vezi cum sclipește?

M-am ridicat în capul oaselor și am privit copacul spre care arăta. Creștea pe celălalt mal al râului îngust din marginea parcului. Albia era prea joasă ca să putem vedea apa. În locul ei, reflecția luminii, parcă fragilă și transparentă, pâlpâia pe trunchiul gros și părea să vină din copacul însuși. Am stat și ne-am uitat la ea. Lumina se mișca precum apa, clătinându-se și prelingându-se pe tulpină. M-am întrebat cum se poate să intri într-o școală și să tragi la întâmplare în jur, omorând pe oricine-ți iese-n cale, copii și adulți, când lumea e atât de calmă și de frumoasă, atât de plină de lumina soarelui și cântec de păsări, de râuri curgătoare și de copaci neclintiți. Probabil pentru că ceea ce există și ceea ce se petrece curg prin două albii diferite: ceea ce e mereu același și recurent, nemișcarea și frumusețea eternă a lumii sunt lucruri pe care celălalt curs, al acțiunilor și impulsurilor emoționale care aparțin în primul rând oamenilor, nu face decât să le atingă în trecere. Când canalele dintre cele două albii nu sunt păstrate curate, nu sunt lăsate deschise și libere, ci se înfundă și se întunecă – ceea ce ni se întâmplă tuturor în mai mare sau mai mică măsură –, atunci acțiunile și impulsurile devin dominante, ne acaparează. Iar lucrul acesta – a fi doar o ființă umană, nu o ființă umană în lume – e periculos.

A fost întotdeauna periculos și va fi întotdeauna. La asta mă gândeam în timp ce priveam reflecția luminii de pe apă alunecând pe trunchiul copacului în după-amiaza aceea de vară și știam în același timp că am s-o țin minte mereu, pentru că o văzusem împreună cu ea.

INTELIGENȚĂ

Inteligența este cuvântul cu care numim capacitatea de a înțelege conexiuni. Toate ființele umane au această capacitate, caracterizată poate în primul rând prin faptul că e finită: toată lumea înțelege câte ceva, nimeni nu înțelege totul. Dar limitele înțelegerii sunt trasate diferit și sunt definitive în fiecare din noi. Faptul că experiențe traumatice sau o sensibilitate foarte mare la condițiile externe pot să scadă capacitatea de înțelegere a cuiva sau că eforturi majore de voință pot s-o crească nu înseamnă că inteligența este o calitate relativă, ci doar că este potențială, în sensul că poate fi exploatată la maximum sau nefolosită complet. Conceptul de inteligență este prin natura lui comparativ, căci, dacă această capacitate ar fi aceeași la toată lumea, așa cum toți avem, nediscriminat și în egală măsură, capacitatea de a ne scărpina, noțiunea de inteligență ar fi lipsită de sens. Suntem inteligenți doar dacă

unii dintre noi sunt mai inteligenți decât alții. Iar cum inteligența este ea însăși o conexiune care trebuie înțeleasă cu ajutorul capacităților mentale, persoanele mai inteligente decât noi sunt adesea dificil, dacă nu imposibil de deosebit. Cel care e mai inteligent decât noi ne va percepe clar, va vedea toate limitele noastre cognitive, în timp ce noi nu-l vom considera mai inteligent decât noi, ci vom vedea din el doar acea parte care se vede în limitele gândirii noastre, cam așa cum un câine consideră pe oricine altcineva tot câine. În societățile egalitariste, inteligența este unul dintre elementele cele mai ambivalente, căci diferența de inteligență este insurmontabilă, iar diferențele insurmontabile sunt, evident, în mod fundamental neegalitariste. În această privință, inteligența seamănă cu frumusețea, un alt element problematic în societățile egalitariste. Soluția a fost și este încă a pretinde că ea nu există sau nu contează, o prefăcătorie care începe din școală, unde și inteligența, și frumusețea sunt transmise prin mesaje mixte: pe de o parte, suntem învățați că înfățișarea cuiva nu contează, că important este omul din interior și că toți oamenii au aceeași valoare, pe de alta, acest principiu etic fundamental, cu care toată lumea e de acord și care impregnează toate

nivelurile cunoașterii, este contrazis de atenția disproporționată și de purtările mai plăcute de care au parte elevii frumoși, în comparație cu cei urâți, din partea profesorilor, a altor adulți și a colegilor. Inteligența invalidează și ea doctrina egalității, dar într-un alt fel decât frumusețea, căci, dacă frumusețea nu e o amenințare, poate pentru că este absolut ineluctabilă și, într-un anumit sens, definitivă, inteligența este amenințătoare, fiindcă toți știm să gândim, toți suntem capabili să înțelegem conexiuni, și faptul că unii gândesc mai bine, înțeleg conexiuni mai multe și cu mai mare ușurință poate fi greu de acceptat. Deși amenințarea e constantă, ea se simte mai acut în anii de școală, este una dintre puținele etape din viață în timpul căreia abilitățile mentale și capacitatea de a înțelege nu sunt doar constant testate, ci și notate, dezvăluind astfel diferențele de inteligență dintre oameni. Toți oamenii inteligenți cu care am fost în școală într-un moment sau altul încercau să-și ascundă inteligența, să și-o atenueze, căci faptul că păreau inteligenți îi făcea să fie ostracizați, nepopulari și în unele cazuri chiar persecutați. Asta nu se întâmpla însă cu nici unul dintre oamenii frumoși cu care am fost în școală, dimpotrivă, ei erau cu toții foarte căutați. În liceu, elevul

cel mai inteligent din clasa noastră se numea Gjermund, şi într-o pauză îmi amintesc că ne-am apucat să scriem pe panoul întins pe un întreg perete al clasei, cu carioca neagră şi cu litere mari, GJERMUND E URÂT. Voiam să fim ironici, era genul de gest pe care îl făceau elevii de şcoală primară, în timp ce noi eram la liceu şi simţeam că, parodiindu-i pe cei din clasele mici, schimbam mesajul şi îl transformam în altceva, inofensiv. Dar Gjermund nu l-a luat aşa, s-a albit la faţă când l-a văzut şi i-au dat lacrimile. S-a prefăcut însă că nu observă, şi momentul a trecut, cel puţin pentru noi. Cum nimeni n-a şters însă literele, pentru el trebuie să fi fost altfel, fiindcă a rămas să vadă sentinţa aceea în fiecare zi, tot restul anului şcolar. Ce-a mai făcut apoi în viaţă habar n-am, dar un lucru ştiu sigur, viziunea asupra inteligenţei se schimbă la vârsta adultă, căci până şi o societate egalitaristă are nevoie de oameni care se disting prin inteligenţa lor superioară, iar funcţia şcolii nu e în primul rând să transmită cunoştinţe, ci să diferenţieze, aşa că elevii inteligenţi sfârşesc la locul potrivit, iar toţi ceilalţi sunt învăţaţi că nu există diferenţe între oameni, pentru ca mai târziu să poată accepta să fie guvernaţi de cei inteligenţi.

SPUMĂ

Totul se întâmplă în concordanţă cu legile naturii. Aerul se mişcă pentru că undeva a apărut o diferenţă de presiune atmosferică, şi toate particulele lui invizibile se reped să umple acele „goluri" uriaşe. Forţa acestei mişcări împinge înainte apa de la suprafaţa mării, şi, pentru că nu există nici o cavitate în care apa să se verse, ea se înalţă, formând valuri. Mânate de vânt, valurile se aruncă întruna înainte şi, de fiecare dată când izbesc suprafaţa mării, trag şi aerul în jos odată cu ele. Dacă aerul şi apa ar asculta de alte legi, ne-am putea închipui că aerul tras în jos de valuri se adună şi formează coridoare uriaşe pe sub apă, ca un sistem de grote submarine, dar nu-i aşa, firește, fiindcă aerul e uşor, apa e grea, şi, ca atare, apa umple imediat toate „golurile" de aer de sub suprafaţa ei. Însă mişcarea aceasta este mecanică, aerul nu se uneşte cu apa, e doar înghesuit în goluri din ce în ce mai mici, toate de

aceeaşi formă, bule minuscule, rotunde, închise în pereţi relativ subţiri de apă. Într-un interval de câteva secunde, aceste bule formează structuri enorme, pe care valurile continuă să le împingă în sus şi înainte şi pe care le vedem de fiecare dată când e furtună pe mare, când creste albe de spumă se ivesc şi apoi dispar la fel de repede pe suprafaţa plumburie sau gri-verde a apei. Pufnind, şuierând, bolborosind, se năpustesc înainte ca nişte capete de cai, se scufundă, apoi reapar. Spuma aceasta trăieşte foarte puţin: când valul se azvârle înainte şi se dezintegrează, spuma poate rămâne în apă timp de câteva secunde ca nişte văluri unduitoare de alb, dar în următoarea clipă se dizolvă şi dispare. Dă impresia că durează doar pentru că procesul se produce la nesfârşit, în acea abundenţă incomprehensibilă a repetiţiei care caracterizează universul. Cât de infinit de mulţi bulbuci minusculi se formează la suprafaţa oceanului în cursul unei singure zile cu vânt? Nu există moderaţie în această explozie de formaţiuni, structuri, modele şi forme. Şi nu durează mult, a doua zi marea poate fi netedă ca oglinda, şi orice horbotă de spumă poate să fi dispărut, dar nu durează mult doar pentru noi, la fel cum explozia de formaţiuni, structuri, modele şi forme ale universului nouă ni se pare aproape

eternă. În locul fracțiunilor de secundă, ele se dezintegrează în decurs de miliarde de ani. Dar nu e greu de imaginat o ființă cu o altă percepție a timpului, pentru care o secundă să însemne o eternitate, iar oceanul și spuma lui să pară, așadar, imobile și cristaline. Iar dacă ne imaginăm mai departe că nu doar timpul, ci și spațiul este relativ, atunci un întreg univers ar putea fi conținut într-una din aceste bule de aer, care pentru ființa respectivă ar fi etern nemișcat și guvernat de legi observabile și înregistrabile, dar niciodată inteligibile. Oare ființa aceasta ar observa până la urmă că toate corpurile cerești din spațiul ei infinit se depărtează de centru și ar trage concluzia inevitabilă că universul este entropic și se îndreaptă inexorabil către pieire? Că Big Bangul a fost ca pocnetul unui dop de șampanie, iar universul, ca spuma ce se înalță prin gâtul îngust și rece ca gheața al sticlei și se scurge în pocalele care-o așteaptă, ridicate, scăpărând în lumină, pentru un toast, undeva într-un apartament?

MESTEACĂN

În monocromia maiestuoasă a pădurii, unde aproape totul e verde sau susține verdele – griul scoarței de molid, de pildă –, mestecenii cu trunchiurile lor albe ies în evidență, și ne putem imagina cu ușurință că aparțin unei specii mai rafinate, unui soi de aristocrație silvică: sunt drepți și eleganți, frumoși și susceptibili. Numai că frumusețea și genealogia sunt amândouă noțiuni omenești și nu spun mai nimic esențial despre animale sau copaci, așa că, atunci când declarăm molidul sobru și gânditor, pinul, mândru și iubitor de libertate, plopul tremurător, neliniștit, iar mesteacănul, sensibil și poate mai apropiat ca fire de un cal decât de un copac, îi transformăm în noi înșine, ne transplantăm sinele interior în lumea exterioară. Dar chiar și știind că așa e, că tot ce crește în pădure e, în realitate, indiferent la noi și la ideile noastre, inclusiv la teoria darwiniană a evoluției și la taxonomia lui

Linné, când văd, de exemplu, solul pădurii acoperit cu floarea-Paştelui, mie tot mi se pare că floarea-Paştelui nu e doar frumoasă, ci şi bună, iar dacă văd un mesteacăn, de pildă, pe cel care creşte la noi în curte, chiar lângă locul unde parchez maşina, îl asociez întotdeauna cu fragilitatea. Şi asta, bineînţeles, tocmai pentru că mesteacănul iese în evidenţă printre alţi copaci şi pentru că, în lumea oamenilor, am ajuns să mă aştept ca aceia care ies în evidenţă să fie şi ei fragili. În copilărie ştiam exact unde se aflau toţi mestecenii, păreau să definească locurile în care creşteau, la fel ca staţia de autobuz, piciorul podului, grohotişul, smârcul şi iazul, fiecare în felul său. Eram obişnuit cu înfăţişările lor diferite: cum iarna îşi pierdeau cu totul volumul, ca nişte câini sau pisici lăţoşi care par mai mici când se udă; cum primăvara crengile subţiri li se acopereau de muguri verzi, care, oricât de bătrâni erau copacii – şi unii trebuie să fi fost de vârsta bunicilor mei –, îi făceau să arate tineri şi sfioşi; cum vara frunzele lor mici, în formă de paiete, atârnau în ghirlande dese, încât ai fi zis că mestecenii poartă rochie; şi cum, în furtunile de la începutul toamnei, semănau uneori cu nişte nave cu pânzele întinse de vânt sau cu nişte lebede care bat din aripi ridicându-se din

apă. Mestecenii erau printre puţinii copaci în care nu ne căţăram, aveau coaja alunecoasă şi tălpile încălţărilor nu aderau la ea, iar trunchiul nu li se ramifica de obicei în crengi mai solide decât destul de sus. Şi totuşi nu erau buni doar de privit: în fiecare primăvară îi căutam, alegeam unul şi-i tăiam o creangă, puneam o sticlă peste ciot, o legam strâns şi o lăsam să atârne acolo până a doua zi, când o găseam plină de un lichid verde transparent, pe care îl beam, căci era dulce ca o pulpă de fruct. Nu ştiu de unde aflasem de el, dar toată lumea ştia, eram în anii '70, când oamenii încă adunau fructe de pădure nu doar din plăcerea de a ieşi în natură, ci şi ca să-şi completeze rezervele domestice – din acelaşi motiv şi pescuiau –, iar viaţa copiilor era întreţesută cu această lume a manualităţii, făceam fluiere din coaja crengilor de salcie şi din tulpini de păpădie, arcuri şi săgeţi din lemn de foios tânăr, beam sevă de mesteacăn şi construiam colibe din crenguţe de brad, dar stăteam şi în camerele noastre şi ascultam Status Quo, Mud, Slade şi Geary Glitter. Vârsta impenetrabilă a speciilor de copaci nu ne interesa, cum, de altfel, nu ne interesa nici vârsta impenetrabilă a propriei noastre specii; pentru noi totul era aici şi acum, totul era contemporan, mesteacănul, maşina, sala de

clasă, pâlcul de pădure, tufa de afine, muzica, peştele, barca. Şi într-un fel aveam dreptate, căci, cu excepţia munţilor şi a mării, aproape nimic din ceea ce ne înconjura nu dura mai mult de o viaţă de om, inclusiv mestecenii, care doar foarte rar pot atinge vârsta de trei sute de ani, însă care de obicei trăiesc cam o sută. Dar, dacă muzica pe care o ascultam s-a schimbat de la glamul englezesc la punk şi post-punk, iar hainele pe care le purtam au trecut de la pantalonii evazaţi şi puloverele împletite ale anilor '70 la gecile negre şi bocancii Dr Martens ai anilor '80, iar noi ne-am mutat, şi copiii care au venit după noi n-au mai fost atraşi de pădure, mestecenii au rămas aşa cum erau întotdeauna, în postúri adoptate prima oară cu milioane de ani în urmă, în cretacic, când în păduri au început să apară trunchiurile lor alb-negru şi frunzele verzi şi fragede şi când, pentru prima oară, mişcările lor caracteristice în bătaia vântului s-au produs pe scena lumii.

LIMACȘI

Toate numele date animalelor mici, moi, băloase și închise la culoare care se târăsc agale pe pământ în locuri umede – moluscă, melc-fără-casă, melc-de-ogor, melc-de-frunze – au ele însele ceva moale și umed, îmi dau seama acum, și în ultima vreme, de câte ori văd un limax, sunt uimit de felul cum răstoarnă anumite trăsături care în mod normal țin de sfera intimității omenești, unde exprimă o mare frumusețe. Căci goliciunea sau lipsa unui acoperământ înseamnă vulnerabilitate, a fi moale e excitant, ogorul reavăn, abia arat, amintește prospețimea ce va răsări din el, iar frunzele sunt natură pură, în timp ce goliciunea, moliciunea, umezeala de ogor și de frunză ale limacșilor sunt respingătoare, profund dezagreabile și dizgrațioase. Faptul că melcii, cu cochiliile lor, sunt mai puțin dezgustători decât limacșii, așa cum o broască țestoasă e mai puțin dezgustătoare decât una râioasă, ar părea să sugereze că goliciunea este cea care ne

scârbește – lucru probabil, căci partea cea mai respingătoare la un șobolan nu e oare coada lui fără păr? –, și totuși sunt o mulțime de alte animale la care nu există o demarcație clară între corpul exterior și cel interior – râmele, de pildă, sau meduzele – și care ar trebui deci să ni se pară la fel de respingătoare, dar nu ni se par. Să fie oare pentru că limacșii seamănă mai mult cu noi, sunt mai aproape de noi decât meduzele? Oare goliciunea lor e atât de repugnantă pentru că au și ei plămâni, inimă, ochi? În mod sigur, ochii lor au cu totul altă construcție, stranie pentru noi, căci sunt plasați în perechi în vârful unor tentacule – perechea de sus pentru văz, cea de jos pentru miros, ca un fel de extensie a nasului. Și ce vedem, de fapt, în ei atunci când ies târâș după câte o noapte ploioasă, mișcându-se încet, cu capetele ridicate? Seamănă cu niște maiestăți îmbătrânite, stăpânitori ai solului pădurii, împărați ai frunzelor putrede și ai pământului umed. Și totuși această demnitate neobișnuită, care ar trebui să ne facă să-i venerăm, cam așa cum egiptenii venerau pisicile și cum indienii venerează vacile, este ignorată complet din cauza dezgustului pe care ni-l stârnesc goliciunea și netezimea lor alunecoasă. Ba chiar, nu au ceva provocator? Ceva contrar naturii? Par să aparțină lăuntrului, organelor interioare – plămâni, ficat,

inimă –, care sunt toate netede, rotunjite și dezgolite, fără nici o deosebire între înăuntru și afară. Oare de asta ne stârnesc greață, pentru că arată ca niște rinichi mărunți care se furișează de capul lor, cu ochii ca niște antene, ca niște ficați sau inimi mărunte? Oare de asta par aproape provocatori, pentru că sunt contrari naturii și totuși se târăsc peste tot ca și cum ăsta ar fi cel mai firesc lucru din lume, hrănindu-se și reproducându-se, și totul trebuie să se întâmple al naibii de încet, cu afurisita lor de demnitate – cine dracu' se cred limacșii ăștia? Se târăsc milimetric printre firele umede de iarbă, printre ferigile ude, peste mușchiul moale, și își duc viața conform cu abilitățile și limitele lor, ca toate celelalte ființe. În copilăria mea, toți limacșii erau negri și apăreau după câte o ploaie torențială parcă din măruntaiele pământului, erau dintr-odată peste tot, pe gazonul din curte, pe poteci, chiar și pe asfaltul negru al străzilor din cartier. Când calci pe un limax, vine ploaia, se spunea, așa că aveam mare grijă să-i evităm. Și totuși se întâmpla, câteodată din greșeală, alteori intenționat: cred că orice copil a călcat la un moment dat pe un limax și i-a văzut măruntaiele moi scurgându-se pe asfalt și negrul amestecându-se cu alb și portocaliu. De atunci o nouă specie de limacși a invadat Scandinavia, așa-numiții limacși spanioli, mari

şi roşcaţi, originari din Portugalia sau Spania, care se reproduc cu o viteză uimitoare şi produc mari pagube în grădini, unde devorează tot ce găsesc în cale. Într-un an curtea noastră de aici a fost plină de ei, erau peste tot, parc-ar fi plouat cu limacşi. Soacra mea aduna copiii şi mergeau să-i vâneze. Înarmaţi cu o găleată şi cu foarfeci ascuţite de grădină, umblau prin iarbă şi, când găseau unul, îl tăiau în două şi aruncau bucăţile în găleată. Eu nu puteam să mă uit şi cu atât mai puţin să particip, era oribil. Dar asemenea razii, în timpul cărora erau eliminaţi cam câte douăzeci de limacşi, se dovedeau inutile, în câteva zile se întorceau la fel de mulţi. În sfârşit, la ceva vreme după ce soacra mea plecase acasă, am ieşit eu însumi cu o găleată şi o pereche de foarfeci. M-am lăsat în genunchi lângă un limax roşcat, lung cât degetul meu mijlociu şi gros ca un cârnat, cu un fel de striaţii pe lungime în piele şi cu piciorul lat, amintind de o curea, de culoare bej. L-am luat între degete, şi el s-a zvârcolit încet în strânsoare, apoi, când l-am pus între lamele ascuţite ale foarfecii, a mişcat din tentacule. Am strâns mânerele şi, când tăişul i-a intrat în carne, l-am auzit ţipând, încet, dar ascuţit.

COACĂZE

Coacăzele sunt fructe mici, rotunde şi netede care atârnă în ciorchini de ramurile tufelor de coacăz, de obicei între cinci şi cincisprezece ciorchini pe tulpină. Deşi tulpina coacăzului e subţire şi flexibilă, destul de moale, făcută dintr-un material parcă mai apropiat de al frunzelor decât de al crengilor, fructele prinse de ea sunt remarcabil de tari. Seamănă cu nişte biluţe de marmură şi se strâng în nişte grămăjoare considerabile, căci ciorchinii cresc adesea unul lângă altul, adunând pe alocuri şi câte o sută de boabe laolaltă, care atârnă ca nişte buzunare sub crengi. De multe ori, buzunarele sunt acoperite de frunzişul verde-întunecat, şi aceasta e una din marile plăceri ale culesului de coacăze, să găseşti un zăcământ bogat de fructe în muntele de frunze. Coacăzele se culeg rupând de la capăt crenguţa pe care cresc, şi ceea ce ţii atunci în mână aduce câteodată cu o omidă: tulpina verde subţire sunt

picioarele, iar șirul de boabe, corpul planturos. Cel mai răspândit tip este coacăzul roșu, dar există și varietăți galben-verde sau galben-deschis. Necoapte, boabele sunt mai întâi verzi, apoi devin roșu-pal, uneori aproape portocaliu, până când, la sfârșitul lui iunie sau începutul lui iulie, își capătă culoarea maturată, roșu-sângeriu, care apoi, dacă fructele nu sunt culese, se transformă în vișiniu. Roșul aprins al coacăzelor e intensificat de pielița lucioasă translucidă, care reflectă scânteietor soarele și le face să semene uneori cu niște mărgele de sticlă. Când le mănânci, mai întâi plesnește, cu un mic pocnet, pielița bine întinsă, apoi dinții pătrund în pulpa de dedesubt, care e suculentă – aproape ca pepenele, s-ar putea spune, dacă ele n-ar fi atât de mici și cantitatea de pulpă atât de redusă, încât o comparație cu pepenele roșu pare prea asimetrică, căci pepenele se caracterizează exact prin abundență, prin belșugul de pulpă, lipsită de finețe și exagerat de zemoasă –, dar și astringentă, încât gura ți se face instinctiv pungă când limba vine în contact cu interiorul coacăzelor. Gustul astringent, împreună cu dimensiunile lor foarte mici, dă coacăzelor o aură exclusivistă – nu sunt ușor accesibile și nu pot fi consumate în cantități prea mari –, și asta le împrumută

o notă contradictorie, lor sau relației noastre cu ele, căci coacăzele, deși atât de delicate, există în cantități mari, aproape inepuizabile. Dacă le-am considera un fel de prințese printre fructele de pădure și am transpune asta în sfera umanului, ar fi ca și cum fiecare țară ar avea mii, poate chiar zeci de mii de prințese. Conflictul dintre aerul acesta exclusivist și rezervele inepuizabile de coacăze se rezolvă prin strivirea boabelor, cărora li se adaugă zahăr și din care se face fie sirop, fie gem. Atunci coacăzele își pierd aerul de eleganță și rafinament, nu se mai leagănă ca niște mici șiraguri scânteietoare de perle printre frunzele verzi ale tufei și nu-și mai punctează prospețimea cu înțepături acrișoare, ci devin fie o masă dulce și lipicioasă, păstrată în borcane sigilate de sticlă în pivniță și întinsă, în jumătatea rece a anului, pe felii de pâine – care au și ele o poveste asemănătoare a proveniență, de la grânele galbene de pe câmp, saturate de lumină și căldură, la făina albă uscată și apoi la pâinea moale, vag umedă, cu coajă crocantă –, fie un lichid roșu translucid, concentrat, dulce și puțin vâscos, păstrat în sticle peste toamnă și iarnă și vara amestecat cu apă într-un pahar și băut în picioare în bucătărie sau la masa luată afară, la umbra merilor, nu departe de tufele de coacăz, dar asociat deja nu cu ele,

ci mai mult cu sticla în care se ține și cu vara, anotimpul în care îl bem. Toate lucrurile de care ne înconjurăm parcurg trasee asemănătoare, care nu sunt neapărat lungi în sens geografic, dar care, străbătând diferite sfere ale vieții, sunt ca niște călătorii mini-transcontinentale sau micro-interstelare, și, dacă înțelegem asta, atunci viața cea mai bogată poate fi trăită într-o casă cu grădină, cu iarbă în curte, cu pomi fructiferi și cu tufe de fructe de pădure.

PLOAIE DE VARĂ

În timp ce stăteam aici și scriam, a început deodată să plouă, în mijlocul zilei, pe 10 iunie 2016. Picături în cădere vertiginoasă au brăzdat aerul complet fără veste. Nu erau stropi mari, nu duruiau pe acoperiș, ci loveau suprafețele ușor, într-un șopot moale. Cerul de deasupra copacilor de pe deal, de lângă cimitir, era albastru, în spatele lor păreau să plutească în derivă nori albi, unii sclipind în razele soarelui, încât ploaia avea un aer ireal. Lumina și din cer, și din curte o contrazicea, și poate asta este însăși definiția irealității, prezența simultană a două entități care se exclud reciproc. Dar ploaia de vară nu are nimic bizar, nu e acea formă de irealitate pe care ar reprezenta-o, de pildă, imaginea fiicei mele mergând pe aleea de dale din curte dacă în același timp aș vedea-o în bucătărie. Mai degrabă, irealitatea ploii de vară ascute simțurile și-i permite să apară în adevărata ei formă, unică:

ploaia aceasta cade pentru prima oară. A plouat timp de câteva minute, atât de rapid, încât ai fi zis că o perdea de fire argintii neîntrerupte atârnă în aer deasupra ierbii, apoi s-a oprit la fel de abrupt, lăsând peisajul exact ca înainte, doar mai ud. Dalele erau întunecate, iarba sclipea, câțiva stropi se prelingeau încet pe frunzele salciei și cădeau unul câte unul la pământ. Ceva mai târziu, după ce totul se uscase, a plouat din nou. A doua ploaie a fost altfel, a început încet, cu doar câteva picături, de parcă și-ar fi pipăit drumul. Stăteam în hol cu fiica mea cea mică în poale, punându-i sandalele, și ușa era deschisă, așa că am văzut stropii mari spărgându-se pe dalele de afară. Treptat au devenit mai deși, și, în timp ce ne îndreptam spre mașină, a început să toarne. Dar picăturile cădeau la distanță unele de altele, în timp ce soarele strălucea pe gazon, și, cum mergeam în spatele fiicei mele, care o luase la fugă țipând „plouă! plouă!", m-am gândit că și asta e o ploaie neobișnuită. Cât timp am condus până la magazin, picăturile au bătut darabana în parbriz, și, cu toate că ștergătoarele le măturau imediat, geamul s-a acoperit cu o peliculă de apă. În parcarea magazinului, unde oamenii alergau de la mașină înăuntru sau veneau în fugă înapoi, domnea o atmosferă emoționată, se râdea,

se zâmbea, se comenta vesel, așa cum se întâmplă uneori când plouă după săptămâni de soare și când toată lumea știe că o să se termine repede, spre deosebire de ploile de toamnă și de iarnă, care generează o stare de spirit mai posacă sau mai resemnată în situații sociale. Când am ieșit din magazin, ploaia se oprise. Pe asfalt se formaseră bălțoace, capota sclipea, o parte din mașinile care treceau aveau încă pornite ștergătoarele. Soarele strălucea, dar spre nord-est, deasupra copacilor de pe marginea șoselei, cerul era aproape negru. Am pus plasele cu cumpărături în spate, pe jos, i-am prins fiicei mele centura în scaunul de mașină, am urcat pe locul din față, am pornit motorul, am dat înapoi și am luat-o la deal spre cerul plumburiu, care reliefa coroanele verzi întunecate ale copacilor înșirați în lungul drumului. De undeva departe a bubuit un tunet.

LILIECI

Liliecii sunt făpturi ieşite din comun în atâtea privinţe, încât e uşor să ni-i închipuim ca pe o excepţie bizară, supravieţuitori ai unei epoci în care fiinţele se deosebeau radical de ceea ce suntem noi azi. Dar adevărul este că există atât de multe tipuri de lilieci – fiecare a patra specie de mamifere este liliac –, încât iată-i mai degrabă în centrul biosferei contemporane. Suntem mai puţin deprinşi cu ei decât cu alte animale sau păsări, precum şoarecii sau ciorile, porcuşorii de Guineea sau fazanii, nu doar pentru că liliecii sunt animale nocturne şi sfioase care zboară – aşa sunt şi bufniţele, de pildă –, ci şi din cauza a ceva ce are de-a face cu făptura lor cea mai lăuntrică, modul lor de fiinţare atât de idiosincratic, încât şi l-au făcut numai al lor – şi exact lumea aceasta este incomensurabilă cu a noastră. Cu bufniţele împărţim aceeaşi realitate, cu liliecii nu. Pentru nişte animale atât de mici, liliecii ating vârste

remarcabile, de până la patruzeci de ani, și asta face ca experiența lor să fie foarte diferită de a șoarecilor, de pildă, care nu trăiesc decât un an sau doi. Și, fiindcă liliecii sunt mamifere, în timp ce toate celelalte făpturi zburătoare sunt fie păsări, fie insecte, e posibil ca ei să perceapă zborul altfel, ca zborul lor să fie o experiență unică, nemaiîntâlnită în lume. Și, deși există multe ființe oarbe, încete și legate de pământ, care viețuiesc în medii și urmează tipare de comportament ce favorizează celelalte simțuri, liliecii se deplasează extraordinar de repede cu ajutorul ecolocației și în spații care alternează între închis și deschis, de exemplu, printre clădirile din oraș sau printre copacii din pădure. Iar viața aceasta într-o realitate întunecată, sonică, este și ea o experiență singulară. În anii când am locuit la Malmö, un liliac zbura înainte și înapoi printre ziduri și acoperișuri în serile de primăvară, îl vedeam de la etajul șapte, de pe balconul unde ieșeam să fumez, vâjâia câteodată prin aer la numai câțiva metri de mine, cu mișcările smucite caracteristice speciei. Poate zbura așa de cinci ani, poate de treizeci, n-aveam să știu niciodată. Cum n-o să știu niciodată ce simțea, ce imagini îi umpleau mintea în timpul zborului. Sunetele pe care le emitea, cu o frecvență aflată în afara câmpului

meu auditiv, se răsfrângeau în ziduri, şi durata ecoului îi dădea de înţeles dacă spaţiul din faţă e închis sau deschis. Ce vedea? Nu cărămizi sau ciment, hornuri sau cornişe, ci doar ceva de care trebuia să se ferească, obstacole. Dar sonarul liliecilor nu e în nici un caz rudimentar, dimpotrivă, e extrem de sensibil, fiindcă le permite să localizeze în aer chiar şi insecte minuscule. E ca o reţea foarte densă în care lumea apare în adâncime inversă, cam ca o jucărie din aceea cu un cadru plin de ace mici de metal, în care îţi poţi apăsa faţa ca să-ţi vezi trăsăturile apărând ca nişte goluri pe partea cealaltă. Liliecii nu pot pluti ca păsările, trebuie să dea din aripi ca să rămână în aer; şi asta înseamnă un mare consum de energie: inima lor bate de cinci sute de ori pe minut. Iarna, când nu mai sunt insecte, hibernează, intră într-o stare în care procesele lor vitale se reduc la minimum, şi se apropie de graniţa morţii, căci inima le bate acum de numai patru ori pe minut. Apoi, când se trezesc în primăvară şi inima începe să le bată mai repede, oare revin imediat la ei înşişi şi la viaţa care îi aşteaptă? Sau se simt aşa cum ne simţim noi uneori când ne întoarcem acasă după o vacanţă lungă, şi totul are parcă o aură vagă de stranietate? Cel mai probabil, ei abia dacă şi-au recepţionat absenţa

din lume, probabil recad în ei înşişi şi în existenţa lor într-o fracţiune de secundă. Dar poate fi suficient ca să înceapă să aibă din nou o senzaţie de satisfacţie sau chiar de plăcere: se aruncă încă o dată în reţeaua impresiilor sonore şi zboară prin labirintul propriei minţi.

BARCĂ DE PESCUIT

Fiecare obiect a cărui formă este dictată de necesitate se „stabilizează" foarte repede, stadiul inițial de experimentare se reduce treptat la o formă standard, cea care s-a dovedit a funcționa cel mai bine. Astăzi, toți ochelarii sunt fixați de o tijă subțire care înconjoară tâmplele și ale cărei capete sunt îndoite în așa fel încât să se potrivească după urechi. Monoclul și pince-nez-ul au ieșit din uz. Toate bicicletele au azi două roți de aceeași mărime; velocipedul, cu o roată imensă în față și una foarte mică în spate, s-a dovedit în scurt timp nepractic. Regula se aplică și invențiilor străvechi, pe care oamenii le utilizează de mii de ani și a căror formă a fost probabil șlefuită cu multă vreme în urmă și transmisă apoi fără schimbări prin curgerea nesfârșită a timpului. Vasul în care se prepară și se servește mâncarea, carafa de apă, cuțitul de tăiat carne, plugul de arat, ambarcațiunile care navighează pe

râuri, lacuri și mări. Forma fundamentală a unei ambarcațiuni, care se îngustează la prova pentru a despica în mod cât mai eficient suprafața apei și valurile și se îngustează și la pupa pentru a da bărcii stabilitate dacă are o anumită mărime, a rămas aceeași, indiferent că e acționată de vâsle, zbaturi sau pânze, indiferent că e mare sau mică, că transportă pasageri sau mărfuri, că e de pescuit sau de război. Motorul a fost revoluționar în multe privințe, dar nu pentru nave, căci forma lor era deja perfectă, iar motorul a fost pur și simplu integrat în ea. Nu că m-aș fi gândit la toate astea la vremea când am cumpărat prima noastră barcă – mare, de lemn, cu motor –, care a fost coborâtă cu grijă, într-o zi de primăvară, pe un suport de bârne instalat în curte, de macaraua montată pe un camion parcat afară, pe stradă, de cealaltă parte a gardului viu. O cumpărase tatăl meu. Locuiam pe o insulă, și poate el avea impresia că barca ține de modul de viață pe o insulă sau de viața lui, de felul cum și-o imagina el pe atunci. Era un Volvo Penta, un model tradițional, cu cele două extremități identice, construită din lemn, cu muchii suprapuse și cu motor încorporat. Era relativ lată și se mișca încet, motorul huruia liniștitor la viteză normală și împroșca sălbatic cu apă la viteză maximă. Am ajuns s-o

cunosc bine, fiindcă mie și fratelui meu ne-a revenit sarcina de a-i coji vopseaua și lacul în primăvara aceea, cu niște răzuitoare triunghiulare, și de a o netezi apoi cu șmirghel, în vreme ce tata lăcuia carena și o vopsea pe dinăuntru. Era o muncă plicticoasă și monotonă, în timpul căreia auzeam vocile și strigătele celorlalți copii, și n-am simțit, firește, nici o clipă plăcerea specială a accesului la o îndeletnicire arhaică, așa cum e pregătirea unui vas de lemn pentru lansarea la apă: copiii trăiesc în prezent, și noi voiam pur și simplu să mergem să ne jucăm, ca toți ceilalți. Și totuși, când macaraua a venit într-o zi de iunie și a ridicat barca din curte și puțin mai târziu a coborât-o pe apă la câteva sute de metri mai încolo, am trăit un vag sentiment de satisfacție legat de munca pe care o făcusem, m-am simțit bine că lemnul fusese pregătit și nu putea fi pătruns de apă. L-am uitat însă repede, barca a devenit în scurtă vreme parte din viața de zi cu zi, deschizând doar din când în când poarta către fantastic, ca atunci când pluteam încet pe canalul îngust și prin apa rece și limpede se zărea fundul verzuliu al mării sau când, la gura fiordului, vedeam peștii argintii ridicându-se la suprafață din adânc după ce mușcaseră nada, zvârcolindu-se cu disperare în undiță ca să scape cu viață, cât de tare trebuia

să le strângi în mână corpul neted și încordat ca să nu se mai miște și să le poți scoate cârligul din gură și cât de moi se făceau dintr-odată pe urmă. Tata fuma pipă la vremea aceea, și mi-l amintesc așezat pe banca de la pupa cu pipa în gură și cu mâna pe cârmă, în timp ce barca ieșea agale din strâmtoare, duduind surd. Și țin minte cum mă gândeam că e ceva în neregulă, ceva care nu se potrivește, că barca e prea înceată pentru el. Acum mi se pare că era modul meu de copil de a înțelege un lucru fundamental despre el: că viteza dinăuntrul lui era mai mare decât viața pe care o ducea, și că nu era decât o chestiune de timp până când forța acestei asimetrii avea să-l arunce de pe traiectoria care includea banca de lemn, pipa, casa și copiii pe o altă traiectorie, mai rapidă și mai nestăvilită.

LUP

Faptul că realitatea se schimbă categoric mai repede decât limbajul cu care o descriem se vede în relația noastră cu animalele, pentru că, în copilăria mea, în anii '70, lupul era încă foarte prezent în cultură, cu toate că deja nu se mai întâlnea în natură, cel puțin nu în Norvegia. Îmi amintesc de o seară când stăteam în bucătărie și i-am spus mamei că mi-e o foame de lup, iar ea m-a întrebat dacă mi-e cunoscut cuvântul „lupește", derivat din „lup", care înseamnă și „lacom". Nu-l știam, dar știam foarte bine ce e lupul. „Lup singuratic", așa se numea un om care își ducea viața după propriile reguli, ca eroii de western Morgan Kane sau Jonah Hex. Pentru ei, a fi singur era un lucru bun, iar lupul nu era aici o imagine a singurătății, ci a voinței. Era o consolare, o stare ideală. În norvegiană, lupului i se mai zicea în popor *grådbein* („picioare cenușii"), *gråtass* („labe cenușii") sau *varg* (din vechea germanică *vargr*,

„tâlhar" sau „haiduc"), mi-a spus mama. Știam că lupii vânează în haită și că urlă la lună. Știam și că în povești lupul e personajul crud, vulpea e vicleană, iar ursul, cumsecade și cam neghiob. Mai târziu am aflat că lupul – cumplitul Fenrir sau Fenris – este cel care aduce sfârșitul lumii în mitologia nordică, în timp ce vârcolacul, jumătate om, jumătate lup, e o figură demonică destul de des întâlnită în benzi desenate, filme și cărți. Cu lupi adevărați, pe de altă parte, n-am avut niciodată de-a face, n-am locuit nicăieri unde să existe lupi, așa că acum câțiva ani, când, într-o zi, în timp ce străbăteam cu mașina câmpia de la Tågarp din Österlen, chiar după ce trecusem de gara abandonată, am văzut un animal gonind în salturi peste miriști, primul meu gând a fost că e o vulpe, căci sunt o mulțime de vulpi în zonă, deși nu semăna cu nici una din vulpile pe care le văzusem, alerga altfel și era cenușiu, costeliv și cu picioare lungi. Să fi fost un lup? Chiar pe atunci circula în ziare o știre că un lup ar umbla în libertate prin Skåne, venise, se presupunea, din Småland, și îi puteai urmări itinerarul pentru că, la intervale regulate, omora oi prin fermele din regiune, generând articole de ziar mai mult sau mai puțin identice, cu fotografii de animale mutilate și de fermieri ale căror figuri exprimau

tristețe, furie sau disperare. Așa că, după ce am zărit de la mare distanță animalul care gonea peste câmpuri, am devenit tot mai convins că fusese exact lupul acela. Văzusem lupi și înainte, dar numai în grădini zoologice. Faptul că acum îl surprinsesem alergând liber peste câmpuri era cu totul altceva, era ca și cum aș fi intrat în contact cu o altă eră, când codrii erau adânci, oamenii, puțini, iar animalele, numeroase. Dar în prezent, pe câmpurile din Österlen, sub cerul albastru palid, toate acestea erau greu de asociat cu animalul slab, jigărit și cu picioare lungi care fugea peste miriștea alb-gălbuie cu mișcări atât de eficiente. Dacă într-adevăr văzusem un lup. Cel care bântuia prin Skåne era probabil un animal tânăr și neexperimentat și ajunsese aici, unde nu mai existau lupi încă din secolul al XIX-lea, după ce-și părăsise haita sau fusese alungat din ea. Probabil începuse să rătăcească la întâmplare și apoi, când peisajul se deschisese și pădurile dispăruseră, mersese înainte, în parte pentru că aici era pradă din belșug, pe care putea s-o prindă și s-o omoare ca prin vis, dând raite fără să întâmpine nici o rezistență, când sângele cald ce țâșnea din gâturile sfâșiate îl ațâța tot mai tare – o agresiune provocată nu doar de setea de sânge, ci și, în egală măsură, de faptul că nu exista

sfârşit, că moartea nu oprea totul, aşa cum fusese el obişnuit până atunci.

La ceva timp după ce văzusem animalul de pe câmp am primit, într-o dimineaţă devreme, un telefon. Una dintre fiicele noastre îşi petrecuse noaptea acasă la o colegă de şcoală, şi acum mă suna mama fetei: părinţii ei deţineau cea mai mare fermă din zonă şi voiau să vin s-o iau pe fiica mea, deşi era abia opt dimineaţa, pentru că venise lupul şi le furase din oi. Vocea femeii era plină de o furie înăbuşită, am simţit-o că e revoltată, îndurerată şi neliniştită. În drum spre casă, aşezată pe scaunul din dreapta, fetiţa mea a zis că ea speră ca lupul să nu fie împuşcat, fiindcă aşa e el.

– Nu le-ai spus asta, sper? am întrebat-o.

– Nu, ce, am înnebunit? a răspuns ea.

Şi iată cum noi doi, un slujbaş al culturii şi fiica lui, care trăim cât se poate de departe de animale şi de natură, am devenit iubitori de lupi, în timp ce fermierii, care-şi petrec viaţa crescând animale şi îngrijind pământul, au ajuns să urască lupii şi să apară a doua zi în ziar lângă leşurile schilodite, în timp ce tânărul lup îşi continua goana prin peisajul larg deschis, fără să aibă habar ce reprezintă, până când, la câteva săptămâni după aceea, a fost împuşcat.

LACRIMI

Ochii, cu corpul vitros și membranele lor, sunt umeziți în permanență, sunt tot timpul acoperiți de o peliculă subțire de apă, ca să nu se usuce și ca praful și mizeriile să nu se lipească de ei. Apa aceasta provine dintr-o cavitate de mici dimensiuni, ca un săculeț, aflată sub pielea de la colțul ochiului, și printr-un canal îngust ajunge afară, pe suprafața relativ mare a ochiului, unde este distribuită uniform de pleoapă, care acționează cam ca o cârpă udă pe un geam. Sau poate o imagine mai bună sunt ștergătoarele care mătură parbrizul unei mașini, pentru că totul se întâmplă automat, fără ca noi să ne gândim sau să planificăm ceva dinainte. Cantitatea de apă este reglată de hipotalamus, centrul de control asupra proceselor autonome ale organismului, cele care au de-a face cu temperatura corporală, ritmurile circadiene, senzația de foame, gândirea și digestia. În mod normal, cantitatea de apă de la

suprafața ochiului e atât de mică, încât nici măcar nu poate forma picături, ci dispare nevăzută în minusculele perforații de sub ochi. Picături se formează doar atunci când se produce ceva ieșit din comun, fie pentru că ochiul e iritat – prin contact direct, de pildă cu o crenguță sau cu un fir mai mare de praf, sau prin contact mai puțin direct, de exemplu cu gazul eliberat de ceapa tăiată –, fie atunci când tușim, strănutăm sau vomităm. Atunci ochiul se umple deodată de apă, printr-o reacție reflexă în care surplusul de lichid se strânge în colțul ochiului și formează niște stropi enormi care par din perspectivă obișnuită și care fie se scurg pe lângă rădăcina nasului și apoi pe obraz, fie, când capul e aplecat înainte, se desprind în mici ciorchini și cad prin aer, ca picăturile de ploaie. Stropii aceștia, care se deosebesc de ploaie prin faptul că sunt sărați, sunt ceea ce numim lacrimi. Gândurile noastre nu au nici o influență nici asupra muncii permanente de curățare și mentenanță efectuate de acest lichid, nici asupra apariției reflexe a lacrimilor; totul se petrece exclusiv în acele părți ale corpului care se guvernează singure și pe care gândirea noastră le poate doar observa, dar niciodată pătrunde sau schimba. Când îngenunchem în fața vasului de toaletă și vomăm, ochii ni se umplu de lacrimi, iar

vederea ne devine fluidă și tremurată, indiferent că ne place sau nu. Această distribuire independentă de conștiință a lichidului care umezește ochiul este o trăsătură pe care ființele umane o au în comun cu toate mamiferele. Specific oamenilor este faptul că lacrimile pot lua naștere și ca urmare a unor emoții puternice, cu alte cuvinte, independent de acest sistem mecanic de mentenanță, lucru complet necunoscut altor specii. Faptul că ochii noștri se umplu de apă sărată când suferim, când ne simțim disperați sau neputincioși, iar viața noastră interioară capătă astfel o expresie exterioară prin limbajul unui lichid, este unul dintre cele mai frumoase fenomene naturale pe care mi le pot închipui. Dar exact pentru că sunt un fel de limbaj, lacrimile sunt adoptate de cultură, fiind reglementate și supuse unui sistem de valori.

Să ne imaginăm, de dragul argumentației, un om perfect natural – deși presupun că asta e ceea ce s-ar chema o contradicție în termeni. Omul acesta ar plânge de fiecare dată când simte nevoia, fățiș și fără nici o inhibiție, și toate fluctuațiile din viața lui interioară, toate reacțiile emoționale ar fi la vedere, exact ca la un copil mic, la care trăsătura cea mai vizibilă este că nu ascunde nimic, nu are nici un secret. Iar pentru

că societatea și sfera socială se construiesc în jurul dinamicii dintre închis și deschis, dintre secret și accesibil, în care nespusul e întotdeauna mai important decât spusul – la fel cum ceea ce nu e folosit, ci economisit, e întotdeauna mai important decât ceea ce e folosit imediat –, cel care plânge fără rezerve, care dezvăluie totul, ar fi o persoană necivilizată. În nord, unde am crescut eu, a nu vorbi despre emoții și a nu le exprima a fost dintotdeauna un ideal, și asta probabil pentru că acolo nimic n-a fost spontan, totul a trebuit să fie întotdeauna planificat, economisit, prea puține lucruri au fost vreodată disponibile pentru a fi savurate imediat, au trebuit mai degrabă amânate, ținute pentru mai târziu. Plânsul meu continuu, dezinhibat, în copilăria mică, pentru orice mărunțiș era considerat un defect, căci în felul acesta mă arătam incapabil să economisesc, să întârzii, să aștept, iroseam totul imediat, dezvăluind în același timp secrete despre mine însumi și expunându-mi slăbiciunea. Lacrimile produse de emoție sunt și ele mecanice și automate, eliberate în mod autonom, așa încât cel care vrea să le împiedice trebuie să învețe să nu se lase cuprins de acele sentimente care, ajungând la un anumit nivel de intensitate, eliberează automat lacrimi, ci să stea departe de ele,

cam aşa cum, pe vremuri, trebuia să stai departe de porumbul pentru sămânţă chiar şi în anii cu recoltă proastă sau pe timp de foamete. Doar la momentul potrivit şi atunci când suferinţa cuiva era oricum evidentă, de pildă, la o înmormântare, puteai da voie lacrimilor să curgă liber şi fără restricţii, într-o risipă de emoţie asemănătoare cu festinul la care te puteai deda în miezul iernii, de Crăciun, şi pentru care economisiseşi şi te zgârciseşi atâta vreme – acea exuberantă eliberare anuală din constrângerile impuse de viaţă.

MIXER ELECTRIC

Aproape orice obiect făcut de oameni seamănă, într-un fel sau altul, cu ceva din natură: trenul, cu o omidă sau un vierme, maşina, cu un gândac, casa, cu o vizuină, elicopterul, cu acele seminţe de copac care se rotesc la sfârşitul verii prin aer cu ajutorul unor elice naturale, aspiratorul, cu trompa unui elefant, vasul de toaletă, cu o marmită, iar apa care curge pe laturile lui netede, cu o cascadă. Cu ce seamănă mixerul electric? Nu cu un colibri, deşi amândouă sunt în mişcare rapidă şi în acelaşi timp staţionare, nici cu o pasăre de baltă, care, asemenea mixerului, are picioare lungi şi subţiri. Nu, mixerul există de sine stătător: e un aparat de amestecat, cu două teluri ca nişte turbine prinse de capătul a două tije care se înfig dedesubtul unui motor compact, în formă de cub, fiecare în gaura ei, şi care încep să se rotească atunci când pornim aparatul. Mişcarea este transmisă celor două teluri

de metal, care seamănă cu niște cuști sau globuri mici. În partea de sus a cubului se află un mâner cu ajutorul căruia ghidăm aparatul. Deși e mic, nu mai mare decât o coțofană, odată ce-l pornim, mixerul domină complet bucătăria, uneori chiar și camerele adiacente, prin zbârnâitul său strident, irascibil, care creează temporar în casă un centru sonor. Pentru un copil mic, bâzâitul acesta poate fi înspăimântător, ceea ce nu trebuie să ne mire, fiindcă sunetul iese dintr-o mașinărie cu aspect inofensiv și este amplificat de materialul castronului – câteodată, când telurile sunt apăsate pe fundul unui vas de plastic, se produce un sunet ascuțit, aproape sfredelitor –, ba, mai mult, dacă vor să spună sau să ceară ceva copilului, adulții ridică adesea vocea ca să acopere gălăgia, iar copilul probabil nu pricepe de ce. Încăperea se transformă deodată într-un infern, așa că e de înțeles dacă el începe să plângă. Groaza însă i se va potoli treptat, în parte fiindcă va ajunge să asocieze vederea aparatului cu ceva bun: cu mixerul facem frișcă pentru prăjituri sau fructe proaspete, amestecăm aluatul pentru clătite ori gofre, așa că, deși produce un sunet infernal, aproape întotdeauna promite totuși ceva gustos. Eu personal am ajuns să-l folosesc foarte rar; pentru gofre, clătite sau frișcă am un tel obișnuit, care

îmi dă o senzaţie mai plăcută: e mai simplu şi mai puţin zgomotos. Cum rezultatul e acelaşi – amestecul pentru gofre şi clătite se transformă într-un aluat care poate fi prăjit, iar smântâna cu zahăr devine pufoasă –, forţa mâinii şi forţa motorului sunt egalizate şi devin amândouă o chestiune de consum de energie, a cărui natură mi-a scăpat întotdeauna. Mixerul sau telul electric, cum îi mai putem spune, acest colibri al ustensilelor de bucătărie, este legat la reţeaua electrică printr-un cablu, şi ceea ce face paletele să se mişte este curentul electric care trece prin acest cablu. Cantitatea de curent de care aparatul are nevoie ca să bată frişca poate fi măsurată. Electricitatea, fenomenul cu care trebuie comparată mişcarea mâinii mele, este produsă în hidrocentrale, de turbine, în centrale electrice pe cărbune sau eoliene ori în reactoare nucleare, cu alte cuvinte, de forţa apei curgătoare, a vântului, a cărbunelui arzând sau a reacţiilor nucleare controlate. Dar, dacă electricitatea trebuie produsă ori extrasă înainte de a putea fi folosită, micul efort pe care îl fac eu nu pare să fie nici produs, nici extras din nimic, are loc aproape imperceptibil, e o mişcare ca oricare alta, şi nu mă simt nici golit, nici stors de nimic când îl închei, poate doar puţin înţepenit, dar capabil să funcţionez în continuare

ca și până atunci. Faptul că „a funcționa în continuare", adică a face ceva, înseamnă întotdeauna și a cheltui energie, a consuma combustibil, n-a devenit probabil evident decât după inventarea motoarelor – care, într-un fel, a fost și inventarea noastră, pentru că activitățile noastre au devenit separate de noi, necesitând o anumită cantitate de energie, devenind deci o entitate aparte sau o funcție a noastră. Faptul că putem acum pune apa să facă frișcă, cărbunele să ne spele pe dinți, țițeiul să ne transporte în diverse locuri, vântul să ne spele rufele și reacțiile din nucleii atomici să ne aspire praful din casă ne permite să ne economisim mișcările, dar această putere pusă deoparte nu ne face mai viguroși, dimpotrivă, devenim mai debili și mai grași, așa că, pentru a compensa, ieșim seara din casă și o luăm la fugă pe străzi, irosindu-ne energia în mod absolut inutil, ne stoarcem pur și simplu de puteri fără a produce nimic folositor nimănui, și în privința asta putem spune că oamenii și-au făcut-o cu mâna lor, sau, în alt fel, că nu există nimic mai omenesc, că aceasta este cea mai mare izbândă a omului, ceea ce-i oferă supremația în lumea animalelor: să fie ființa care aleargă fără țintă.

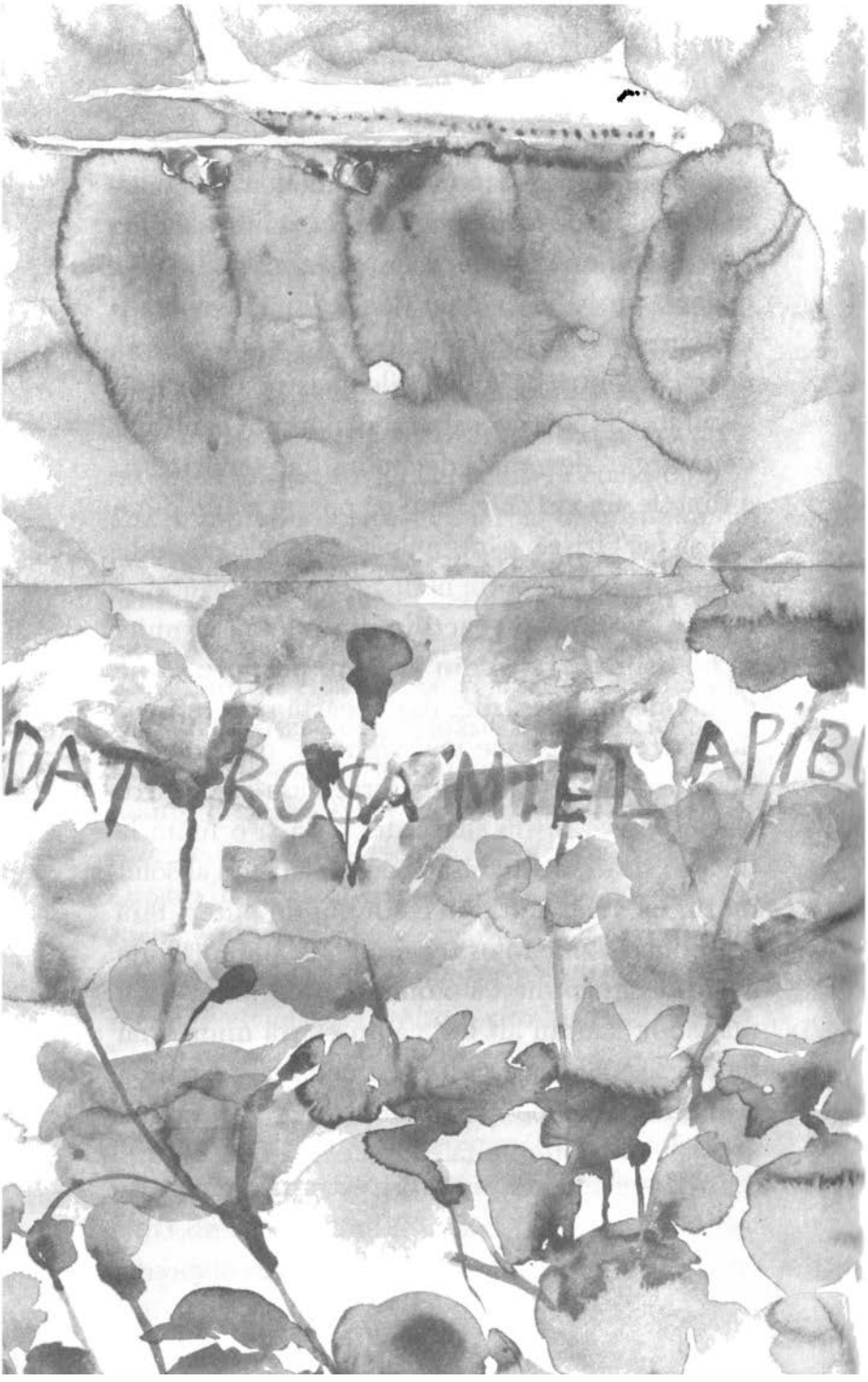
DAT ROSA MEL AP/BU

JURNAL, IUNIE

Miercuri, 1 iunie 2016

E seară, trecut de opt și jumătate. Soarele încă luminează copacii de deasupra cimitirului, cărora le văd vârfurile de aici, pe fereastră. Toată ziua vântul a bătut cu putere dinspre est. Crengile se mișcă fără încetare și par să urmeze ritmuri diferite, unele unduind încet, altele mișcându-se spasmodic, intermitent, altele trasând cercuri prin aer, și în timpul acesta frunzișul sclipește în soare, iar lumina din văzduh îl străbate la intervale neregulate și mereu în alt loc. E o întreagă orchestră a mișcărilor, din care fac parte chiar și copacii de aici din curte, salcia joasă, despletită, ale cărei crengi cresc atât de dese și de plecate, încât aduce puțin cu un cocker spaniol – acum câteva zile am încercat s-o mai tund pe o latură, și nu m-aș fi mirat dacă în frunzișul des ca o blană s-ar fi ascuns o pereche de ochi –, și castanul impunător s-au zbuciumat și ei și s-au legănat toată ziua înainte și înapoi, în sus și-n jos, ca niște corăbii ancorate în mare pe furtună. În timp ce stăteam aici mai devreme, m-am gândit de fapt

la ocean, căci vântul vâjâia atât de tare, încât îmi amintea de vuietul cu care valurile izbesc uscatul, iar copacii, mai ales mesteacănul, păreau întinși și răsfirați cu totul, ca niște pânze late verzi. Mi-a plăcut gândul acesta și îmi plăcea și șuierul vântului, mă simțeam parcă înconjurat de o activitate febrilă, ca și cum în preajma mea se desfășura un proiect de anvergură. Și îmi plăcea că în mijlocul tuturor cântă păsările, dar parcă mai înăbușit, dintr-un adânc mai mare ca de obicei.

Tu dormi. Tocmai am fost sus să iau volumul pe care am început să-l citesc ieri, *Cartea de vise* a lui Swedenborg, și, când am trecut pe lângă tine, *Olița lui Sam* de Barbro Lindgren, cartea care-ți place cel mai mult în ultima vreme, îți acoperea fața. Am dat-o la o parte, și tu ai deschis ochii și te-ai uitat la mine, dar fără vreun semn că mă recunoști, și în clipa următoare zăceai din nou cu pleoapele închise, respirând încet. Azi ar fi trebuit să scriu, plănuisem să termin bucata despre cinism și apoi să scriu încă una, poate despre limacși, dar am primit un apel de la grădiniță, ni s-a transmis că ai febră și că te-ai plâns de burtică. Mama ta plecase la Copenhaga, avea o întâlnire la prânz cu agentul ei, așa că n-am avut de ales: am urcat în mașină, am venit la grădiniță și te-am luat acasă. Îți place mult să mergi cu

mașina, deci n-a fost greu să te conving să vii cu mine, și-ți place și să te exprimi, așa că, atunci când se întâmplă lucruri noi, te amuză să rostești cuvintele care le numesc.

– Anne bolnăvit, merge acasă cu tati, ai spus, și: Anne doare burtica, merge cu mașina, în scăunel.

Ieri-seară te-ai uitat la mine cum strângeam sacii de dormit ai surorilor tale, care azi au plecat într-o tabără școlară, și ai spus:

– Tati tânge! Tati tânge!

Ieri-dimineață, când a plouat tare și undeva aproape a lovit trăsnetul, iar tunetul gemea deasupra casei, și în hol, în timp ce ne pregăteam să plecăm la grădiniță, domnea o atmosferă emoționată, ai strigat:

– Luna! Luna! și te-ai dus pe scara care urcă la etaj, de unde poți privi cerul printr-o ferestruică.

Îți dăduseși seama că străfulgerările și bubuiturile vin din cer, și, cum tu asociezi cerul cu luna, ai crezut probabil că luna provoacă toate astea.

Nu erai chiar atât de bolnavă, s-a dovedit, aveai doar puțină temperatură, nimic altceva. Mi-am adus calculatorul în camera de zi, ți-am pus *Laban, mica fantomă* pe Netflix și am încercat să citesc manuscrisul unui prieten, dar nu prea a mers, tu voiai să stai în brațe la mine, iar eu eram de fapt prea somnoros ca să mă pot concentra.

Am adormit vreo jumătate de oră cu tine pe piept, apoi, când te-am dus sus în pat şi m-am întins să citesc în camera vecină, am adormit şi eu. Am dormit amândoi timp de două ore şi jumătate. Când m-am trezit, a trebuit să te trezesc şi pe tine, ca să putem ajunge la vreme la şcoală să-l luăm pe fratele tău. Ţi-am scos pampersul, ţi-am pus chiloţei şi nişte haine noi – o fustiţă înflorată pe care o cumpărasem la Simrishamn cu câteva zile în urmă şi un pulover alb –, te-am aşezat în maşină şi am plecat spre Ystad. L-am dus pe fratele tău la frizerită, care avea câteva minute de pauză între doi clienţi şi a fost de acord să-l tundă în viteză. L-a tuns foarte scurt, pe la tâmple cu aparatul, şi l-a vopsit verde cu o vopsea care se ia după prima spălare, deşi el ar fi preferat una mai rezistentă. Tu te-ai jucat o vreme la nişte leagăne, ţi-am cumpărat o pălăriuţă galbenă, am mâncat toţi nişte hamburgeri la un restaurant înainte să plecăm spre casă, unde ne aştepta mama, şi eu am venit aici să răspund la e-mailurile adunate în ultimul timp.

În vara lui 1743, Swedenborg îşi începe jurnalul la Ystad cu următoarea relatare sumară:

> Pe data de 21 iulie 1743 am plecat din Stockholm şi am ajuns pe 27 la Ystad, după

ce am trecut prin oraşele Talje, Nyköping, Norrköping, Linköping, Gränna, Jonköping. Am întâlnit-o la Ystad pe contesa De la Gardie cu cele două domnişoare ale ei şi cei doi conţi, contele Fersen, maiorul Lantingshausen şi magistrul Klingenberg. Pe 31 au sosit şi generalul Stenflycht cu fiul său şi căpitanul Scheckta.[1]

Cred că oraşul Ystad unde a stat Swedenborg în zilele acelea de vară, înainte să plece mai departe pe mare către Stralsund, în Germania de azi, nu se deosebeşte prea mult de Ystadul prin care ne-am plimbat astăzi mai devreme. Câteva case din centrul vechi datează din secolele al XV-lea şi al XVI-lea, multe sunt din secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea, şi, cu toate că între timp au apărut asfaltul, cimentul, autovehiculele şi bărcile cu motor, structura oraşului e aceeaşi: portul ca o scenă şi casele grupate ca scaunele dintr-o sală de recepţii în jurul câtorva mici pieţe şi parcuri. Ceea ce s-a schimbat e viteza. Călătoria lui Swedenborg de la Stockholm la Ystad a durat şase zile, o distanţă pe care eu o parcurg azi cu maşina în şase ore. Şi peisajul prin care călătorea

[1] Text citat după traducerea Gabrielei Melinescu din ediţia apărută la Editura Univers, Bucureşti, 1995, p. 10 (n.tr.)

el era altfel; pe vremea aceea, provincia Skåne era acoperită de păduri întinse de foioase, nu de câmpuri, ca acum. Însemnările lui Swedenborg în jurnal sunt notițe scurte, conștiincioase despre ce face, cu cine se întâlnește și câte biserici sunt în orășelele prin care trece în călătoria lui spre sud prin Europa. Apoi se petrece ceva. Din manuscrisul original au fost rupte șase pagini, și după aceea lumea exterioară dispare complet și este înlocuită de lumea interioară, nemenționată până acum, de o descriere febrilă, nestăpânită a viselor pe care le are Swedenborg și cărora încearcă să le descifreze înțelesul.

Trecerea de la lumea exterioară la cea lăuntrică este atât de abruptă, iar aceasta din urmă atât de haotică și de încărcată de semnificații, încât la început e aproape imposibil să te orientezi în ea.

Ce se petrece în interiorul lui?

În timp ce îi citeam jurnalul ceva mai devreme în seara asta, mi-am dat seama brusc că ființa mea lăuntrică, cel care sunt față de mine însumi, s-a schimbat în ultimii ani, și că foarte des am sentimentul că nu sunt nimeni, că sunt pur și simplu un loc străbătut de gânduri și emoții. Ultima oară am trăit această senzație la Buffalo, acum câteva săptămâni, în timp ce mergeam pe

niște coridoare lungi și pustii, cu tavane înalte, într-un hotel art deco spațios. Ieșisem din camera mea și mă îndreptam spre ieșire, ca să fumez. Cum aș putea să explic mai bine? Să spun că gândurile și simțirile nu erau ale mele, că nu aveam aproape deloc sentimentul unui eu care să le revendice? E o senzație bizară, în parte și pentru că diferă atât de tare de ceea ce simțeam mai demult în viață, când tot ceea ce mi se întâmplase și tot ce trăisem, mai ales în copilărie și în prima tinerețe, era extrem de important pentru mine, când toate relațiile pe care le aveam erau extrem de semnificative – relația cu tata, rolul lui în viața mea, mama, fratele, bunicii, prietenii și cunoștințele mele. Tot ceea ce-mi făcuseră și-mi spuseseră și ceea ce le făcusem și le spusesem eu erau cumva inseparabil legate de mine, și eu însumi mă înțelegeam pe mine în raport cu ele.

Acum e ca și când tot greementul s-a desfăcut, și componentele lui esențiale sunt pur și simplu elemente care există în mine, așa cum un mesteacăn pitic stă pe marginea unei cărări sau o piatră dintr-o morenă terminală, înconjurată de iarbă-neagră, zace lângă această cărare, dar nici iarba-neagră, nici piatra și nici mesteacănul pitic nu spun nimic despre cărare, și nici cărarea, piatra sau mesteacănul nu spun nimic

despre iarba-neagră, sunt doar acolo, una lângă alta, iar identitatea locului pe care îl formează astfel este pe cât de distinctă și de unică, pe atât de accidentală.

Sora ta cea mare m-a sunat de două ori din tabără de când stau aici și scriu, voia să vin s-o iau acasă. Prima dată a spus că toată lumea e foarte rece acolo, a doua oară, că i-e frică. Știa că nu pot să vin pur și simplu s-o iau, avea doar nevoie de cineva din afară căruia să-i vorbească, cineva legat de casă, fiindcă-i era dor de ea. Are doisprezece ani, și tot ce simte i se pare intens și important, încărcat de sens. A început să se gândească la ea însăși, să se vadă pe sine așa cum este, și asta doare, dar e plăcut în același timp, e înspăimântător și palpitant, ea e plină de viață și de eul acesta nou descoperit, și mi se pare că acum se află în punctul în care ființele umane sunt cele mai vulnerabile.

Mi se pare ciudat să observ toate astea, pentru că îmi amintesc cum a fost la vârsta aceea, dar totodată simt că n-am fost niciodată mai departe de ea. Oare așa trebuie să fie? Oare ceea ce ține la un loc componentele esențiale din viața părinților începe să se deterioreze și până la urmă se dezagregă cam la vremea când sinele copiilor începe să capete mai multă greutate și, ca

atare, să atragă componentele acelea spre el? Oare sensul se diminuează într-unul pe măsură ce sporeşte în celălalt?

Poimâine merg la medic. Am fost la medic numai de două ori în viaţa mea adultă, şi de fiecare dată mama ta a fost cea care m-a convins să mă duc. La fel şi acum: acum trei săptămâni, când a citit *Primăvara*, cartea mea cea mai recentă, primul lucru a vrut să vorbim despre o scenă unde descriam sângele care-mi cursese în vasul de toaletă.

– Trebuie să te duci să te cauţi, mi-a spus.

După ce a citit şi ea cartea, mama mea mi-a spus acelaşi lucru.

– Sângele ăla. Ce era cu el? Ai fost la un doctor?

Nu fusesem, dar, în timp ce eram la Buffalo, m-am hotărât să mă duc, pentru că, pe tot parcursul acelui turneu de promovare, care a început la Buffalo şi a continuat la New York, Santa Fe şi Chicago, am observat sânge în toaletă de fiecare dată când mergeam la baie, şi, cu toate că de vină e probabil cea mai banală banalitate, adică hemoroizii, sângele acesta mi-a schimbat cumva starea de spirit, pe coridoarele hotelurilor, în maşină în timp ce mergeam spre lansări, pe podium, în restaurante, în aeroporturi, m-a

depărtat și mai tare de mine și de tot ce era în jurul meu.

Acum e unsprezece și zece, și afară s-a întunecat complet. Nu știu de ce, fratele tău doarme pe jos, pe o saltea alături de pat, mama ta l-a pus la culcare în seara asta. Doarme și ea deja, în dormitorul din fund, unde am să mă duc și eu în curând să mă culc.

Surorile tale dorm fiecare în dormitorul ei, cu colegii de clasă, la zeci de kilometri de aici, într-o pădure, lângă un lac.

Copacii de deasupra cimitirului abia dacă se văd ca o pată de întunecime mai profundă pe cerul negru, care în capătul de jos se contopește cu acoperișul casei, cu zidul și cu iarba și nu se mai distinge de ele. Lumina abia vizibilă prin geamurile de la bucătărie, unde e aprins tubul fluorescent de sub hota de deasupra aragazului, sclipește în mijlocul acestui munte negru, și, ca întotdeauna, cele două ferestre mi se par niște ochi care privesc afară în întuneric, la fel de tăcut și de mohorât cum priveau pe vremuri ferestrele bucătăriei din casa în care am crescut – căci asta am păstrat din copilărie, obiceiul de a însufleți obiectele. Chiar și acum, tot ceea ce văd are o față, toate lucrurile la care mă uit au o aură pe care o consider sufletul lor. Cana de pe masă din

fața mea, blajină și prietenoasă, paleta rezemată de bibliotecă într-o muchie, stropită de vopsea, cu gaura pentru degetul mare ca un ochi, cu dunga de sub ea ca o gură întredeschisă, cu un profil ce amintește vag de silueta unui pește.

Joi, 2 iunie 2016

E nouă și șapte minute și mă uit pe geam la exact același peisaj la care mă uitam și ieri-seară. Culoarea cerului albastru-pal, aproape alb la orizont și bleu-cenușiu mai sus, e aceeași, culorile copacilor, tufelor și ierbii sunt la fel, de la verdele închis al arborilor din cimitir la verdele mai spălăcit și stins al salciei, iar lumina soarelui care apune, cenușie jos, deasupra pământului, și aurie în vârful copacilor, e și ea aceeași. Singura diferență este că vântul dinspre est s-a mai domolit și mișcările copacilor sunt mai blânde. Îmi place foarte mult tot ce se repetă. Repetiția transformă timpul într-un loc, transformă zilele într-o casă în care ele formează pereții, tavanul și podeaua. Și în edificiul acesta, în această rețea de gesturi repetitive, timpul stă pe loc, căci fiecare acțiune, fiecare mișcare le repetă pe cele dinainte și le ține astfel strâns, nu le dă drumul. Ciudat e că, afară, timpul trece cu atât mai repede. Parcă mai deunăzi era toamnă, era

iarnă, era primăvară. Aveam treizeci și patru de ani, patruzeci și doi, patruzeci și cinci. În timp ce luam masa cu surorile tale, după ce le-am dus și le-am adus de la repetițiile din Simrishamn, am observat pe vitrina de lângă perete o fotografie ieșind dintr-un teanc de hârtii. Am scos-o, era o poză de grup de la grădiniță: sora ta mai mare, cu zâmbetul ei cel mai larg întins pe față, avea probabil vreo patru ani, mijlocia, în rândul de deasupra, avea doi ani și ceva, aproape trei. Le-am arătat fotografia, și ele mi-au smuls-o din mână și au examinat-o nerăbdătoare, aproape cu lăcomie. M-am uitat la ele, pentru mine abia dacă există vreo diferență între cele care erau atunci și cele care sunt acum, știam hainele pe care le purtau în ziua aceea de parc-ar fi fost ieri. Pentru ele era fotografia a două străine pe care le recunoșteau doar din alte poze. Tabieturile zilnice ne ajută să stăvilim însă avalanșa aceasta a zilelor și anilor, căci, dacă facem mereu aceleași lucruri și păstrăm fix locul acesta în timp, dacă ne găsim ocupații în această casă a repetițiilor, atunci suntem aproape neatinși de avalanșă, e ca și cum am locui pe un deal deasupra unui râu, ca și cum timpul ar curge numai afară din casă. Și, într-un fel, aceasta este o experiență autentică a timpului – sau cel puțin una valabilă –, căci

sufletul nu îmbătrânește, rămâne neatins pe tot parcursul vieții, în timp ce trupul crește, se schimbă, se șubrezește, se ridează, se apleacă, se încovoaie. Timpul face ravagii în corp, avalanșa zilelor modifică trupul, în timp ce sufletul asistă doar, ca și cum s-ar uita pe fereastră la un râu umflat care încet-încet se revarsă din albie și care, retrăgându-se apoi, lasă în urmă un peisaj mult schimbat.

Înainte să aibă visele acelea violente, care par aproape asaltul unor puteri necunoscute asupra lui, Swedenborg, aidoma multor filosofi ai vremii, precum Descartes, era interesat de relația dintre trup și suflet, dintre materie și spirit. Ajunsese la problema aceasta nu dinspre filosofie, ci dinspre biologie. În timpul călătoriei de la Stockholm la Ystad și mai departe spre Stralsund și Groningen, avea de gând să strângă material pentru un tratat important la care lucra, numit *Regnum animale*, în care voia să examineze sufletul din punct de vedere anatomic. Visele l-au copleșit, dar a continuat să lucreze la tratatul despre materialitatea sufletului până într-o zi din primăvara lui 1745, când, în timp ce lua singur masa într-un salon privat dintr-un restaurant londonez, a văzut dintr-odată un om așezat în colțul camerei, care i-a spus:

– Nu mânca prea mult!

Swedenborg s-a speriat și a plecat în grabă. În aceeași noapte, omul i-a apărut în vis, era Dumnezeu și voia ca Swedenborg să dezvăluie sensul spiritual al Bibliei. Firește, după asta, viața lui s-a schimbat pentru totdeauna.

Pe mine mă fascinează cu adevărat nu lumea spiritelor și a îngerilor care i-a devenit accesibilă lui Swedenborg la Londra, realitatea aceea paralelă care s-a deschis în fața lui și în care el a privit țintă din existența lui de zi cu zi, ci mai degrabă lucrurile asupra cărora se aplecase înainte, materialitatea sufletului, originea fizică a viselor, reazemul lor în trup. Nu-mi pot închipui lume mai năvalnică de cercetat cu mintea decât știința epocii baroce: Descartes, care-și închipuia că vede imagini încremenite în ochii taurilor pe care-i diseca; Rembrandt, care trăia în același oraș, Amsterdam, în același timp, cu tablourile lui anatomice, mai ales cel în care vedem o calotă craniană ținută în mână de un asistent, ca un castron. Ideea că brațele pot fi tăiate ca niște crengi și pot continua să simtă. Că tot ce vedem și simțim trece prin niște mănunchiuri de sârme, că sângele curge prin tuburi, că, în timp ce dormim, prin noi trec imagini fulgurante.

Vara trecută am urmărit trei operații pe creier. Am văzut cum e tăiată calota craniană și l-am

văzut pe asistent ținând-o în mână ca pe o cupă. Am văzut membranele care acoperă creierul, îmbibate parcă de sânge pe dedesubt, ca niște cârpe, și am văzut suprafața lucioasă a creierului pulsând abia simțit. L-am văzut pe neurochirurgul britanic Henry Marsh înfigând în creier un instrument asemănător cu o andrea, și, când a pornit curentul, am văzut brațul pacientului ridicându-se o clipă în aer cu o mișcare smucită. Am văzut cum calota craniană e prinsă la loc cu niște clame de metal, și am văzut cum o bucată întreagă din fața și corpul pacientului era parțial paralizată a doua zi, după ce-i fuseseră îndepărtate anumite porțiuni din creier.

Creierul era ca un animal mărunt, cântărind un kilogram și ceva, care crescuse și, nemaiavând loc, se încreținse înăuntrul craniului prea mic. Știm mai multe acum despre el decât știau Swedenborg și contemporanii lui, și totuși nu știm, pentru că despre legătura dintre spirit și materie, pe care Swedenborg o compara cu relația dintre finit și infinit, nu putem spune nimic. Spiritul este îngerul care trece prin cameră, viața este misterul. Pădurile întinse de stejar pe care Swedenborg le-a străbătut în călătoria lui de la Stockholm la Ystad, fortificațiile și portul pe care le-a văzut la Stralsund, bisericile pe care le-a numărat în

târgurile germane prin care a trecut, nobilii pe care i-a întâlnit pe drum – ei sunt miracolul. Iarba și stelele, copacii și oamenii, crengile și mâinile, pietrele și capetele, taurii și păsările, gardurile și dinții.

Ai văzut și tu toate acestea azi. Cât timp eu i-am dus pe fratele tău la școală și pe mama ta la gară, tu ai rămas cu bona, ați fost la locul de joacă din apropiere, tu ai stat în cărucior și te-ai uitat la cerul albastru al verii, la soare și copaci, la cai și la case, în timp ce eu m-am întors aici ca să termin un text despre cinism. Când am încheiat, te-am pus în scaunul de mașină, le-am luat pe surorile tale de la școală și am mers cu toții la terenul de minigolf, am mâncat acolo la ghereta de fast-food, apoi ne-am dus la plajă, unde tu te-ai așezat pe jos împreună cu sora ta mijlocie și ați mâncat înghețată. Nisipul era uscat și auriu, marea, albastru-întunecat, în jur bătea o briză blajină.

– Marea, ai spus când ai văzut apa albastră.

Surorile tale erau obosite după tabăra școlară și au fost cam bosumflate în drum spre casă, dar au spus că se simțiseră bine și cred că a fost așa, deși întunericul și singurătatea o copleșiseră la un moment dat pe cea mare și o făcuseră să sune acasă.

Sentimentul că nu mai sunt unit cu amintirile și gândurile mele, că ele trec pur și simplu prin mine ca printr-o gară, n-are nici o legătură cu vârsta, așa cum n-are nici o legătură cu nici un fel de dimensiune existențială, m-am gândit azi în timp ce stăteam pe terasa unei cafenele și beam cafea, așteptându-le pe surorile tale care dansau și cântau într-o școală din apropiere. Mi-a fost cam rece la umbră, pentru că, deși astăzi au fost douăzeci și cinci de grade, vara nu pare să se fi instalat încă definitiv, aerul se răcește de îndată ce soarele coboară, și la umbră e încă frig. Are mai degrabă legătură cu ceea ce fac în mod obișnuit: cu faptul că mi-am pus gândurile și amintirile pe hârtie și că alții le-au citit, și că în toate evenimentele la care particip stau și vorbesc publicului despre gândurile și amintirile mele. Sentimentul că ele nu-mi mai aparțin e de înțeles, pentru că le-am dat altora și continui să le dau. Există oare o libertate în asta, în sentimentul că eu însumi nu-mi mai aparțin sau că nu sunt stăpân pe nimic din eul meu interior, devenit mai degrabă un loc prin care trec gânduri și amintiri, în timp ce eu stau și privesc de pe margine? Da, există. Există o mare libertate, de fapt, asemănătoare cu libertatea pe care o caut în scris și care are legătură cu o stare lipsită de ego,

când ceea ce e pus pe hârtie nu mă privește pe mine personal, nu face parte din identitatea mea, ci este doar un produs al ei. Dar orice libertate are și o latură distructivă. Dacă ești liber într-o comunitate – adică nu ești legat de alții –, atunci te poți purta nesăbuit cu membrii ei. Iar dacă ești liber înlăuntrul tău – adică nu ești legat de restricții interioare –, atunci poți fi nesăbuit față de tine. Îmi place nesăbuința, pentru mine este exact un semn al libertății, dar și al abundenței.

De ce era Swedenborg chinuit?

Căci era chinuit.

Se afla la cheremul viziunilor sale lăuntrice, copleșit de forța lor, și firește că n-avea cum să le ignore, semnificația lor era evidentă. Nu ce însemnau, ci faptul că aveau un înțeles.

Multă vreme le definește drept vise, imagini interioare create de sufletul sau spiritul lui – sau, cum am spune azi, de subconștientul lui. Apoi ceva se schimbă, imaginile sunt cumva desprinse, smulse din el și încep să-i vină din afară, tendință care se amplifică până când el însuși poate să pătrundă după voie în locul de unde izvorăsc viziunile – o lume întreagă, un întreg univers care există în paralel cu acesta, unde totul corespunde cu totul.

Nu e greu de înțeles, acesta a fost modul lui de a gestiona presiunea aceea uriașă, de a o

canaliza dinspre sine spre lumea exterioară. Am văzut oameni suferinzi de psihoză, și ei tot asta fac, își proiectează conflictele și imaginile interioare în afară, într-o lume cu care apoi comunică și din care uneori primesc și ordine. Dar dacă, într-adevăr, cel care i-a apărut în restaurantul din Londra a fost Dumnezeu? Dacă există într-adevăr o dimensiune paralelă în care numai câțiva aleși pot să privească?

Nu există nimic care să ne sugereze că așa stau lucrurile. Dar nici nimic care să ne infirme.

Cel puțin eu nu mă pot gândi la nici un argument.

S-a întunecat deja de tot. E douăsprezece fără douăzeci și trei de minute, și tu dormi deja de patru ore. Ce-ai să visezi în noaptea asta nu va ști nimeni niciodată. Chiar dacă ți-ai aminti la trezire, n-ai avea limbajul cu care să ni-l comunici, și nici nu cred că înțelegi prea bine ce sunt visele, cred că pentru tine sunt ceva încă nedefinit, n-ai căpătat încă noțiunea lor, și de aceea se află încă în regiunea aceea ciudată dintre existență și non-existență.

Vineri, 3 iunie 2016

E seară, unsprezece fără unsprezece minute. Acum câteva minute, când stăteam în camera de

zi alături de fratele tău, care se uita la niște desene animate făcute după *Războiul stelelor*, iar eu citeam o carte despre viziunea lui Swedenborg asupra științei și despre teoriile lui, pe care o aveam în bibliotecă de câțiva ani, dar n-o deschisesem niciodată până atunci, afară părea să fie întuneric. Și totuși, deschizând ușa ca să vin încoace, în timp ce fratele tău intra în baie să se spele pe dinți, am descoperit că lumina e încă vie, căci cerul de deasupra mea era albastru, chiar dacă se închisese la culoare și ieșiseră primele stele. În curte domnea o atmosferă ciudată – nu era nici întuneric, nici lumină, sau mai degrabă erau și întuneric, și lumină în același timp. Coroanele copacilor se întunecaseră, dar aerul dintre ele era luminos, iar florile amestecate în frunziș străluceau albe. Iarba era întunecată, gardul viu la fel. Și totul părea perfect imobil, nu se simțea nici o mișcare nicăieri. N-am mai văzut niciodată asemenea lumină. Înseamnă probabil că n-am mai ieșit niciodată în curte între zece jumătate și unsprezece noaptea, în iunie, după o zi însorită cu cer senin, căci mi-aș fi amintit atmosfera.

M-a străbătut ceva ca un fior. Nu chiar fericire, dar un fel de curent plăcut. Ca și cum în

mine s-ar fi produs un acordaj mai fin, o treaptă mai sus.

Acum afară e întuneric, singura lumină a rămas pe cer, la marginea lui albastră, care, pe măsură ce ridici privirea, se preschimbă în întuneric cu infinită delicatețe. Șirurile de copaci vizibile deasupra acoperișului, de sus de lângă cimitir, care de două seri dansează în bătaia vântului, sunt acum nemișcate. Văd șapte dintre ei. Stau ca la post, negri tăciune pe fondul cerului abia puțin mai spălăcit din spatele lor, care răzbate ici și colo prin frunziș.

Ce fel de viață au? De ce au viață, în primul rând?

Tu dormi. Ai alergat toată ziua în chiloței, binedispusă, n-ai mai făcut temperatură, ți-a curs doar nasul și ai tușit puțin. Ai repetat aproape toate cuvintele pe care nu le mai auziseși, e ca și cum cuvintele devin ale tale când le pronunți, ca și cum apoi fac parte din tine. Parcă le prinzi și nu le mai dai drumul. Și n-ai să le mai dai toată viața, căci, odată intrate în tine, cuvintele nu mai pleacă. Și atunci le observ și eu, toate feluritele cuvinte care se mișcă în aer între noi.

Când cineva râde, râzi și tu.

Dimineață, în timp ce stăteam în hol pregătindu-ne de plecare, sora ta a întrebat cum o să

fie vremea azi. În ultimul timp fetele au început să pună întrebarea asta, ca să se hotărască dacă-şi pun pantaloni scurţi sau jachetă. Mi-am scos telefonul, am intrat pe site-ul meteo yr.no, am găsit prognoza pentru Glemminge şi m-am uitat la sora ta.

– Douăzeci şi cinci de grade, am spus.

– A! a făcut ea.

– Doar „a"? am zis eu.

– Ieri au fost douăzeci şi şase.

S-au suit cu toţii în maşină, fratele tău şi sora ta mijlocie în spate, cea mare în faţă, eu am conectat telefonul la boxe şi am dat click pe lista de cincizeci de hituri pe care le ascultăm săptămâna asta, după trei luni neîntrerupte de *Hits for Kids*, am pornit motorul şi am ieşit pe şosea. Cerul era de un albastru perfect, peisajul plat şi larg deschis îmbina galbenul şi verdele, cu marea ca o fâşie mai întunecată la răsărit. Aglomerările fantastice de nori care atârnă deseori vara la orizont, enorme contururi montane, încă n-au început să prindă formă. Dar aveam la ce să ne uităm. Tufele compacte de liliac, una lângă alta, care acum sunt în floare. Dealurile domoale dinspre nord, care în ultimele câteva săptămâni s-au luminat de meri şi cireşi înfloriţi. Turbinele eoliene, albe, suple şi vizibile de la

câțiva kilometri distanță. Fermele locale separate, fiecare cu insula ei, micul râu pe care nu l-am descoperit decât la vreo doi ani după ce ne mutaserăm aici, și turma de vaci care paște în zona unde peisajul se deschide spre mare – vreo șaizeci, galben-bej ca niște cămile.

Sora ta cea mare îmi povestea un episod de la ora de educație muzicală, ascultaseră melodii compuse de muzicieni care luaseră droguri. A spus ceva despre profesorul ei, că nu-i place Justin Bieber, dar că una dintre melodiile lui i se pare bună. Sau poate ea era cea căreia i se părea?

Ce spunea, de fapt?

M-am uitat la ea. Uneori se enervează dacă-i cer să repete, așa că am lăsat-o în pace.

Profesorul le pusese special melodii compuse de tipi care luaseră droguri?

Nu se putea așa ceva, nu?

– E bun cântecul, am spus. Așa mi se pare și mie.

Ascultam „Love Yourself" Din câteva note, chitara compunea un motiv obsedant.

Am intrat în fâșia îngustă de pădure care ține până la Ystad.

– Am acceptat invitația la Los Angeles în octombrie, i-am spus. Sigur vrei să vii?

– Da, a răspuns ea.

– N-am stabilit încă nimic. Dar o să încerc să aranjez.

Tăcere.

– Poate n-ar fi rău să faceți câte ceva dacă vreți să veniți și voi, am spus – pentru că mă cam tem să nu-i răsfăț.

– Ce să facem, adică?

– Întotdeauna se găsește ceva la care să dați o mână de ajutor.

Cu două zile înainte, cea mare spusese că toată lumea trebuie să se îmbete la un moment dat, ca să vadă cum e.

E dintr-odată la vârsta la care discută despre așa ceva. Dintr-odată a devenit interesată de haine, de machiaj, de muzică pop.

Când o să mai crească, i-am spus, o să vin s-o iau acasă de la toate petrecerile.

În ultima parte a drumului am discutat despre Trump și despre alegerile din America, de care e de asemenea interesată în ultima vreme, în timp ce sora ta mijlocie și fratele tău au stat tăcuți în spate, privind drept înainte.

După ce i-am lăsat în parcarea din fața școlii, am schimbat muzica și am luat-o spre spitalul din Ystad, care se află la câteva sute de metri de centrul orașului. Am parcat, am deschis geamurile

și mi-am aprins o țigară; așteptam să se facă ora nouă, când aveam programare.

Abia mă așezasem în sala de așteptare, că am fost chemat. Am intrat și am făcut cunoștință cu medicul care mă aștepta pe coridor – un bărbat mic de statură, cu vreo zece ani mai în vârstă ca mine și cu accent est-european.

– Putem merge aici, a spus el făcându-mi semn spre o ușă întredeschisă. Luați loc! mi-a spus după ce-am intrat și mi-a făcut semn din nou, de data asta către un scaun.

M-am așezat, și el m-a întrebat de când sângerez. I-am spus că de un an și jumătate, dar cu spații mari între episoade. Ultima oară durase cinci zile.

– Când a fost asta? m-a întrebat.

– Acum o lună.

El a oftat.

– Ar fi trebuit să veniți atunci, a spus. În fine. Mai fumați?

– Da.

– Câte țigări pe zi?

– Douăzeci, am mințit.

Adevărul e că fumez aproape patruzeci, dar nu era nevoie să știe.

M-am dezbrăcat până la mijloc și m-am întins pe patul de consult. Colăceii albi de grăsime mi

se revărsau peste talie. El mi-a luat tensiunea, care era foarte bună, m-a ascultat la plămâni cu stetoscopul, mi-a cerut să inspir și să expir, să-mi țin răsuflarea. Totul era perfect în regulă.

– Acum puteți să vă scoateți pantalonii, mi-a spus.

M-am conformat.

– Și chiloții? am întrebat.

El a încuviințat din cap fără să se uite la mine.

– Acum întindeți-vă pe spate cu genunchii îndoiți la piept.

M-am întins. Colăceii, pantalonii lăsați în vine – nu mă simțeam prea grozav.

Mi-am văzut pula cu ochii lui, părea minusculă.

„Oare e chiar așa de mică?", m-am gândit în timp ce el a început să mă apese în diferite locuri pe burtă.

M-aș fi simțit mult mai bine dac-aș fi avut o pulă mare, impresionantă.

Totul ar fi fost mult, mult mai bine.

– Vă doare? m-a întrebat.

– Nu.

Și dinți frumoși.

Dinții mei urâți mă deranjează atât de tare, încât abia dacă-mi vine să vorbesc cu oamenii, mă gândesc întruna la dantura mea.

– Bun, a spus. Acum întoarceți-vă pe o parte. Cu genunchii-n sus.

– Așa? am spus și m-am răsucit într-o rână.

– Da, a spus. N-o să vă doară, dar n-o să fie nici plăcut. Nici pentru dumneavoastră, nici pentru mine.

Și a râs puțin.

Am râs și eu.

– Acum o să simțiți ceva, m-a avertizat și mi-a întins ceva umed pe anus. Apoi mi-a băgat un deget înăuntru. Nu e prea plăcut, a spus.

– Nu, nu e.

– Vă doare?

A mișcat ușor din deget în rectul meu.

– Nu, am spus.

– Bine, a spus el, și-a scos repede degetul și mi-a dat un șervețel. Puteți să vă ștergeți.

M-am șters, am aruncat șervețelul la coș și mi-am tras pantalonii.

– Am terminat? Pot să mă îmbrac?

– Da, puteți să vă îmbrăcați. Trebuie doar să mai faceți o analiză de sânge, într-un alt cabinet.

Mi-am pus cămașa și sacoul.

– Sunteți în regulă, a spus el. N-aveți hemoroizi, n-aveți fisuri anale și nici vreo tumoare, din câte-mi dau seama. O să vă facem totuși o proctoscopie. Pentru că mama dumneavoastră a avut

cancer de colon. Nu este ereditar, dar aţi mâncat aceeaşi mâncare şi aţi trăit în acelaşi mediu. Aşa că trebuie să verificăm.

– Deci n-am nimic? l-am întrebat. Atunci de ce sângeram?

– Sunt doar sângerări, a spus. Se mai întâmplă. Ar putea fi un scaun mai tare, de pildă. Dar ar fi trebuit să veniţi imediat. Atunci mi-aş fi dat seama.

– Deci totul e în regulă?

– Totul e în regulă.

Afară, mi-am pus ochelarii de soare, mi-am încheiat sacoul la nasturele de sus şi am intrat în parcare. Se făcuseră deja peste douăzeci de grade. M-am dus în centru cu maşina şi am luat o pictură pe care o dădusem la înrămat, o schiţă trimisă de Anna Bjerger pe mail după ce-i luasem un interviu la Muzeul de Artă Modernă Louisiana de lângă Copenhaga, unul din tablourile reproduse în volumul *Primăvara*, cu fetiţa îmbrăcată într-un pulover portocaliu. Fusesem foarte fericit când o primisem şi mă simţeam din nou fericit acum, uitându-mă la ea. Apoi am băut o cafea la Espresso House, pe terasă, privind piaţa tăcută, inundată de lumină, şi umbrele clădirilor care se întindeau peste ea. L-am sunat pe Geir să vorbim despre cartea lui, pe care o citisem a treia oară.

El mi-a citit din cartea cea nouă la care lucra, un episod de pe aeroport, din Turcia, în drum spre Afganistan. Când m-am întors în mașină, am primit un mesaj pe telefon de la mama ta care mă întreba cum a fost, i-am răspuns că a fost bine, n-am nimic. În timp ce ieșeam din oraș am sunat-o pe mama mea, bunica ta, știam că e neliniștită, și i-am spus că totul e în regulă.

Când am ajuns acasă, tu stăteai în prag, te-am strâns în brațe și i-am povestit mamei tale ceva mai multe despre consult, tu te-ai dus la locul de joacă, iar eu m-am așezat aici ca să scriu un text despre limacși. După ce am scris jumătate, am răspuns la mailuri, apoi m-am dus să dorm puțin, dar, în timp ce stăteam întins, a sunat Eirik. Editura noastră, Pelikanen, avea de plată douăzeci și șapte de mii de coroane în taxe vamale, dacă nu le achitam până duminică, exemplarele tipărite din trei titluri n-aveau să poată trece granița. Am venit din nou aici și am plătit factura. Apoi am cedat tentației de a citi primele rânduri din recenziile la *Primăvara* apărute azi. Un recenzent spunea că primele două cărți, *Toamna* și *Iarna*, fuseseră, în mare, neinteresante, iar celălalt că *Primăvara* seamănă cu blogul poetic al unei mămici.

Am mai stat o vreme cu textul despre limacşi în faţă, dar nu eram în stare să mă concentrez, aşa că, după ce Kari de la Muzeul Edvard Munch mi-a trimis pe e-mail lista adusă la zi a lucrărilor pentru expoziţie, mi-am petrecut o oră privind tablourile şi plimbându-mă prin sălile expoziţiei cu gândul la posibile schimbări. Am dormit o jumătate de oră, după care am plecat din nou la Ystad să-i iau pe sora ta mijlocie şi pe fratele tău. Cea mare urma să doarmă acasă la o prietenă. Aveam de gând să-i cumpărăm fratelui tău o bicicletă nouă, cea veche îi rămăsese prea mică, doar că el s-a cam îmbufnat că nu-i dădeam voie să-şi ia calculatorul acasă la prietenul lui, şi, când a înţeles că nu mergem la micul magazin de biciclete unde i-o cumpăraserăm pe cea dinainte, ci la unul mult mai mare, cât un depozit, s-a zbârlit şi n-a mai vrut, eu m-am supărat, crezusem c-o să se entuziasmeze, dar el n-a făcut decât să se plimbe bosumflat şi fără chef printre şirurile lungi de biciclete. Până la urmă am plecat acasă cu mâinile goale. L-am lăsat la prietenul lui, sora ta şi prietena ei s-au jucat în iarbă în curtea încălzită şi fără pic de vânt, apoi eu am venit să scriu a doua parte a textului despre limacşi. Tu ai stat o vreme aici, în birou, debandada asta completă te încântă, aproape că nu poţi să faci un pas fără

să răstorni ceva, un teanc de cărți sau de hârtii. Și toată harababura de pe podea! Sticle, cutii, cutii de carton, pachete de țigări, ziare, periodice, pungi de plastic, reviste. I-am adus pe fratele tău și pe prietenul lui, pe sora ta și pe prietena ei a venit tatăl fetei să le ia, așa că am fost numai cinci la masă. Am mâncat afară, pe terasa din spatele casei de vară, care e aproape năpădită de verdeață, deși am curățat-o anul trecut. I-am spus fratelui tău că, pe vremea când eram eu copil, nici un prieten de-al meu nu venea la noi acasă. Am avut primul musafir abia la doisprezece ani. El m-a întrebat de ce. I-am spus că tatăl meu nu-mi dădea voie, și el m-a întrebat iar de ce. I-am spus că, după mine, tatăl meu nu voia ca oamenii să vină aproape de el. Pe urmă i-am povestit că fusese profesor și că era obișnuit cu copiii; regula se aplica doar acasă la noi. Fratele tău a spus că tatăl meu ar fi trebuit să fie scriitor, atunci ar fi putut să fie singur tot timpul.

– Da, am spus zâmbind.

– Păi, și de ce nu s-a făcut scriitor? a întrebat el. N-a vrut?

– Cred că poate a vrut, dar n-a fost în stare, i-am răspuns. E destul de greu să fii scriitor.

El a râs.

– Ba e mult mai greu să fii profesor, a spus.

– Nu, nu cred.

– Să fii scriitor e uşor, a zis el.

– Nu-i aşa uşor. Doar că toţi adulţii pe care îi cunoşti tu sunt scriitori. De fapt, nu mulţi oameni sunt scriitori. Însă el era un profesor foarte bun. Ştiu pe cineva care îl consideră cel mai bun profesor pe care l-a avut vreodată.

– Nu era sever?

– Ba da, era. Ştiu pe altcineva căruia i se pare că era groaznic. Odată tatăl meu l-a agăţat într-un cârlig de haine pe coridor.

Fratele tău m-a privit neîncrezător.

– Serios, am întărit. Asta se întâmpla în anii '70. Demult.

– Acum nu mai e voie, a spus el.

– Nu. În multe privinţe voi trăiţi cele mai bune vremuri pentru copii care au existat vreodată.

L-am dus pe prietenul lui acasă, tu te-ai dus la culcare, iar eu şi fratele tău am stat şi ne-am uitat la televizor în camera de zi, în timp ce mama ta se uita la un film pe calculatorul ei, în celălalt capăt al casei. De fapt, el s-a uitat la televizor, eu m-am întins pe canapea cu cartea despre interesele ştiinţifice ale lui Swedenborg. El şi-a pus picioarele peste mine, asta m-a făcut să mă simt bine, încă mă simţeam vinovat din cauza ieşirii ratate după bicicletă, pentru că îi impusesem voinţa

mea. Iar cartea era interesantă. Swedenborg publicase texte din aproape toate disciplinele care existau pe atunci. Matematici, geometrie, fizică, chimie, anatomie, biologie. Avea teorii despre orice și a desenat mai multe schițe ale unor invenții mecanice, inclusiv ale unei mașini zburătoare. Concepuse un nou sistem numeric, octal, bazat pe numărul opt în loc de zece, și i-l prezentase regelui Carol al XII-lea al Suediei. Dar principala lui teorie se referea la tremurături sau ceea ce el numea „tremulații", niște unde care călătoreau prin ființa umană precum cercurile pe apă sau sunetul în aer: toate mișcările corpului și ale spiritului luau naștere prin acțiunea acestor unde, din sistemul nervos înspre membre, din lume înspre sistemul nervos – un soi de sistem de mecanică a fluidelor care îmbina latura fizică și pe cea spirituală. Când a avut criza aceea a viselor care i-a dat viața peste cap, Swedenborg lucra la un tratat despre forma materială a sufletului – unde era localizată și din ce era făcută. Ciudat e că toate acestea, care atâția ani fuseseră totul pentru el, scopul vieții și muncii lui, și-au pierdut în decurs de câteva luni orice semnificație, orice relevanță, și tot restul vieții el a fost preocupat de chestiuni care, cel puțin văzute din afară, erau întru totul opuse.

Am găsit o altă carte de Swedenborg aici, *Jurnal spiritual*, și, deschizând-o la întâmplare, am văzut următorul titlu de capitol: „Cei care au drept scop măreția și onorurile în lume, dar și în ceruri; cei care au drept scop averea și câștigul în lume, și cei care au drept scop faima erudiției, toți aceștia nu văd și nici nu găsesc nimic din adevărul autentic întru cuvânt"

Swedenborg scrie aici despre personaje pe care le-a întâlnit în lumea spirituală și care credeau că vor străluci ca niște stele în ceruri pentru că păstraseră Cuvântul lui Dumnezeu, dar care, după ce sufletele le-au fost cercetate, s-a dovedit că făcuseră totul din iubire de sine și din ambiție. Nu e greu de înțeles că scrie de fapt despre sine însuși și că asta fusese criza din viața lui. Și că cele două căi, calea adevărului exterior și cea a adevărului interior, viața activă și cea contemplativă, sunt și azi cele două alternative pe care le avem.

Sâmbătă, 4 iunie 2016

M-am trezit azi-dimineață – mult mai târziu ca de obicei, după 10 – cu un sentiment intens de rușine din cauza a ce am scris aseară. Nu mi-a fost niciodată rușine de gândurile mele sau de eul meu interior, ci doar de ceea ce am spus,

am făcut sau am scris, cu alte cuvinte, de ceva din mine care a devenit vizibil altora. E ciudat, e un soi de dublu standard faptul că totul e în regulă câtă vreme rămâne ascuns și nu se vede. A scrie e un mod de a trece pe sub gardul acesta, fiindcă înseamnă a exprima lăuntricul așa cum este el, ceea ce se poate face numai dacă uiți că scrii, uiți că scrisul constă din tehnici, procedee retorice, manipulări și modulări de ton, pentru că toate astea țin de comunicare, de ceea ce este îndreptat către altul, și ca atare deschide implicit lumea interioară cuiva care vede și deci introduce rușinea sau posibilitatea rușinii. Numai uitând că scrii poți scrie și poți da expresie exterioară gândului lăuntric fără a-l îmbiba sau a-l bloca de rușine, așa cum se întâmplă cu toate celelalte expresii exterioare.

Mi se pare interesant faptul că putem gândi tot felul de gânduri interzise fără nici o consecință pentru imaginea noastră despre noi înșine. Poate tot ce gândim face parte din ceea ce suntem, așa cum o comunitate este formată din toți indivizii ei, iar elita poate foarte bine să-i disprețuiască pe cei proști, să nu-i placă pe cei superficiali, să-i urască pe cei vulgari, știind în același timp că și aceștia au același drept de a aparține comunității, care e definită de toți membrii ei, nu doar de unii,

iar prezența celor mai josnici nici nu micșorează, nici nu schimbă întregul, care este comunitatea însăși. Faptul că un idiot trăiește în Norvegia nu face Norvegia o țară idioată.

Și atunci între componentele eului interior domnește o familiaritate absolută, nici unul nu e străin, toate sunt privite cu simpatie; un gând prostesc e ca un frate mai mic, o idee urâtă e ca un unchi care, în compania amicilor, spune ceea ce crede cu adevărat despre imigranți. Dacă sinele aparține unei persoane care privește imigrația cu ochi răi, rolul unchiului poate fi jucat de ideea că trebuie să-i ajutăm pe cei nevoiași. În interior, oricine e unul de-ai noștri și se bucură de toată susținerea noastră, iar dacă nu de susținere, măcar de înțelegere. Da, uneori sinele lăuntric seamănă cu un atelier protector unde se produc lucruri de care nimeni nu are nevoie, dar nu contează, importante sunt procesul de producție și comunitatea pe care o oferă.

De ce, deci, mi-a fost atât de rușine când m-am trezit azi-dimineață?

De ceea ce scrisesem despre pula mea mică.

„Chiar am scris așa ceva?", a fost primul meu gând.

De ce, Dumnezeule, de ce?

Nu numai că scrisesem – pentru că aș fi putut să șterg textul și să uit de el –, dar i-l trimisesem deja editorului meu, așa cum fac cu toate textele pe care le termin.

Ce-o fi crezând acum?

De ce am scris așa ceva?

Nu e *chiar* atât de mică, nu?

De fapt, e cam de mărime medie, nu?

Poate chiar ceva mai mult decât medie.

Simplul fapt că mă gândesc la asta nu face nimănui nici un rău. Dar, când îl scriu, gândul capătă greutate. Nu numai că e o chestiune privată și, ca atare, necuviincioasă, e, în plus, un gând banal și nedemn de un text literar, și mai e și infantil. Scriind așa ceva, dezvălui că mă gândesc la asta și, mai mult, că-i dau importanță. Că face parte din identitatea mea. Înseamnă că sunt o ființă umană meschină. Mi-e greu să mi-l închipui pe Heidegger scriind despre dimensiunile penisului său și chibzuind cum a contribuit asta la imaginea lui de sine, sau gândindu-se constant la asta chiar și atunci când scria infinit de încet, de calm și de exhaustiv despre filosofia presocratică. Fiind incapabil să intre într-o baie publică fără să se uite imediat la penisurile celorlalți, la cât sunt de lungi, și, dacă vedea pe cineva cu un penis mai lung decât al lui, umplându-se de invidie.

Fiindcă asta fac eu.

Vin acum din casa principală, unde l-am pus pe fratele tău la culcare – i-am citit din *Harry Potter* până a adormit și a trebuit să las cartea puțin dezamăgit, pentru că mă întrebam eu însumi ce se va mai întâmpla cu Harry – și apoi m-am așezat pe canapea cu sora ta mijlocie, care se uita la *Prietenii tăi* și era cât pe ce să adoarmă și ea, i-am văzut pleoapele coborând încet ca niște uși de garaj și deschizându-se apoi brusc când le ajungea gândul că o ia somnul, pentru că nu voia încă să meargă la culcare, și, când am ieșit în întunericul de afară, gândul la ceea ce scriam m-a izbit din nou cu toată forța: ce făceam, de ce continuam să mă torturez singur scriind despre penisul meu, când era atât de absolut stupid, atât de oribil de pueril, atât de înspăimântător de nedemn?

E unsprezece și paisprezece minute, și tu dormi întinsă pe spate în întunericul de la etaj, după o zi lungă și plină, cel puțin după standardele tale, tu, care încă nu faci deosebirea dintre mic și mare, plictisitor și interesant, important și neimportant. Acum câteva zile, în timp ce traversam o piață asfaltată, te-ai oprit și te-ai aplecat, observaseși niște furnici care ți-au absorbit complet atenția,

ai uitat că ne duceam să-i luăm pe surorile și pe fratele tău.

Azi a fost și mai cald decât ieri, și aproape toată prima jumătate a zilei mi-am petrecut-o în mașină. Mai întâi am mers cu tine, cu mama și cu fratele tău la un magazin de biciclete, apoi v-am lăsat pe voi la o cafenea în oraș și eu m-am dus la casa unde rămăsese peste noapte sora ta mai mare, apoi iar în oraș, de unde l-am luat pe fratele tău și am mers să ridicăm bicicleta cumpărată, care trebuia dotată cu catadioptru și antifurt, m-am întors apoi la cafenea să vă iau și pe voi, v-am lăsat la plajă, l-am dus pe fratele tău la un prieten din Glemminge, iarăși la plajă, unde sora ta a descoperit că slipul pe care-l cumpărase îi era prea mare, așa că am plecat cu ea înapoi în oraș, l-a schimbat, și, când tocmai ne întorseserăm la plajă, a sunat sora ta mijlocie, era pe o altă plajă cu familia la care rămăsese peste noapte și voia să vină cineva s-o ia, am făcut și asta, după care a trebuit s-o duc pe prietena surorii tale mai mari acasă la ea, fiindcă urma să stea peste noapte la noi și avea nevoie să-și ia câteva lucruri, dar nu avea cheie, așa că a trebuit să trecem mai întâi pe la hotelul unde o aștepta tatăl ei cu bicicleta lui cargo, cu sora ei mai mică în ataș, apoi am mers la ea acasă, am revenit la plajă să vă iau

pe tine și pe mama ta, și, după ce am ajuns acasă, m-am dus imediat la Borrby cu sora ta mijlocie să luăm niște pizza și să facem cumpărături. Când am terminat, am plecat împreună, pe bicicletă, să-l aducem pe fratele tău, care așa a putut să-și testeze bicicleta în drum spre casă, pe câmpuri, pe sub cerul încă albastru, în timp ce soarele cobora spre apus. Prima parte a zilei a fost caniculară, eu m-am simțit irascibil și frustrat, în bună parte din cauza rușinii legate de textul pe care-l scrisesem cu o seară în urmă. Peste tot șiruri lungi de mașini, imposibil să găsești un loc de parcare, căruciorul scos și pus la loc în portbagaj, bicicleta pe bancheta din spate, puzderie de copii, și tot timpul a trebuit să fiu cu ochii pe voi, să știu unde sunteți – tu, fratele tău, surorile tale –, căci mi-e tot timpul teamă să nu las pe vreunul pe undeva, mai ales după ultima vară, când te-am uitat în mașină într-o după-amiază, ne îndreptam spre un restaurant și, dacă un prieten n-ar fi întrebat de tine, poate te-aș fi lăsat acolo cine știe câtă vreme – în mașină, într-o parcare în soare...

În a doua parte a zilei a plouat, tunetul a bubuit din depărtare. Seara s-a luminat din nou, însă temperatura scăzuse cu vreo zece grade față de cum fusese cu numai câteva ore înainte.

E iunie: nedefinit și schimbător, cald și rece, umed și uscat de-a valma.

Dar o zi stresantă și neplăcută ca azi se poate salva printr-o întâmplare simplă și măruntă, printr-un moment nesemnificativ de o densitate sporită, așa cum a fost după cină, când mă îndreptam pe hol spre camera surorii tale mai mari, unde ea stătea cu sora ta mijlocie și cu o prietenă.

– Vine tati, am auzit-o spunând, și au râs toate.

M-am oprit în fața lor, erau foarte binedispuse, și mi-am dat seama că vorbeau despre băieți. Mijlocia are un prieten, sunt împreună deja de două săptămâni, cea mare e îndrăgostită de un băiat, și s-ar putea ca și el să fie îndrăgostit de ea. Erau atât de fericite!

N-am citit nimic astăzi, n-am scris nimic și nu m-am gândit la nimic altceva decât la sarcinile practice pe care le-am avut de îndeplinit. Dar cel puțin am văzut ceva. În timp ce stăteam în coada de mașini să ies pe șoseaua principală, privirea mi-a alunecat către o piatră memorială de la lizieră, și acolo scria că pădurea Sandskogen, care se întinde de la Nybrostrand până la Ystad, a fost plantată la cererea lui Carl von Linné – ceea ce știam deja, dar nu știam când. Ei bine,

s-a întâmplat în 1749, la numai șase ani după ce Swedenborg fusese aici.

Duminică, 5 iunie 2016

E zece și șase minute seara. Cu toate că soarele abia a apus, afară e încă lumină. De pe trambulina din curte, de lângă corpul de casă unde stau și scriu, se aud strigăte și țipete, cântece și râsete, surorile tale repetă pentru musicalul în care joacă și care va avea premiera de azi într-o lună. Le-am dus la repetiție la Simrishamn azi-dimineață, așa cum fac în fiecare vară de trei ani, și le-am luat trei ore mai târziu. Aproape tot restul zilei am stat jos pe aleea de dale dintre case și am plivit buruienile, mai puțin o oră la mijlocul zilei când am scris un text despre biciclete, o oră după-amiază când am dormit și câteva drumuri cu mașina – l-am dus pe fratele tău acasă la prietenul lui, unde va rămâne peste noapte, și pe sora ta cea mare în vizită la o prietenă, de unde apoi am și luat-o. Pe drum am văzut un fazan, un iepure de câmp și un căprior mic care alerga năuc printr-un câmp pe lângă care am trecut, mai întâi a venit spre mine, apoi s-a răsucit și a luat-o la fugă în direcție opusă, lăsând în urmă un nor de praf. Peisajul, blând și fertil, se desfășura calm în toate direcțiile, luminat de soarele jos,

portocaliu. Era o privelişte paşnică şi foarte frumoasă, şi m-am gândit la ce-mi spusese despre frumuseţe Anna Bjerger când îi luasem un interviu cu câteva săptămâni înainte. E o trăsătură evidentă a desenelor ei faptul că sunt frumoase. Şi asta e legat de culori, pentru că ea e ceea ce cândva se numea „colorist", adică un pictor care poate face un tablou să pară viu numai prin combinaţia de culori folosită, care este în acelaşi timp îndrăzneaţă şi neşovăitoare – cele două însoţitoare ale intuiţiei. Am întrebat-o atunci dacă frumuseţea e importantă pentru ea. Mi-a spus că a fost instruită să privească frumuseţea cu suspiciune, să se pună în gardă faţă de ea. Şi eu la fel, e un loc comun al culturii noastre că frumuseţea, cel puţin ceea ce e evident frumos, frumuseţea care sare în ochi, pastoralul şi idilicul, dar şi frumuseţea dramatică, reprezintă în artă o dovadă de prost-gust, ceva inferior şi banal, faţă de care singura reacţie potrivită e ironia. Ironia înseamnă distanţă, este opusul empatiei şi al prezenţei. Una dintre trăsăturile cele mai izbitoare ale picturilor Annei Bjerger este faptul că toate sunt inspirate de fotografii, majoritatea nu făcute de ea, ci găsite în periodice, manuale şi reviste vechi. Perspectiva îi aparţine deci altcuiva, unei entităţi anonime, şi de obicei ea dezvăluie

relația dintre imagine și cel care o produce, indiferent că e un fotograf sau un pictor. Asta face ca picturile Annei Bjerger să pară impersonale, au într-un fel ceva străin, ceva nepersonal și generic, aproape ca și cum am vedea imaginea prin ochii unei culturi sau ai unei epoci. Elementul personal, prezența artistei, se vede în colorit, și acesta îi dă uneori atât de limpede la iveală prezența, prin trăsături apăsate de penel sau dâre de vopsea lăsată să se scurgă, încât ar trebui să risipească realismul, dar nu-i așa, poate pentru că tensiunea și calitatea tablourilor ei reies din însăși această dublă natură: pe de o parte, realismul fotografic, care este impersonal, pe de alta, realismul pictural, care mărturisește o prezență personală. Așa că, dacă ar picta un apus de soare într-un peisaj pastoral, Anna Bjerger ar face-o pornind de la o fotografie preexistentă, iar noi am vedea și apusul, și propria noastră privire asupra apusului, am trăi și frumusețea, și neîncrederea noastră în ea.

Dar de ce să fim neîncrezători în frumusețe? Nu e oare ceva bun? Cred că prin frumusețe se înțelege ceea ce e simplu, nu opune rezistență, e superficial, cu alte cuvinte, ceea ce e reprodus, ceea ce recunoaștem fără să vedem, de fapt, pentru că privirea asupra frumuseții a fost deja acolo înaintea noastră. În timp ce misiunea

artei este să vadă ceva așa cum este el cu adevărat, ca și cum l-ar vedea pentru prima oară. Iar dacă luăm în serios această misiune de a vedea, atunci cel care privește face și el parte din ea, pentru că nu există privire neutră, peisaj neutru, întotdeauna lucrurile au o încărcătură de sens implicit. Exact această încărcătură și-a propus s-o picteze Edvard Munch. Eliberându-se de reprezentare sau mutând centrul de greutate al reprezentării, el a dat valoare schiței și lucrării neterminate, într-o vreme în care se punea tot mai mult preț pe tabloul ca obiect de sine stătător, rotund, încheiat. Munch s-a distanțat în felul acesta de realitatea pe care o reprezenta – fără să renunțe vreodată la ideea reprezentării, pentru că era prea adânc înrădăcinată în el, ceea ce nu trebuie să ne mire: la urma urmei, se născuse în anii 1860 –, unele peisaje pictate de el abia dacă mai seamănă a peisaje, sunt doar câteva dungi de culoare pe pânză, abordând totodată și o altă realitate, pe care am putea-o numi, cam pompos, realitatea sufletului în lume. Au trecut mai bine de șaptezeci de ani de la moartea lui, și de atunci în artă s-au schimbat multe, în oameni însă nu s-au schimbat la fel de multe, așa că până în ziua de azi artiștilor le sunt în continuare accesibile doar trei căi: spre exterior, spre interior și spre

autonomie. Excluderea criteriului frumuseții nu înseamnă, de fapt, nimic, pentru că, atunci când apare, un artist important face ce vrea, și dacă asta înseamnă să reprezinte frumusețea în toată plenitudinea și profunzimea ei, o va reprezenta într-un mod manifest și suveran, care nu are nevoie de explicații. În ultimă instanță, arta este pur și simplu o chestiune de forță, așa cum știe orice artist. Drept care rămânem s-o judecăm după trei criterii discreditate, dubioase și depășite: forța, sufletul, frumusețea. Și de ce sunt compromise aceste criterii? Pentru că scopul artei este să se apropie de ceva, să străpungă toate sistemele și noțiunile noastre, toate atitudinile și prejudecățile, toate obiceiurile și rutinele. Sufletul, cu aura sa de exaltare, noblețe și cult al geniului tipice pentru secolul al XIX-lea, a creat o distanță, frumusețea și aparatul ei convențional au creat o distanță, iar conceptul de forță a făcut disprețul față de slăbiciune acceptabil, ceea ce creează iar o distanță față de adevăr, căci adevărul este că ființa umană este slabă și fragilă, ca o trestie înghețată. Și foarte frumoasă, dacă te poți apropia de ea ignorând tot ceea ce susține că nu e așa – adică aproape totul și care necesită de aceea forță ca să fie străpuns.

Dar peisajul pe care l-am străbătut în jurul orei nouă seara, când m-am dus s-o iau acasă pe sora ta cea mare, era foarte frumos într-un mod cu totul nemodern: soarele apunea așa cum apune peste pământ de sute de mii de ani, îmbibând aerul de culoare și aurind ici și colo brazdele lungi de pământ uscat, maro-deschis, iar copacii, îngrămădiți în jurul caselor și înșirați de-a lungul pâraielor, stăteau drepți și perfect nemișcați. Ah, căderea serii, ah, crepusculul, ah, sfârșitul inexorabil al vieții! Ah, oile, vacile! Mașinile joase care trec pe șoseaua îngustă! Ah, turnul cu apă de pe deal și aripile albe ale turbinelor eoliene! Ah, șirurile de stejari cu trunchiurile lor noduroase și scoarța rugoasă!

Îmi amintesc cât de mult mi-a plăcut prima oară când am scris o asemenea exclamație. Fiindcă, prin forma sa arhaică, eulogia se deschidea către ironie, dar era în același timp sinceră, o exclamație impulsivă de bucurie, oarecum vulnerabilă, încât sensul ei oscila de la una la alta ca un ecou într-o vale. Nu c-ar fi însemnat cu adevărat pentru mine altceva decât plăcerea pe care mi-o stârnea arhaicul. Nu m-am gândit niciodată de ce arhaicul îmi stârnește plăcere. Dar îmi plăcea să mă uit la picturi baroce cu subiecte din Antichitate, la tablourile lui Lorraine, de

pildă, sau, mai târzii, ale lui Turner. Îmi plăcea și să citesc texte antice, însă nu găseam în ele aceeași pace aparent eternă, doar în *Georgicele* lui Virgil, unde e poate mai mult implicită decât luată ca subiect. Și îmi plăcea foarte tare *Despre natura lucrurilor* a lui Lucreţiu, dar probabil mai mult ideea unei astfel de cărți decât ceea ce spunea de fapt. Citeam *Despre suflet* de Aristotel și discursurile lui Cicero, istoria lui Tucidide și *Metamorfozele* lui Ovidiu. La școală nu învățasem nimic despre Antichitate, am făcut cunoștință cu ea abia la universitate, în timpul studiilor literare, când am ascultat prelegeri despre societatea greacă din care se născuseră marile tragedii, despre influența uriașă pe care o avuseseră acestea și despre conflictele vremii pe care le reprezentau. Am avut o altă serie de prelegeri despre epopee, de la Homer la Dante. N-am citit niciodată nimic cu seriozitate, doar fragmente și frânturi, căutam mai degrabă sentimentul Antichității decât Antichitatea însăși. În autobiografia lui Werner Heisenberg, cel mai tare m-a impresionat pasajul în care el descrie o plimbare prin pădure împreună cu un grup de prieteni de aceeași vârstă, erau studenți cu toții în Germania anilor 1920, citeau în greaca veche și discutau Platon, teoria grecilor despre atom. Puntea aceea care unea filosofia

greacă şi fizica nucleară europeană din perioada interbelică – ce putea fi mai emoţionant? Natura lucrurilor, particulele atomice. Tot aici intră şi interpretarea pe care Heidegger o dă presocraticilor, căci, dacă fizica nucleară era în anii 1920 într-o stare febrilă, încât până şi unii specialişti mediocri puteau face descoperiri colosale – aşa cum se întâmplă într-o cultură aflată la apogeu –, gândirea filosofică în această epocă era nesfârşit de înceată şi de complicată.

– L-ai auzit vreodată pe Heidegger citind în greacă? m-a întrebat, cine ştie de ce, Anselm Kiefer când i-am făcut o vizită în atelierul lui de lângă Paris cam acum o lună, ca să aleg picturi pentru cartea aceasta.

– Nu, am spus. Cum sună?

– Foarte frumos.

Şi a produs nişte sunete ciudate, străine, apoi a râs de el însuşi.

Rareori mi-am dorit mai tare ca atunci să-mi pot articula impresiile, să pot spune ceva despre Heidegger şi Antichitate, despre Lucreţiu şi fizica nucleară, despre materialitatea lucrurilor şi luminozitatea frumuseţii şi despre profunzimile infinite ale timpului. Dar n-am putut, nici o vorbă nu mi-a ieşit din gură, am privit în schimb în

Extases féminines
Mechthilde de Hackebarn
Marie des vallées

pământ cu un zâmbet abia schițat, puțin rușinat de sunetele pe care Kiefer le imitase imperfect.

Căci asta simțeam în tablourile lui, vitezele diferite ale timpului în lumea materială și în cea umană, și o căutare continuă a adâncimii în suprafețe – care este blestemul fiecărui pictor, dar la Kiefer pare să fie o obsesie. Singurul abis pe care îl cunoaștem este al timpului, dar nu din proprie experiență, fiindcă noi suntem pur și simplu contemporani cu tot ce ne înconjoară. Timpul este asemenea morții, suntem închiși afară din el și putem intra doar dacă devenim noi înșine timp. Așadar, când poarta se deschide, devenim deja parte din el și nu-l putem trăi ca experiență. Poate de asta Kiefer era atât de interesat de expresiile artistice ale celor mai vechi culturi, și de texte, și de construcții, căci acesta este singurul lucru din profunzimile timpului cu care suntem capabili să ne identificăm, singurul lucru izvorât din el în legătură cu care putem folosi cu o cât de mică îndreptățire cuvântul „noi", „nouă". Percepeam în arta lui și interesul față de lucruri, de obiecte, de materie ca atare, și față de principiul transformării, felul cum ceva este ceea ce este ca rezultat al unei determinări și cum, printr-un simplu gest al mâinii, poate deveni altceva.

Dar atunci stăteam pe o canapea alături de el, într-un atelier din fundul unei clădiri enorme, ca un hangar, lungă de câteva sute de metri și plină de lucrări de artă de toate formele și mărimile, și nu găseam nimic de spus. Atelierul era ca o clădire în clădire, amplasat la etaj, iar pereții celor trei camere spațioase, cu tavan înalt, erau înțesați de tablouri la care Kiefer lucra sau tocmai lucrase. Mirosea puternic a vopsea. Picturile erau mai luminoase și mai colorate decât tot ce văzusem de el până atunci, reprezentau râuri și copaci, vegetații încâlcite și întinderi largi de apă, prin care uneori picura lumină.

Kiefer venise pe bicicletă prin hală, într-o salopetă albastră, în timp ce eu făceam un tur al hangarului, și, văzându-mă, spusese:

– Aha, avem un vizitator viking!

Schimbaserăm câteva cuvinte, apoi el se îndepărtase pe bicicletă, în timp ce eu rămăsesem să privesc în jur. Într-o altă clădire, alăturată, atârna un tablou înalt de cel puțin douăzeci de metri, lângă două avioane de luptă instalate alături pe podea, pline de flori uscate. Era greu de conceput că un singur om putuse produce toate aceste mii de lucrări; incredibil nu era numărul lor, ci tot ce reprezentau, universul pe care-l compuneau în totalitatea lor. Eu aș fi fost epuizat doar să

mă trezesc dimineața cu gândul că urmează să lucrez la unul dintre tablourile noi, pline de lumină, care erau late de vreo șase metri și înalte de vreo patru. Forța necesară pentru a face așa ceva în fiecare zi, toată viața – fie și numai să te cațări și să te apuci de treabă –, trebuie să fie de un soi cu totul special, obstinat și orb la orice altceva, fiindcă în viața lui n-aveau cum să mai încapă prea multe altele.

Munch avea ceva similar, n-a făcut decât să picteze în fiecare zi, de la șaisprezece ani până când a murit. Și, cu toate că a lucrat numai prin excepție în formate monumentale, a creat și el un întreg univers, distinctiv, aparte și plin de forță. Anna Bjerger la fel, în fiecare zi în atelier, în fiecare zi tablouri noi, care trebuie create din nimic.

Kiefer e probabil cel mai bogat pictor din lume sau, cel puțin, cel mai bine plătit pentru creațiile sale. Ai fi zis că-și folosea toți acești bani ca să creeze o lume protectoare în jurul propriei opere. Dormea în atelier, angajase bucătari care să-i pregătească mesele, vreo zece-douăsprezece ajutoare în muncă, o secretară și un consilier care, din câte înțelegeam, luau aproape toate hotărârile în locul lui.

– Zburați cu elicopterul? m-a întrebat în timp ce mâncam.

Am clătinat din cap.

– Trebuie să încercați neapărat. E fabulos! Să veniți odată să mergem împreună!

Așa făcea când mergea undeva – la Londra, în Provența, în Portugalia –, se ducea cu propriul elicopter. Îi plăceau foarte mult florile, creștea flori pe toate proprietățile pe care le deținea, și nu arunca nici una, le usca pe toate. Avea o bibliotecă mare și cumpărase cai pentru copiii lui ca să le dea ceva de făcut când veneau în vizită la el. Dar toată această grandoare, aceste gesturi somptuoase, care ne-ar putea face să-l considerăm un fel de prinț printre artiști, nu erau esențiale, nu erau nici măcar importante – cel puțin asta e impresia pe care am căpătat-o în cele câteva ore cât am stat acolo. Totul era legat de munca lui, de tablouri, de arta lui. Și de unde veneau, ce dăduse naștere acestei posedări, acestei orbiri încăpățânate la orice altceva? Nu putea fi decât un mod de a face față vieții, la un moment dat trebuie să fi descoperit un mod de a se deschide propriei lăcomii interioare, lucrul acela care nu putea fi niciodată umplut sau satisfăcut, doar potolit temporar. Mi-a spus că nu cunoscuse nici un alt copil în copilărie, doar pe bunica lui, locuiseră în regiunea Pădurea Neagră, în anii de după război, și, când, înainte să plec, am

aruncat o ultimă privire mulțimii nebunești de opere din atelier, am văzut dintr-odată, în tot ce făcuse, copaci și pădure. Copaci și pădure, timp și moarte, și propria lui biografie traversându-le pe toate ca un fir subțire, aproape invizibil.

Când am parcat în fața casei unde locuiește prietena surorii tale mai mari, după ce străbătusem câmpia plină de soare și intrasem printre colinele joase de pe malul mării, am dat cu ochii de doi cocoși mari, cu un penaj superb și cu gâturile perfect drepte, care mă priveau țintă. În jurul lor se plimbau câteva găini maronii, considerabil mai mici. Am deschis poarta, și în aceeași clipă ușa casei s-a dat de perete și pe ea s-a năpustit afară un câine enorm cu un cap pătrat și cu trunchiul musculos, urmat de un cățel lățos care lătra îndârjit. Știam că nu sunt periculoși, și totuși inima mi-a luat-o la goană când am văzut colții din fălcile îmbibate de salivă ale dulăului. L-am mângâiat conștiincios pe cap, deși îmi displac profund câinii, și chiar atunci a ieșit sora ta, cu capul în pământ, de parcă încerca să se facă puțin mai mică în clipa despărțirii, s-o facă să treacă mai repede sau s-o scurteze cât mai mult, am bănuit; cel puțin eu așa simțeam întotdeauna.

Până acasă am mers la fel cum venisem, prin peisajul rural și tăcut al serii, locul unde trăiam și, pentru sora ta, și locul unde se născuse. Soarele îi strălucea pe obraji. Dacă aș fi fost în stare, l-aș fi pictat.

Luni, 6 iunie 2016

Acum câteva minute sora ta mijlocie a ieșit în curte, a pus telefonul pe masa de sub fereastra bucătăriei, rezemat de o cană care era acolo, și a început să danseze în fața lui. Repetă pentru musical. Este al treilea an când interpretează un rol, dar, spre deosebire de celelalte două spectacole, la care stăteam uneori în sală așteptând să se termine repetițiile, din acesta n-am văzut încă nimic. Clătina din cap înainte și înapoi, desena cu mâinile modele prin aer în timp ce fredona sau număra. Apoi a apucat telefonul, s-a așezat în iarbă și s-a uitat la înregistrare. Când a terminat, a aruncat o privire spre fereastra mea, eu am ridicat mâna în semn de salut, m-a salutat și ea și s-a strecurat în casă la fel de iute cum apăruse.

E zece și șase minute seara. Copiii n-au făcut ore azi; e ziua națională a Suediei. Corpul meu a avut toată ziua un sentiment de duminică, și am fost surprins să primesc atâtea e-mailuri – în

mod normal, inboxul meu e practic gol la sfârșit de săptămână.

Pe la opt azi-dimineață m-a trezit vocea ta, suna neobișnuit de aproape, pentru că, după cum am descoperit când am deschis ochii, dormiseși în patul nostru. Mi-am amintit vag că mama ta te luase în brațe pentru că plângeai cu disperare în pătuț.

Mi-ai zâmbit și ai început să vorbești. Mi-ai spus că trebuie să mergem să-l luăm pe fratele tău. Am dat din cap și am spus că da, însă nu chiar imediat.

– Nu, nu imediat, ai spus.

– Să mergem jos să-ți schimbi pampersul? te-am întrebat.

– Da, ai spus. Anne trebuie chiloței.

– Exact, am zis și eu și te-am dus jos, dar am uitat să te schimb, pentru că, îndată ce te-am lăsat din brațe, ai fugit în camera de zi și, când am intrat după tine, porniseși deja televizorul și te cățărai pe canapea.

Mi-am făcut o cafea și am fumat în birou, apoi am venit să iau masa cu tine, ne-am așezat față în față, fiecare cu castronul lui de cereale cu lapte și stafide, și, când s-a sculat mama ta, eu am venit aici să scriu. Am început trei texte noi, însă apoi am renunțat. De obicei nu fac asta,

dar, de când am început să scriu jurnalul acesta în fiecare seară și noapte, nu mă mai trezesc la patru sau cinci dimineața, cum am făcut în ultimii doi-trei ani, și fără orele acelea de singurătate, pe întuneric, când se crapă de ziuă sau în prima lumină a dimineții, mi-e greu să mai intru într-un text. Când mă trezesc e ca și cum aș lua-o de la zero, de la un zero care devine treptat ceva dacă mă concentrez, căci concentrarea e de fapt doar o resetare mentală, cu cât mintea conține mai multe impresii, sentimente și gânduri, cu atât trebuie să elimine mai multe din conștiință ca să se poată concentra asupra muncii.

Am ieșit, am tras mașina de tuns iarba de pe terasa casei de vară pe gazon, am pornit-o și am început s-o împing prin curte, pe margini, într-un cerc tot mai strâns. Mama ta s-a dus la grădiniță, era rândul nostru să facem curățenie acolo în weekendul acesta, și ea își asumase îndatorirea. Pe la prânz sora ta mijlocie a primit vizita unei prietene, au țopăit pe trambulină sau au stat jos pe ea și au discutat, au dat o tură cu bicicletele prin împrejurimi, s-au dus sus în camera ei, fiecare cu telefonul mobil, au făcut roata în curte. Se cunosc de cinci ani și o vreme au mers la aceeași școală, și, cu toate că noi i-am mutat pe copii la o școală din Ystad, ele au ținut legătura.

Sora ta cea mare a dormit până când am trezit-o eu la unu și jumătate. În mod normal n-o las atât de târziu, dar ieri i-am promis că astăzi îi dau voie să doarmă cât vrea. Și-a petrecut tot weekendul cu niște prietene și a fost la o repetiție pentru musical, iar perioadele lungi când stă cu alții o epuizează complet, devine irascibilă sau obosită și tânjește să stea singură sau să se relaxeze lângă noi.

E incredibil cât sunt de diferite și cât de mult îmi place fiecare așa cum e.

Am plivit straturile de flori și spațiile dintre tufele cu fructe, dar nu știu întotdeauna care sunt buruienile și care, plantele decorative, așa că le-am smuls numai pe cele de care eram sigur că nu sunt ce trebuie, păpădiile și o plantă cățărătoare extraordinar de tenace și de rezistentă care se încolăcește în jurul tuturor celorlalte și e greu de îndepărtat fără să vatămi în același timp tulpina pe care o parazitează. Totul crește și e în floare aici, se înalță pe lângă ziduri și pe acoperiș, totul e verde crud, iar afurisitul de picior-al-caprei, din cauza căruia am răscolit tot pământul într-o parte a curții și l-am replantat apoi, după ce smulsesem ceea ce am crezut că e toată rețeaua lui de rădăcini albe încâlcite,

a explodat din nou și crește des ca o pădurice oriunde nu ajunge mașina de tuns iarba.

La intervale regulate mă duceam înăuntru să văd ce faci: te jucai cu sora ta și prietena ei, te jucai singură sau stăteai în fața televizorului și te uitai la *Laban, mica fantomă*. Mă simțeam vinovat că te las la televizor, mai ales pentru că spuneai replicile înainte să fie rostite, și ai abia doi ani și jumătate, dar, pentru mine, să mă joc cu tine mai mult de zece minute odată e un test de răbdare, simt că trebuie să fac ceva, preferabil să scriu sau măcar, dacă asta nu se poate, să lucrez în grădină ori să fac curățenie în casă. Înainte nu era așa, puteam să dorm toată ziua, să mă uit toată seara la televizor, să ies toată noaptea, să umblu fără țintă săptămâni la rând fără să mă chinuie conștiința. Acum mi se pare că pierd timpul dacă mă uit la televizor jumătate de oră; chiar și cititul, care, la urma urmei, face parte din meseria mea, a devenit o ocupație vag dubioasă, pe care n-o pot avea fără să mă simt împovărat de un sentiment de vină, afară de cazul când e direct relevantă pentru ceea ce scriu sau pentru vreo carte pe care o scoatem.

Nu e greu de înțeles de ce lucrurile au ajuns aici, e o metodă prin care încerc să fac față vieții, și funcționează, așa că nu văd nici un motiv s-o

abandonez. Toate problemele se nasc din relaţiile cu alţii, şi, dacă minimizezi aceste relaţii, minimizezi şi problemele. Dar, pentru că oamenii sunt fiinţe fundamental sociale şi eşuează în lipsa contactului cu alţii, relaţiile nu pot fi pur şi simplu eliminate, trebuie substituite cu ceva, şi nu ştiu mulţi înlocuitori mai buni decât scrisul, care furnizează şi o scuză pentru comportamentul antisocial, fiindcă toată lumea ştie că cel care scrie are mare nevoie de solitudine.

Înainte, vara era întotdeauna perioada cea mai rea, visam la momente de plăcere şi bucurie, la grupuri de prieteni cu care să merg la plajă, cu barca pe mare sau în vacanţă, când de fapt eu stăteam degeaba, la Kristiansand sau Bergen, acasă la mama sau în garsoniera pe care o închiriam, cu soarele strălucind afară, fără să ştiu unde să mă duc sau ce să fac. Nu te duci la plajă sau cu barca singur, nu te aşezi singur pe iarbă în parc, puţin probabil să ieşi să citeşti la o terasă de unul singur, cel puţin când ai douăzeci şi doi de ani. Mă amăra foarte tare situaţia şi mă marca – nu doar cine eram în ochii altora, ci şi în ochii mei, ceea ce multă vreme a fost acelaşi lucru. Ar fi trebuit, bineînţeles, să fiu puternic, să nu mă amărăsc, poate să învăţ greaca veche, în garsoniera mea, sau ebraica, sau latina, sau altceva

care să-mi fie de folos. Dar nu eram puternic, vara eram disperat că nu am unde să mă duc sau cu cine să fiu. Problema aceasta a dispărut complet în clipa când am început să scriu primul meu roman. Nu aveam nevoie de alții pentru asta și nu aveam nevoie de alte locuri, puteam să stau într-o garsonieră și să lucrez complet singur. Și, câtă vreme scriam, nu mai existau probleme, afară de cele legate de romanul propriu-zis. De atunci așa am continuat. Când au apărut copiii, problema singurătății a dispărut definitiv, pentru că prezența lor nu prea-mi mai lăsa timp pentru altceva, însă la vremea aceea scrisul se înrădăcinase atât de mult în mine, ca metodă și soluție la toate problemele, încât nu doar c-am continuat, dar după primii ani haotici, cât copiii au fost mici, l-am intensificat, până am ajuns așa cum sunt acum, când simt tot timpul că trebuie să fac ceva.

Când continui în felul acesta, devii rigid, înțepenești nu doar ca postură exterioară, ci și interioară, și probabil de asta atâția oameni în vârstă sunt incapabili să reacționeze la schimbare, și-au dezvoltat propria metodă, au plecat capul ca niște boi la jug de atâta vreme, încât acum nu mai sunt în stare să-l ridice din nou.

Așa a fost unul din străunchii mei, îi înțepenise gâtul, dar apoi s-a senilizat și rigiditatea l-a părăsit

cu totul, nu doar în gânduri, ci și în tot corpul, a redevenit ca un copil, cu o față veșnic șovăielnică și vag zâmbitoare.

Orice om trebuie să aibă o formă anume, specifică lui – ceea ce numim „identitate" Când forma interioară e slabă, când cineva are o fire sensibilă și indistinctă, îi trebuie o formă exterioară. A crește copii nu înseamnă, de fapt, decât a-i ajuta să și-o creeze, a le oferi niște structuri fixe care fac lumea și pe ei înșiși să pară niște entități inteligibile. Cea mai mare spaimă a unui copil, coșmarul ultim, este să trebuiască să decidă totul de unul singur. Modelul acesta există și la nivel macro în societate, unde de gradul general de dezorganizare depinde cât de puternică este nostalgia după o mână forte, un lider fără echivoc, autoritar.

Ciudat la liderii autoritari este că foarte des radiază și o anumită slăbiciune, o ușoară neajutorare, un aer contradictoriu. În primăvara asta am fost în America și m-am uitat la câteva discursuri televizate ale lui Donald Trump, care atunci era candidatul prezidențial al republicanilor. Mi s-a părut că radiază o vanitate nemasculină, ceva vag feminin pe care ai crede că votanții lui, cei care sunt de acord cu soluțiile lui simple și care consideră că prejudecățile sunt adevăruri, nu l-ar

aproba, ai zice că preferă ceva dur, consecvent și lipsit de ambiguități de la un cap la altul, nu doar duritatea ca poză străvezie, dar e limpede că nu așa stau lucrurile, nimeni nu pare deranjat de ambiguitatea limbajului corporal și a înfățișării lui Donald Trump. Același lucru era valabil și pentru Hitler, deși nu vreau să fac comparații insultătoare, înfățișarea lui era și ea ambiguă, și el avea ceva vanitos și nemasculin, o ambiguitate care ar fi trebuit să-i submineze mesajul, dar n-a făcut-o, chiar dimpotrivă.

Personalitatea lui Obama e armonioasă, e sigur de sine, echilibrat.

În timpul vizitei mele în SUA am făcut cunoștință cu un redactor de la *The New York Times*, care, înainte să sosesc, îmi propusese să scriu despre campania electorală americană. Refuzasem oferta, nu puteam suporta ideea de a fi europeanul care vedea totul din afară, dar, după ce am stat o săptămână acolo, uitându-mă la toate discursurile și dezbaterile televizate și discutând cu oameni care nu doar că-l susțineau pe Trump, dar începeau să se agite când vorbeau despre el, să se înfurie pe imigranți, pe musulmani, pe guvern, i-am spus c-o să mă mai gândesc.

– Ați vrea să faceți cunoștință cu Trump? m-a întrebat el.

Am înțepenit de frică.

– Nu.

– Bine, a spus el.

De ce înțepenisem de frică numai la gândul de a-l cunoaște?

Puterea, faima, disprețul față de oameni?

Da, și asta, dar în primul rând latura lui autoritară. Dată fiind frica mea de autoritate, mi-e greu să-mi imaginez întâlnire mai înspăimântătoare. Pentru că... nu cumva aș fi încercat să-i intru în grații? Nu cumva aș fi renunțat la toate convingerile mele în speranța de a-i fi pe plac?

Ba da, din păcate, asta s-ar fi întâmplat.

E douăsprezece și douăzeci și două de minute și mă pregătesc să merg la culcare. Acum o jumătate de oră sora ta mai mare a venit aici să mă ia, adormise pe salteaua pusă pe jos lângă pat, la parter, rămasă de ultima dată când am avut un alt copil în vizită. Acum se trezise și voia să-i duc salteaua în patul ei de la etaj. Ceea ce am și făcut, am cărat-o, ținând-o în sus, pe lângă fratele tău, care dormea pe spate cu mâinile pe de lături, ca și cum s-ar fi pregătit să sară de la trambulină, cu pilota dată deoparte, și pe lângă tine, micuța mea, care dormeai într-o rână, cu pilota între picioare și între mâini. Cam în șase ore ai să te

trezești, veselă și mulțumită, gata de o nouă zi în care nimic din ceea ce te așteaptă nu te va lua prin surprindere.

Marți, 7 iunie 2016

Azi am dormit până la șapte jumătate și abia am avut timp de o cafea și o țigară aici, în birou, pentru că a trebuit să le duc pe surorile și pe fratele tău la școală, printre lanuri, într-o nouă dimineață plină de soare, neclintită, în timp ce pe tine mama ta te-a dus cu căruciorul la grădiniță, apoi a plecat spre Ystad cu autobuzul și de acolo cu trenul la Malmö. Când m-am întors, am scris un text despre locurile de joacă și i l-am trimis editorului, care m-a sunat câteva minute mai târziu. Am discutat puțin despre ultimele mele texte și apoi despre carte ca întreg; el mi-a făcut în treacăt câteva sugestii care mi-au plăcut, dar pe care nu le-am notat, am considerat că subconștientul meu o să țină cont de ceea ce e relevant. Apoi m-a întrebat cum îmi merge viața personală. Deși tot ceea ce scriu zilele astea e autobiografic și, într-un anumit sens, legat de viața mea, viața însăși e cu totul altceva, de fapt. Se petrece altundeva, într-un cu totul alt loc, cumva în spatele scrisului, e un munte întunecat pe care textul îl întrezărește în străfulgerări

scurte și restrânse, ca în lumina unei lanterne. Un lucru pe care l-am discutat mult în ultima vreme este cum poți spune o poveste despre ceva pe care l-ai trăit personal fără să oferi propria ta versiune, atunci când esențial nu este „eul" care trăiește lucrurile, ci experiența în sine. Poate părea că despicăm firul în patru, dar nu-i așa, diferența e foarte mare, și prima oară când editorul meu mi-a vorbit despre asta am simțit că un întreg tărâm de posibilități noi se deschide deodată pentru ceea ce voiam să povestesc. Sunt posibilitățile narațiunii, în fața cărora conceptele de „ficțiune" sau „nonficțiune" se dovedesc inadecvate, sunt prea rudimentare sau irelevante. Nu pe câmpul lor se dă adevărata bătălie. Se spune adesea că ficțiunea poate fi mai adevărată decât realitatea, adevărul fiind considerat, într-un sens exaltat, ceva deja clar definit și universal. Adevărul poetic, se spunea pe vremuri. Că adevărul realității, cu alte cuvinte, evenimentele așa cum s-au desfășurat ele, e strâns legat de „eul" care le relatează, cu toate limitările pe care le presupune acest lucru. Și eu cred în asta, așa este, adevărul poetic e, dacă nu mai mare, cel puțin mai important decât adevărul realității. Dar nu e nevoie să scrii prea mult despre experiențele personale ca să descoperi că și în cazul lor e valabil principiul

adevărului poetic. Nu pentru că ai inventa sau ai adăuga lucruri, ci în privința felului cum e modelată povestea, cărei versiuni îi acorzi întâietate. E aproape ca o ecuație: pe măsură ce adevărul universal sporește, adevărul personal se micșorează. Mai mult decât orice, e o chestiune care ține de modul cum e construit spațiul narativ, de cât de multe devin vizibile în jurul „eului" și de măsura în care naratorul se identifică cu acest „eu" Dacă identificarea e totală, narațiunea va fi adevărată în sens personal, dar atunci acesta va fi singurul lucru exprimat, și de aici vechea regulă fundamentală că literatura trebuie să fie personală, dar nu privată. Ceva privat e relevant numai pentru cel care scrie. Și așa se naște paradoxul că, pentru a exprima ceva care ar putea fi adevărat și pentru alții, scriitorul trebuie să-și compromită adevărul personal, adică să creeze un „eu" cu care nu se identifică întru totul. Un coleg cu care discut din când în când asemenea lucruri consideră că asta golește de sens noțiunea de „adevăr", fiindcă ceea ce este spus trebuie „edulcorat", după expresia lui, cu alte cuvinte, mistificat. Tot el spune și că eu scriu în mod esențial ca să mă fac plăcut. Chestiunea nu e strict literară, ci și socială, pentru că, și în sfera socialului, toată lumea are o persona exterioară

care nu se suprapune perfect cu eul nostru interior – sau, mai simplu, nu întotdeauna spunem ceea ce gândim. De ce? Fiindcă nu vrem să-i rănim pe alţii, asta poate fi mai important decât a spune adevărul, sau fiindcă ni se pare mai important să ne simţim bine, sau avem impresia că adevărul n-o să schimbe oricum nimic, pentru că oamenii nu se pot schimba. Sau ne temem că alţii n-o să ne placă dacă ne descărcăm şi spunem exact ce gândim. Aşa că ne prefacem. Dar literatura nu e oare un sanctuar unde regulile jocului social nu se aplică? Nu e ea singurul loc unde poţi să fii absolut sincer, dat fiind că scrisul e unul dintre puţinele acte sociale care se petrec în afara tărâmului social? Nu e oare literatura necruţătoare, şi nu este această necruţare însăşi esenţa şi justificarea ei? Ba da, şi acesta este unul din motivele pentru care, de-a lungul istoriei literare, ficţiunea a fost de cele mai multe ori metoda preferată, căci ea elimină din ecuaţie adevărul personal al „eului" şi îl înfăţişează drept altceva, pus într-un context social. Piesele lui Ibsen au fost necruţătoare în sensul că i-au arătat pe oameni aşa cum erau cu adevărat, dincolo de rolurile pe care le jucau, şi societatea au arătat-o aşa cum era în culisele scenei pe care era interpretată. Peer Gynt este un tip clar definit, Brand

este un tip clar definit, amândoi sunt Ibsen însuşi, dar nu aşa cum era el pentru sine, ci aşa cum era el pentru sine în timp ce se vedea din afară, cu ochii altora. În felul acesta a putut scrie despre sine mai adevărat decât dacă ar fi scris o piesă în care identificarea era totală. Şi lucrurile stau aşa pentru că sinele nu este o entitate izolată – şi nu vorbesc aici de singurătate sau de izolare, ci de modul cum este constituit sinele omenesc –, ci este orientat către alţii, este o răsucire spre alţii, aşa cum limbajul este o răsucire spre ceilalţi, şi cum e şi literatura. A scrie despre propriul sine este, într-un anumit sens, opusul empatiei, pentru că empatia vine dinspre afară spre înăuntru, în timp ce a scrie despre sine înseamnă a veni dinspre înăuntru spre afară. Şi totuşi ambele procese au acelaşi scop, cunoaşterea intimă şi, prin ea, înţelegerea. Când cel care scrie despre sine iese din sine, încorporând o privire externă asupra sa, se naşte un soi ciudat de obiectivitate, ceva care aparţine simultan interiorului şi exteriorului, iar această obiectivitate ne permite să ne mişcăm în propriul sine ca şi cum ar fi al altcuiva, şi atunci închidem cercul, căci mişcarea această necesită empatie. Persoana care suntem atunci când suntem singuri nu are în mod evident nevoie de nici un fel de empatie, fiindcă

acolo nu există nici un fel de distanță, nici un „înăuntru" în care trebuie să pătrundem, acolo sinele este ceea ce este. Dar, de îndată ce nu mai suntem în această situație, apare o distanță, ceva care obiectivează, care transformă sinele în altceva, deși el continuă să fie și ceea ce este. Aceste mici diferențe se măresc cu timpul și pot reprezenta atât de multe lucruri diferite și contradictorii, încât sinele nu e în stare să le încapă decât dacă devine disfuncțional – căci sinele este și cadrul nostru de acțiune –, și de aici nevoia de a suprima și a uita, dar și nevoia de a ține minte. Amintirile constituie povestea noastră despre noi înșine, care este poate cea mai importantă parte a identității noastre. Șiragul amintirilor o ține la un loc, o unifică, iar noi îl păstrăm pur, necontradictoriu și ușor de mânuit suprimând și uitând. Sunt oameni în care au luat naștere narațiuni drastic diferite de realitate și care până la urmă nu mai sunt capabili să-și păstreze identitatea, ea se prăbușește, și atunci ei fac psihoze, depresii, cad la pat sau sunt diagnosticați cu surmenaj. Scopul psihanalizei este, de fapt, să ne ajute să ajungem la o narațiune mai adevărată, și de asta încearcă atât de des să scoată la lumină amintiri vechi, poate suprimate, și se concentrează atât de mult asupra emoțiilor legate de relații, căci

emoțiile vorbesc altă limbă decât gândurile și sunt mai puțin capabile să se transforme sau să apară drept altceva decât sunt. Deși fac și ele asta, depresia, de pildă, nu e nimic altceva decât o furie înghețată, imobilă, un val care lovește țărmul exact în clipa când temperatura coboară brusc și îi oprește înaintarea, îl încremenește instantaneu. Când descoperim o narațiune mai adevărată, un șirag mai relevant de amintiri, presiunea lumii exterioare asupra sinelui se reduce, și, chiar dacă nu cunoaștem neapărat pacea și bucuria, s-ar putea cel puțin ca viața de zi cu zi să devină mai ușor de gestionat. Orientat astfel către alții, sinele este structurat ca o adresare, la fel cum figura principală a limbii este adresarea, în timp ce, pentru sine, eul e structurat ca o poveste, compusă dintr-un șir de amintiri. Aceasta din urmă seamănă întru câtva cu mecanismele care țin un cuplu laolaltă, cei doi au și ei o poveste pe care și-o spun unul altuia, care constituie identitatea lor de cuplu, și dacă povestea e prea depărtată de realitate, mai devreme sau mai târziu se va dezintegra. Ea trebuie reafirmată continuu, așa cum povestea oricărui sine trebuie reafirmată continuu, căci, de fapt, atât cuplul, cât și sinele conțin atât de multe, și adeseori atât de multe lucruri care se contrazic

între ele, încât trebuie simplificate în câteva secvențe simple, în câteva maxime simple: asta suntem noi, asta sunt eu. Deci, dacă sinele este o poveste, e numai una dintre multele povești posibile. Ultimul roman al editorului meu descrie disoluția unui cuplu, și în roman ruptura, fisura, fracturarea aliajului dintre cei doi apare atunci când unul din ei, bărbatul, începe să fantazeze despre cum ar fi să aducă un alt bărbat în relația lor și începe să inventeze povești despre asta, pe care ea le ascultă și care îi plac, e unul din modurile lor de a fi împreună, ca el s-o iubească prin intermediul unui interpus imaginar. Apoi se întâmplă și în viața reală, ea cunoaște pe altcineva, se culcă cu un altul, și povestea aceasta se deschide pentru ea, dar nu și pentru el, ea îi întoarce spatele și îl lasă pe dinafara noii povești pe care o începe. Romanul este încercarea bărbatului de a înțelege punându-se în locul ei, imaginându-și dinăuntru gândurile, sentimentele și alegerile ei. Și, în mod ciudat, această deschidere către ea este legată de deschiderea către celălalt bărbat; lipsa granițelor dintre oameni, pe care romanul o examinează, este și creatoare, și distructivă. Această trăsătură de personalitate, pe care un psiholog ar numi-o poate un eu slab, dar care poate fi considerată și o dorință de a-i

înțelege pe alții din interior sau o deschidere radicală către toate posibilitățile sinelui și care se întâlnește în mai multe cărți ale editorului meu, cu personaje care oscilează între identități așa cum ar trece dintr-o cameră într-alta în casă, și asta mă interesează, fiindcă e o trăsătură aflată la temelia oricărui roman, a oricărei povestiri și a oricărei drame scrise vreodată. Probabil că exemplul cel mai bun e Shakespeare, deschiderea lui către tot ce e omenesc, care trebuie să fi încăput în el însuși. La fel stau lucrurile cu toți marii scriitori. Dar este o deschidere interioară, fără consecințe în lumea exterioară, cu excepția cărților. Căci e cu totul altceva să lași ca această deschidere, această dorință de a-i înțelege pe alții din interior, această ignorare a granițelor identității să se manifeste în viață, într-un personaj, într-un individ. E un proces interesant, pentru că teritoriul care iese la iveală – a citi un roman bun e ca și cum ai vedea un peisaj care iese la iveală când apa se retrage – se află undeva între libertate și gol. Persoana care e oricine e nimeni, de fapt, e goală. Cel care e cineva poate deveni întotdeauna altcineva. Cred că mă gândesc atât de mult la toate astea fiindcă sunt foarte relevante pentru etapa în care mă aflu acum. În viața mea, vreau să spun. Am aproape cincizeci de ani,

sunt cu doar patru ani mai tânăr decât era tatăl meu când a murit, dar sunt și tatăl unor copii de doi, opt, zece și doisprezece ani, și, când mă uit la ei, văd oameni care au viața înaintea lor așa cum am avut și eu cândva, și e greu să nu mă întreb de ce lucrurile au ieșit cu mine așa cum au ieșit, pentru că, trăind cu copiii și urmărindu-i cum cresc, văd și melanjul de caracteristici înnăscute, de ereditate și de mediu social care îi modelează, pe lângă ceea ce sunt ei ca personalități unice, lumina care arde în ei și care pe vremuri ar fi fost numită „suflet" Teoretic, înțeleg că ființa interioară a omului e atât de bogată, încât se poate schimba și poate ajunge să trăiască alte laturi ale sinelui, se poate reorienta în cu totul altă direcție, dar în practică, experiența îmi spune că sunt aceeași persoană și fac aceleași lucruri, gândesc la fel și simt așa cum am simțit dintotdeauna. În timpul unei ședințe de terapie la care am fost cu mama ta am spus că mi-am găsit o metodă care funcționează pentru mine și că nu vreau sau nu îndrăznesc s-o schimb. Psihoterapeutul mi-a răspuns zâmbind că, de fapt, metoda nu funcționează, pentru că sunt o persoană profund singură.

– Și dacă mă simt bine să fiu singur? am spus.

– Nu e niciodată bine să fim singuri, a spus ea.

Cred că greşeşte, dar poate cred astfel pentru că asta mi-ar pune în pericol propria poveste – ce sunt eu pentru mine –, cea la care ader în permanenţă, chiar dacă asta înseamnă să mă trezesc deprimat în fiecare dimineaţă şi chiar dacă sunt constant hărţuit de un sentiment de vinovăţie şi ruşine, pentru că, în ciuda a toate, funcţionează, aşa cum carapacea funcţionează pentru crabul care se târăşte lateral în întuneric pe fundul oceanului sau aşa cum servilismul funcţionează pentru câine – şi aceea e o formă, ceva fix, căruia animalul i se poate, deci, încredinţa. Povestea care este identitatea mea, această carapace ca de crab, acest set de idei pe care nu le pun sub semnul întrebării, este exact opusul literaturii, căci, dacă nu sunt interesat de libertate în nume personal, în propria mea viaţă – şi nu sunt încă din adolescenţă –, libertatea înseamnă totul în literatură, este esenţa ei, şi de aceea am scris că necruţarea este fundamentul şi justificarea literaturii, căci libertatea şi intransigenţa sunt două feţe ale aceleiaşi monede. În literatură, povestea simplă a sinelui se confruntă cu complexitatea realităţii, şi această confruntare este una din structurile de bază ale romanului, ca întâlnirea dintre imaginea romantică de sine

a lui Don Quijote sau a Emmei Bovary – întemeiată în ambele cazuri pe literatură – și realitatea din care face parte personajul.

În seara asta l-am întrebat pe fratele tău dacă vrea să iasă la o plimbare cu bicicleta. Voia. I-am propus să mergem până la castelul care se află la vreo trei kilometri de aici, și a fost de acord. Bicicleta îi e puțin cam mare, m-am gândit că n-are rost să-i cumpăr o bicicletă de copil care să-i rămână mică în toamnă sau la primăvară, așa că a avut un pic de furcă, mișcările lui păreau toate puțin prea mici pentru ea, dar până la urmă ne-am descurcat, am urcat dealul pe lângă biserică, am cotit la stânga, am traversat șoseaua principală și am luat drumul spre castel, care mergea drept spre vest, către soarele atârnat jos pe cer deasupra orizontului, în capătul câmpiei lungi și late care se întindea în fața noastră, verde și bogată, presărată ici-colo cu aspersoare, cu câteva tractoare pufăind răbdător, cu case înconjurate de pâlcuri de copaci plantați cândva ca să apere de vântul ce bate cu putere peste câmpie, dinspre mare, toamna și iarna. I-am spus fratelui tău că, acum cinci sute de ani, în castelul acesta venea vara unul dintre cei mai cunoscuți astronomi din lume.

– Cum îl chema? a întrebat fără să se uite la mine, pentru că bicicleta îi solicita toată atenţia.

Brusc, n-am fost în stare să-mi aduc aminte şi nu i-am răspuns.

– Cum îl chema, tati? a spus din nou fratele tău.

– Tycho Brache, am zis. Era danez. Pe vremea aceea Skåne aparţinea Danemarcei.

Ne-am oprit fiindcă el trebuia să-şi scoată jacheta, şi l-am rugat să şi-o lege la mijloc. Şi-a legat-o, şi am început să pedalăm din nou, el a pornit clătinându-se pe asfalt. După câţiva metri s-a oprit, nu mergea cu jacheta prinsă la brâu. I-am luat-o şi am legat-o de ghidonul meu. Am mai mers câteva sute de metri, şi el s-a oprit din nou, i se părea că are o gaură în cauciuc. I le-am pipăit pe amândouă, erau tari ca piatra. Am plecat mai departe. Am coborât o colină, am traversat un pod, şi, în timp ce urcam dealul de pe cealaltă parte, el a început să pedaleze din ce în ce mai lent şi, până la urmă, când aproape se oprise, a căzut pe o parte, în şanţ. Din fericire, iarba era înaltă şi deasă, cred că-i venea până la pulpe, aşa că nu s-a lovit, dimpotrivă, părea să stea foarte confortabil. Pe ambele laturi al drumului, sub copaci şi, de fapt, cât vedeam cu ochii, până departe, creşteau nişte plante asemănătoare cu reventul, tulpini comune şi destul

de groase, cu frunze late, netede. Erau atât de multe – formau o pătură deasă, de un verde întunecat, cărnos, care se întindea mult în laturi –, încât priveliștea era frumoasă chiar dacă plantele în sine nu erau. Am mers pe lângă biciclete în susul dealului, și în vârf el mi-a spus că a obosit. L-am întrebat dacă vrea să ne întoarcem, dar a clătinat din cap.

– Vreau să văd castelul, a spus.

– Cred că ai mai fost la el, am observat.

– Știu, a răspuns el. Dar vreau să-l văd și acum.

Așa că am continuat, pe lângă pajiști cu ierburi înalte, până la marginea pădurii, la vreo două–trei sute de metri mai încolo, unde copacii străluceau în soare ca auriți. Știam că aici trăiesc porci mistreți, dar nu i-am spus nimic fratelui tău, riscam să-l sperii, circulau povești despre porci care atacaseră bicicliști în zonă. El a repetat că obosise, dar, fiindcă aproape ajunseserăm, putea să mai meargă puțin. Am coborât un deal, trecând pe lângă trei case de cărămidă care aveau sau avuseseră legătură cu castelul, am urcat iar, pe lângă un mic cimitir care ținea de castel, și apoi pe o pantă abruptă, în lungul unui zid, unde mai întâi am văzut biserica, tot a castelului, apoi castelul însuși, mic și deloc impresionant ca înfățișare, cu ziduri groase din secolul al XIV-lea,

strâmbe și vopsite în galben, înconjurate de un șanț cu apă.

– Uite și castelul! am spus.

– Ăsta e? a întrebat el. Păi credeam că mergem la Glimmingehus.

– Nu, am spus. Ăsta e Tosterup. Glimmingehus e la aproape douăzeci de kilometri de aici.

Spre consternarea mea, el a început să plângă. Pe obraji i se scurgeau lacrimi.

– Ești dezamăgit? l-am întrebat.

A dat din cap că da.

– Hai să ne așezăm aici! am spus. A fost vorba să mergem la Tosterup, nu la Glimmingehus.

– Dar așa ai zis! a suspinat el.

– Ba nu.

– Ba da. Te-am întrebat și ai zis că da.

Atunci mi-am dat seama. În timp ce pedalam pe strada de lângă casă, el spusese ceva pe care nu-l auzisem bine, și eu dădusem doar din cap aprobator, poate răspunsesem chiar „da" sau „sigur"

– Acum mă simt prea obosit ca să mai merg cu bicicleta până acasă, a spus el.

– Nu vrei să vezi castelul, până la urmă?

A scuturat din cap.

– Trebuie să mergem tot cu bicicleta, am spus. Altfel n-avem cum să ajungem.

L-am mângâiat pe spate. Lacrimile îi curgeau încă pe obraji. Mă cam enerva că plânge și că era prea obosit ca să mai pedaleze, dar am făcut tot posibilul să-mi ascund starea.

– Hai să stăm și să ne odihnim puțin! am zis. Pe urmă sunt sigur c-o să ne descurcăm.

– Bine, a spus el.

Era poate cea mai frumoasă seară din vara de până atunci, caldă și plăcută, cu un aer perfect imobil și soarele galben intens pe cerul albastru-închis. Copacii din pădure stăteau nemișcați, minunat de frumoși.

– Ești bine? l-am întrebat după o vreme. Ești gata?

El a dat din cap și s-a sculat, a ridicat suportul bicicletei cu piciorul.

– Ia-o tu înainte! am spus. Eu rămân în spate.

S-a urcat pe bicicleta prea mare și a luat-o în jos pe panta abruptă, dar, cine știe cum, n-a reușit să prindă un ritm și a pierdut controlul. Se îndrepta direct spre șanțul de pe marginea drumului.

– Apasă pe frână! i-am strigat din urmă.

El s-a panicat însă și n-a apăsat pe frâna de mână, a lăsat în schimb un picior la pământ, fără să micșoreze viteza, care, dimpotrivă, i-a crescut. A țipat și a cârmit bicicleta pe lângă șanț,

într-un vârtej de praf. I-am strigat: „Apasă pe frână! Apasă pe frână!", dar se speriase și după câteva secunde a căzut cu bicicleta peste el.

Am venit repede.

– Cum ești? l-am întrebat, ridicându-i bicicleta.

Plângea cu suspine.

– Hai să vedem ce-ai pățit! am spus și l-am ridicat în brațe.

Își rupsese pantalonii la genunchi și-și făcuse acolo o rană care sângera. În rest părea să fie în regulă. L-am strâns la piept, și el și-a pus brațele și picioarele în jurul meu, ca un panda aninat de un copac.

După o vreme l-am pus jos pe un bolovan.

– Bicicleta n-are nimic, i-am spus. Asta-i bine, nu?

El a dat din cap printre lacrimi; îi tremura tot corpul.

– Și nici tu nu ești prea rău, am spus. Ai fi putut să-ți rupi ceva, nu?

– Da.

– Dar ce ne facem acum? Nu poți să mai mergi cu bicicleta până acasă, nu?

El a clătinat din cap, năpădit din nou de un val de lacrimi.

– Poți să stai aici și să mă aștepți? Până mă duc acasă cu bicicleta și vin cu mașina?

– Nu, a spus el.

Îl înțelegeam, eram departe de casă în concepția lui despre lume, și în jur nu se vedea nici țipenie.

– N-avem cum altfel, am spus. Mă duc cât pot de repede.

În cele din urmă, s-a învoit.

– Dar nu pleci nicăieri, bine? Stai aici până mă întorc, da?

El a dat din cap, și eu am plecat cu bicicleta spre casă. Eram prea neantrenat ca să mă forțez să pedalez foarte tare, dar n-aveam mult de mers, așa că nu era nici un pericol, m-am gândit pe drum. Gâfâind, am parcat bicicleta lângă mașină, am urcat la volan și am luat-o înapoi pe drumul pe care venisem, cu casca pe cap. Din fericire, el stătea pe același bolovan, l-am pus pe scaunul din față, am băgat bicicleta în spate și am plecat acasă. Rana a trebuit curățată și bandajată, apoi am scos niște înghețată din congelator și i-am dat-o s-o mănânce.

Acum doarme la trei metri depărtare de tine, și mâine când se va trezi, excursia noastră pe bicicletă va fi o aventură pe care o s-o poată povesti prietenilor la școală.

Și poate, îmi dau seama acum, va deveni una dintre cele mai limpezi și mai puternice amintiri

ale copilăriei, plimbarea ratată pe bicicletă cu tata. Poate ceea ce-i va rămâne în minte despre mine din seara asta va fi iritarea mea, pe care sigur a observat-o. Și cum l-am făcut să se panicheze și să cadă.

Când l-am întrebat de ce n-a frânat, mi-a spus că auzise că, dacă apeși frâna de mână, te aruncă peste ghidon, și de aceea n-ar trebui s-o folosești niciodată.

Miercuri, 8 iunie 2016

Acum cea care a ieșit din casă seara și se filmează e sora ta cea mare. Stă la masa din dreptul bucătăriei, își ține telefonul în față cu amândouă mâinile și cântă. Fie repetă pentru musical, fie folosește una din aplicațiile acelea în care poți face clipuri mimând că interpretezi cântece sau replici. Câteva dintre clipurile pe care le-au făcut așa sunt absolut caraghioase. Înoată în imagini, copiii ăștia și prietenii lor, sunt deja specialiști în manevrarea și juxtapunerea lor în cele mai fantastice moduri, și, când nu fac asta, se uită la fluxul neîntrerupt de imagini ale altora. Discută cu prietenii pe FaceTime sau pe Skype, așa că se pot vedea în timp ce vorbesc. Uneori stau pe canapea uitându-se la televizor în timp ce sunt pe Skype, și uneori ne filmează, pentru ca prietenii

lor să vadă ce au în jur, sau filmează emisiunea la care ne uităm. Pot să treacă minute întregi fără să scoată un cuvânt. E ca și cum prietenul sau prietena lor e în aceeași cameră cu ei, iar surorile tale sunt în camera prietenei. Când fac ceva, de pildă, când fac roata în curte sau pe trambulină, câteodată se filmează și pe urmă se uită la clip. Își folosesc telefoanele mobile pe post de oglindă și fac selfie-uri la nesfârșit, dar și fotografii sau clipuri cu tot ce văd în jur. Îmi amintesc că, acum trei sau patru ani, au făcut niște videouri despre un personaj pe care l-au numit Bătrâna Maja; o interpreta sora ta mijlocie, iar cea mare o filma și o instruia ce să spună. Nu știu cum o să le influențeze toate astea, dar, pentru că sunt atât de importante în viața lor, spre deosebire de vremurile când am copilărit eu, când imagini mișcătoare puteam vedea numai la televizor și, rar de tot, la cinema, și oricum ele nu ne reprezentau niciodată pe noi și realitatea noastră – nu cred că există vreo filmare cu mine dinainte să-mi fac debutul ca scriitor la douăzeci și nouă de ani, când am apărut pentru prima dată la televizor, iar fotografii din copilărie, din anii '70, sigur nu am mai mult de cincizeci –, probabil că imaginile acestea le modelează cumva, și pe ele, și modul cum înțeleg realitatea. Mie îmi displac instinctiv, mi se pare că lumea vizuală, tot ce se întâmplă

pe ecrane, ne îndepărtează de realitatea fizică, materială, și lumea ecranelor înseamnă în mare măsură depărtare de realitate, recompensă imediată și permanentă distracție. Copiii mi-aș dori pur și simplu să alerge și să se joace, să se cațăre în copaci și să înoate în lacuri, să stea afară de dimineața devreme până seara târziu, să joace fotbal, tenis, să meargă cu bicicleta, să se bată cu săbiile, să se lupte, să ridice căsuțe, să adune sticle de dat la schimb. Și îmi doresc asta, firește, pentru că propria mea copilărie a fost așa. Dar asta era la suprafață, copilăria mea a fost plină și de hăuri de singurătate, de disperare și deznădejde, de care fugeam citind. Și, cu toate că literele cer un efort mai mare decât imaginile, efectul era același, eram într-un fel răsplătit și distrat de o realitate imaginară care, practic, nu avea nici o legătură cu realitatea din jur. Și ce fac acum, în timp ce surorile și fratele tău înoată într-o mare de imagini? Stau aici și scriu despre lume și despre toate obiectele, animalele și plantele din ea, fără să particip la viața ei.

Sora ta cea mare poartă un pulover roz și pantaloni scurți albi, cu toate că e destul de rece, înnorat și bate vântul. Cea mijlocie a venit și ea în timp ce scriam și s-a aplecat să se uite la clipul de pe telefon. Mi-e greu să concep că aceste două fetițe, blonde și întotdeauna gata să râdă, au ceva

în comun cu mine. Dar mă bucur că e așa, mă bucur că pot să fiu cu ele în timp ce cresc. De fapt, cea mijlocie a fost cam bosumflată astăzi, e așa de ceva vreme, mult mai tăcută decât de obicei, și stă mai des singură în camera ei. Indiferent cum aș pune întrebarea, răspunsul pe care-l primesc e că n-are nimic. E și ăsta un lucru pe care trebuie să-l învețe, să țină lucrurile pentru ele, să-și ascundă o parte din viața interioară. Iar eu trebuie să învăț să le las în pace.

Tu, micuța mea, nu ești în stare să ascunzi nimic, exprimi instantaneu tot ce simți, și e întotdeauna perfect clar dacă ești fericită sau tristă, dacă te doare sau te bucură ceva. Cel mai puțin îți place când îți iau iPadul sau când închid televizorul în timp ce tu te uiți la el. Îți lipsesc premisele necesare pentru a înțelege de ce fac asta, pentru tine nu sunt în clipele acelea decât cineva extrem de nepoliticos care vine și-ți ia ceva ce-ți place.

Deci nu e de mirare că te înfurii și începi să arunci cu lucruri.

Joi, 9 iunie 2016

În dimineața asta, în drum spre școală, am văzut pe mare un vas ciudat. Era masiv și pătrat, ca o uriașă cutie de metal, dar atât de departe,

încât nu distingeam nici un detaliu, doar un zid ca o lumină întunecată pe apa albastră. Șoseaua urmează țărmul doar preț de câteva sute de metri, apoi se pierde în pădure, așa că n-am apucat să arunc decât câteva priviri spre el până să-l pierd din ochi. După ce am dus copiii la școală, în timp ce mă întorceam, l-am văzut din nou, deja și mai departe în larg. Avea ceva amenințător. M-am gândit să opresc și să mă dau jos ca să mă uit mai de aproape, dar mi s-a părut exagerat, la urma urmei, era doar un vas, probabil o barjă a cărei încărcătură ascundea vederii remorcherul, m-am gândit și mi-am continuat drumul pe lângă lanurile verzi unduitoare care în unele locuri aveau o tentă de galben: grânele începeau să se coacă.

Acasă am văzut mașina menajerei parcată pe străduța scurtă care se înfundă de vizavi de casa noastră, e aici în fiecare joi când mă întorc după ce-i duc pe copii la școală, și în fiecare joi mă ia prin surprindere. Întotdeauna întorc acolo ca să pot da cu spatele pe aleea de lângă casă, și e un gest automat, așa că în fiecare joi trebuie să frânez ca să nu lovesc Volvoul albastru, ascuns de gardul viu înalt de un stat de om.

– Bună! am strigat intrând în casă.

– Bună! mi-a strigat ea din baie – prima cameră pe care o curăță întotdeauna.

– Totul în regulă? am întrebat-o când a ieșit în hol.

– Totul e OK, a spus ea.

– Ai băut cafea?

– Da, mi-am turnat un pic.

– O să fac din nou. Aia rămasă în vas e cam stătută.

– Foarte bine.

A intrat în bucătărie. E cu vreo zece ani mai tânără decât mine, are trei copii, toți locuiesc cu ea, dar îi place de fiecare dată să discute despre tot felul de reclame TV și filmulețe în care a jucat de când a fost la noi ultima oară, fie ca figurantă, fie în vreun rol secundar, fie – foarte rar, de obicei în producții studențești – în vreun rol principal. E cea mai veselă și optimistă persoană pe care am cunoscut-o în ultimii cinci ani, căci are o meserie obositoare, și presupun că a avea grijă de trei copii de una singură e solicitant, dar ea e energică și întreprinzătoare și face în permanență rost de roluri, despre care vorbește cu entuziasm în fiecare joi.

După ce am făcut cafeaua, am venit aici și am scris un text despre coacăze. Din când în când mă lăsam pe spate și priveam pe fereastra din dreapta mea, văd prin ea tufele de coacăz pe care le-am sădit acum câțiva ani. Fructele sunt încă

verzi și micuțe; tufele stau aproape toată ziua în umbra unor copaci mari, lucru la care, amator fiind, nu m-am gândit când le-am plantat. În timp ce scriam mi-am amintit și de gospodăria bunicilor mei materni, pentru că acolo erau o mulțime de tufe de coacăz, și în fiecare vară eu și fratele meu îi ajutam să culeagă fructele. Primeam bani pentru fiecare găleată – dacă țin minte bine, zece coroane de găleata cu coacăze roșii, douăzeci pentru cea cu coacăze negre. Bănuiesc că le vindeau vreunui producător local de gemuri și sirop. Fiindcă vedeam totul cu ochi de copil și fiindcă munca la fermă a încetat când bunicii au îmbătrânit, iar eu abia dacă am mai fost pe acolo după moartea lor, cunoștințele mele despre ce se întâmpla la fermă sunt limitate și aproximative. Când stăteam la ei vara, nu puneam nimic la îndoială, nu încercam să aflu ce se petrece de fapt, sau să deslușesc ce se află în spatele lucrurilor și întâmplărilor, ci vedeam totul exact așa cum îmi apărea sub ochi. La fel și cu coacăzele. Veneam cu găleata goală lângă un șir de tufe, ridicam o ramură, rupeam crenguța încărcată cu ciorchini de boabe, îi dădeam drumul în găleată, făceam așa până când acopeream fundul găleții și vedeam apoi cum fundul se ridică încet până când toată găleata era plină, ceea ce putea

să-mi ia toată dimineața. Atunci o ridicam și mă întorceam cu ea, coboram panta scurtă până la pivnița de sub latura mai scundă a casei, o încăpere răcoroasă, cu tavanul jos, slab luminată, cu podea și pereți de ciment, plină de unelte, fibre textile, cazane și un congelator. Răsturnam coacăzele într-un cazan, unde câteodată erau deja mii de bobițe roșii. Senzația de abundență pe care o încercam, sentimentul nesfârșitei risipe și repetări a naturii. Conținutul unei găleți pline abia dacă se cunoștea când îl vărsam în cazan. Îmi plăcea foarte tare încăperea aceea, mai ales în zilele calde de vară, când parcă intram într-o altă lume, după soarele de afară, dar mă și temeam de ea, avea ceva de care mi-era frică – nu morți sau fantome, ci activitățile înseși care se desfășurau acolo, pentru mine orice ocupație practică avea ceva brutal și disprețuitor, ceva dur și lipsit de sensibilitate. Bunicul curăța acolo peștele de mațe și-și spăla năvoadele în curte, peștele făcea parte din aceeași abundență ca și coacăzele, și el venea tot din afară, doar că de mai departe, din lumea ascunsă și misterioasă de sub oglinda apei din fiord. În fiecare dimineață și seară bunicul mulgea vacile din grajd, ducea cu căruciorul bidoanele pline până la șosea și le punea pe o platformă de lemn, de unde le lua

mașina lăptăriei. Iarba era tunsă și pusă pe prepeleci de fân sau dusă în silozul de furaje, fânul se depozita în hambar, și singura parte mecanizată a acestor munci era efectuată de un mic tractor cu motor în doi timpi. Nu aveau mașină, nu mergeau aproape nicăieri, și, când le trebuia ceva de la băcănie, la vreo trei kilometri depărtare, bunicul lua tractorul, care se deplasa atât de încet, încât puteai să mergi pe lângă el în pas ceva mai vioi.

Așa se trăia la mica lor fermă la sfârșitul anilor '70 și începutul anilor '80. Dacă nu punem la socoteală televizorul și supermarketul, mașina de spălat rufe și cea de spălat vase, viața nu se deosebea prea mult de ceea ce trebuie să fi fost în timpul războiului. Marea schimbare, ceea ce face copilăria mea să pară atât de diferită de a copiilor mei când le povestesc despre ea – sau le povesteam, pentru că acum, de câte ori încep să vorbesc despre cum era pe vremea mea, ei mă întrerup cât pot de repede –, a venit spre sfârșitul anilor '80, și de atunci schimbările s-au tot accelerat. Întrebarea este dacă schimbările acestea sunt substanțiale, dacă produc o diferență fundamentală, sau dacă bunicii mei au simțit și ei la fel aproape de cincizeci de ani, că viața din

vremea copilăriei lor se deosebea radical de cea pe care o duceau copiii lor.

Tatăl mamei mele s-a născut la un an după ce Knut Hamsun a publicat *Cer de toamnă înstelat* și cu un an înainte să iasă *Benoni*. Avea șaptesprezece ani când a fost tipărit *Rodul pământului*, douăzeci și șapte când a apărut *Vagabonzi* și patruzeci și doi când s-a publicat *Pe cărări năpădite de iarbă*. Deci pentru el Hamsun a fost un scriitor contemporan. Știu că-l citea și că-i plăcea. Hamsun a scris adesea despre lumea de pe timpul copilăriei lui, din anii 1870, și presupun că lumea aceea era recognoscibilă pentru bunicii mei: era lumea pe care o cunoscuseră bunicii lor. Când citesc cărțile acelea, obiceiurile și o parte dintre gândurile lor mi se par străine, dar nu atât de străine cum mi s-au părut lucrurile în Japonia, când am fost acolo astă-primăvară. Și poate că așa ar trebui să-i considerăm pe bătrânii noștri, ca pe niște imigranți din țări străine, înconjurați de lucruri și noțiuni cu care s-au obișnuit după toți anii cât au trăit aici și pe care le înțeleg, dar față de care le lipsește acel sentiment de familiaritate pe care îl nutrim față de lucrurile și noțiunile din țara natală. Cel puțin eu așa mă simt când mă uit la copiii mei și la ceea ce fac ei.

Bunicul spunea întotdeauna povești din propria lui viață, despre oameni pe care-i cunoscuse și ce făcuseră ei. Una dintre poveștile lui m-a impresionat mai mult decât altele, și, de când am auzit-o prima oară, m-am gândit că am s-o pun cândva pe hârtie. Toamna trecută am dat un test de personalitate pentru sociologul, comedianul și omul de televiziune norvegian Harald Eia, care a analizat apoi rezultatele pe scenă în fața publicului din studio, și pentru mine n-a fost nici o surpriză, potrivit testului eram mult mai deprimat decât majoritatea, mult mai introvertit decât ceea ce se considera normal și, deși nu aveam o imaginație prea vie, emoțiile mele erau mult peste medie. Cu alte cuvinte: stau prost cu scrisul din imaginație și foarte bine cu emoțiile. Dacă e să trag concluziile acestui test în ceea ce scriu, ar trebui să plasez orice poveste în locuri pe care le cunosc și să pun intriga să se desfășoare între oameni pe care îi cunosc și în moduri pe care le-am văzut eu însumi. De asta când mi-am scris al doilea roman, *Orice lucru își are vremea lui*, am folosit ca subiect câteva povești din Biblie, combinate cu scene din propria mea viață, și acesta a fost, în parte, motivul pentru care am plasat poveștile din Biblie pe coasta de vest a Norvegiei, peisajul bunicilor mei,

pe care îl cunoşteam din copilărie. Aşa că, dacă e să scriu povestea pe care ne-o spunea bunicul, ea trebuie să se petreacă într-o casă pe care o ştiu, cu personaje ale căror trăsături sunt luate de la oameni pe care îi cunosc sau de la mine însumi. Povestea s-a petrecut în ultimele luni de război, era vorba despre o femeie care locuia într-un sat mai îndepărtat din fiord şi despre un soldat austriac încartiruit acolo. Bunicul îi cunoştea pe amândoi, pe soldat mai bine decât pe femeie. Soldatul mai fusese în Norvegia şi înainte, în verile copilăriei, şi vorbea norvegiana. Bunicul se dusese întâi la Voss şi fusese mobilizat când nemţii invadaseră ţara în aprilie 1940[1], dar acolo nu aveau nici un fel de arme şi oamenii erau beţi, aşa că se întorsese acasă şi până la urmă se împrietenise cu soldatul austriac, care îi făcea şi vizite acasă. Bunicii nu-i plăcea situaţia, nu-i plăcea de soldat, dar bunicul, care era foarte sociabil şi jovial, îi preţuia compania. Oricum, personajul interesant al poveştii era femeia, şi ceea ce mi-a atras cu adevărat atenţia a fost rolul jucat de ea. Întâmplările sunt bine-cunoscute, s-a scris o carte despre ele în anii 1980, care

[1] Oraşul Voss a fost principalul centru de mobilizare a armatei norvegiene în vestul ţării, la începutul celui de al Doilea Război Mondial. A căzut pe 26 aprilie 1940 şi a rămas sub ocupaţie germană până pe 8 mai 1945. (n.tr.)

exista în biblioteca bunicului şi pe care ulterior am cumpărat-o eu însumi. E o lucrare de nonficţiune, autorul ei a stat de vorbă cu oameni care au fost implicaţi în evenimente, dar are încă goluri, în sensul că nimeni nu ştie cu adevărat ce s-a întâmplat, toţi fac presupuneri. Singurii care au ştiut au fost femeia din Outer Sogn şi soldatul din Austria. După război au locuit împreună la Malmö, un oraş în care am locuit şi eu şi pe care îl cunosc destul de bine. Deci ceea ce am de gând să fac acum este să schimb complet conţinutul „eului" Dacă până acum în acest text „eu" a fost un bărbat norvegian care locuieşte în Suedia cu nevasta şi cei patru copii, după încheierea acestei fraze se va termina, el va reprezenta o femeie de şaptezeci şi trei de ani, aşezată la o masă într-un apartament din Malmö, într-o seară de vară. Nu sunt obişnuită să stau aici, ultima scrisoare am scris-o cu mulţi ani în urmă, şi n-am ţinut niciodată jurnal. Nu prea ştiu ce e ceea ce scriu acum. Cred că e un fel de scrisoare către tine, Alexander, către tine, prietene. Căci trecutul a venit azi să mă bântuie. M-a bântuit în fiecare zi de mai bine de patruzeci de ani, dar numai în sentimente şi în vise, nu în gânduri şi nu în realitate. Sunt încă zguduită. Ridic mâna în faţa

ochilor și o văd că încă tremură. Și *nu* pentru că sunt bătrână.

În casă lucrurile arată exact așa cum arătau ultima oară când ai fost aici. Nici o mobilă nu e nouă, nici măcar fața de masă.

Mi-aș fi dorit să fii aici acum. Cel mai mult, cred – și nu te supăra că-ți spun –, fiindcă m-am obișnuit cu tine. Noi doi n-am avut de fapt prea multe în comun – afară de întâmplarea aceea. Care, cu toate că n-am vorbit niciodată despre ea, a fost mereu prezentă între noi.

De fapt, e ca și cum ești aici în timp ce-ți scriu. Îmi răsari în minte dintre toate celelalte gânduri. Și poate că în minte ai și fost întotdeauna cel mai viu pentru mine.

Îmi amintesc spatele și ceafa ta când te ridicai în capul oaselor pe pat, cu picioarele pe podea, după ce suna deșteptătorul. Cum plecai capul și-ți treceai mâinile de câteva ori peste față și cum ședeai apoi așa câteva clipe, cu fața în mâini. Văd dimineți de toamnă și de iarnă, întunericul de dincolo de fereastră.

Oftai – ăsta era ritualul tău. Apoi te ridicai și te îmbrăcai, în timp ce eu mă duceam la bucătărie și încălzeam câteva chifle, scoteam brânză și dulceață, făceam cafea.

Știam că nu suntem ca toți ceilalți.

Pentru că nu eram, nu?

Mâncam împreună, tu te îmbrăcai în hol cu hainele de afară și plecai la muncă, eu întredeschideam fereastra și-mi aprindeam o țigară, și e încă toamnă sau iarnă în gândurile mele, așa că cerul era întunecat și strada de dedesubt, luminată de felinare și de farurile mașinilor care se înșiruiau una după alta. Bicicliști, pietoni, în drum spre serviciu sau spre școală.

Apoi plecam eu însămi la muncă.

Tu știi, bineînțeles, cum era, știi cum am trăit, și cred că nimic din ce-aș putea scrie despre tine sau despre noi nu te-ar surprinde. Nu că te-ai fi gândit, dar, dacă ai fi primit de la mine o asemenea scrisoare, nu ți s-ar fi părut ciudat.

Scriu despre astea pentru că nu vreau să scriu despre locul din care am venit amândoi.

Dar trebuie. Trecutul s-a întors să mă bântuie azi, cum ți-am spus. De fapt, a sunat la ușă. Stăteam pe balcon cu radioul pornit, la un moment dat m-am ridicat să merg la toaletă și, când am ajuns în camera de zi, am auzit soneria. Nu se întâmplă prea des, așa că m-am speriat, dar apoi mi-am dat seama că n-am de ce să mă tem, ce-ar fi putut să fie? Tu erai deja mort, deci puțin probabil să fi fost un sol al morții.

Am deschis ușa. În fața mea stătea un tânăr.

– Sunteți doamna Jacobsen? m-a întrebat.

Nu mai auzisem de patruzeci de ani pe cineva să folosească numele acesta, dar am încuviințat, fiindcă acesta e numele meu adevărat – ni-l putem imagina pe acest „eu", preluat din nou de mine, scriind, mai târziu în aceeași seară, când femeia s-a așezat la birou în camera ei de zi din Malmö, poate într-un apartament din cartierul care înconjoară vestitul zgârie-nori Kronprinsen, nu departe de parcul cel mare, la vreo două străzi distanță. Copiii nu-și amintesc prea multe din anii aceia, erau atât de mici, încât pentru ei tot ce am făcut pe atunci și toate locurile în care am fost nu există decât în străfulgerări. Cum surorile tale stăteau într-un cărucior dublu și cum eu și mama ta umblam încărcați cu genți frigorifice și cu genți cu prosoape și obiecte de plajă, chiar și cu o umbrelă mică de soare, pe care o târam tot timpul după noi pe străzile calde ale verii – asta nu-și amintesc deloc. Așa cum nu țin minte nimic nici de pe plaja din cartierul Ribersborg și din aglomerația de acolo sau din locul bun de baie de la capătul unui dig lung de lemn, unde e și un restaurant în care am stat de multe ori.

Dar cred că ziua de azi o vor ține minte. În după-amiaza asta am făcut vreo treizeci de poze cu ei, deci am înregistrat-o pe larg. Surorile și

fratele tău au stat în curte în hainele lor cele mai bune, iar eu le-am făcut poze: a fost ultima zi de şcoală, şi în biserica din Ystad a avut loc o ceremonie de sfârşit de an şcolar. În ultimele ai apărut şi tu, o prichinduţă alături de ceilalţi. I-am luat devreme de la şcoală, urma să mergem să-i cumpărăm fratelui tău o cămaşă, surorii tale mijlocii o geacă de blugi, iar celei mari o pereche de pantofi. Bona care ne ajută când nu sunt eu acasă a venit cu două ore înainte să plecăm, ca să le aranjeze fetelor părul, şi, când am fost gata, fetele în rochii albe cu roz, fratele tău într-un sacou albastru de costum, ai fi zis că mergem la nuntă sau aşa ceva. În faţa bisericii ne-am întâlnit cu mama ta, care venea de la Malmö, surorile şi fratele tău s-au dus cu clasele lor în partea din faţă a naosului, iar noi am fost trimişi să ne aşezăm mai în spate. Fiecare clasă a interpretat un cântec, apoi directorul a ţinut un discurs, au fost iar cântece, şi pe urmă a început vacanţa de vară. Am mâncat la un restaurant de sushi, ne-am întors acasă, şi eu am venit aici să scriu toate astea. Tu ai adormit de mult, şi fratele tău s-a culcat, dar cele două fete mai mari sunt încă treze şi-şi savurează libertatea. Am sentimentul că va fi o vară frumoasă pentru ele – în maşină a fost rostit la un moment dat un nume, şi sora

ta cea mare s-a luminat la față, a zâmbit cu gura până la urechi, și mi-am dat seama că încearcă să se abțină, dar nu poate. Era un zâmbet pentru ea însăși, venit din adâncul ei: stătea pe scaun lângă mine și radia. Sora ta mijlocie are și ea ceva în minte, tot pomenește pe cineva, și cred că e aceeași persoană căreia îi trimite mesaje și cu care vorbește seara la telefon. Dar eu nu știu nimic, fac doar presupuneri, sunt întotdeauna ultimul care află astfel de lucruri.

Vineri, 10 iunie 2016

Am scris un text despre ploaia de vară și m-am uitat la meciul din deschiderea campionatului european. Tata a murit în vara când a fost găzduit ultima oară de Franța, și de atunci m-am simțit întotdeauna ambivalent față de Cupa Mondială și de campionatul european, pentru că sunt convins că s-a uitat la meciuri singur, în camera de zi a bunicii. Și nu că moartea lui ar face meciurile de fotbal să pară absurde, e invers, meciurile fac moartea să pară absurdă, insignifiantă. Și totuși tensiunea jocului încă mă prinde, sunt copleșit de emoție, care îmi estompează repede celelalte trăiri, inclusiv sentimentul de nostalgie, urletele care umpleau camera de zi vara, în copilărie.

Fotbalul n-are nici o noimă, în mod sigur, dar, pe de altă parte, ce are?

Sâmbătă, 11 iunie 2016

Jacobsen cred că era numele de fată al bunicii mele din partea tatălui. Probabil mi-a răsărit din subconștient când am avut nevoie de un nume pentru bătrâna din Malmö. Bunicul din partea tatălui se numea Pedersen în tinerețe, familia lui și-a schimbat numele în cel pe care-l port acum când el și frații lui au intrat la universitate. Pe bunicul din partea mamei îl chema Hatløy, un nume pe care-l poartă încă mama și fratele ei. Cândva m-am gândit să-l adopt; m-aș fi numit atunci Karl Hatløy, la fel ca bunicul meu matern. E un nume foarte frumos, dar îmi amintesc neclar că îmi sugera un soi de slăbiciune. Am simțit nevoia de un nume mai dur pentru că eu însumi eram slab, și Knausgård are ceva mai dur, căci în norvegiană *knaus* înseamnă „țanc", și asta îi dă o rezonanță aspră. Un nume e ca o geantă în care încape întreaga noastră identitate – sau ca o valiză. Când murim, rămâne numai valiza, care adună toate sentimentele și gândurile asociate cu persoana noastră.

Nu știu ce nume de fată a avut mama bunicului meu matern. A murit când el era mic, și

n-am auzit despre ea decât că absența ei îl făcuse pe bunicul să învețe devreme să gătească, lucru neobișnuit pentru un bărbat la vremea aceea și de care el s-a apucat din nou spre sfârșitul vieții, când bunica era deja prea bolnavă ca să mai fie în stare de ceva prin casă. Numele ei de fată fusese Årdal, după satul din municipalitatea Jølster unde se născuse. În familia ei, unii se numesc Myklebust, denumirea unui cătun de pe cealaltă parte a lacului Jølstervannet.

Ca să scap de numele meu și de toate asocierile pe care a ajuns să le evoce de când am devenit personaj public, m-am gândit o vreme să-mi public următoarea carte sub pseudonim. Mi-a venit iar în minte Karl Hatløy, dar unchiul meu a publicat și el, se numește Kjartan Hatløy, și ar fi însemnat să intru pe teritoriul lui. Cum cartea urma să aibă subiect religios și să fie un soi de thriller, am născocit numele Kristian Hadeland. Nu e un nume bun, îmi dau seama acum, dar Kristian înseamnă „creștinul", iar cu Hade mă gândeam la hades, lumea de dincolo.

E ciudat cum îți poți da întotdeauna seama dacă un nume e inventat sau nu. Cititorul simte imediat dacă scriitorul s-a chinuit să găsească un nume comun pentru un personaj de roman, de

pildă, Eva Vik. Jacob Hansen? Even Ødegård? Miros de la o poştă a ficţiune.

Karl Hatløy?

Hatl înseamnă „căprui", deci Hatløy e numele unei insule cu copaci căprui. Puţine lucruri îmi plac mai mult şi mi se par mai frumoase sau mai misterioase decât copacii. Dar părinţii mei şi-au schimbat amândoi numele când eram eu copil, şi asta nu mi-a plăcut, mi-a dat un sentiment de instabilitate şi de nesiguranţă, ca şi cum ceva până atunci trainic începea să alunece.

Bunicul meu se numea Johannes. Numele surorii tale mai mari este un diminutiv de la Ivan, care este versiunea rusească a lui Johannes, iar numele fratelui tău e o formă scurtă a lui Johannes. Am descoperit toate astea mult după ce-i botezaserăm.

Timpul e o prăpastie adâncă şi abruptă. În copilărie nu vedem prea departe în ea. Pentru mine, copilăria bunicilor mei era de neînchipuit, nu ştiam nimic despre ea, aşa cum copilăria părinţilor mei e complet inaccesibilă copiilor mei. Ei habar n-au despre viaţa străbunicilor din vestul Norvegiei, la care eu mi-am petrecut toate verile pe vremea când eram copil. Nu le foloseşte că le vorbesc despre ea, n-au nimic de care s-o lege, poveştile pe care le spun eu

se referă la oameni care au murit și care erau deja morți când s-au născut ei. Pivnița cu pereți de ciment și cu podeaua deseori udă, cu gaura prin care se scurgea apa, vanele albe cu mormane de coacăze roșii lucioase în ele, bidoanele de lapte, micul tractor și toate celelalte lucruri atât de vii în amintirea mea nu înseamnă nimic pentru ei, căci lumea o luminăm din interior, obiectele și locurile își capătă semnificația din lăuntru. Mi se pare înfricoșător gândul că tot ce ne înconjoară aici și acum va deveni într-o zi la fel de semnificativ pentru tine, surorile și fratele tău, pentru că pe lângă mine toate acestea trec neobservate și de aceea sunt probabil neglijent cu ele. Excursia pe bicicletă de acum câteva zile cu fratele tău e un bun exemplu, pentru mine a fost o seară ca oricare alta, chiar dacă s-a întâmplat ceva dramatic care mă va face s-o țin minte, n-a fost totuși decât ceva ce la care practic am asistat, nu pe care l-am trăit cu toată ființa, așa cum a fost poate – sau va ajunge să fie, poate, mai târziu – cazul pentru el.

Că veni vorba, ieri fratele tău m-a chemat din camera de zi – eu eram în bucătărie – fiindcă voia să-mi arate ceva. M-am dus la el. Era un clip video pe YouTube, în care un tânăr juca un joc pe calculator; în colțul din dreapta sus al ecranului

se vedea o imagine a lui. Fratele tău s-a uitat la mine întrebător.

– Acum vine partea haioasă! a spus. Fii atent!

A râs și s-a uitat la mine să vadă dacă râd și eu.

Dintr-un motiv foarte simplu. Nu mi-a plăcut niciodată când se uită pur și simplu la alții cum se joacă, mi se pare cu totul pasiv, nu *face* el însuși nimic, se holbează doar la ce fac alții. Când joacă el, sunt ceva mai tolerant, dar și asta mi se pare problematic, mi se pare tot pasiv, n-ar trebui mai degrabă să fie afară și să se joace?

El știe, firește, că asta este atitudinea mea. Simte că nu-mi place, e un fel de presiune constantă asupra lui, chiar dacă nu e întotdeauna conștient de ea, părerea aceasta a mea că ceea ce-i place cel mai mult nu-i face bine. Nu e nevoie să i-o spun, știe.

Acum vreo două zile stătea pe canapea alături de mine și se uita la un joc pe YouTube. L-am urmărit și eu un pic, și era absolut caraghios, așa că am izbucnit în râs. Un bărbat mergea pe o bicicletă cu un copil mic într-un scaun fixat de ea și trebuia să treacă peste diferite obstacole, cu casca pe cap, cu copilul după el și toate celelalte. Dacă făcea o greșeală, consecințele erau dezastruoase și brutale, își pierdea un braț, un picior, uneori i se tăia capul. Contrastul dintre

cele două niveluri m-a făcut să zâmbesc. Apoi biciclistul s-a ciocnit de ceva, copilaşul a zburat din scaun, s-a izbit de un zid şi a aterizat pe jos ca un boţ însângerat, încât am râs în hohote. Fratele tău a râs şi el de nu se mai putea opri. Am stat şi ne-am uitat la joc vreo zece minute, apoi eu m-am întors la ale mele.

Asta îşi amintise, de asta mă chema, voia să-mi mai arate.

A fost prima oară când mi-am dat seama ce efect are asupra lui faptul că nu sunt de acord cu jocurile pe calculator. L-am văzut cât e de fericit când îmi place un joc şi ne uităm amândoi.

După asta am făcut împreună o plimbare cu bicicleta, doar prin cartier de data asta, şi nu s-a întâmplat nimic, dar tot m-am bucurat, pentru că el a fost cel care a venit cu propunerea, deci căzătura aceea îngrozitoare în şanţ probabil nu-l speriase chiar atât de rău.

E fiul meu. Înclin să cred că-mi văd copiii, îi văd ca persoane, aşa cum sunt, şi că sunt un tată decent. Această întâmplare măruntă m-a făcut să înţeleg cât de închis în mine sunt de fapt. Să înţeleg că nu m-am pus niciodată în locul lui, să mă gândesc: cum trăieşte el această experienţă? Am privit mereu din afară, şi întrebarea mea a fost întotdeauna: e bine pentru el? Sau nu, nu

„pentru el", ci „pentru un copil" E bine pentru un copil? Ca și cum ar fi fost o situație obiectivă. Dar exact obiectivă nu era, fiindcă cel care spunea că nu e bine pentru el eram eu, tatăl lui, și partea aceasta, care are de-a face cu el și cu mine, e cu siguranță mai importantă și ar trebui să fie evidentă. Mai ales pentru că eu însumi am avut un tată și țin încă bine minte cât de mult însemna pentru mine aprobarea lui.

Totul se schimba când tata venea cu noi la bunicii din vestul Norvegiei. Partea cea mai bună când mergeam acolo era că puteam face orice voiam, și nimeni nu se supăra pe noi dacă ne scăpa vreo boacănă. Era o oază de libertate. Dar, când venea și tata, nu mai aveam același sentiment.

Știu că o dată l-a bătut pe fratele meu acolo. Fusese vorba despre ceva la masa de seară, și tata nu spusese nimic, se prefăcuse că nu-i pasă, râsese împreună cu ceilalți. Dar, de îndată ce bunicii noștri se culcaseră să-și facă somnul de după-amiază, îl azvârlise pe fratele meu cât colo, izbindu-l de perete. Eu nu-mi amintesc de asta și n-am aflat de ea decât de curând.

Episodul pe care îl țin minte cel mai bine, de pe când era el acolo, e altfel. Mergeam pe pajiștea de pe teritoriul fermei, ceilalți trăgeau un pui de somn după masă, eu călcam cu pas repede

alături, el purta niște cizme înalte de cauciuc, care nu se potriveau nicicum, îmi amintesc că m-am gândit, cu cămașa frumoasă și perechea de pantaloni cu care era îmbrăcat. Nu țin minte unde ne duceam, dar probabil mă chemase să vin, altfel n-aș fi mers niciodată lângă el. Nu vorbeam, dar eu tot simțeam că-mi sare inima din piept de bucurie că sunt cu el, doar noi doi. Era și o anumită durere amestecată cu bucuria aceasta, nu multă – poate pe el îl nemulțumea ceva în timp ce mergeam, poate simțea că nu vorbesc destul, poate nu-i plăcea situația.

Peste drum de fermă, coama dealului era acoperită de molizi, care se profilau verde-întunecat pe cerul cenușiu. La poalele ei era un lac mic, negru ca noaptea.

– Te-ai vedea trăind aici? m-a întrebat el.

– Da! am spus.

– Poate într-o zi o să preluăm noi ferma. Bunicii îmbătrânesc.

– Mi-ar plăcea foarte mult, am spus.

El s-a uitat la mine.

– Da, e un loc frumos.

Dădusem oare dovadă de prea mult entuziasm? Își dăduse seama că aș spune orice doar ca să-l mulțumesc?

Amintirea mea se oprește aici. Dar, în timp ce noi doi mergeam, iar bunicii trăgeau un pui de somn, bunicul poate pe canapea, bunica poate în dormitorul de la etaj, mama spăla, să zicem, vasele în bucătărie, iar Yngve asculta poate muzică la walkman și citea, femeia despre care am scris acum două zile, cea care se trăgea dintr-un sat mai îndepărtat din fiord și care primise într-o zi vizita unui bărbat în pragul apartamentului ei, trebuie să se fi aflat undeva în lume, căci a existat cu adevărat, bunicul a știut ce era cu ea și înainte, și după război. Cel mai probabil se afla la Malmö, pentru că acolo locuise sau ajunsese să locuiască. Altfel, nu știu nimic despre ea, ce fel de om era, cum arăta, ce gânduri i-ar fi putut trece prin cap. În fraza următoare am s-o las să preia ea „eul" acestui text, dar nu pe ea vreau s-o reprezint, ci povestea ei, care a început la masa din camera de zi a apartamentului din Malmö și a mers apoi câteva ore înapoi în timp, unde s-a și sfârșit, deocamdată, atunci când cineva a sunat la ușă, și ea a deschis, iar bărbatul care stătea acolo i s-a adresat cu vechiul ei nume, doamna Jacobsen. Poate se așteptase să mă dau înapoi înspăimântată sau să-i trântesc ușa în nas. Sau poate a crezut c-o să-mi ascund fața în mâini și-o să izbucnesc în lacrimi, ca în filme.

N-am fost curajoasă, Alexander, să nu crezi asta. N-am rămas însă nici netulburată, cu toate că anii care au trecut au ridicat un zid între mine şi ce s-a întâmplat atunci.

Totul se prăbuşea în mine. Dar în acelaşi timp era de parcă mă priveam din exterior, de parcă aş fi stat în afara mea. Şi partea aceea, partea aceea rămânea neatinsă.

– Da, am spus.

El mi s-a prezentat şi mi-a întins mâna. I-am strâns-o. A spus că e jurnalist şi că vine din Norvegia. I-am răspuns că m-am gândit eu.

– Aş vrea foarte mult să vă iau un interviu, a spus.

– Mă tem că nu am timp.

– Dar vă daţi seama despre ce vreau să vorbesc cu dumneavoastră, nu? a continuat.

– Nu am nimic de spus. E mai bine să plecaţi.

Am închis uşa. Mă aşteptam pe undeva să pună piciorul în prag ca să mă împiedice.

– O să fiu în oraş o vreme, a spus el de pe cealaltă parte.

Simţeam că nu mă mai ţin picioarele şi m-am sprijinit de perete. Nu mai vedeam nimic din afară, îţi dai seama, şi nu mai exista nimic în mine care să-mi spună ce am de făcut.

Ce s-ar fi întâmplat dac-ai fi fost aici?

Ar fi fost şi mai groaznic. Noi doi eram complici, şi poate că nici măcar acum n-am fi vorbit despre cele întâmplate, despre care n-am vorbit niciodată. Dar ele ar fi fost între noi.

Acum nu eram decât eu.

M-am întins pe pat şi probabil am adormit, căci, deschizând ochii, am văzut că e seară.

Ştii cât de frumoase pot fi aici apusurile. A fost poate cea mai frumoasă perioadă a noastră la Malmö, când ne aşezam pe balcon vara, iar soarele scăpăta.

Când am intrat în camera de zi, soarele atârna jos pe cer deasupra Danemarcei, şi înăuntru era o căldură de saună, pentru că toată după-amiaza razele bătuseră direct în ea.

Am simţit că am nevoie să-ţi scriu.

Aşa că m-am aşezat aici, la birou, şi am scris.

Mi-a făcut bine. Închipuie-ţi, eşti încă în stare să mă ajuţi!

Odată am căzut pe stradă. Tu nu mai erai deja, eram singură. M-a durut pieptul îngrozitor atunci, era o durere indescriptibilă, şi am crezut că-mi sosise şi mie ceasul. Nu, am fost sigură. „O să mor", m-am gândit. Şi ciudat e că m-am simţit foarte bine. M-au năpădit numai gânduri plăcute. Mi-am amintit de copilărie, era vie înăuntrul meu, limpede şi verde ca munţii de acasă.

Mi-am amintit, de fapt, zilele de vară. Fiordul, neted ca sticla. Știi cum e când totul e nemișcat, și zilele par să aibă adâncime. „Am avut o viață bună", m-am gândit, și gândul acesta m-a umplut de recunoștință.

Cât am zăcut acolo cu durerea aceea insuportabilă, crezând că mor, n-a existat decât copilăria, n-am mai știut de nimic altceva, tot restul dispăruse.

Câtă grație, Alexander!

Apoi a venit ambulanța, și m-au salvat. Aveam de multă vreme dureri de spate, dar crezusem că o să se vindece de la sine, așa că nu fusesem la medic.

Când m-am trezit din anestezie, experiența ciudată pe care o trăisem nu mai era nici ea decât o amintire.

De ce oare, ce crezi?

Oare creierul secretă niște substanțe ca să ne facă moartea mai ușoară?

Oare toți murim fericiți?

Duminică, 12 iunie 2016

Roaba a rămas pe aleea de dale dintre case, pe jumătate umplută cu buruieni care s-au ofilit deja de mult și au murit. Pe jos sunt împrăștiate tot felul de unelte, pe lângă o cadă albastră de

plastic – tu eşti cea care le-a adus, deci n-ar trebui să mă mir –, şi ici şi colo dintre dale au răsărit din nou buruieni, uimitor de verzi şi de proaspete pe lângă piatra cenuşie şi roaba ruginită. Într-o seară, acum aproape două săptămâni, am plivit vreo zece metri pătraţi până când am simţit că mi-a ajuns, şi eram atât de sigur că o să continui a doua zi, încât am lăsat pur şi simplu totul acolo. De fiecare dată când văd roaba îmi amintesc de treaba neterminată, ceea ce e deranjant, firește, dar are şi o latură plăcută, căci orice a fost abandonat are o frumuseţe aparte. Şantiere pe lângă care treci seara, cu excavatorul care îşi reazemă cupa în pământ şi cu gheretele pustii ale muncitorilor, cu mormane de conducte lângă un şanţ proaspăt săpat şi un târnăcop înfipt poate în pământul jilav. Un teren de fotbal într-o seară de vară, după o şedinţă de antrenament, cu aspersorul care împroaşcă ritmic apă peste gazon, cu porţile mici aliniate pe laturile lungi ale terenului, cu treningul uitat pe care cineva l-a atârnat peste bara de sus. Sau un camping iarna, cu obloanele trase la chioşc, cu căsuţele goale şi întunecate, cu indicatoare spre activităţi care nu se mai desfăşoară.

Nu prea am simţ de observaţie când e vorba de activităţi, nu le recepţionez; abia când au încetat

și nu mai rămân decât formele lor goale îmi dau seama că s-au petrecut. Nu femeia care tunde gardul viu, ci foarfeca de grădină care zace în iarbă după ce ea și-a terminat treaba. Nu familia care s-a așezat să mănânce lângă punctul de belvedere de deasupra fiordului, ci masa de lemn cu bănci când plouă și nu mai e nimeni în preajmă.

Acum câteva zile i-am scris unei jurnaliste suedeze care cercetează subiecte științifice și am întrebat-o dacă știe vreun paleontolog în Africa cu care aș putea să iau legătura, fiindcă vreau să mă duc acolo, în Kenya sau în Ethiopia, să asist la niște săpături arheologice și să scriu despre primii hominizi, apăruți pe câmpiile acelea acum câteva milioane de ani și care nu mai erau maimuțe, dar nu erau încă nici ființe umane.

Mi-a trimis trei nume și mi-a urat succes.

Dezgroparea fosilelor este legată de întrebări fundamentale, și totuși nu sunt decât niște oase care zac în sol, nu aveau nimic măreț în preistorie și nu au nici acum, o maimuță vie dintr-o grădină zoologică e un mister la fel de mare ca și existența de atunci a primilor hominizi, și acolo vreau să intru, în concret, local și mărunt. Nu erau mulți acești strămoși ai oamenilor, și probabil preferau să trăiască pe teritorii nu prea largi. Ceea ce e imposibil de cuprins cu mintea este

timpul care ne separă de ei, infinitatea de zile și nopți pe care o conțin milioanele de ani.

O să încerc să ajung acolo la sfârșitul lui august.

Ieri, tatăl prietenei la care a rămas peste noapte sora ta cea mare a venit s-o aducă acasă. Am stat cu el la masa din fundul curții, am băut cafea și am mâncat înghețată. S-au mutat aici acum un an, într-un cartier rezidențial al orașului, au cumpărat o casă din anii '50, în mijlocul unei curți mici, așa că am vorbit puțin despre asta, despre lumea merilor și prunilor, despre plivit și buruieni, despre tunsul ierbii și creșterea legumelor, care apăruseră brusc în viața noastră. El curățase mărul din curte în primăvară, eu făcusem la fel cu unul dintre pomii noștri cu doi ani în urmă, dar, spre deosebire de mine, el citise pe internet și acționase în cunoștință de cauză, eu doar mă urcasem în pom și tăiasem crăcile.

În timp ce stăteam acolo cu el, s-a întors acasă sora ta mijlocie. Venise pe jos de la stația de autobuz. Ieri-dimineață se îmbrăcase frumos și se dusese în oraș cu mama ta, care rămăsese într-o cafenea în timp ce sora ta se întâlnise singură cu un băiat de la școala ei.

Văzând-o, mi-am dat seama că e fericită.

Când a plecat, i-am arătat oaspetelui castanul și i-am povestit despre vecinul care trecuse pe la noi și-mi spusese că arborele moare. Trunchiul se împarte în patru crengi la vreo doi metri deasupra pământului, și o creangă s-a uscat deja, nu mai are frunze. E foarte trist, mai ales fiindcă e un copac care dă personalitate întregii curți, se înalță chiar în mijlocul ei, deasupra celor două corpuri de casă.

Tot ieri-seară, mai târziu, am luat un taxi până la Ystad și m-am întâlnit cu un alt tată, al unei prietene a surorii tale mijlocii de data asta, urma să ne uităm împreună într-un bar la meciul Anglia–Rusia. A fost un meci bun, dar mi s-a părut că el voia de fapt să stea de vorbă, în orice caz, tot aducea în discuție una sau alta, în timp ce eu mă uitam când la el, când la ecranul de pe peretele din față. Orice meci de fotbal are propria dramaturgie, și pentru mine devine interesant doar dacă îl urmăresc de la început până la sfârșit și mă implic emoțional. Atunci chiar un scor de 0–0 mă entuziasmează. Dar până și eu îmi dau seama că a fi absorbit astfel e incompatibil cu a vedea un meci la bar împreună cu cineva. Așa că am renunțat să mă mai uit și l-am urmărit doar intermitent în timp ce vorbeam și beam bere. Celălalt tată e neamț și a fost apropiat de bunicul

lui, care a făcut războiul în Rusia şi a trăit acolo cele mai cumplite orori. Mi-a povestit şi despre tatăl lui, care, copil fiind, se jucase în ruinele din anii postbelici, unde găseau adesea arme şi destul de des dădeau chiar şi peste oameni morţi. Acum el însuşi îngrijeşte oameni la domiciliu, dar a fost pe vremuri poliţist şi înainte de asta a studiat istoria, mai ales istoria Uniunii Sovietice, la o universitate germană. Nu i-a plăcut lumea universitară, mi-a spus, de asta a abandonat ideea unei cariere academice. Faţa îi era complet deschisă, ochii păreau mai tineri decât chipul. Are cincizeci de ani. Mi-a spus cât de greu i-a fost să se mute aici din Germania, cât de diferită e cultura; toată lumea era sociabilă acolo de unde a venit el, în sensul ăsta e un mediu deschis şi minunat, după spusele lui, în timp ce aici oamenii se limitează la cercul lor, e aproape imposibil pentru un outsider să se integreze în viaţa suedeză. Prietenul lui cel mai bun de aici era un croat. Mi-a mai spus că citise autobiografia lui Keith Richards, care-l făcuse să-şi dorească atât de tare să cânte şi el la chitară, încât îşi cumpărase una şi se apucase să înveţe.

Pe la douăsprezece şi jumătate m-a condus până la staţia de taxiuri şi a plecat spre casă cu bicicleta. Nu era nici un taxi acolo, şi, când am

sunat, mi s-a spus că nu poate veni nici unul mai devreme de o oră. Era sâmbătă, și studenții din ultimul an sărbătoreau absolvirea facultății, așa că cele câteva taxiuri din zonă îi plimbau probabil pe petrecăreți.

Lângă mine a tras o mașină neagră, și șoferul a coborât geamul.

– Taxi? a întrebat.

Era un bărbat tânăr, brunet.

„De ce nu?", m-am gândit.

– Cât îmi luați până la Glemmingebro?

– Cât îmi dați?

– Nu știu. Cât cereți?

– Cât vreți să plătiți?

– Trei sute?

– Urcați!

– Dar n-am bani la mine. Doar cardul.

– Ne descurcăm. Urcați!

Am pornit pe străzi, peste tot domnea tăcerea, viața de noapte din Ystad nu e tocmai însuflețită. El a oprit în fața unui bancomat, eu am scos banii și i-am dat. Nu vorbeam, și el a pornit muzica, suna turcește.

– De unde e muzica asta? l-am întrebat.

– Turcia, mi-a răspuns. Eu sunt din Palestina.

– De când locuiți în Suedia?

– De trei ani.

– Şi vă place?

– Sunt cei mai frumoşi ani din viaţa mea.

A vorbit tot restul cursei. Mi-a povestit despre viaţa lui în Palestina, că lucrase ca instalator cu fratele lui şi că toată familia lui era încă acolo. Era căsătorit şi avea un copil, locuiau într-un sat de lângă Ystad; m-am uitat la fotografia de pe bord cu soţia şi copilul lui, în fundal se vedea o canapea de piele. Era clar că viaţa e grea şi aici, mi-a povestit despre toate cheltuielile pe care le are, şi că toate slujbele lui au fost pe piaţa neagră. Avea prieteni care locuiau în alte sate, din Iran, Siria şi Palestina. Mi-a spus că mulţi dintre cei care veneau aici ca refugiaţi nu soseau direct din Siria, ci din alte ţări, unde o duseseră bine. Îi puneam câte o întrebare din când în când, mă uitam dincolo de el la cerul negru-palid al nopţii, la norii cenuşii care pluteau încet deasupra peisajului tăcut, la bordul care strălucea luminat difuz, la farurile care păreau să sfârtece asfaltul negru din faţă. Conducea repede, şi în zece minute am ajuns. I-am spus să mă lase lângă postul de pompieri şi am mers pe jos suta de metri până acasă. Trecuse atât de mult timp de când ieşisem în oraş ultima oară, încât m-am simţit de parcă m-aş fi întors acasă după o călătorie în străinătate.

Astăzi v-am dus pe toți la piscinele descoperite din Nybrostrand și, în timp ce tu, surorile și fratele tău vă bălăceați, m-am uitat la meciul Croația–Turcia pe telefon. Nici măcar nu știusem că se poate! Tu ai intrat în piscina cea mică pentru copii, în care ai refuzat să intri ultima oară când am fost aici, acum n-a mai fost nici o problemă, ai împroșcat cu apă, te-ai jucat și ai râs. Când ne pregăteam să plecăm, n-ai mai vrut să ieși, așa că te-am luat pe sus și te-am dus până la mașină în timp ce tu dădeai din picioare și țipai. Sora ta ședea pe jos lângă mașină și aștepta, cu capul plecat peste telefon, nu voise să vină de la bun început și era cam supărată, dar tu ai încetat să țipi și să te zvârcolești când ai văzut-o, te-am pus în scaunul tău, ți-am prins centura și am plecat spre casă. Seara te-am luat cu mine până la supermarketul din Borrby, pentru că-ți place foarte mult să mergi cu mașina și să fii împinsă printre rafturi în cărucior, așa că te-ai simțit foarte bine. În drum spre casă ai adormit cu acadeaua pe care mă bâzâiseși să ți-o cumpăr în mână, te-am cărat la etaj, ți-am pus un pampers și te-am băgat la culcare, apoi am adus cumpărăturile din mașină și le-am repartizat în bufetul din bucătărie.

Acum dormi, în timp ce eu stau aici și ascult Pink Floyd, dacă-ți poți închipui. Am pus *Meddle*, mi-am amintit de albumul ăsta când am auzit o înregistrare din concert a formației Midlake care includea un cântec de pe el. Părinții mei ascultau adesea Pink Floyd când eram eu copil, mai ales tata, și o vreme asta i-a impresionat pe ceilalți copii, pentru că nimeni altcineva nu mai avea părinți care să pună genul ăsta de muzică. În liceu ascultam Pink Floyd cu Hilde, Eirik și Tjomas, de obicei în camera de jocuri de la subsolul casei lui Hilde, unde stăteam până noaptea bând ceai sau vin și ascultând discuri, uitându-ne la videouri, multe dintre ele cu Monty Python, sau pur și simplu discutând. „Wish You Were Here", „Shine on You Crazy Diamond" Nu eram nici unul cool, Pink Floyd era de fapt opusul lui cool, așa că eu nu vorbeam despre asta când eram cu Espen și prietenii lui, acolo ascultam Violent Femmes, R.E.M., Imperiet, Waterboys, din când în când U2, Wall of Voodoo, Stan Ridgeway, Prince, Green on Red, practic orice găseam în revistele de muzică.

Nu m-am mai gândit de mult la anii aceia.

Odată, la un eveniment literar, am stat de vorbă cu o femeie în vârstă, care mi-a spus:

– Poate dumneavoastră credeți că viața e scurtă, dar abia aveți patruzeci și ceva de ani. Eu am peste nouăzeci și vă asigur că viața e lungă. E foarte lungă.

Strămoșii oamenilor, cei care au trăit în savanele africane acum câteva milioane de ani, pe celălalt țărm al acestui enorm golf al timpului, nu atingeau, cel mai probabil, nouăzeci de ani, dar unii ajungeau poate la cincizeci sau șaizeci, ca anumite maimuțe, și, deși capacitatea lor de memorizare nu era probabil egală cu a noastră, și ei trebuie să fi avut o anumită percepție a timpului și a diferitelor stadii ale vieții, trebuie să fi simțit, într-un fel sau altul, această plenitudine a vieții, nu?

Sper că e adevărat ce a spus femeia aceea.

Luni, 27 iunie 2016

Stau pe un balcon în Rio de Janeiro, uitându-mă la plaja de peste drum de hotel. Valurile Atlanticului izbesc uscatul, luminoase pe lângă nisipul întunecat, pentru că e noapte, și susurul lor umple aerul până aici sus, la al nouăsprezecelea etaj – un murmur egal, melancolic, grăbit. Fratele tău stă pe pat, dincolo de ușa de sticlă, joacă jocuri pe noul iPad pe care l-a primit azi-dimineață în aeroportul din Kastrup,

Copenhaga. Îi promisesem un iPad pentru că aici eu o să lucrez, iar el n-a vrut o bonă, vrea să fie tot timpul cu mine, așa că va avea nevoie de ceva care să-l țină ocupat. Acasă la noi m-a trezit azi la cinci și jumătate, îngrijorat că deșteptătorul ar putea să nu sune. Îl pusesem la șase, eram în siguranță, dar m-am sculat oricum, am făcut un duș, am scos rufele din uscător și le-am pus în geamantan. El a făcut o baie, l-am spălat pe cap, apoi am mâncat micul dejun, am urcat în mașină, și eu am răsucit cheia cu un clește. S-a rupt cu cinci luni în urmă, dar multă vreme am putut-o încă folosi; porțiunea metalică ieșea din contact, așa că nu trebuia decât să fixezi partea de plastic negru peste ea și s-o răsucești. Cu două zile înainte să plecăm în Brazilia m-a sunat mama – venea la noi ca să dea o mână de ajutor cât timp eu aveam să fiu plecat – din parcarea din Ystad, ca să-mi spună că nu poate porni mașina. Cheia nu se mai putea răsuci cu ajutorul mânerului de plastic negru, orificiul care se potrivea peste partea metalică se lărgise de atâta folosire, așa că mânerul se învârtea pur și simplu în gol când încercai să răsucești cheia. Între timp, ea și mama ta au luat autobuzul spre casă. Am scos un clește din sertarul din bucătărie, am chemat un taxi, m-am postat la soare lângă poartă, pe stradă, și

am fumat, aşteptându-l să sosească. Crezusem că o să fie uşor, că va fi suficient să rotesc cheia cu cleştele, dar n-a fost, pentru că, atunci când am răsucit-o, motorul n-a pornit. „Cheie nedetectată", scria pe bord. Mi-a luat o jumătate de oră ca să găsesc o metodă de a-l face să pornească. Am lipit cu scoci mânerul de plastic de partea de metal, aşa cheia se rotea pe jumătate în contact – bordul se aprindea –, însă mai departe întâmpina rezistenţă şi nu se mai învârtea până la capăt. Dar dacă apoi scoteam cât puteam de repede mânerul de plastic şi foloseam cleştele, reuşeam să păcălesc motorul, care pornea fără probleme. Nu era însă o metodă absolut sigură, nu funcţiona întotdeauna. Aşa că, după ce am adus maşina acasă, am hotărât să închiriem una, pe care mama şi bona puteau s-o folosească în lipsa mea. Azi-dimineaţă maşina noastră a pornit de la prima încercare şi, din fericire, pe bord nu mai scria „cheie nedetectată", ci se vedea doar semnalul obişnuit de avertizare că maşina trebuie dusă la service, care se aprinde de fiecare dată când pornesc motorul, de şase luni de zile. Era o dimineaţă superbă, absolut neclintită, câmpuri în lumină, cer albastru, nici o maşină pe drum, peisajul verde şi auriu. M-am gândit la dimineţile de vară de pe când aveam unsprezece–doisprezece

ani și mergeam cu bicicleta spre câmpurile de căpșuni, probabil pe la șapte dimineața, aerul și lumina care promiteau căldura viitoare, vălul ceții ca un abur peste cer, roua sclipind în iarbă, deși simțeam încă, pe șosea, tuneluri de aer răcoros. Mândria care mă încerca fiindcă eram în drum spre o slujbă, mândria că aveam să câștig propriii mei bani, și numai gândul la ce aveam să fac cu ei – să-mi cumpăr o pereche de schiuri de slalom –, care era de ajuns ca să mă motiveze să culeg cât mai repede în cele cinci ore cât stăteam îndoit de spate peste tufele de căpșun, ceea ce mi se părea în realitate insuportabil. Insuportabilă nu era plictiseala, ci faptul că eram legat, că nu puteam face nimic altceva chiar dacă voiam. Nu pot să spun că m-am gândit la asta în timp ce mergeam cu mașina azi-dimineață, doar am simțit: tot spectrul acesta de amintiri a apărut sub forma unei emoții anume, o senzație a dimineții de vară, care n-a durat mai mult de câteva secunde. Amintirile urmează o logică asemănătoare cu a viselor, ne umplu de un sentiment al duratei care e deconectat de timpul propriu-zis: în secunda dintre sunetul pe care îl auzim în vis și clipa când el ne trezește în realitate încape uneori o suită de întâmplări care în vis durează ore întregi.

Am luat avionul de la Kastrup la Paris și de aici mai departe până la Rio. Când autobuzul s-a oprit în fața avionului uriaș de pe pista din Paris, mi s-a părut că seamănă cu o navă. Că îl pregătesc de plecare ca pe o navă și că pasagerii se îmbarcă în el ca pe o navă care-i va duce pe un alt continent. Încet, greoi, avionul a rulat pe pistă, și, cu toate că trebuie să fi prins viteză foarte mare, pentru că până la urmă s-a desprins de pământ și s-a ridicat în aer, părea încă lent, și tot procesul avea ceva contrar naturii. Fratele tău stătea și se uita pe fereastră la peisaj – eram la periferia Parisului –, semăna cu cel unde copilărește el, doar că e mai întins. Câmpuri după câmpuri, hectare după hectare, verde și galben. Îmi place să zbor pe distanțe lungi, pentru că la bordul avionului nu mi se cere nimic, nu trebuie să fac nimic, pot să stau perfect nemișcat ore întregi, să moțăi, să mă uit la un film, să citesc, să amorțesc din nou. Când ne pregătim de aterizare, întotdeauna îmi doresc ca zborul să fi durat mai mult. Am trecut peste Spania și apoi peste Portugalia, de unde am abandonat coasta și ne-am avântat deasupra oceanului. Am trecut de Insulele Canare, și, exact ca pe vasele antice, ele au fost ultima fâșie de pământ pe care am văzut-o înainte ca America să apară pe cealaltă parte. Am văzut

păduri verde-întunecat și, sclipind ici-colo sub covorul de nori, apă. Soarele a apus, cerul dinspre vest s-a înroșit, peisajul de sub noi a devenit tot mai negru, apoi s-a făcut întuneric. Fratele tău s-a trezit prima oară când ultimele raze ale soarelui loveau norii, i-am spus că suntem deasupra junglei, și el s-a uitat afară cu o privire lacomă.

– Dar nu sunt decât nori, a spus și s-a lăsat pe spate să mai doarmă, s-a ghemuit într-o poziție care m-a impresionat întotdeauna, cu un genunchi ridicat la burtă, cu capul sprijinit pe braț.

S-a trezit din nou, în momentul când stewardesele au aprins luminile – se pregăteau să servească ultima masă a cursei –, dar era alb la față și tremura puțin.

– Mi-e greață, a spus.

A luat punga pentru vomă și și-a pus-o în poale, la îndemână.

– O să fie bine, i-am spus. Ție ți-e de multe ori greață, dar nu prea vomiți.

M-am gândit la toate dățile când îi puseserăm o găleată lângă pat, dar n-o folosise. Și totuși de data asta mă înșelam. Chiar când căruciorul cu mâncare s-a oprit lângă noi, el a apucat punga, a desfăcut-o și și-a lipit gura de ea, deschisă larg. La început n-a venit nimic, numai niște sunete ca și cum și-ar fi dres glasul și un fel de gemete

joase. Apoi voma a țâșnit în pungă. Stewardesa s-a uitat la noi cu o privire resemnată și a turnat apă într-un pahar, pe care mi l-a întins mie. I l-am trecut fratelui tău.

– Puteți să duceți punga la toaletă, a spus ea.

Pe tot parcursul cursei simțisem că are un dinte împotriva noastră, se enervase când fratele tău nu luase tava pe care ea i-o întinsese la prima masă, deși era limpede că nu ajunge până la masa lui.

– Ia tava! spusese atunci, puțin prea tare, puțin prea încordat.

„Mai ușor, are abia opt ani", mă gândisem, dar nu spusesem nimic. Acum m-am ridicat cu punga plină, caldă în mâini și am dus-o la toaletă.

– Te simți mai bine? l-am întrebat la întoarcere.

– Da, a spus el.

– Cred că arareori te simți așa de bine ca atunci când tocmai ai vomat.

– Ba nu, a spus el.

– Bâh! am făcut. Ți-e foame?

– Nu, a răspuns el și mi-a aruncat o privire de parcă aș fi fost nebun.

S-a aplecat spre geam și s-a uitat cum zburam deasupra orașului, ale cărui lumini clipeau în întuneric. Era prima mea vizită în America de Sud, dar mitologia continentului fusese întotdeauna

importantă pentru mine, fusese ca un curent subteran de nostalgie prin viața mea, evident, din cauza a tot ce citisem despre el: nu realitatea este ceea ce râvnesc sau ceea ce mă fascinează, ci felul cum e colorată. Și culorile erau altfel aici, mi se părea, mai vii și mai bogate, mai fremătătoare.

După un drum de jumătate de oră cu mașina prin oraș, am ajuns la hotel, unde stau acum și scriu. E miezul nopții, temperatura e ca într-o seară de vară scandinavă. Valuri mari, lumini multe, de un galben întunecat, pe promenada din lungul plajei. În spatele hotelului, la câteva străzi mai încolo, se înalță brusc o coastă de deal abruptă, acoperită cu copaci. Arată ciudat acolo, printre blocuri, ca o reminiscență a unui timp de dinainte de orice construcție, când aici era doar o fâșie de țărm împădurită până la linia plajei, care primea pustie valurile oceanului, nevăzută de alți ochi decât ai păsărilor, ai animalelor, ai șopârlelor uriașe.

Marți, 28 iunie 2016

Când soarele a răsărit azi-dimineață și întunericul s-a ridicat treptat – aceasta a fost senzația, că întunericul e încet-încet scobit dinăuntru și că suprafața lui se ridică –, am văzut că dealurile și colinele virgine, unele împădurite, altele cu

pante golașe, fac parte din ritmul orașului, căci povârnișuri abrupte se înalță la intervale regulate cât vezi cu ochii, și printre ele se împrăștie clădirile, sute de mii de cutii și cuburi albe, care urcă uneori pe versanți.

Toată dimineața, păsări mari tropicale s-au rotit în aer chiar deasupra hotelului. Aveau aripi înguste, dar cu deschidere foarte mare. Erau vreo douăzeci, pluteau pe curenții de aer. Am văzut alte câteva peste oraș – pete mărunte în depărtare sau umbre negre planând deasupra colinelor înverzite. Mi-era greu să împac înfățișarea lor de la începuturile lumii cu viața care se desfășura dedesubt, cu oamenii care umblau pe străzi în ceea ce păsărilor trebuie să li se fi părut a fi fundul unei văi largi într-un peisaj muntos plin de râpe înguste și de ravine adânci, văzut de la mare înălțime, cu barurile și restaurantele în aer liber unde oamenii stăteau și discutau sau se uitau la ecranele de televizor atârnate pe pereți, sau cu circulația infernală de pe bulevardul din lungul plajei – pentru păsări toate acestea sunt probabil lipsite de sens sau înseamnă ceva foarte diferit de ceea ce înseamnă pentru noi.

Am dat câteva interviuri la telefon în camera unde fratele tău juca jocuri pe calculator și apoi am ieșit amândoi pe plajă. Era puțină lume, și în

lungul țărmului fuseseră ridicate steaguri roșii, nu era recomandat să intri în apă din cauza curenților submarini puternici. Noi am intrat oricum, valurile mari înspumate se năpusteau asupra noastră, fratele tău râdea, iar eu îl țineam de mână ca să nu-l ia apa când se retrăgea. Era caldă și atât de sărată, că ne usturau buzele. Pe urmă am mâncat de prânz la hotel și am făcut o baie în piscina de pe acoperiș. Vederea era spectaculoasă. Orașul se întindea alb la poalele dealurilor verzi, valurile loveau placid și mecanic, în mici cascade albe, plaja lungă de câțiva kilometri, iar pe cerul albastru planau păsări și zbârnâiau elicoptere. Totul părea deschis, colinele verzi împădurite din mijlocul orașului aduceau trecutul în prezent, ba, mai mult, valurile albe de spumă care loveau plaja sclipind în soare păreau să se deschidă în același fel către viitor, căci mișcarea lor era eternă – și în același timp toate acestea se întâmplau chiar acum, când fratele tău intra tremurând în piscină, cu brațele ridicate, căci apa era mult mai rece decât în ocean, iar eu stăteam cu telefonul în mână, pozându-l. Și poate toate labirinturile minții, toate relațiile dificile și problemele noastre interpersonale sunt și un mod de a ne ține legați de timpul nostru, de a diminua realitatea astfel încât s-o putem gestiona.

Seara am ieşit din hotel, voiam să mergem la un restaurant care ne fusese recomandat, pe un promontoriu la vreo trei kilometri depărtare, la capătul promenadei de pe plajă, şi, deşi fratele tău mi-a declarat că poate să meargă fără probleme până acolo şi înapoi, am căutat mai întâi un bancomat ca să scoatem bani pentru un taxi la întoarcere. Fratele tău a spus că străzile de aici îi amintesc de Stockholm, ceea ce mi s-a părut ciudat, pentru că eu cu greu îmi pot imagina un oraş mai diferit de Stockholm. Asemănarea, pentru el, consta probabil în faptul că amândouă sunt oraşe mari. Îmi plăceau foarte mult atmosfera, aerul vag colonial portughez, aura ca de anii '50, lumina galben-închis a felinarelor care nu alungau decât în parte întunericul, prezent oricum peste tot. Dar, după zece minute, fratele tău a zis că vrea să se întoarcă la hotel, aveau mâncare bună, şi, cu toate că m-am oprit pe rând în faţa mai multor restaurante, pe cât de frumoase, pe atât de dărăpănate, cu podele de mozaic şi interiorul slab luminat, el nu mai vedea decât hotelul, şi am cedat, voiam să se simtă cât mai bine în excursia aceasta şi-mi propusesem să nu-l mai corectez şi, pe cât pot, să-l las să facă ce vrea. Aşa că, după o jumătate de oră, stăteam în restaurantul pustiu şi steril al hotelului, mâncându-ne fiecare

friptura braziliană cu cartofi prăjiți și orez. Apoi eu m-am întins pe pat și am citit un manuscris, ultima carte a lui Tore, dar toate impresiile și toată lumina din timpul zilei, urmată de întunericul adânc, și-au spus cuvântul, și am adormit îmbrăcat. Când m-am trezit după câteva ore, fratele tău dormea în celălalt pat, se dezbrăcase, se spălase pe dinți și se strecurase în așternut în timp ce eu dormeam. Televizorul mergea, probabil nu găsise telecomanda, m-am gândit, am găsit-o sub pilotă, l-am stins, am deschis Mac-ul și m-am apucat să scriu textul acesta.

Miercuri, 29 iunie 2016

După o călătorie de șapte ore cu autobuzul de la Rio spre nord, de-a lungul coastei, am ajuns la sfârșitul după-amiezii la Paraty. În viața mea n-am văzut atâția copaci ca pe drumul acesta. Toate dealurile, care în unele locuri se ridică pieptiș, în altele se răsfiră în depărtarea albastră, erau acoperite de copaci – cum probabil sunt și acasă, dar aici pădurea crește atât de deasă, încât pare impenetrabilă, și asta îi dă un alt aer, pare o forță în sine, lacomă și formidabilă. La periferia capitalei am trecut pe lângă ghetouri, maghernițe, câini vagabonzi, gunoaie, un cal costeliv în mijlocul străzii, zone industriale abandonate, năpădite

de buruieni, dezolante, apoi șoseaua de beton a traversat un râu, și, cu toate că, pe margini, apa era plină de mormane de plastice, și toate semnele vieții omenești de aici erau șubrede și sărăcăcioase, peisajul avea totuși frumusețea lui aparte. Râul murdar sclipea verzui-cenușiu în lumina soarelui, iar vegetația verde-întunecat, care se strecura și-și făcea loc peste tot, era nouă și proaspătă, netulburată de drumuri, de asfalt, de garduri și deșeuri. Degradarea avea de aceea altă înfățișare decât are, de pildă, la Detroit, unde pare ireversibilă, ca o forță distructivă de neînvins, monotonă în cenușiul ei mohorât, sau în marile orașe industriale din nordul Rusiei, ca Murmansk, unde totul e sterp și fără speranță. Sărăcia pe care o vedeam pe geamul autobuzului era grotescă, dar forța uriașă de generare care o înconjura, abundența aceasta masivă de verde, sugera altceva. Sau oare abundența, risipa aceasta colosală, era valabilă și pe tărâm uman?

Am vorbit cu fratele tău despre ceea ce vedeam, despre cum ar fi fost viața lui dacă s-ar fi născut aici, cum poate n-ar fi putut să meargă la școală, de pildă. El s-a mirat de ce aici e sărăcie, și la noi, nu. I-am spus că Suedia și Norvegia sunt țări atât de mici, încât sunt mult mai ușor de organizat. Că diferența dintre bogați și săraci a

fost pe vremuri la fel de mare în Suedia și Norvegia, dar că muncitorii se uniseră și, pentru că erau mulți, câștigaseră putere și drepturi. Și că acum progresul acesta era pe cale să se piardă din nou.

Îmi place să vorbesc cu fratele tău și îmi place să văd cum piesele puzzle-ului se așază treptat în mintea lui. Continentele, țările, orașele, dar și marile imperii ale trecutului și epocile istorice. Știe destul de multe despre cele două războaie mondiale, pentru că tatăl celui mai bun prieten al lui e pasionat de ele. Știe despre Imperiul Roman, Evul Mediu, Uniunea Sovietică și Marele Zid Chinezesc. Știe multe despre spațiul cosmic și despre dinozauri. După *Războiul stelelor*, dinozaurii sunt probabil subiectul lui preferat de discuție. Apoi, în timp ce autobuzul huruia mai departe, lăsând în urmă Rio, am început treptat să discutăm despre struți.

– Sunt periculoși, a spus el. Pot să te sfâșie cu ghearele.

– Dar știi ce fac oamenii care cresc struți ca să nu fie atacați?

– Nu.

– Struții au un creier foarte mic și din cauza asta nu prea-i duce capul.

– Hi-hi!

– Așa că, dacă iei un băț și-l ridici deasupra capului, struțul o să creadă că ești mai înalt decât el și n-o să îndrăznească să te atace.

– Hi-hi!

– Iar dacă-i pui o pungă neagră peste cap, o să creadă că e noapte și o să adoarmă.

Dar în general el e cel care-mi povestește, iar eu sunt cel care ascultă. Acasă nu vorbește întotdeauna mult, nu prea-i rămâne loc, surorile lui ocupă mult spațiu, dar, când ești singur cu el, își dă drumul. E mai tot timpul binedispus și e în stare să vorbească non-stop timp de o oră dacă nu-l împiedică nimic. Mama mea, bunica ta, spune că așa eram și eu la vârsta lui. Vorbeam la nesfârșit despre câte-n lună și în stele. Totul s-a schimbat brusc când am intrat la pubertate și am dat cu capul de un prag al rușinii. Sper ca lui să nu-i iasă în cale niciodată. Dar, chiar dacă seamănă poate cu mine când eram de vârsta lui, nu pot spune că mă recunosc în el. Îl privesc din afară – un băiat de opt ani care-mi place foarte mult, pe care adesea îmi vine să-l strâng în brațe și să-l iubesc, dar, ca să-l văd cu adevărat, să văd ce este el și cum se descurcă, am nevoie de o stare pentru care viața de zi cu zi nu-mi dă prea des ocazia, mecanismul meu pare mai grosier și orientat spre mișcări mai ample, în timp ce al lui

e mai fin acordat și de aceea de multe ori scapă atenției mele. De fapt, e în regulă, nu cred că părinții trebuie să fie apropiați de copiii lor tot timpul, dimpotrivă, copiii au nevoie de spațiu doar pentru ei, dar, după excursia aceea cu bicicleta, când am văzut foarte clar structura mea mai grosieră și distanța care mă separă de ceea ce contează în ochii lui, am hotărât să petrec mai mult timp cu el. Așa că această călătorie a fost exact pretextul potrivit.

După vreo oră ieșiserăm deja din oraș, și, tot restul drumului, peisajul a fost o sumă de variații pe aceeași temă, oceanul de o parte, cu valuri înspumate care se spărgeau pe plaje sau se izbeau de faleze, și de cealaltă parte pădurea, cu o fâșie construită arareori mai lată de un kilometru. Ne mișcam chiar pe marginea continentului, care e atât de mare, încât nu-l poți cuprinde cu mintea. Eu am citit mai departe din romanul lui Tore, care m-a absorbit complet, în timp ce fratele tău a stat și s-a uitat afară pe geam. Din când în când se juca pe noul iPad, dar bateria îi era pe descărcate, așa că o folosea cu măsură. Eu am uitat unde mă aflu și că ceea ce citeam era scris de Tore, și m-am pierdut cu totul în text.

Paraty se află pe o câmpie asemănătoare cu un estuar între munți și ocean, datează din anii 1700, și partea dinspre țărm arată și azi cam la fel cum arăta probabil pe atunci, cu străzi pietruite grosolan sau acoperite cu nisip, cu case albe de cărămidă de-o parte și de alta, cu biserici mici ca în sudul Europei, cu un parc – și pe lângă toate acestea curge un râu, iar în capăt, pe malul oceanului, se întinde o zonă oarecum mlăștinoasă. Oceanul se așterne în față ca un fiord, mărginit pe ambele laturi de uscat și ici-colo cu câteva insule, și, de pe strada din spatele hotelului, ceea ce vedeam în depărtare, sub cerul posomorât, alb-cenușiu, cu suprafața gri-închis, aproape neagră, a apei, mi-a amintit de vestul Norvegiei. Când m-am întors și m-am uitat la clădirile albe în stil colonial, mi s-a părut că sunt în vis, într-un loc unde logica de fiecare zi e suspendată.

Acum e beznă afară. Stau la o masă la parter și scriu, iar fratele tău e întins pe pat la etaj, se joacă pe calculator. Afară, dincolo de ușă, e o terasă largă, cu palmieri și tufișuri verzi, în jurul cărora sunt amplasate camerele hotelului, iar în mijloc e o piscină, cu un bar și un restaurant. Am făcut o baie în ea când am venit, apa era foarte rece, nu cred că avea mai mult de șaisprezece

grade. A fost prima oară când mi-am amintit că aici e iarnă. Acum o să ieşim să mâncăm, e o pizzerie chiar după colţ, apoi o să dormim duşi cea de-a treia noastră noapte sudamericană.

Joi, 30 iunie 2016

Azi ne-am trezit devreme, ca în fiecare dimineaţă aici, şi a trebuit să aşteptăm aproape două ore până când s-a deschis restaurantul pentru micul dejun. Am fost primii la masă şi aproape terminaserăm, când am auzit o voce familiară salutându-mă din spate. Era Henry Marsh, neurochirurgul britanic pe care îl cunoscusem în Albania cu o vară înainte. Când l-am întrebat ce mai face, mi-a spus că e încă şocat de votul Marii Britanii, care hotărâse să se retragă din Uniunea Europeană, şi am vorbit puţin despre asta, apoi am căzut de acord să luăm cina împreună într-o seară, la hotel. L-am întâlnit din nou după jumătate de oră, când m-am dus la piscină să fumez, şi am stat de vorbă o vreme. Are o faţă rotundă, cu ridurile moi ale vârstei, ochii, în spatele ochelarilor rotunzi, sunt când buni, când zăpăciţi, buzele subţiri şi gura uşor tăioasă. E de înălţime mijlocie, slab, cu mâini puternice, adesea acoperite de mici tăieturi. Are o fire intens britanică, maniere plăcute şi cultivate, şi cunoaşte arta conversaţiei.

Eu nu, şi poate de asta am vorbit atât de puţin despre chestiuni generale şi atât de mult despre unele personale. Aşa a fost de fiecare dată când ne-am întâlnit: el mi-a făcut confidenţe. Şi totuşi nu suntem cu adevărat apropiaţi, există o distanţă şi de vârstă, şi de cultură, e altceva la mijloc. Anul acesta mai mulţi oameni pe care nu-i cunosc cu adevărat mi-au făcut confidenţe, mi-au spus secrete pe care nu le-au spus nimănui altcuiva sau numai celor foarte apropiaţi, ca şi cum cu mine ar fi sărit nişte etape. Uneori nu mi-e uşor să-i ascult, să-mi dau seama ce să fac cu mărturisirile lor, ar trebui oare să procedez şi eu la fel? Mi se spovedesc pentru că au ajuns să se identifice cu mine prin cărţile mele? Toţi erau personaje publice, unii în posturi care nu le permit să acorde încredere prea multora, pot da naştere la zvonuri dacă se deschid în faţa cui nu trebuie, şi totuşi eu am avut impresia că simţeau acut nevoia să vorbească. Lucruri intime, adesea. Sau lucruri complet ieşite din comun. Ceea ce văd ei în mine e probabil cu totul altceva decât văd eu însumi. Pe undeva mi-aş dori să scriu despre mărturisirile lor, ar rezulta un text captivant, plin de tensiune, dar tensiunea şi atractivitatea n-ar izvorî din textul însuşi, ci din aura de care sunt înconjurate persoanele acestea în ochii cititorului. Mi s-a mai

întâmplat şi altă dată, înainte să-mi fac debutul literar, îmi amintesc de o situaţie concretă, eram într-un tren de noapte care mergea de la Bergen la Oslo şi împărţeam compartimentul cu un tânăr cu câţiva ani mai mare decât mine, ne-am prins la vorbă şi, în timp ce trenul străbătea munţii prin întunericul nopţii de vară, el mi-a povestit cele mai intime, mai personale şi mai dramatice lucruri din viaţa lui. Eram un străin, şi asta era şi ideea, ştia că n-o să ne mai vedem niciodată. După vreo două ore s-a uitat la mine şi m-a întrebat: „Şi tu? Viaţa ta cum e?" Am ezitat, i-am spus că nu e nimic de povestit. El a oftat sau poate mai degrabă a pufnit, şi a clătinat din cap. „Nu se poate aşa", părea să spună. „Eu ţi-am povestit toate astea, am fost absolut sincer, şi tu nu-mi spui nimic despre tine?" Aşa că am cedat şi i-am povestit viaţa mea cât am putut de sincer, adică fără vreo consideraţie faţă de cei implicaţi, pentru că acesta e preţul sincerităţii. Nu conta, n-aveam să ne mai întâlnim niciodată, dar, ca întotdeauna când încălcam o limită, conştiinţa m-a mustrat oricum a doua zi când am ieşit din gară, dimineaţa târziu, şi m-am dus acasă să mă culc. Azi nu-mi mai amintesc nimic din tot ce am auzit atunci, un singur episod mi-a rămas în memorie, şi chiar şi acela fragmentar. Tânărul

era anestezist, asta ţin minte, şi lucrase pentru un serviciu de ambulanţă cu elicopterul, şi asta ţin minte, fiindcă mi-a spus cum e să aterizezi în mijlocul unor comunităţi minuscule, pe malurile unui fiord sau pe una dintre insulele unde fiordul se deschide spre mare, atmosfera de disperare şi de panică în care nimereau uneori. Şi apoi mi-a spus ceva pe care nu mi-l mai amintesc în întregime, numai în bucăţi, şi care acum mi se pare lipsit de logică. Dar într-una din casele în care intraseră după ce coborâseră din elicopterul rămas afară – de pildă, în ploaia de toamnă –, a apărut cineva care nu exista. Nu mai ţin minte dacă apăruse într-o fotografie, şi nu în realitate, sau invers, în realitate, dar nu în fotografie. Mi-l amintesc doar pe tânăr aşezat pe podeaua compartimentului, înconjurat de lumina palidă a nopţii de vară, cu o sticlă de bere în mână, în timp ce eu stăteam întins într-o rână pe patul de sus, cu capul sprijinit în cot, privindu-l. În timp ce povestea nu se uita la mine, ci drept înainte. Tu-dum, tu-dum, tu-dum, făceau roţile sub noi trecând peste racordurile dintre şine, aveai senzaţia că te năpusteşti cu capul înainte prin peisaj. Ploaia şi întunericul despre care vorbea el, elicopterul care se pregătea să aterizeze, viteza cu care se petrecea totul. Şi apoi mortul care era acolo, aparent în viaţă.

Am uitat complet ceea ce mi-a povestit despre viața lui și care atunci m-a zguduit atât de tare. Dar am sentimentul că n-aș mai fi atât de șocat dacă aș auzi aceleași lucruri astăzi; pe atunci aveam douăzeci și un pic de ani și eram de o naivitate aproape de neiertat.

Oare așa eram și acum, în ochii lui Henry Marsh?

Stătea pe un șezlong, cu un laptop în brațe, într-o cămașă bleu, cerul de deasupra era gri-deschis, aproape alb, apa din piscina din fața noastră era transparentă ca sticla. El tocmai scrisese o nouă carte, din care îmi trimisese primele pagini, erau din Nepal, unde lucrase în ultimii ani în intervale de câteva luni, din câte înțelegeam. Odată, pe când era acolo, primisem un mesaj de la el, câțiva dintre pacienții lui, îmi scria, muriseră. Întunericul din propoziția aceea, aerul medieval al gestului de a secționa craniul cuiva și de a scoate de acolo materie cenușie îmi piereau complet din minte când eram cu el, în clipele acelea nu mă gândeam niciodată că îi muriseră oameni sub mână, și nici când l-am văzut operând în Albania n-am simțit vreodată prezența morții, nu era în încăpere, și, dacă s-ar fi produs totuși, între toate luminile acelea și înconjurată de toate instrumentele și ecranele medicale, ar fi semănat mai degrabă cu o eroare mecanică, o mașină care

refuză să pornească. Întunericul pe care îl aduce moartea exista numai în limbaj, în propoziția aceea din Nepal. Ca și cum moartea în sine nu e nimic, doar o idee de-a noastră, care e stârnită în diferite moduri și care ia poate diferite forme, de la cele ușurele și aproape nesemnificative de la suprafața conștiinței, utilizate aproape zilnic, la urletele groase și sumbre din străfunduri, care se nasc doar arareori, poate doar o dată sau de două ori în viață.

După vreo jumătate de oră m-am întors la fratele tău. Urma să facem o excursie cu barca, așa că ne-am pus fiecare în rucsac câte un șort și o jachetă și la recepție ne-am întâlnit cu una dintre angajatele hotelului, care a mers cu noi vreo cinci sute de metri până la debarcaderul unde era ancorat vasul. Era încă înnorat și doar vreo nouăsprezece–douăzeci de grade. Cam ca o zi de vară în Norvegia, cu alte cuvinte. Ambarcațiunea noastră semăna foarte bine cu genul celor care par să se întâlnească în aproape toate stațiunile de litoral – de fapt, erau o sumedenie în jurul debarcaderului, de la cele mari, în care încăpeau grupuri numeroase, la cele mai mici, unde n-ar fi avut loc mai mult de cinci–șase persoane. Cabina pe al cărei acoperiș se poate ședea, un sistem audio, genți frigorifice cu băuturi răcoritoare și cu bere. Era o barcă destul de mică, condusă de

un bărbat de vreo treizeci–treizeci şi cinci de ani, prietenos şi amabil, care vorbea bine engleză şi care i-a acordat foarte mută atenţie fratelui tău. Aşa făcuseră, de fapt, toţi cei pe care-i întâlniserăm până acum în Brazilia, îi ciufuleau părul şi-i puneau tot felul de întrebări, de multe ori în glumă. El pleca atunci ochii sau se uita la mine – la urma urmei, nu ştie cine ştie ce engleză. Dar e încrezător şi s-a obişnuit repede.

Ne-am aşezat pe acoperişul cabinei, era tapiţat cu un fel de piele artificială, iar căpitanul, dacă pot să-l numesc aşa, ne-a dat o hartă şi un binoclu, a desfăcut frânghia cu care era legată nava, a pornit motorul şi a lansat barca la apă împingând cu piciorul în vasul de alături. Fiordul care s-a deschis în faţa noastră era superb, căci marea era neted-cenuşie, cerul de un alb ca laptele, toate insulele şi linia ţărmului verde-închis, aproape negre. Parc-am fi fost în larg lângă Bergen. Numai că, un sfert de oră mai târziu, când am trecut pe lângă una din insule, copacii erau palmieri, iar pădurea – o adevărată junglă. Iar silueta întunecată care plutea puţin deasupra fundului apei în mica lagună din faţa noastră era o broască ţestoasă.

Fratele tău privea coasta cu binoclul. Pe o stâncă atârnată deasupra mării, la vreo douăzeci de metri mai sus, se vedeau nişte fortificaţii vechi,

cu tunuri intacte. Căpitanul a scos capul și ne-a povestit că aici era foarte mult aur și că în zonă existaseră mai multe forturi care protejau căile de acces de pe mare spre oraș. Comerțul cu sclavi durase aici mai mult decât oriunde altundeva, ne-a spus. Era finanțat din vânzările de băuturi spirtoase, de aceea în zonă erau și o mulțime de vechi distilerii. După vreo oră am tras la țărm în marginea unui golf. Plaja din celălalt capăt era albă, cu nisip fin, dar îngustă; peste tot, pădurea creștea aproape până la buza apei. Căpitanul ne-a adus ochelari de scufundat și câte un tub de respirat și a coborât în apă scara de la prova. Ne-a spus că aici sunt țestoase. L-am întrebat dacă trăiesc aici sau sunt doar în trecere, și el mi-a spus că pe aici se plimbă de obicei. Abia terminase de vorbit, când din valuri a apărut un gât îngust cu o față mică și bătrânicioasă în capăt.

– Ia uitați! a spus căpitanul.

Ne-am pus slipurile, eu am sărit, fratele tău a coborât scara. Apa era rece și proaspătă, avea cam optsprezece–nouăsprezece grade. Ne-am pus măștile și am pornit înot, fundul palid al mării sclipea la vreo patru metri dedesubt. După doar câțiva metri am văzut o broască țestoasă, era mare cât un copil și plutea încet chiar dedesubtul meu. Părea un pietroi care prinsese viață și căruia-i ieșiseră înotătoare și un cap mic.

M-am uitat după fratele tău, dar el o luase în sens invers. M-am dus până la el, l-am adus cu mine, însă, până să ne întoarcem, țestoasa dispăruse, și fratele tău încă nu se pricepea prea bine să respire prin tub, voia pur și simplu să înoate ca de obicei. Așa că am înotat pur și simplu, și am avut o senzație ciudată, pentru că în golf era o tăcere completă, nu se auzea decât câte un țipăt de pasăre din când în când, apa era verde și rece, și pe ambele laturi vegetația tropicală creștea atât de deasă, încât părea un zid fără nici o crăpătură.

Următoarea oprire a fost lângă o insulă mică. Căpitanul a aruncat niște banane pe uscat, și curând povârnișul îngust de stâncă s-a umplut de animale: patru–cinci făpturi asemănătoare cu niște șobolani, patru–cinci păsări delicate care nu păreau să-și folosească prea mult aripile și, în sfârșit, după ce au ezitat multă vreme în copaci, șase maimuțe mici. Erau cam cât niște pisici, aveau blana de culoarea leului, o coamă în jurul feței omenești morocănoase și coada lungă. Le-am aruncat o vreme banane și am observat puzderia de activități mărunte care se desfășurau pe cornișa de deasupra mării, apoi ne-am scufundat din nou și am înotat până pe uscat; fratele tău s-a agățat de spatele meu. Ultima noastră oprire a fost în apele puțin adânci de dincolo de o altă insulă, unde marea era limpede și plină de pești

tropicali, printre care am înotat cu măştile pe faţă. Pe drumul înapoi eu am adormit, soarele ieşise deja şi se făcuse mai cald. La hotel ne-am întâlnit cu bona, pentru că editorii mei brazilieni ignoraseră mesajul că nu am nevoie de ea sau poate nu ajunsese la ei, era suedeză, nu avea mai mult de douăzeci şi cinci de ani şi s-a dovedit că locuia aici. M-am gândit că poate la urma urmei e mai bine aşa, pentru ca fratele tău să nu trebuiască să se ţină după mine la fiecare eveniment literar, unde oricum n-aş fi fost în stare să mă ocup de el. Ei au plecat în oraş să ia prânzul, iar eu m-am dus cu reprezentantul editurii la o conferinţă de presă. Când o văzusem în program, îmi imaginasem doi–trei jurnalişti cu care urma să vorbesc într-un hol, dar n-a fost aşa, am fost condus într-o sală de conferinţe plină de oameni aşezaţi în jurul unei mese lungi în formă de potcoavă. Erau vreo treizeci de persoane cu totul. Am fost prezentat translatorului, şi au început întrebările. Îmi amintesc numai una din ele, de la o femeie din capătul mesei, mi-a spus că scriu ca o femeie, şi eu m-am întrebat de ce.

Când conferinţa de presă s-a încheiat, m-am întors în camera noastră, m-am schimbat într-o pereche de pantaloni lejeri şi o cămaşă şi am făcut o plimbare fără ţintă prin oraş, peste râu şi până la clădirea unde se ţinea festivalul şi unde

acum vorbea Henry Marsh. Erau vreo două mii de oameni acolo. Pe fiecare scaun se afla un set de căşti la care portugheza era tradusă în engleză şi engleza în portugheză de trei interpreţi aflaţi într-o cabină din partea din faţă a sălii. Henry Marsh ar fi trebuit să discute despre creier cu o cercetătoare braziliană, dar erau în lumi complet diferite, aşa că au fost mai mult două dialoguri separate decât o conversaţie. Marsh era de părere că nu ştim mai nimic despre creier, care este un mister, unul dintre cele mai mari din univers, în timp ce specialista braziliană părea să creadă că ştim aproape orice merită să ştim despre el. Nu cred că înţelegea nici măcar chestiunea fundamentală, cum se poate ca mintea, conştiinţa şi tot ceea ce există în noi, tot ceea ce am fost şi putem fi, toate convingerile şi percepţiile noastre să se nască dintr-un bulgăre de materie.

Stau şi scriu acum la parterul camerei noastre de hotel, în timp ce fratele tău doarme la etaj. Afară e întuneric deplin şi e linişte, doar din când în când mai trece cineva pe stradă, şi atunci pare că vocea vine de undeva din cameră, pentru că fereastra din spatele jaluzelelor e deschisă. E prima oară când mă aflu la sud de ecuator în perioada aceasta a anului, şi mi se pare ciudat că aici e iarnă, pentru că în mintea mea e vară.

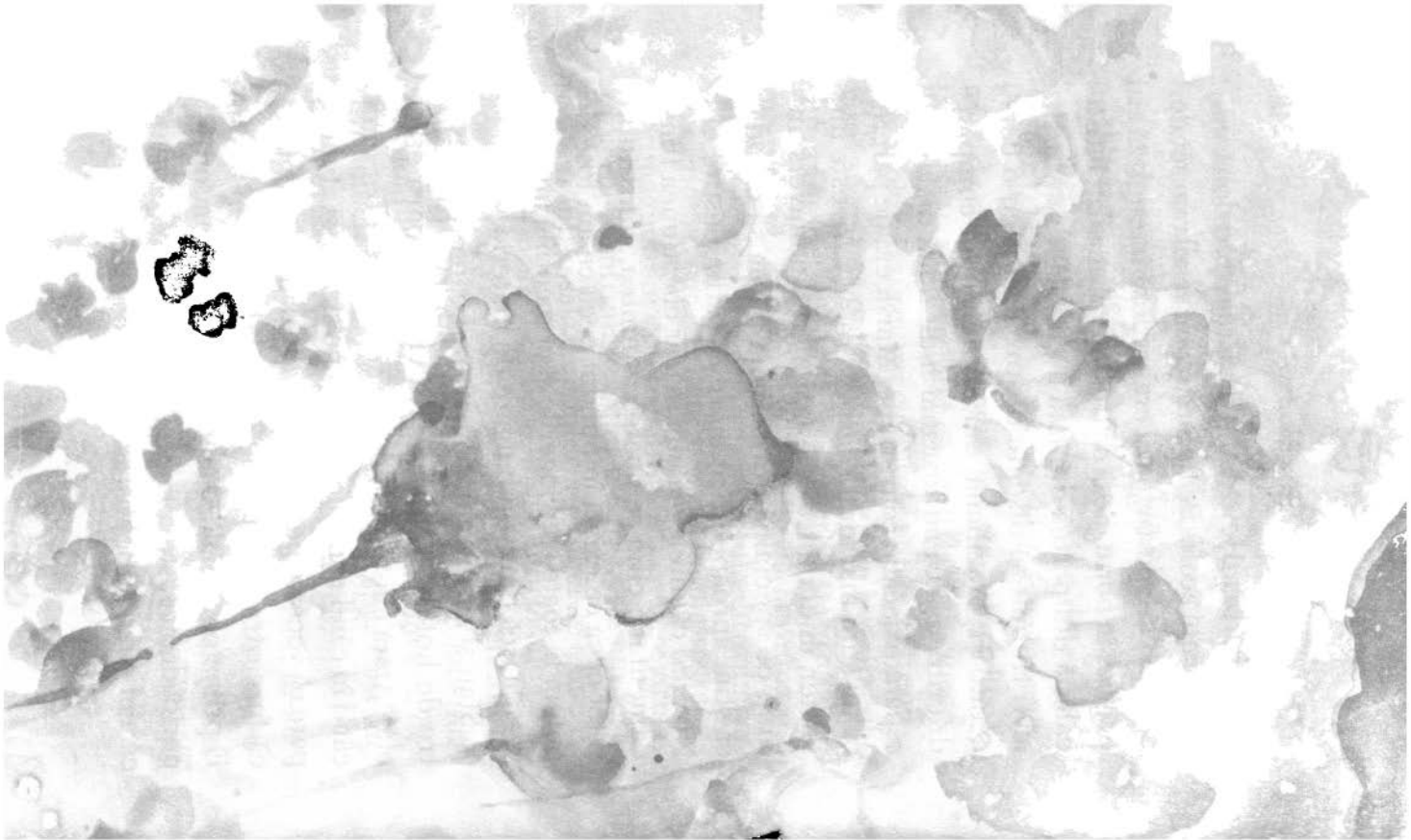

IULIE

GAZON

Erbaceele sunt una dintre cele mai răspândite familii de plante de pe pământ. Marile întinderi de prerie şi savană acoperite de ierburi reprezintă mai bine de o cincime din suprafaţa uscatului, şi, dacă te gândeşti cât de dese cresc tulpinile ierbii şi cât de multe sunt chiar şi pe o suprafaţă mică, aşa cum e curtea din spatele camerei unde stau acum şi scriu, ajungi să-ţi dai seama că, numeric vorbind, firele de iarbă sunt cam la acelaşi nivel cu stropii de ploaie, grăunţii de nisip şi stelele. Într-adevăr, aglomerarea e o trăsătură esenţială a ierbii, arareori găsim vreo tulpină de iarbă crescând singură, de obicei e imposibil de stabilit unde se termină o plantă şi unde începe alta, fiindcă sub pământ ele sunt interconectate într-o reţea densă şi încâlcită de rădăcini subţiri, care se răsfiră în toate părţile şi care fixează iarba bine în sol, nu în fire separate, ci sub formă de covor. Aşa se răspândesc erbaceele, cucerind spaţii din

ce în ce mai întinse. Ce le face să acționeze astfel? Nu se știe, pentru că plantele sunt infinit de departe de noi, singurul lucru pe care îl avem realmente în comun cu ele este voința de a trăi, de a ne extinde. Faptul că voința aceasta există în iarbă, care nu are creier, nu are măduva spinării, nu are sistem nervos, inimă sau plămâni, și nici nas, ochi sau urechi, și care, drept urmare, habar n-are unde se află, ce sau de ce este, face ca voința similară din noi înșine să pară la fel de profund străină. „Umpleți pământul și-l supuneți", spune Biblia, introducând astfel o ambivalență durabilă, căci, atunci când e pusă pe hârtie, porunca nu mai pare evidentă, și a nu supune pământul, a nu te extinde, devine dintr-odată o opțiune la fel de valabilă. Și poate că ambivalența aceasta este tot atât de tipică pentru oameni cum este non-ambivalența pentru ierburi. În orice caz, ierburile sunt strâns legate de expansiunea omenirii, cu ajutorul lor am supus pământul atunci când, cu mii de ani în urmă, am devenit sedentari și am început să cultivăm în apropierea locuințelor noastre graminee, adică cereale, care aparțin familiei erbaceelor, și pajiști pentru vite și alte animale domestice. A fost o alianță, căci oamenii cultivau solul, tăiau copacii și îndepărtau bolovanii ca să facă loc ierburilor, care, în schimb,

erau cosite, uscate, zdrobite, măcinate și în cele din urmă mâncate – sau poate mai curând o simbioză, în cadrul căreia oamenii trăiau la fel de aproape de ierburi și erau la fel de dependenți de ele ca anumiți peștișori care trăiesc pe corpul balenelor și se hrănesc de pe urma lor. Același lucru e valabil și azi; chiar în această clipă, în celălalt corp de casă din curtea noastră există pâine, macaroane, făină, mălai, muesli și alte cereale pentru micul dejun, iar dincolo de cercul caselor din sat se întind pe kilometri întregi lanuri de cereale. Gazonul nu participă la această relație, e în același raport cu grânele ca și calul de circ cu calul de povară, și crește în afara casei ca un produs pur și gratuit al surplusului, o orgie a verdeții, de care iarba însăși, firește, n-are habar, ea crește pur și simplu, fir după fir, acoperind solul acolo unde e sol de acoperit. Și chiar și aici, pe această peluză mică, de vreo mie și ceva de metri pătrați, uimitoare la iarbă sunt desimea ei și modurile extrem de variate în care crește. La asta m-am gândit când am tuns gazonul ieri după-amiază, împingând mașinăria care bâzâie și hârâie prin petele de lumină și umbră, sub cerul albastru al verii. Am tuns iarba de atâtea ori, încât cunosc fiecare metru pătrat din curte. Între salcie și zidul corpului de casă în care stau

acum e întotdeauna de un verde profund, umedă şi luxuriantă, şi mai înaltă decât restul, în timp ce, în lungul gardului dinspre sud, lângă tufele care formează gardul viu, n-a prins niciodată prea bine şi creşte numai în smocuri risipite care ţâşnesc din pământul gol. Pe partea cealaltă, sub copaci, a fost aproape complet înlocuită de muşchi, peste care se întinde ca un strat de păr fin şi subţiratic peste un scalp. În porţiunea de lângă zidul de cărămidă dinspre est, pe care am semănat-o în toamna când ne-am mutat aici, dar pe care o tund arareori, fiindcă sunt prea mulţi copaci şi flori acolo care cresc aproape în voia lor, iarba e înaltă până la genunchi, şi firele sunt dese ca stuful. Această mică lume a ierbii e de fapt suficient de mare ca să mă pierd în ea, iar satisfacţia de a o cunoaşte atât de bine n-o pot compara decât cu cea pe care mi-o dă cunoaşterea intimă a operei unui poet sau pictor, când totul pare familiar, şi totuşi nimic nu e ştiut vreodată până la capăt.

CUBURI DE GHEAŢĂ

Cuburile de gheaţă sunt cuburi mici, tari şi lucioase de apă îngheţată, folosite mai ales pentru a răci băuturi. Când paharul cu lichid în care plutesc este mişcat, ele scot un clinchet sau un susur, care pentru mulţi este unul din cele mai uşor recognoscibile şi mai vesele sunete care există. Paharele sunt mişcate de obicei cu gesturi atente, fie aduse de la bucătărie la masă, fie duse de pe masă la gură, dar, când e vorba de pahare în care sunt cuburi de gheaţă, vedem adesea cum mâna care ţine paharul îl scutură puţin, adesea fără ca posesorul să dea gestului prea mare atenţie, într-o manieră distrată, cu scopul subliminal de a face gheaţa să producă acest sunet aparte, asemănător cu un fâşâit când bucăţile de gheaţă sunt mici şi cu un zornăit mărunt când în pahar sunt cuburi mari. Pentru că, încet-încet, gheaţa se topeşte şi se transformă în apă, cuburile de gheaţă sunt de obicei folosite în băuturi care sunt

deja amestecuri de lichide, precum apă cu sirop, gin cu apă tonică sau votcă şi suc, sau în băuturi neimportante, precum coca-cola sau fanta, unde apa care se topeşte treptat nu dăunează în mod substanţial gustului sau consistenţei. În băuturile organice, al căror gust este fin echilibrat şi produs cu mare efort şi care au, ca atare, un aer exclusivist, cuburile de gheaţă sunt rareori folosite – e cazul vinului alb şi roşu, dar şi al porto-ului, şampaniei sau berii. Pentru că berea e mai puţin exclusivistă decât vinul, nu e un semn de prost gust să pui gheaţă în bere, e pur şi simplu ciudat, şi de fapt nu cred c-am văzut pe cineva s-o facă vreodată, în timp ce a pune cuburi de gheaţă într-un pahar cu vin de calitate e un gest considerat vulgar şi un semn de proastă educaţie. Pentru scriitori, clinchetul cuburilor de gheaţă într-un pahar este un topos persistent şi o variantă oricând posibilă atunci când textul cere descrierea unei scene de vară, exact pentru că sunetul acesta este foarte evocator şi pare să cuprindă însăşi esenţa verii – soarele miezului de zi în vârful cerului, aerul cald, oamenii bine îmbrăcaţi pe verandă, feţele lor bronzate şi dinţii albi, zumzetul vocilor, mirosul de grătar, gazda care soarbe scurt din pahar şi îl pune pe pervaz ca să intre în casă şi să verifice ceva, în timp ce

bărbatul cu care tocmai vorbea ia și el o gură din băutura lui, pe care continuă s-o țină apoi în mână în timp ce se uită prin curte și apoi își întoarce privirea spre terasă, la toți umerii goi și brațele dezvelite, la toate fețele care zâmbesc din obișnuință. Cuburile din paharul pe care-l scutură ușor, cu un gest distrat, scot un zăngănit ușor. Și sunetul acesta pare să-l readucă la realitate, pentru că se uită în pahar, își dă seama că e aproape gol și se îndreaptă spre bufet ca să-l umple din nou. În vreme ce stă și o așteaptă pe femeia din fața lui să-și termine de turnat, gazda apare în ușă, și ochii li se întâlnesc. Ea își întoarce repede privirea. „Puțin prea repede", se gândește el și apucă sticla de gin, își toarnă în pahar, îl umple cu apă tonică, adaugă două–trei cuburi de gheață și le privește cum se răstoarnă încet în lichidul limpede care bolborosește, „ca niște aisberguri", se gândește și, cu un gest mecanic, mai ia un cub, pe care îl strânge în pumn, îndreptându-se spre locul unde stătea înainte. La început gheața e uscată în palma lui, de parcă-l arde, dar apoi devine udă și alunecoasă, durerea își schimbă natura și devine nesemnificativă. Fiecare cub de gheață e un mic triumf, o fărâmă de iarnă care a fost transplantată în vară, unde răceala ei nu mai e ceva neplăcut de care trebuie

să te ferești, ci mai degrabă ceva plăcut căruia i te deschizi cu un sentiment de satisfacție. Opusul – o fărâmă de vară pusă la păstrare și scoasă în timpul iernii – nu există, căci căldura accelerează orice proces, în vreme ce frigul îl oprește, și asta pentru că totul vine din nimic, iar nimicul, vidul, înseamnă și absența căldurii și a mișcării. El este punctul de plecare, pe care orice căldură și mișcare îl sfidează prin simpla lor existență. Dacă încetează, mișcarea și căldura se transformă în nimic. Ele nu pot fi conservate, pot numai renaște sau pot fi proiectate și mai departe, ceea ce dă vieții aspectul ei isteric, maniacal, din care cuburile de gheață se împărtășesc și ele când sunt transplantate în vară, pentru că și în ele viteza crește, și ele se transformă, devin apă, care, în dâre sau șuvoaie, în râuri sau stropi, plescăind sau susurând, bolborosind sau umflându-se, e prinsă în uriașa roată a naturii care se învârtește încet între pământ și cer, făcând totul să meargă.

PESCĂRUȘI

Am locuit întotdeauna lângă mare, așa că pescărușii și țipătul lor fac parte din viața mea de când mă știu. În cartierul unde am crescut se așezau pe hornuri, acoperișuri și stâlpi, cu aripile strânse pe lângă corp, albi-lucioși pe burtă și gri-cenușii pe spinare. Erau mai mari decât ciorile și coțofenele, cântăreau cam un kilogram, și aveau o anvergură remarcabilă a aripilor, îți dădeai seama de asta când se ridicau și le desfăceau, înălțându-se în aer din câteva bătăi. În zilele cu vânt puternic atârnau ca niște fanioane deasupra golfului. Țipetele lor caracteristice, cu notele acelea descendente prelungi, care se scurtau tot mai mult, ca ritmul unei monede care, după ce s-a rotit, se clatină și cade pe tăblia unei mese, păreau triste într-un fel și pline de singurătate. De mic copil am asociat țipătul pescărușilor cu golul din miezul verii, vidul acela plin de soare pe care ne străduim să nu-l mai simțim găsindu-ne

o ocupație. Pe atunci, sentimentul pe care-l percepeam în țipătul lor reflecta probabil propria mea singurătate, dar mai târziu am început să aud și altceva în el, aproape un mod de a fi, ca și când țipătul unui pescăruș articula însăși lipsa de sens a luptei vieții. Un sunet ascuțit și neplăcut, profund melancolic, emis de niște ființe care se adunau în stoluri uriașe la gropile de gunoi ca să sfâșie cu ciocul sacii de plastic și să smulgă din ei resturile de mâncare, care se țineau după tractoarele de arat și după ambarcațiunile de pescuit din larg, care așteptau pe acoperișuri cu ochii la terasele restaurantelor de dedesubt, gata să se năpustească pe mese de îndată ce porțiile neterminate erau abandonate, care încercau să-și țină echilibrul pe tomberoane și-și înfigeau pliscul în orice găseau acolo sau care atacau alte păsări ca să le fure bucățica de mâncare. Da, poate asta era, faptul că sunetele lor trimiteau în urmă la o eră când nu existau oameni, când viața era oarbă și mecanică, iar ființele erau ca niște automate mânate de foame, sete și instinctul de reproducere, condamnate la un spațiu mic de acțiune sub stelele impasibile, când erau rapace, brutale, primitive – o șopârlă enormă așteptând pe un bolovan spălat de valuri, botul care strivește un ou în timp ce albușul cleios

i se prelinge pe maxilare, iar organismul minuscul dinăuntru trosnește între dinții ascuțiți –, și faptul că toate acestea există și azi, la periferia vieții omenești și vizibile în special în pescărușii, care atârnă deasupra noastră ca un giulgiu, urmărindu-ne fiecare mișcare, întotdeauna gata să se repeadă când apare o deschizătură în care se întrevede ceva de mâncare. Aceasta e prăpastia dintre noi și ei, dintre pre-omenesc și omenesc, pe care le unește țipătul pescărușilor. Iar natura lor profund străină este înfricoșătoare pentru că ne dă clar de înțeles că și noi ne suntem profund străini nouă înșine și prezenței noastre aici. Sigur că nu mă gândeam la asta în nopțile de vară când mergeam pe insulițele din largul insulei pe care am copilărit, iar pescărușii veneau în zbor țipând, năpustindu-se direct spre noi, și când spaima pe care o simțeam era la fel de primitivă ca instinctul ce-i făcea pe ei să-și protejeze puii. Dar mulți ani mai târziu, când eram odată în casa bunicii din partea tatălui – aflată pe o fâșie de pământ necultivat, cu vedere la port și la oraș – și am văzut pescărușul pe care îl hrănea bunica, ceea ce m-a izbit a fost aerul lui înspăimântător. Era enorm, îl vedeam venind de la câteva sute de metri – o pată minusculă pe cer care creștea pe măsură ce se apropia de terasă. Încetinea cu

aripile lungi și largi, și, când ateriza pe balustradă sau pe podeaua de ciment, lua în stăpânire toată terasa, de parcă i-ar fi fost proprietar. Dacă nu găsea nimic de mâncare, bătea cu ciocul în geam. Bunicii i se părea caraghios, și era, într-adevăr, căci semăna cu un marinar care stă și așteaptă să i se deschidă ușa sălașului unde urmează să-și petreacă timpul pe țărm; privea într-o parte, cu brațele parcă la spate, și bătea din nou. Dar, când bunica ieșea cu ceva de mâncare în mână, era rândul pescărușului să scoată la iveală asemănarea ei cu o pasăre. Cocârjată, bunica lăsa mâncarea pe podeaua terasei, și uriașul pescăruș înhăța bucata cu pliscul, își smucea capul pe spate și o înghițea întreagă, privind în tot timpul acesta drept înainte, ca și cum n-ar fi avut nici o legătură cu ceea ce era în jur. Și atunci diferența dintre ei – femeia bătrână și pasărea masivă, care se întâlneau acolo în fiecare zi – devenea și ea vizibilă, căci, în timp ce pescărușul își lua zborul peste port, devenind tot mai mic, ea se întorcea spre mine cu o privire plină de căldură și amuzament – cele două trăsături de progres ale evoluției naturale care sunt specifice oamenilor și care cred că au apărut ca să ne ajute să purtăm povara conștiinței.

MUSCULIȚE DE OȚET

Vara, casa noastră e plină de insecte minuscule, care se adună oriunde există mâncare sau resturi de mâncare: dacă iau o roșie din castronul de pe pervaz, imediat din el se ridică un mic roi, la fel dacă iau un măr din fructiera pusă pe masa din camera de zi, iar dacă las câteva ore în chiuvetă ceștile și farfurioarele folosite, până să le spăl, sau nu strâng imediat masa după ce-am mâncat, vasele capătă curând o tentă vagă de umbră acolo unde se adună aceste ființe microscopice. Am văzut asta chiar acum câteva minute, una din surorile tale a făcut frigănele cu o prietenă înainte să plece la plajă, n-au curățat după ele, și din feliile de pâine arse și îmbibate în ou s-a ridicat un nor de musculițe. Le-am dus în bucătărie și le-am aruncat la coș. Imediat după, în timp ce puneam tacâmurile în mașina de spălat vase, sora ta mai mare a strigat din sufragerie:

– Unde mi-e mâncarea?

M-am dus și i-am spus c-o aruncasem.

– Mi-ai aruncat mâncarea? a spus ea. Dar n-am mâncat de dimineață! Cum ai putut să mi-o arunci?

– E aproape două, i-am spus. Nu e vina mea că ai dormit în loc să mănânci.

– Dar era pe masă, a spus ea. Nu poți să-mi arunci pur și simplu mâncarea!

– Era plină de muște, i-am răspuns.

Ea a pufnit și s-a întors în camera de zi, unde a rămas să se uite la televizor, iar eu am venit aici și am căutat pe Google „musculițe" Erau probabil musculițe de oțet, mi-am dat seama, și m-am uitat lung la imaginea mult mărită a unui specimen, care, cu ochii lui roșii, bulbucați și sclipitori, părea o creatură a iadului. Una dintre prietenele fratelui meu lucrase la un moment dat cu musculițe de oțet, mi-am amintit, era biolog și le folosise într-o cercetare, în primul rând pentru că se reproduceau foarte repede – și mai era ceva legat de genele lor foarte simple. N-o mai văzusem de douăzeci de ani și de atunci nu auzisem pe nimeni să vorbească despre musculițele acestea bețive, ceea ce nu e de mirare, musculița de oțet e regina insignifianței, un fir de praf care a trecut hotarul dintre materie și biologie și care, chiar în tovărășia a sute de alte făpturi ca și ea, e incapabilă să creeze ceva mai substanțial decât

o umbră în cameră. Viața îi e atât de scurtă, și ele sunt atât de multe și de mici, încât existența pare să li se desfășoare la periferia vieții – deși nu și pentru ele, care văd ochii roșii strălucitori ai suratelor peste tot în jur, pe parcursul unor zile lungi cât anii, trăite în inconștiență și pline de orgii puse la cale pe fructe zemoase aflate în descompunere, pe carne care începe să se strice și pe zahăr fermentat, și de sesiuni de depunere a ouălor, care au loc peste tot în jurul lor pe vreme caldă și umedă. Giovan Battista Gelli, un autor renascentist, a imaginat în *Circe* mai multe dialoguri între Odiseu și oamenii pe care Circe îi transformase în animale. Ea îi dădea eroului puterea să-i schimbe la loc, dar numai dacă ei înșiși voiau asta. Odiseu a stat de vorbă cu zece animale diferite, și nici unul n-a vrut să redevină om; viața umană era o pedeapsă, viața animală, libertatea. Așa e probabil și pentru musculița bețivă. Nu s-ar fi plâns nici dac-ar fi fost în stare, pentru că are totul, și nici nu meditează asupra semnificației propriilor acțiuni sau a morții care o așteaptă, stă pur și simplu pe roșia răscoaptă, încălzită de soare, servindu-se din deliciile ei. În spate, pe soba de fier cu lemne, stă de trei zile niște mâncare de pisici, și în căldura verii s-a strâns acolo o trupă întreagă de viermi albi,

se târăsc prin zeama maronie de carne ca niște minuscule țigări vii, și nici lor nu pare să le lipsească nimic. Pe toți pereții și pe toate geamurile stau muște de casă, în toate ungherele se târăsc păianjeni și opilioni, periodic câte o viespe sau un bondar intră bezmetic prin fereastra deschisă, ne trec pragul furnici și gândăcei. Vara, casa nu e numai un sălaș pentru toate aceste forme de viață, uneori e și locul unde sunt procreate și unde ies din ou, în siajul vieții noastre, ca să zic așa, în tot ce nu mai vrem sau nu mai folosim, în coșurile de gunoi, de exemplu, călâi de resturi de mâncare, în pivnița rece și mirosind a mucegai, în golurile calde dintre hainele umede din coșul de rufe. Faptul că tocmai am turnat oțet într-un pahar, de care musculițele vor fi atrase și în care se vor îneca, faptul că am aruncat mâncarea de pisici la coș, am clătit castronul și l-am pus în mașina de spălat vase, faptul că am legat mânerele sacului de gunoi și l-am dus în tomberonul de pe stradă, că am încărcat mașina de spălat cu rufe și am pornit-o, că am aruncat toate fructele înmuiate – toate acestea nu schimbă nimic din punctul de vedere al musculițelor. Pentru ele, viața e ca un serviciu de santinelă. Când se termină schimbul, garda e pur și simplu înlocuită de următoarea. Iar ceea ce păzesc musculițele

beţive este ceea ce le-a adus cândva de pe cealaltă parte, umbra aceea de viaţă din ele, care trăieşte mai departe în altele după ce ele au fost înghiţite de oţet şi au redevenit fire de praf.

CIREȘ

Cireșul este relativ modest ca mărime și are o siluetă nespectaculoasă, nu prea atrage atenția, iar pentru mine, care sunt incapabil să recunosc și să numesc alți copaci afară de molid, brad, mesteacăn, stejar, scoruș și plop tremurător, cireșii care cresc în pădure sunt aproape complet anonimi, pur și simplu copaci ca oricare alții, trec pe lângă ei fără să-i observ, cam ca elevii aceia liniștiți ai clasei, cei care nu erau nici foarte isteți, nici proști, nici frumoși, nici urâți, și ale căror fețe și nume îți vin mai greu în minte cu anii, cel puțin dacă te-ai mutat și nu i-ai mai văzut niciodată după aceea. Și totuși, această trupă tăcută din copilărie poate să-ți rezerve, bineînțeles, orice fel de surprize: o vezi într-o zi pe una din fostele colege la televizor, s-a remarcat într-un fel sau altul, a devenit directoarea unei organizații nonprofit sau a fost numită într-un post politic, cu alta te întâlnești pe stradă, întâmplător, într-un

oraș mare, și nu tu ești cel care-o recunoaște, ea e cea care vine și te salută, bine îmbrăcată și încrezătoare în sine, genul de femeie care nu trece neobservată, și, pentru că n-o poți identifica imediat și asta ți se vede pe față, îți spune:

– Probabil nu mă ții minte, dar am fost colegi de clasă în primară. Annlaug – de pildă, sau Helge, sau Frode.

La fel e și cu cireșul, doar că mai acut, fiindcă, atunci când înflorește în pădure, undeva la sfârșitul primăverii sau începutul verii, pomul acesta e atât de seducător, atât de minunat de frumos, încât orice în jurul lui se estompează și dispare. Și totuși nu are nimic ostentativ, florile lui, albe sau roz, sunt atât de delicate și de fragile, încât, dincolo de frumusețea lor nesfârșită, emană și un fel de sfială; e greu să nu-ți placă un cireș. Stă pur și simplu și radiază, o sărbătoare a luminii în mijlocul verdeții care pare deodată brută și primitivă. Iar după ce ai văzut un cireș înflorit în pădure, n-ai să mai poți uita ce copac stă acolo când ai să treci pe lângă silueta lui modestă la vreme de toamnă sau de iarnă. În locurile unde am copilărit eu erau doi cireși în pădure, amândoi aproape de șosea, și, cu toate că mi se păreau plini de farmec când înfloreau, ceea ce-i făcea speciali pentru mine erau fructele lor, fiindcă în

iulie, când se coceau, eram în stare să stăm ore în şir cocoţaţi în pomi, mâncând şi trăncănind. De cele mai multe ori nu le mai aşteptam să se coacă, să se facă moi şi sângerii, ci ne apucam să le mâncăm cât erau încă tari şi acre, abia cu o tentă de dulceaţă. Cireşul e originar probabil dintr-o zonă care acum e cuprinsă în Iran şi Irak, s-a răspândit în regiunea mediteraneeană şi a fost foarte preţuit şi de greci, şi de romani – romanii l-au introdus în ţările cucerite, de pildă, în Marea Britanie –, dar noi nu ştiam nimic despre asta în timp ce stăteam şi ne îndopam cu cireşe pe o insulă din sudul Norvegiei în anii '70. Aveam un cireş şi în curte, îmi amintesc acum, era deja plantat când ne mutaserăm, şi, când mă uitam la el pe geam, îmi trecea uneori prin cap că e cam de-o seamă cu mine, că ar fi fost în clasa cu un an mai mică dacă pomii ar fi mers la şcoală. Ultima oară când l-am văzut, eu aveam doisprezece ani, iar el, unsprezece. Înseamnă că acum are patruzeci şi şase, dacă e încă în viaţă, şi e fără îndoială mult mai înalt decât casa, în timp ce, în comparaţie cu el, eu abia dacă am crescut.

SCRUMBII

Scrumbia albastră sau macroul de Atlantic este un peşte puternic şi rapid, cu siluetă aerodinamică, lipsit de vezică înotătoare, care trebuie să fie mereu în mişcare ca să aibă suficient oxigen. E relativ mic, măsoară cel mult patruzeci de centimetri lungime şi înoată în bancuri care pot include câteva mii de indivizi. Există două populaţii separate, una în apele vestice ale Atlanticului, alta în est. Bancurile estice migrează spre sud până în Mediterana şi spre nord până în Islanda. Scrumbiile albastre preferă apele cu o temperatură mai mare de şase grade, şi vara, pe coasta norvegiană, vin mai aproape de ţărm. Acolo sosirea bancurilor de scrumbie reprezintă un eveniment major, pentru că e un semn sigur al verii – aşa cum întoarcerea păsărilor migratoare este un semn al primăverii –, dar şi pentru că pescuitul de scrumbie diferă mult de alte forme de pescuit. Majoritatea peştilor din largul

coastei norvegiene sunt relativ solitari, fiecare se odihneşte la fundul apei sau aproape de ţărm pe cont propriu sau înoată singur în ape adânci, şi chiar şi în zonele bogate în peşte pot să muşte la mult timp unul după altul. Cârligul atârnă în apă aproape de fund cam ca un cerşetor pe o stradă puţin circulată, şi cei câţiva peşti aflaţi în trecere îl ignoră, la fel cum pietonii nu-l iau în seamă pe cerşetor. Câte unul mai muşcă din când în când, tot aşa cum câte un trecător se mai opreşte să arunce o monedă în paharul întins. Cu scrumbiile însă lucrurile stau altfel. Sosesc în număr atât de mare, încât marea începe să fiarbă în jurul bancului, care acceptă orice fel de nadă, ca şi cum lângă cerşetor s-ar deschide brusc porţile unei arene sportive, şi mii de oameni ar năvăli afară pe ele. Deşi, relativ vorbind, cei care îi vor da ceva nu sunt mai mulţi decât înainte, poate chiar mai puţini, numărul oamenilor e deja atât de mare, încât banii curg în pahar. Iar în cazul scrumbiei, numărul e totul: anual, pe glob se pescuiesc aproape un miliard de tone de scrumbie. Şi totuşi scrumbia albastră nu este o specie ameninţată cu dispariţia, dimpotrivă, populaţia creşte, în bună parte pentru că prădătorii ei naturali, precum rechinii şi balenele, au fost decimaţi şi pentru că schimbările climatice

o favorizează. O femelă la vârsta cea mai fertilă poate să depună până la jumătate de milion de ouă pe an, iar scrumbiile adulte pot trăi până la douăzeci de ani și pot forma bancuri lungi de până la nouă kilometri. Pescuitul de scrumbie este, așadar, un festin, o frenezie, un delir. Când ești în larg, pe un vas care pescuiește la trenă într-o după-amiază însorită de vară, sau dacă pescuiești cu undița de pe mal, poți uneori vedea scrumbiile venind grămadă: apa începe să fiarbă ca și cum în ea s-ar afla o echipă de scufundători. Și încep imediat să muște. Ție nu-ți rămâne decât să tragi pe bord șirurile de pești care se zbat, să le scoți cârligul, să le dai drumul în găleată și să arunci iar firul. Se întâmplă și ca scrumbia să vină pe neașteptate: te trezești deodată că mușcă insistent. Dar emoția e aceeași, și e imposibil să nu te cucerească. După ce ai stat la trenă câteva ore fără să fi prins decât o mână de pești, poate chiar nici unul, iar a pescui a însemnat doar să aștepți și să speri că vei primi ceva care doar rareori ți se oferă, când ești obișnuit să aștepți degeaba, a trage în barcă pește după pește devine o experiență aproape suprarealistă, așa cum e mai mereu când îți vezi toate dorințele împlinite. Nelimitarea e o bucurie, inepuizabilul e un miracol. Dar și un blestem, cel

puțin eu asta credeam, sau mai degrabă simțeam, în acele zile din copilărie când ieșeam cu barca la pescuit și se întâmpla să dăm peste un banc de scrumbii. Era mai întâi bucuria, fiindcă nu mai simțiserăm de mult o mușcătură, și, cum scrumbiile sunt puternice și agile, firul era săltat și smucit bine. Scrumbiile au spinarea verzuie sau albăstrie cu dungi negre verticale, dar burta le e albă complet, așa că, atunci când tragi firul, le vezi deodată sclipind albicios în adâncul apei sau scânteind verzui, și e minunat, căci oceanul e impenetrabil și plin de secrete, cerul e albastru și profund, adierea brizei de după-amiază tulbură suprafața apei în valuri neliniștite, iar în urmă, pe țărm, copacii se leagănă înainte și înapoi, pâlpâind în lumina tăioasă a soarelui, care acum atârnă sus de tot pe cer. Simțim pe buze stropii sărați, peștii sclipesc și lucesc dedesubt, devenind tot mai mari pe măsură ce-i târâm spre suprafață, nu mai par niște pietre prețioase, ci ființe cu ochi mari și goi. După ce-i tragem peste copastie – sunt cinci –, le smulg cârligul repede, neglijent, n-am timp să-l extrag cu milă, sau cel puțin așa mi se pare, pentru că firul trebuie aruncat din nou imediat. Apoi totul se schimbă, și bucuria se transformă în greață, fiindcă acum sunt foarte mulți pești în barcă, mult mai mulți decât ne

trebuie, şi totuşi nu ne oprim, continuăm la nesfârşit, suntem dincolo de orice raţiune, ne-a prins febra inepuizabilului, suntem intoxicaţi de supraabundenţă. Probabil mă simţeam aşa fiindcă eram foarte tânăr, aveam abia doisprezece ani şi nu eram tocmai capabil să gestionez senzaţia aceasta copleşitoare. Fiindcă pe chipul tatei, pe de altă parte, nu vedeam nici măcar o umbră de nelinişte, era fericit, şi acum cred că nelimitarea aceea rezona cu ceva dinăuntrul lui şi că în timpul acelei ore înfrigurate pe mare era liber.

VIESPI

Viespile trăiesc o viață scurtă și intensă în interiorul unei societăți complexe, în care fiecare individ are un rol precis definit și sarcini specifice. La ele nu se pune problema de îndoială sau ezitare, așa cum nu e loc nici de improvizații sau considerații individuale, și probabil de aceea viespile și societățile lor sunt adesea considerate robotice: în cuibul lor totul se petrece cu o precizie automată, funcționează ca piesele unei mașinării sau ale unui ceas. E de presupus că tot de aceea avem și o imagine atât de generică despre viespi; o viespe pe buza unui pahar de sirop e considerată o reprezentantă a speciei, și pentru noi e, de fapt, aceeași viespe, indiferent că paharul se află într-o curte din Stavern, în sud-estul Norvegiei, sau pe insula daneză Fionia, în Löderup, în sud-estul Suediei, sau pe insula Karmøy din sud-vestul Norvegiei. Evident, viespea nu vede lucrurile la fel. Ea nu-și cunoaște

decât propria comunitate, propria naţiune, care îşi duce traiul într-un loc anume din apropiere, sub streaşina unei case, într-un garaj, sub un copac smuls din rădăcini, pe o creangă sau într-un cuib săpat sub pământ. O asemenea comunitate poate să includă între zece şi cinci mii de viespi. Reprezentantele ei au crescut împreună şi îşi trăiesc împreună scurta lor viaţă, strâns legate şi înghesuite una într-alta, dar netulburate şi necunoscând conflictele, într-un sistem care asigură în permanenţă binele comun. Dacă ar fi să le comparăm cuiburile cu ceva din istoria organizării sociale a oamenilor, poate oraşele-state greceşti ar fi cele mai apropiate: fiecare oraş se autoguvernează şi are propriile caracteristici, dar peste tot se vorbeşte aceeaşi limbă, şi toate se împărtăşesc, în esenţă, din aceeaşi cultură. Aşa că, dacă, din cine ştie ce motiv, viespea de pe paharul nostru ar fi să zboare într-un alt cuib, el i s-ar părea familiar, şi totuşi ea ar fi acolo o străină, cam ca un atenian la Sparta. Evident, asta nu înseamnă că viespile sunt democraţi sau filosofi, n-ar trebui să ne aşteptăm să găsim un Heraclit sau un Sofocle printre ele, şi exact diferenţa dintre sofisticatul lor mecanism social şi totala lor mărginire intelectuală este ceea ce le face atât de interesante, căci cum pot să

construiască aşa ceva când ele însele sunt în mod limpede incapabile să-l conceapă sau să-l înţeleagă? Când nici una din ele nu şi l-a asumat vreodată, cu toate că îl recreează în fiecare primăvară, peste tot în lume, şi asta de milioane de ani? Viespile îşi urmează instinctul, e adevărat, dar cine a pus laolaltă feluritele instincte astfel încât să poată genera acest tot incredibil, această adevărată izbândă a ingineriei sociale? Norocul? Încercarea şi eroarea? Sau urmează cumva un plan dat de Dumnezeu? Toamna, când toate viespile mor, regina lor intră în hibernare, unică supravieţuitoare a unei catastrofe de proporţii. Se trezeşte primăvara, începe să reconstruiască cuibul, depune ouă, strânge hrană pentru larve, le apără de intruşi periculoşi, până când ele se maturizează complet şi pot să-i preia sarcinile, pentru ca ea să se poată concentra asupra producerii cât mai multor ouă. Ca atare, prima generaţie de viespi dintr-un cuib nu include niciodată prea mulţi indivizi, fiindcă e limitată de capacitatea de muncă a reginei, în timp ce a doua generaţie e mult mai numeroasă şi, pe deasupra, de mai mari dimensiuni, pentru că e mai bine hrănită. Prima generaţie moare, a doua o creşte pe a treia. Durata medie de viaţă a unei lucrătoare dintr-o societate de viespi este de circa

șase săptămâni. În timpul acesta ea construiește încăperi în cuib, zboară în toate părțile ca să adune mâncare pentru regină și pentru larve, le hrănește, curăță și păzește cuibul, postată uneori la intrare ca un soldat sau ca o santinelă. Datorită tuturor acestor activități, care seamănă atât de mult cu ale noastre și pentru care noi folosim aceiași termeni, practic orice descriere pe care am face-o vieții interioare a unui cuib de viespi va avea un aer familiar, ca și cum viespile n-ar fi fundamental diferite de noi, cu toate că, în realitate, ele ne sunt probabil infinit străine, la o distanță enormă de lumea oamenilor. Și totuși sunt oare automate, niște mașinării fără suflet? Într-o dimineață devreme de vară, când o viespe se târăște afară din cuib și pornește în zbor spre vest, prin pădure – pe care razele soarelui o străbat în fascicule groase de lumină, lăsând neatinse nișe de umbră, verzi, calde și blajine –, către o grădină pe care o știe deja, e ea oare perfect neatinsă de lume, e ca acul indicator al unui ceas, care se deplasează mecanic? Iată grădina, e plină de maci portocalii cu florile cât niște cupe. Viespea aterizează pe marginea uneia din ele, coboară pe petala moale și suge nectarul cu trompa, și curând e aproape complet învelită în polen. După ce s-a săturat – și întotdeauna știe

când s-a săturat și trebuie să se întoarcă acasă –, își ia zborul și o pornește înapoi, foarte jos deasupra pământului, aproape atingând firele mai înalte de iarbă care se ridică deasupra pajiștii, apoi printre trunchiurile copacilor, acolo unde razele soarelui nu pot ajunge, unde e liniște și lumina e mai difuză, și, în sfârșit, peste ultimul câmp deschis până la cuib, construit cu material adus dintr-o mlaștină secată, trece pe lângă viespile care-l păzesc și intră în cuibul cald și umed, unde alte făpturi se târâie și se târăsc peste tot, unde totul îi e familiar și nu există nimic străin. Viespea a văzut toate acestea pe drum, dar n-a trăit probabil nici un fel de experiență a lor, lumea i s-a părut mult prea aproape de ea însăși, practic de nedeosebit, pentru că viespii îi lipsește spațiul acela contemplativ care întotdeauna există între noi și lume. Deci, dacă am vrea să comparăm viespea cu ceva omenesc, n-am putea-o face cu ființa umană ca întreg, ci cu părți separate ale corpului ei. Inima nu știe pentru ce bate mai mult decât știe regina viespilor de ce începe să construiască un cuib. Semnalele transmise de la o celulă a creierului la alta nu știu mai multe despre gândurile pe care le transportă decât știe viespea ce este nectarul pe care îl duce la cuib. Corpul omenesc este și el o comunitate, în care

toate diferitele părţi îndeplinesc continuu sarcini şi roluri specifice, fără a fi conştiente nici de aceste sarcini, nici de ele însele. Şi dacă în această comunitate, din părţile ei separate, a putut să apară conştiinţa, unind-o, ca să spunem aşa, într-un singur gând – „Acesta sunt eu" –, atunci nu e de neconceput că ar putea să apară şi într-o comunitate de viespi. Poate chiar a apărut deja, dar într-o formă atât de străină propriei noastre conştiinţe, încât ne e imposibil s-o recunoaştem ca atare.

SPECTACOL DE CASCADORIE

Cascadorii purtau căşti cu vizieră, încât capetele lor păreau mari în comparaţie cu restul corpului, şi, în mod paradoxal, asta îi făcea să arate mai vulnerabili; capetele lor semănau cu nişte ouă. În rest, erau îmbrăcaţi numai în piele – genul de costumaţie al piloţilor şi motocicliştilor de curse. Hainele nu erau însă din piele neagră, ci roşie sau albastră, cu dungi albe. Cu toate că probabil li se spunea numele în difuzoare de fiecare dată când se pregăteau să facă o cascadorie, erau oricum anonimi, la fel cum artiştii de circ sunt anonimi; indiferent ce acrobaţie fabuloasă reuşesc, ea aparţine spectacolului, nu le aparţine lor. Nu ştiu de unde veniseră, nici încotro se duceau; tot ce ştiu e că erau la Bjønnes, în Arendal, într-o vară din anii '70 şi că eu mă aflam în public. Nu mai ţin minte cu cine am văzut spectacolul şi nici ce am văzut într-adevăr şi ce am adăugat mai târziu. Spectacolul de

cascadorie aparține grupului amintirilor mele timpurii și e constituit de fapt numai din câteva imagini vagi. O motocicletă care țâșnește drept înainte pe pietriș ca să prindă viteză, scrâșnetul motorului care devine un vaier, praful învârtejit, și apoi motocicleta urcă pe o rampă și zboară prin aer peste un șir de mașini parcate, aterizând pe cealaltă parte. Numărul mașinilor a fost treptat mărit, îmi amintesc. Și în asta consta și suspansul: o să reușească și acum? Sau o să aterizeze peste ultima mașină? Și atunci ce-o să se întâmple? Îmi amintesc și niște flăcări, dar nu-mi dau seama cum ar fi putut focul să fie folosit în spectacol. Cascadorii săreau oare prin ceva care ardea? Sau li se dădea lor înșiși foc, îmbrăcați în genul acela de costume care se folosesc în filme? Imaginea de final din mintea mea sigur nu poate fi o amintire propriu-zisă, pentru că reprezintă un bărbat care se aruncă dintr-un turn într-un tanc cu apă. Sau poate?

Un loc larg, sub cerul liber, nu departe de centrul orașului, chiar printre casele de lemn, între care vara creșteau o mulțime de plante verzi și de copaci stufoși, într-o după-amiază târzie când soarele era încă sus pe cer, dar orașul se potolise deja; cele câteva străzi care constituiau centrul trebuie să fi fost aproape pustii, brăzdate de

umbre lungi, doar cu câte un turist rătăcit plimbându-se pe lângă magazinele închise.

Se adunaseră probabil vreo două sute de spectatori, poate mai mulți, atmosfera era emoționată și ușor febrilă înainte de spectacol și s-a schimbat într-o ușurare cathartică la sfârșit, când oamenii au început să plece.

În ce a constat puterea de atracție a spectacolului? De ce imagini din el mi-au rămas în minte, când aproape orice altă imagine din perioada aceea a dispărut?

Spectacolul acela a reunit multe dintre trăsăturile specifice ale anilor '70. Mai ales estetica deceniului, acea parte a ei legată de Formula 1 și mașinile de curse, costumele de piele, căștile, nesăbuința, farmecul de vedetă rock al piloților, care mureau uneori dacă mașina lor exploda și al căror stil îl recunoșteam în motocicliștii care opreau vara la benzinăria Fina și în băieții cei mai șmecheri din zonă, ale căror motorete puteau să aducă doar pe departe cu o motocicletă, dar ale căror căști, pe de altă parte, erau la fel de înfricoșătoare ca ale lui Niki Lauda sau Ronnie Peterson.

Și totuși, elementul cel mai important a fost prezența morții. În timp ce acrobații pe sârmă sau la trapez flirtau pur și simplu cu moartea și se

ţineau mereu la o distanţă sigură de ea, lucru pe care îl înţelegeam instinctiv, spectacolul de cascadorie părea să presupună ceva cu totul altfel, mai periculos, căci moartea dinăuntrul lui era motorizată. Asta ne-o făcea în acelaşi timp mai apropiată, căci noi eram înconjuraţi de motoare de toate soiurile, de la motoare de barcă la motoare de maşini, motociclete, buldozere, camioane şi tiruri. La circ, moartea era o pantomimă atent controlată; spectacolul de cascadorie era şi el o pantomimă, însă nu atât de controlată; odată motorul pornit, se putea întâmpla orice. Moartea stătea în viteză, în benzină, care, în cazul unui accident, putea să se aprindă şi să explodeze.

Deşi nu-mi amintesc de asta, probabil că în noaptea aceea m-am dus ca de obicei la culcare, m-am întins pe pat în camera pe care soarele o încălzise toată după-amiaza şi seara, am închis ochii în semiobscuritate şi mi-am simţit corpul subţire sub pătură, în timp ce prin minte îmi treceau în viteză imagini în continuă mişcare de motociclete, maşini şi flăcări nestăpânite, conectându-mă direct la o realitate îndepărtată, dar splendidă şi fabuloasă.

LOCURI DE JOACĂ

Locurile de joacă sunt zone delimitate, dotate cu aparate special construite pe care copiii pot să se joace: leagăne, de pildă – *ronser*, cum le spunem noi în dialectul local –, tobogane, bare de cățărat și gropi cu nisip. Nu cunosc istoria locurilor de joacă, dar presupun că au apărut în orașe cam în aceeași perioadă în care copilăria a fost separată de restul vieții, iar statul, simultan, a început să-și asume răspunderea pentru toate aspectele ei, adică în perioada imediat următoare războiului. Pentru că, de fapt, locurile de joacă n-au nimic spontan, nu poartă nici unul din însemnele lucrurilor care se dezvoltă în mod organic, ci par mai curând să fi fost planificate de sus și apoi impuse societății conform unor noțiuni cuprinzătoare de sănătate publică, prosperitate și bunăstare. În orașe, cu numărul lor mare de străzi, mașini și case, crearea unor spații exclusive unde copiii se pot juca în siguranță a reprezentat

o soluție rațională și adecvată, dar ideea a fost exportată și la țară, în comunități mai mici, rurale, care, bineînțeles, aveau deja spații deschise și loc suficient unde copiii se puteau juca, și acolo locurile de joacă au ajuns să capete un aer fals și uniform, de parcă scopul era ca jocurile copiilor să fie înghesuite în aceste forme prestabilite. Un loc de joacă fusese amenajat și în cartierul meu natal, construit în anii '70. Consta dintr-un leagăn înalt din bare metalice, cu perechi de lanțuri unite jos printr-o scândură și suspendate de bara transversală de sus, dintr-o cutie de lemn cu nisip în ea, dintr-o construcție în formă de barcă, tot din metal, cu două locuri față în față pe care te așezai ca să te dai înainte și înapoi, căci erau fixate pe două glisiere rotunjite, și, în sfârșit, dintr-un balansoar – o scândură lungă montată pe un mic bloc de ciment, pe care se puteau așeza doi copii față în față ca să se legene în sus și-n jos. Locul de joacă se afla la poalele unei pante abrupte, chiar sub strada pe care era supermarketul – din câte țin minte, fusese amenajat înainte să se construiască supermarketul –, între o pădurice pe o parte și un teren mlăștinos pe cealaltă. N-a fost niciodată întreținut; autoritățile orășenești, care hotărâseră să-l creeze, probabil uitaseră apoi de existența lui, așa că, neîngrijite,

aparatele căzuseră treptat în paragină. Lanțurile rugineau, scândurile se albeau la soare și crăpau în ploaie, pe lângă grinzile de pe marginea gropii cu nisip creștea iarbă, ștergând treptat deosebirea dintre groapă și natura înconjurătoare, de pe barcă se jupuia vopseaua, și, după numai câțiva ani, nu mai era deja un loc clar delimitat, ci mai degrabă o sumă de instalații dărăpănate care rugineau într-un luminiș de pădure, cu un aer vag post-apocaliptic. La doar treizeci de metri mai încolo se afla o rablă abandonată, cu geamurile sparte, înconjurată de trestii tinere și suple și de mesteceni scunzi, și o alta zăcea într-un pâlc de copaci din celălalt capăt al pădurii care mărginea locul de joacă, la vreo sută de metri depărtare, și, într-un fel, toate acestea alcătuiau un întreg, ne puteam sui la fel de bine într-una din mașinile distruse, în leagăne sau pe balansoar, căci copiilor nu le pasă dacă ceva arată bine sau nu, important e ce poți face cu el și dacă îți stârnește imaginația. Nu demult am vorbit cu un cunoscut care mi-a povestit despre copilăria tatălui său într-un oraș din Germania după război, copiii se jucau în ruine, unde găseau arme și, din când în când, și oameni morți încă nedezgropați. Mi-a amintit de toate buncărele în care ne jucam și noi, și ele datau de pe vremea războiului și erau

cele mai atrăgătoare locuri de joacă. Pe undeva, şi noi ne aşteptam să dăm peste arme şi soldaţi morţi, deşi războiul se terminase de mai bine de treizeci de ani. Ne mai jucam pe şantiere, pline de mormane de piatră recent adusă din carieră, unde adunam bucăţi de fitil, şi de buldozere pe care ne căţăram, conductele de ciment suprapuse, pe care mergeam în echilibru sau în care intram târâş, şi bobinele uriaşe de sârmă, înalte de un stat de om. Spaţiile acestea întruchipau un principiu complet opus locului de joacă, care, prin ordinea şi raţionalitatea sa stereotipă, este un fel de utopie birocratică, fundamental străină imaginaţiei copiilor, căci aceasta înfloreşte printre lucruri sparte ori stricate sau care nu au luat încă fiinţă.

LILIACUL

O singură dată am văzut un liliac de aproape. De la distanță i-am văzut de multe ori; aproape peste tot unde am trăit erau lilieci. Dar se mișcă atât de repede și după un tipar de zbor atât de imprevizibil, încât îi zăream numai fulgurant. De la treisprezece până la optsprezece ani am locuit într-o casă veche de pe coasta unui deal, deasupra unui râu, la marginea pădurii. De la fereastra camerei mele îi vedeam adesea în serile de vară, apăreau brusc pe cerul palid și dispăreau la fel de iute în întunericul dintre copaci. E perioada în care părinții mei au divorțat, și, când eu aveam optsprezece ani și mă pregăteam să plec de acasă, mama s-a mutat în vestul Norvegiei, așa că, într-o zi de iulie, pe drumul de pământ spre casa noastră a apărut un camion uriaș de transport, care a luat tot ce era în ea. Îmi amintesc vremurile acelea ca pe o perioadă haotică: în timpul divorțului, mama a aflat că are o tumoare

la stomac, așa că, atunci când, după câteva zile, camionul a sosit la casa cea nouă unde ea stătea cu chirie și care era tot lângă un râu, într-o vale dintre Jølster și Førde, eu am fost singurul care a primit încărcătura, fiindcă ea era în spital pentru operație. După câteva ore, cutiile și mobila fuseseră îngrămădite în camerele de la parter. Eram obișnuit să stau singur, dar a sta singur într-o casă pe care n-o cunoști e altceva, și cutiile acelea nu-i dădeau un aer prea primitor. Am scotocit după cafetieră și am despachetat-o, am găsit câteva cratițe și farfurii, niște tacâmuri, pahare și căni, le-am pus în bufetele din bucătărie, am mâncat câteva felii de pâine, am băut cafea și am fumat o țigară privind ploaia torențială de afară și culorile verzi luminoase ale peisajului. Totul părea un haos, și mă simțeam neliniștit, dar în același timp aveam o senzație intensă de libertate: lăsam în urmă tot ce avusesem, tot ce fusese viața mea până atunci. Am început să duc cutiile în camere, punându-le deocamdată pe lângă pereți, ca să rămână loc, apoi am instalat provizoriu mobila. Sub fereastră erau rezemate câteva tablouri și imagini puse în ramă. Am luat-o pe prima, o reproducere după *Noapte cu calcea-calului* de Nikolai Astrup, care atârna pe perete în casa noastră de când mă știam, cu gând

s-o duc sus. Pe dosul ei era agăţat un mic liliac. Am paralizat de frică şi am lăsat imediat tabloul jos, cu liliacul spre perete. Nu ştiu de ce m-am speriat atât de tare, pentru că, adormit, animalul semăna cu un buzunar negru, nu avea nimic ameninţător. Dar eu am intrat în panică, inima a început să-mi bată rapid. Mi-am pus o geacă de fâş şi am ieşit din casă, m-am dus jos la râul care curgea verde şi umflat, spumegând pe alocuri, pe lângă mestecenii subţiri care creşteau deşi pe mal şi sclipeau în lumina serii, şi m-am aşezat pe un bolovan. Sunetul maşinilor care treceau pe drum aproape că nu se distingea de vuietul apei. Trebuia să scot liliacul din casă. Şi nu era nimic complicat, nu trebuia decât să scot tabloul afară şi poate să împung uşurel făptura aceea măruntă cu mânerul unei mături sau ceva, şi atunci avea să zboare. Dar, de îndată ce mă gândeam la ea, corpul meu reacţiona de parcă m-aş fi aflat în faţa unei prăpăstii, totul se zbârlea în mine, şi simţeam furnicături în buricele degetelor de la mâini şi de la picioare. „Nu fi ridicol, e doar un şoricel cu aripi", mi-am zis şi m-am întors în casă, hotărât să scap de el. Tabloul stătea aşa cum îl lăsasem. L-am ridicat cu grijă. S-a auzit un scrijelit. Mi-am învins impulsul de a-l arunca jos şi am fugit spre uşă ţinându-l cu amândouă mâinile.

În clipa următoare, liliacul mi-a zburat în față și a început să fâlfâie bezmetic prin cameră. La naiba! M-am repezit afară și am trântit ușa în spatele meu, am traversat drumul și m-am așezat pe același bolovan. Ploaia torențială, cerul greu cenușiu, mestecenii care pâlpâiau albi, mușchiul verde întunecat, apa care curgea în viteză pe lângă mine. Cine s-ar fi speriat de un amărât de liliac? Ce fel de om se lăsa alungat din casă din cauza lui? Afară, în aer liber, am revenit la gânduri mai bune și mi-am spus că trebuie să țin minte, când mă întorc în casă, cât de mic, de insignifiant și de inofensiv este de fapt liliacul și că monstruos e doar în mintea mea. Trebuia să-l scot de acolo, nu puteam să dorm cu un liliac în casă. După un timp, m-am întors înăuntru. Acum stătea agățat de peretele camerei de zi, nemișcat. Am localizat printre cutii găleata roșie de plastic, cea care cândva se topise puțin într-o parte și semăna cu o față, și m-am apropiat pe vârfuri de perete, ținând găleata în mâinile întinse înainte. Am făcut un pas, m-am oprit, am mai făcut unul. Când am ajuns chiar în dreptul liliacului, am ridicat găleata cu grijă și apoi am trântit-o cât am putut de tare și de repede cu gura de perete. Liliacul a început să se zbată înăuntru, izbindu-se de pereții de plastic. Ținând găleata

cu gura lipită de perete, am coborât-o încet și, când am ajuns la plintă, am așteptat până când am fost sigur că liliacul e aproape de fund și am trecut-o dintr-o smucitură pe podea. Liliacul se zbătea să se elibereze, aripile i se loveau de plasticul neted. Am ieșit din cameră, am închis ușa în spatele meu, m-am dus sus în dormitor și am închis ușa și acolo. Cu toate că mă despărțeau de liliac trei pereți prin care n-ar fi putut niciodată să treacă, mi-a fost greu să adorm, nu reușeam să uit sunetul oribil al fâlfâitului din aripi. Până la urmă, am amorțit. A doua zi dimineață am evitat camera de zi și, după ce am mâncat în bucătărie, am luat autobuzul până la Førde și m-am dus la mama la spital. Ea mi-a spus că tumoarea fusese aproape cât o minge de fotbal și că multă vreme nu voise s-o recunoască, că nu știe ce va fi mai departe. Când m-am întors acasă după-amiază, am găsit în magazie o cheie de piuliță uitată, m-am dus în camera de zi și am ridicat cu grijă găleata. Liliacul zăcea nemișcat pe podea. Am închis ochii și l-am izbit cât am putut de tare cu cheia, am pus din nou găleata cu gura peste el, pentru orice eventualitate, am adus un prosop de la baie, am ridicat găleata, am zărit scurt liliacul, am închis ochii din nou și am pus prosopul peste el, am deschis ochii, am strâns prosopul în

așa fel încât să prind liliacul înăuntru, m-am dus afară, am scuturat prosopul și am văzut mica făptură rostogolindu-se în iarbă. După ce am pus prosopul în mașina de spălat, am ieșit din nou, am traversat drumul și m-am așezat încă o dată pe bolovanul de lângă râu, încercând să regăsesc senzația intensă de libertate pe care o avusesem în zilele precedente, senzația că am toată viața înainte, că pot face orice vreau cu ea. Dar a fost imposibil, sentimentul de vină era prea puternic, și toată ființa mea gravita în jurul lui. Și așa a fost de fiecare dată când porțile libertății s-au deschis în fața mea mai târziu în viață, nu m-am simțit niciodată suficient de liber de vinovăție ca să pășesc pe ele. N-am fost niciodată în stare să stârpesc sentimentul de vină, așa cum e nevoie pentru o viață liberă.

GRĂTAR

De la începutul lui iunie până la sfârșitul lui august, oricine se plimbă printr-un cartier rezidențial scandinav într-o după-amiază însorită sau într-o seară de vară va simți neapărat miros de grătar venind de undeva dintr-unul sau mai multe locuri. Mirosul și sunetele însoțitoare, zăngănitul tacâmurilor, strigătele sau conversațiile îmi sugerează adesea că fiecare familie e o entitate separată, pentru că fiecare trăiește în propria casă, în propria curte, împresurată de propriul gard viu, fiecare are, în garaj sau pe alee, propria mașină, și, periodic în jumătatea caldă a anului, pe vreme bună, se adună în jurul propriului grătar. Grătarul poate fi considerat vârful de lance al activităților familiei, apogeul realizărilor în comun ale membrilor ei, căci, pe lângă faptul că pretinde coordonare și cooperare, se și petrece într-o zonă a vieții de familie care se află cel mai aproape de alte familii și, ca atare, e cea

mai vizibilă. Potențialul de eșec e mai mare; un adolescent care țipă la părinții lui, o mamă care se îmbată, copii scăpați de sub control, sau dimpotrivă, o familie care pregătește masa în tăcere și mănâncă fără să schimbe o vorbă pot fi văzute de cineva din afara familiei, de vecini, de un copil care vine să se joace la ei, de trecători accidentali. Privirea aceasta din afară, de care suntem protejați între zidurile casei, este, firește, inofensivă în sine, nu contează ce cred oamenii, dar poate lăsa o amprentă de neșters asupra unora dintre membrii familiei sau chiar a tuturor, încât tot ce e disfuncțional în celula familială, care a fost poate reprimat sau pentru care s-au tot găsit scuze, devine dintr-odată manifest. Dacă, în ciuda acestui fapt, majoritatea familiilor continuă să scoată grătarul din garaj sau din pivniță la începutul verii, asta nu e pentru că toate familiile sunt entități fericite și funcționale, ci mai degrabă fiindcă grătarul are un puternic efect simbolic și fiindcă prepararea mâncării afară, pe cărbuni aprinși, înseamnă mai mult decât a da pur și simplu cărnii sau peștelui gust de fum. Cuptorul face parte integrantă din casă, e un element banal al vieții de zi cu zi, și mai are și ceva mecanic, care, împreună cu modul cum mâncarea e ambalată în magazine, face ca originea și legătura ei cu lumea

să devină aproape invizibile. Grătarul nu e mecanic, pare mai manual, mai supus forțelor fizice, e mobil și ține de exterior, de aer liber. E făcut din metal și e adesea de formă sferică: jumătatea de sus servește de capac și are un mâner, iar cea de jos funcționează ca un castron sau o groapă și conține mangal. Cărbunele clasic e o materie vegetală carbonizată, veche de milioane de ani și extrasă din mine subterane, în timp ce mangalul e produs sintetic prin încălzirea lentă a lemnului într-o atmosferă fără oxigen, pentru a-i elimina toată umezeala, imitând procesele care au loc în subteran. Bucățile de mangal sunt ușoare, uscate și complet negre, și a le răsturna într-un grătar gol furnizează o plăcere cu totul aparte, pentru că, atunci când se lovesc între ei, scot un sunet ca un foșnet, se rostogolesc din pungă cu o ușurință care intră parcă în contradicție cu mărimea lor – ar trebui să cadă cu un bufnet – și, căzând, stârnesc un norișor de particule de funingine, pe care soarele, dacă bate direct pe grătar, le face să sclipească în aer. Cărbunele acesta de lemn, arhaic și amintind de lumea subpământeană, este apoi stropit cu soluție de aprins focul, care la început dă bucăților un aspect ud și lucios și poate face aerul de deasupra lor să tremure preț de câteva secunde, dar care apoi este absorbită

de ele. Acum mangalul poate fi aprins, dar nu va arde ca un foc de tabără, într-un fel e ca și când flăcările ar avea o legătură mai dificilă cu cărbunele de lemn decât cu bușteni dintr-o vatră, par să danseze peste, țâșnind sprintene pe deasupra lui câteodată, încât ai zice că n-au nici o legătură cu el. Suficient ca să-ți dea impresia că flăcările știu că nu ele sunt protagonistele aici, că prezența lor e numai o reprezentație de încălzire, în deschidere, căci grătarul propriu-zis nu poate începe decât după ce flăcările și-au făcut treaba și cărbunii s-au transformat în jar. Și ce transformare! În jumătate de oră, bucățile negre, subpământene, se înroșesc și radiază o strălucire întunecată. Apoi, peste jumătatea de jos a grătarului, care e deja atât de fierbinte din cauza jarului, încât nu-ți poți trece mâna prin aer pe deasupra ei fără să simți un fel de arsură, se pune un grilaj. În timp ce mangalul a avansat încet către această stare de intensitate, persoana responsabilă de grătar poate să pregătească mâncarea, să presare sare și piper peste carne, să pună legumele pe frigări, să învelească peștele în folie de aluminiu, să facă salată, să pună masa. Această parte a procesului este interesantă, pentru că farfuriile, paharele, vinul și sticlele cu băuturi răcoritoare, șervețelele și coșurile de pâine aparțin toate vieții clasei de

mijloc, o existență modernă lipsită de griji și orientată spre consum, în timp ce grătarul instalat lângă masă radiază forțe arhaice și elementare: flăcările, cărbunele, căldura ochilor roșii de jar. Groapa pentru gătit e o invenție primitivă, și la fel e grilajul, grătarul propriu-zis. Pe lângă sticlele elegante cu ulei de măsline și preafrumoasele pahare de vin, el arată ca o rămășiță cretacică, o fosilă cu trei picioare care arde pe dinăuntru. Și acesta și este, firește, motivul pentru care facem grătar: faptul că ne permite să întrezărim ceva din condițiile și adâncurile primordiale ale existenței, care se cască în curtea unei vile suburbane, dar în circumstanțe controlate. Mie personal îmi place foarte mult să fac grătar, e o senzație minunată să pui bucățile mari de carne pe el, să vezi cum porii se închid și cum pe suprafața fripturii încep să se formeze imediat broboane de suc, în vreme ce carnea se îndoaie lent pe margini, de parc-ar fi încă vie, iar când o întorci vezi urmele negre de arsură ale vergelelor pe textura galben-aurie care sclipește de grăsime, în timp ce mirosul de fum și de carne arsă umple aerul. De obicei facem grătar în spatele casei de vară, unde există o platformă de lemn cu acoperișul ieșit în afară, acoperit de viță, sub el sunt mese și scaune lângă care am pus grătarul, lipit de zidul casei

unde stau acum și scriu. Suntem genul de familie care nu aduce înăuntru mobilierul de grădină pe perioada iernii, așa că, o dată la doi ani, grătarul e atât de ruginit, încât cumpărăm unul nou, cel mai ieftin, știind că și el își va petrece iarna sub cerul liber. Acum sunt acolo trei grătare. În vara asta nu le-am folosit, platforma de lemn e năpădită de vegetație, unele buruieni îmi vin până la brâu, și, cu toate că nu mi-ar lua mai mult de o zi s-o curăț, am lăsat totul așa cum e, pentru că vara asta simt că nu tânjesc nici după siguranța vieții de clasă mijlocie, nici după arhaic, ceva din mine își dorește pur și simplu să lase totul să crească liber și să se descurce.

STING

În torpedoul mașinii zac risipite vreo șaptezeci de CD-uri, și întotdeauna aleg ce voi asculta fără să mă uit, ca să las ceva la voia întâmplării. Azi, în timp ce mergeam spre Malmö cu soarele după-amiezii în ochi, soarta a vrut să ascult primul album solo al lui Sting, *The Dream of the Blue Turtles*. Trecuse suficient de mult timp de când îl pusesem ultima oară pentru ca primele acorduri și corul *free, free, set them free* să-mi retrezească deodată toate emoțiile pe care le-am simțit în lunile de după lansarea albumului, în vara când aveam șaisprezece ani și tocmai terminasem clasa a unsprezecea. Timp de câteva secunde, sufletul a părut să-mi vibreze. M-am simțit inundat de sentimente absolut fantastice, care s-au retras apoi ca un val pe plajă – dar un val care s-a spart sus de tot pe țărm și a udat pietrele de obicei uscate de acolo –, și eu am revenit în cotidian, în Volkswagenul Multivan

ponosit, tatăl de patruzeci și șapte de ani a patru copii, a cărui moarte într-un accident pe șosea ar fi ajuns poate în ziare, cu părul netuns, cu barba încâlcită, cu un început de burtă, despărțit aproape printr-o viață întreagă de persoana care eram acum treizeci de ani. Viața mi se pare mult mai plăcută acum, știu ce pot și ce nu pot să fac, și totuși am simțit o înțepătură de nefericire în clipa aceasta, căci plenitudinea vieții nu se poate niciodată compara cu intensitatea ei, iar viața mea n-a fost niciodată atât de intensă ca în vara când ascultam albumul acela. Am amintiri vii despre toate albumele Police, create în decursul a ceea ce pentru Sting trebuie să fi fost o perioadă de continuitate în viață, de la douăzeci și șase la treizeci și trei de ani, dar care pentru mine reprezintă stadii diferite, infinit depărtate între ele. *Outlandos d'Amour* – stau întins în cadă, cu casetofonul pe podea, ascultând prima melodie de pe fața a doua a casetei, „Can't Stand Losing You", întunericul toamnei e ca un zid negru dincolo de fereastră, asfaltul ud și negru sclipește sub lumina felinarelor. Așa fac de fiecare dată la baie, îmi place enorm melodia, mă transportă într-un loc unde nu există nimic altceva decât cântecul, energia lui nestăvilită. Simt o bucurie aproape sălbatică. *Reggatta de Blanc* – trec în

clasa a şasea, e vară şi sunt la Oslo, joc fotbal în Cupa Norvegiei şi, când aud doi băieţi mai mari din echipa aflată deasupra noastră în clasament răcnind „Message in a Bottle" pe stradă, mă simt atât de mândru că lor, care sunt atât de cool, le place muzica mea, încât mai că încep să răcnesc împreună cu ei. *Zenyatta Mondatta* – ascult „Don't Stand So Close to Me" acasă la Dag Magne, în sala de distracţii din subsol, e primăvară, în drum spre casă văd pinii zbătându-se în vânt în timp ce merg pe poteca presărată cu ace de pin călcate în picioare şi cu rădăcini strâmbe care se întind peste pietre, şi cânt tare *de do do do da da da* în minte. *Ghost in the Machine* – îmi pun întruna „Every Little Thing She Does Is Magic", e cel mai bun cântec pe care l-am auzit vreodată, nu pot să înţeleg cum de nu e toată lumea de aceeaşi părere. Restul albumului e mai întunecat, şi mă simt hipnotizat de el. *Synchronicity* – primul album de Police care nu prea-mi place, dar aud „Every Breath You Take" la toate posturile de radio în vara aceea, de exemplu, dintr-un aparat de radio pe care cineva l-a adus la locul nostru de scaldă de sub cascadă, unde sărim de pe stâncă într-o copcă adâncă, în localitatea în care ne-am mutat. Când se lansează *The Dream of the Blue Turtles*, în 1985, sunt la un liceu nou, la oraş, e alt fel de viaţă, albumul e şi el altfel,

mai uşor, mai jucăuş, cu elemente de jazz, de muzică central-americană, de reggae, iar eu sunt îndrăgostit, parcă ferecat în sentimentele mele şi în muzică, ca şi cum m-aş folosi de ea ca să mă umplu de lumină. Tot ce se întâmplă în rest, divorţul părinţilor mei, tata care începe să bea, se petrec undeva în afară de mine. În toamna aceea mă duc la Drammen să-l văd pentru prima oară pe Sting în concert, şi mă duc singur, iau trenul singur, stau la rând singur, stau în faţa scenei singur, îi văd pe Sting şi formaţia fabuloasă pe care o avea pe atunci tot singur. Când am ascultat, în după-amiaza asta, prima melodie, „If You Love Somebody Set Them Free", Linda stătea pe scaunul de lângă mine şi fiica mea cea mică era în spate, ne duceam la Malmö să cumpărăm tapet, şi m-am gândit la tipul acela aparte de bucurie, fericirea complet închisă faţă de lume, şi ce e, de fapt, lumina aceea interioară atât de intensă care se reaprinsese în mine pentru câteva clipe? Fusese în mod evident o formă de apărare pe atunci, ceva care mă făcea invulnerabil. În toţi anii copilăriei şi ai tinereţii mă închisesem în emoţiile mele, în această lumină, şi, dacă muzica era o cheie, atunci o folosisem ca să încui uşa, nu ca s-o descui. Un scut al exaltării – iată o descriere cât se poate de bună a stării maniacale.

RĂSCOAGE

Stau la biroul meu de scris încercând să înțeleg ce sunt amintirile sau ce simțim cu adevărat când ne amintim. E aproape zece seara, început de iulie, și nopțile nu se întunecă niciodată complet, pe cer rămâne întotdeauna o lumină foarte palidă. Acum e albă. Copacii de lângă cimitir sunt întunecați, în timp ce frunzișul celor din curte, chiar lângă fereastră, se vede verde. Mă uit la toate acestea, la copacii de afară și la cerul de deasupra lor, și în același timp văd în fața ochilor peisajul în care am crescut și de care sunt încă legat emoțional. Văd plaja cu pietriș de la Spornes, culoarea pietricelelor spălate de mare, care par de o nuanță mai închisă decât cele din susul plajei. Văd pajiștea de deasupra ei, unde ne întindeam pe prosoape după ce ieșeam din apă, nisipul dintre firele de iarbă, groapa înconjurată de bolovani în care cineva făcuse un foc de tabără, bucățile mici de lemn carbonizat, și altele

aproape neatinse, doar pârlite pe margini. Şi văd măceşii şi hăţişurile de porumbar care creşteau mai departe, printre stânci, copacii scunzi şi strâmbi. E ca şi cum imaginile acestea zac undeva adânc în mine, în timp ce imaginile copacilor şi cerului sunt afară. Pe acestea din urmă le *văd* cu ochii, dar cu ce văd amintirile, şi cum pot să existe înăuntrul meu, atât de clare, în timp ce eu *mă uit* la altceva? Întâmplător, tocmai am privit ţintă tăblia mesei în timp ce-mi striveam mucul ţigării într-o cană, şi simultan am văzut cu ochii minţii un rucsac negru pe podeaua unui vestiar. Imaginile acestea memorizate par străvezii, concentrarea mea e cea care le dă formă, şi, dacă strânsoarea slăbeşte, ele se dizolvă, nu mai rămâne decât imaginea exterioară, tăblia mesei cu cercurile cănilor cu cafea şi cu un strat subţire de scrum cenuşiu. Sunt ca un geam murdar, care poate să devină vizibil dacă-ţi concentrezi atenţia asupra lui – estompând întru câtva vederea a ceea ce se află dincolo de el –, dar care altfel se şterge complet. Imaginile din amintiri au ceva uşor vag, din cauza cărora îţi scapă, mai mult, sunt întotdeauna marcate de distanţă, arareori ne umplu complet conştiinţa, apar mai degrabă undeva în mijlocul ei ca un cerb oprit în mijlocul unui câmp: deşi nu ocupă decât puţin spaţiu,

e singurul lucru pe care-l vedem. Am început să mă gândesc la amintiri pentru că azi-dimineață mi-am amintit de ceva la care nu m-am mai gândit de foarte mulți ani. Din cine știe ce motiv, mi-a venit în minte cuvântul „răscoage". Îmi era foarte cunoscut, dar vizual nu-mi evoca nimic, așa că l-am căutat pe Google. În clipa când pe ecran au apărut imaginile plantei, m-a inundat o avalanșă de amintiri. Planta aceasta creștea peste tot în locurile unde am copilărit! Mai ales pe marginea drumului, acolo unde străzile sau șoselele erau noi și în șanțuri zăceau grămezi de pietriș din cel care se folosise la construcția lor. Și pe loturile de pământ nou arondate, craterele acelea dintre șirurile de case – și acolo creșteau răscoage. Erau mereu multe la un loc, și atât de dese, încât se revărsau pe pantele pietroase și pe coastele abrupte de deal în valuri de roz și verde. Aveau tulpini subțiratice, și florile roz sau roșu-pal creșteau în straturi, unele deasupra altora, încât inflorescențele semănau cu niște piramide zvelte, mai late la bază – probabil pentru că florile de mai jos se deschideau primele – și înguste sus, unde multă vreme erau doar boboci. Se știe că răscoagele colonizează rapid zonele lipsite de vegetație, prind repede rădăcini și se răspândesc ușor. Au rădăcini lungi, și fiecare plantă produce cantități enorme de semințe. Preferă terenurile

bogate în azot, precum marginile de drum, malurile râurilor, ruinele unor construcții care au ars sau solurile forestiere distruse de foc, zonele din jurul latrinelor instalate afară, spațiile larg deschise din pădure, de pildă, tasoanele unde se aduc bușteni tăiați, dar și pajiștile și câmpurile. Răscoagea are ceva primitiv, oarecum brut și primordial, nu e deloc rafinată, deși oriunde crește formează covoare foarte frumoase, viu colorate, și, într-un fel ciudat, era firesc să-i meargă așa de bine în cartierele rezidențiale mari, căci, cu toate că erau moderne pe atunci și reprezentau o epocă nouă, toate aveau ceva simplu și brutal – pentru construcția lor erau scobite coaste întregi de deal, pădurile erau tăiate, utilajele huruiau și zăngăneau –, și printre toate acestea – grămezile de bolovani albaștri colțuroși, asfaltul negru proaspăt așternut, mormanele de pietriș, încărcătoarele și buldozerele galbene – se înălța răscoagea nepretențioasă, repede-crescătoare și robustă, netrădând nici un alt secret decât pe cel mai vădit dintre toate, comun tuturor ființelor străvechi și primitive, anume că lumea e veșnic nouă. Foamea de nou e veche, și istoria e doar o serie de imagini străvezii, fulgurante, văzute de la mare depărtare, precum cerbul de pe pajiște, care-și înalță capul și stă câteva secunde perfect nemișcat, apoi dispare în pădure.

CÂINI

Nu m-au interesat niciodată câinii, poate pentru că n-am avut nici un câine în copilărie și pentru că mă temeam de cei care locuiau în cartierul nostru, chiar și de Alex, golden retrieverul blând și prietenos al familiei Kanestrøm, care se ținea după copiii lor când trebuia, dar care-l prefera în mod evident pe tată. Îl vedeam adesea uitându-se la domnul Kanestrøm cu o privire devotată și nerăbdătoare, dând din coadă. Problema era când mă întâlneam singur cu el, pentru că atunci lătra la mine, și eu mă pierdeam, lătratul acela anula tot ce știam despre temperamentul lui, și înțepeneam pe aleea de pietriș din fața casei, incapabil să trec pe lângă el și să sun la sonerie. Dag Lothar mă găsea adesea în poziția asta, nemișcat lângă casa lor, în timp ce câinele cel prietenos stătea și lătra la mine. Nu-mi folosea la nimic faptul că, om fiind, eram superior câinelui din punct de vedere intelectual

și probabil și emoțional, că știam să scriu și să citesc, să desenez și să pictez, să-mi leg șireturile, să întind untul pe pâine, să cumpăr bomboane la magazin și să iau autobuzul singur, căci sunetele puternice și monotone pe care le scotea câinele desființau toate astea. Când stăteam acolo, în fața lui, sunetele acestea erau singurele care contau. Lătratul era un fel de lege, marca o graniță pe care nu puteam s-o încalc, și câinele era cel care o impunea. Înrudirea cu legea tatălui meu era evidentă, fiindcă sentimentele pe care le trezea în mine vocea lui sonoră, toate însoțite de incapacitatea de a acționa, de paralizia aceea a fricii, erau aceleași. A sfida legea aceasta era nu doar de neconceput, era imposibil, și asta mă făcea o ființă subordonată, știam încă de pe atunci că am trăsăturile de caracter ale unei ființe subordonate, lucru care mi-a marcat cei patruzeci de ani de viață care au trecut de atunci mai mult decât orice altceva. O ființă subordonată face ceea ce are de făcut de frica represaliilor, care în cazul meu însemna frica de furie și de voci ridicate. Deși am căutat domenii de manifestare unde furia și vocile ridicate sunt considerate dovezi ale lipsei de sofisticare, mai întâi lumea universitară, apoi cea literară, m-am purtat tot așa cum mi se cerea, căci am simțit întotdeauna frica aceasta de

agresiunea reprezentată de câini, și, de câte ori am întâlnit-o, de exemplu, sub forma unui motociclist furios sau a unei iubite înfuriate, am cedat în fața ei și m-am simțit paralizat. Singurul domeniu în care am sfidat-o este literatura. Uneori mă gândesc că la asta și slujește literatura, că este locul unde te poți exprima liber fără să te temi de legea tatălui, de legea câinelui. Că este ringul celor lași, Colosseumul celor temători, și că autorii sunt niște gladiatori nevolnici care încremenesc când un câine latră la ei, dar care se răzbună, și se afirmă, și-și reclamă drepturile de îndată ce sunt singuri. „Vorbește în numele tău!", îi aud protestând pe alți autori. Dar cred că am dreptate. Există vreun autor mare care să fi avut câine? Flaubert nu avea. Rilke, care a descris câinii mai frumos decât oricine altcineva, nu avea nici el, tresărea speriat când cineva tușea lângă el. Kafka nu avea câine. Hamsun nu. Sandemose nu. Tor Ulven nu. Oare Duras avea? Mi-e greu să-mi imaginez. Ibsen avea câine? Nu. Faulkner? Cred că da. În cazul ăsta, poate că poziția lui în canonul literar ar trebui regândită. Virginia Woolf avea și ea câini, dar numai așa-numiți câini de apartament, care sunt prea mici și pufoși ca să înfricoșeze pe cineva, așa că ei nu contează. Cât despre mine, am avut un câine timp de doi

ani de dragul fiicei noastre celei mari, care de la vârsta de trei ani și-a dorit câine și în fața căreia am cedat până la urmă. Cățelul nostru era infinit de blând, dar și infinit de prost, și mie-mi lipseau complet forța și autoritatea să-l învăț ceva, așa că sărea pe toată lumea, mânca orice găsea de mâncat, inclusiv mâncarea de pe masa noastră, când îl scoteam la plimbare trăgea cât putea de lesă, săpa gropi în curte, n-a învățat niciodată până la capăt să-și facă nevoile cum trebuie și era atât de supus și de umil, încât aproape că nu mă puteam uita la el fără să-mi stârnească un sentiment de iritare sau chiar de furie, așa cum se întâmplă adesea când îți recunoști în alții trăsăturile cele mai puțin plăcute. Nu mă scăpa niciodată din ochi, se ținea după mine în biroul unde vin să scriu, se întindea la picioarele mele când lucram și, dacă puneam muzică, începea câteodată să urle, adesea în ton cu vocea solistului. Când ni s-a mai născut un copil, ne-am dat seama că e prea mult, câinele trebuia scos de câteva ori pe zi și trebuia să-l luăm cu noi de câte ori plecam de acasă – până la urmă am ridicat un gard ca să poată sta afară în curte cât eram plecați, dar, după vreo două luni, vecinul a venit și, în stilul său precaut, ne-a spus că animalul lătrase și scheunase de fiecare dată când îl lăsasem singur în săptămânile

acelea –, aşa că până la urmă l-am dat unei familii care iubeşte câinii şi ştie cum să se poarte cu ei. Abia după aceea mi-am dat seama că, în cei doi ani cât îl avusesem, nu scrisesem nici un rând de proză literară, doar articole şi eseuri, şi, cu toate că nu-l învinuiesc pe el şi cu siguranţă nu pretind că mă număr printre scriitorii buni, cred şi azi că, într-un fel, faptul că am avut un câine mi-a subminat proiectul literar, care, fiind atât de autobiografic, s-a disipat cumva într-un mod pe care nu-l înţeleg pe deplin, dar care probabil a avut de-a face cu asemănarea izbitoare dintre firea câinelui şi a mea, de care am ştiut încă dinainte să-l luăm, căci titlul original al primului meu manuscris autobiografic, schimbat ulterior în *Argentina* şi apoi în *Lupta mea*, a fost *Câinele*.

GJERSTADHOLMEN

Mica insulă Gjerstadholmen se află în strâmtoarea Tromøy, chiar lângă podul către insula Tromøya, la vreo douăzeci de metri de ea. Are cam două sute de metri lungime, e deluroasă, plină de țărmuri și țancuri abrupte – cele mai apropiate de apă au fost rotunjite de valuri –, cu o coamă înălțându-se pe mijloc. Râpele sunt acoperite cu iarbă, sunt și copaci acolo, pe latura de sud, majoritatea scunzi, cu frunziș des care foșnește în bătaia vântului și licărește în lumina soarelui. Insulița e atât de mică, încât nu s-a construit nimic pe ea, nu există nici case, nici cabane, dar vara acostează uneori bărci și oamenii vin să-și petreacă ziua aici, cu pături, prosoape, echipament de plajă și mâncare pentru picnic. Am copilărit într-o casă la doar câteva sute de metri de Gjerstadholmen, și-mi amintesc că mereu mi se părea ciudat că oamenii vin acolo, pentru că mica insulă nu numai că se află în strâmtoare,

practic lângă pod, dar e și atât de aproape de țărm, încât nu are nimic din ceea ce eu asociam cu insulițele și arhipelagurile – pentru mine, tot rostul ieșirilor cu barca era libertatea din largul mării. Țin minte că mi-era puțin milă de turiști, și simțeam că-mi pare rău și pentru Gjerstadholmen însăși, care avea tot ce-i trebuie unei insulițe, dar căreia nu i se dăduse niciodată ocazia să-și demonstreze valoarea în singurul mod care conta, nu reușise niciodată să iasă în larg, în adevăratul ei element, lumea insulelor mici, ca să arate de ce e în stare. Stătea acolo din ultima eră glaciară, asta știam, de vreo zece mii de ani, încât poate nu e de mirare că simțeam în ea ceva melancolic, un fel de deznădejde benignă. N-am simțit însă niciodată acreală, Gjerstadholmen se împăcase cu soarta și cu locul său pe lume, și se mai întâmpla ca valurile din strâmtoare să se înfurie, înspumate, și să se înalțe în adevărate ziduri de apă care se spărgeau de malurile ei stâncoase, exact așa cum ar fi făcut dacă insulița ar fi stat acolo unde marea se deschide spre larg. Pentru noi, cei care am crescut la doi pași de ea, Gjerstadholmen era aproape invizibilă, cam ca Atle, unul dintre băieții din clasă, care nu încerca niciodată să iasă în evidență în vreun fel, nu atrăgea niciodată atenția, era o persoană care nu lua și nu dădea

nimic şi ca atare nici nu ne plăcea, nici nu ne displăcea, era pur şi simplu acolo. Stătea foarte mult timp în casă, în camera lui, şi desena, şi nici el nu părea acru, ai fi zis că nu cerea nimic mai mult de la viaţă. Locuia în celălalt capăt al cartierului, ceea ce pentru noi era ca şi cum ar fi locuit în altă ţară, şi nu l-am văzut niciodată pe aproape de Gjerstadholmen. Unul dintre locurile noastre de scăldat, cel mai apropiat, se numea Nabben, era o stâncă netedă care ieşea în afară în canalul lat de cincisprezece–douăzeci de metri dintre malul Tromøyei şi Gjerstadholmen şi de pe care puteai sări în apa albastră, rece şi adâncă, ceea ce noi făceam de obicei după-amiaza şi seara, fiindcă ideea acolo nu era să stăm la plajă şi să ne bălăcim toată ziua – pentru asta erau locuri mai potrivite –, ci doar să facem sărituri. Ni se părea firesc să înotăm până la insuliţă – eventual să ne căţărăm pe stâncă şi să sărim încă o dată în mare –, dar nu să rămânem pe ea. În rarele dăţi când rămâneam, ai fi zis că abia o descopeream, o vedeam pentru prima oară. Ţin minte cum, într-o iarnă când strâmtoarea îngheţase complet, ne-am dus până pe Gjerstadholmen pe schiuri şi am petrecut acolo toată ziua. Zăpada scânteia în soarele tăios al iernii, aerul era neclintit şi rece ca gheaţa, şi era tare plăcut să laşi dâre pornind

de pe colina din mijloc, trecând printre vârfurile golașe de stâncă, și să schiezi până jos pe țărm și apoi pe gheață. Țin minte și o zi de vară când am înotat de la Nabben până pe Gjerstadholmen și de data asta nu ne-am întins doar ca niște foci pe pietrele netede să ne încălzim, ci am mers și ne-am depărtat de țărm, descoperind întruna locuri noi, și până la urmă am făcut o baie pe cealaltă parte a insulei, ceea ce nu se mai întâmplase până atunci. Am căzut de acord că trebuia să repetăm experiența, dar n-am repetat-o, potențialul distractiv al insulei a căzut la loc în uitare, cam așa cum se întâmpla și cu Atle, căci și pe el îl descopeream uneori, cineva devenea deodată interesat de el, și timp de câteva zile era de-al nostru, radia de fericire că primește atâta atenție, până când, la fel de brusc, atenția lua sfârșit și toată lumea înceta să se gândească la el.

ȚÂNȚARI

Nu știu ce determină mărimea unei specii, ce lege a evoluției dictează dimensiunile plantelor și animalelor, dar îmi imaginez că trebuie să fie ceva legat de maximizarea potențialului și de utilitatea marginală. Copacii, de pildă, și-au început existența ca plante scunde, dar trebuie să fi descoperit că a crește mult mai înalți decât altele avea niște avantaje, mai ales în materie de acces la lumină. Și impulsul acesta – căruia nimeni nu-i știe forma, căci unde anume în copac ar putea fi localizat impulsul de a crește atât de drastic? – trebuie la rândul lui să fi fost reglat de limitările pur fizice legate de mărime, precum nevoia de a distribui lichide în toate crengile și frunzele, care devine cu atât mai costisitoare cu cât arborele crește mai mult, sau vântul, la care va fi tot mai expus pe măsură ce se înalță. Dacă n-ar fi fost aceste limitări, copacii ar fi crescut până la cer. Dacă ne imaginăm că fiecare ființă are

propria nișă, un spațiu al său, atunci tot ce e viu va căuta să devină cât mai mare până când mărimea nu-i va mai furniza avantaje, ci mai degrabă dezavantaje. Iar odată ce un animal sau o plantă și-a cucerit propria nișă, ea va reduce spațiul disponibil altora, care vor fi astfel siliți să-și caute loc în altă parte, și, dacă acolo vor găsi o formă de existență care funcționează pentru ei, o vor adopta. Deși nu putem fi cu totul siguri de asta, pentru că dezvoltarea speciilor are loc mult în afara orizontului nostru temporal. Dacă, de pildă, țânțarul devine mai mare, asta se întâmplă atât de încet, încât nici noi, nici copiii noștri, nici nimeni din generația de după ei nu va putea să discearnă diferența. În prezent, țânțarul se caracterizează prin dimensiuni neglijabile, picioare fusiforme și un corp minuscul, prin cele două aripi și prin existența sa dual㠄, în timpul căreia e mai întâi larvă și apoi, după o scurtă ședere înăuntrul unui soi de cort, numit nimfă, insectă zburătoare. Faptul că există peste două mii de specii de țânțari numai în Norvegia, peste cincizeci de mii în toată lumea, și că au fost descoperite fosile vechi de două sute patruzeci de milioane de ani, nici una semnificativ mai mare decât speciile de azi, pare să sugereze că țânțarii și-au găsit forma, că viața pe care o duc îi satisface. Bineînțeles,

nu se poate spune dacă le place într-adevăr să bântuie vara în zbor, dar cu siguranţă nimic din situaţia lor actuală nu indică nemulţumire sau suferinţă, spre deosebire de situaţia albinelor, care, după cum ştim, sunt pe cale de dispariţie. Metoda lor funcţionează, ţânţarii se reproduc şi continuă să genereze noi şi noi roiuri de indivizi. Cât despre speciile care pişcă, femelele lor au devenit dependente de sângele proaspăt, din care obţin proteinele necesare ouălor, aşa că se îngrămădesc în jurul unor animale care cu siguranţă li se par atât de mari, încât cel mai probabil nici nu-şi dau seama că sunt animale, le percep doar ca pe nişte locuri calde, pe care le caută şi pe care se instalează cu lăcomie, căci locurile acestea emană un miros puternic de ceva de care ele au nevoie. Suprafaţa unui asemenea loc, în care ţânţarul îşi înfige trompa, e tare, dar dedesubtul ei curge un lichid, sângele acela delicios pe care îl suge. Apoi, sătul şi ameţit de satisfacţie, ţânţarul decolează şi părăseşte locul cel cald, care pare să se mişte imprevizibil şi să apară când ici, când colo. Explicaţia succesului pe care-l înregistrează ţânţarii este, în parte, faptul că au nevoie doar de o cantitate mică de sânge, la dimensiunile lor le ajung câţiva stropi, pe care aceste loçuri căptuşite cu piele îşi pot permite fără probleme

să-i piardă. Dacă țânțarii ar fi fost mai mari, să zicem, cam cât pisicile, și ar fi avut o sete de sânge pe măsură, și-ar fi pierdut tot avantajul comparativ, n-ar mai fi fost capabili să se strecoare noaptea pe fereastra deschisă, să se așeze pe locurile calde și delicioase și să amețească de plăcere, ci ar fi trebuit să-și elaboreze alte strategii. Cel mai important, ar fi trebuit să se împuțineze drastic, poate chiar să ajungă cam la numărul de azi al lupilor – care mai sunt doar vreo două sute în toată Scandinavia. Și le-ar fi trebuit cantități considerabile de sânge, poate atât de mult, încât ființele din care îl sugeau nu s-ar fi lăsat pradă lor fără a opune o rezistență violentă, iar dacă țânțarii ar fi fost să câștige această luptă, ființa cealaltă ar fi trebuit să moară, deci ei ar fi fost constant în căutare de noi victime, în timp ce dimensiunile lor le-ar fi impus să se ascundă în locuri în care accesul la sânge le-ar fi fost mult îngrădit. Da, un țânțar gigant ar fi avut o viață grea! Ni-l putem închipui cu ușurință cocoțat pe creanga unui copac, de mărimea unui lup, cu trompa atârnându-i în față și cu ochii compuși, mari cât o minge de tenis, sclipind în crepusculul serii, incapabil să se mai miște cu ușurință în aer, așa încât mai târziu, după câteva zeci de milioane de ani, devine terestru, iar ultima pereche

de aripi i se transformă în două cioturi ca niște bâte. Stă, cât un cal deja, printre copaci, mânat de o nevoie uriașă de sânge care i-a transformat labele din față în organe de prindere și penetrare, și cu o trompă atât de mare, încât suge tot sângele dintr-un corp în câteva minute. Țânțarul este acum temut, dar și vânat, așa că n-au mai rămas prea multe exemplare, iar drumul înapoi – micșorarea treptată până când, în cele din urmă, să poată intra din nou în zbor pe fereastră, să se așeze pe suprafețele calde și delicioase și să amețească după doar câteva picături de sânge – e deja prea lung și dificil ca să mai poată fi făcut. Și, într-un fel sau altul, cunoașterea acestui fapt trebuie să existe undeva în biologia țânțarului, pentru că specia nu crește, nici măcar în ritmul lent al evoluției, și-a găsit nișa, iar prețul plătit pentru colectarea sângelui, faptul că niște mii de țânțari își găsesc moartea în fiecare an sub o palmă, e atât de mic, încât nici măcar nu sunt conștienți de el.

LEŞIN

Alaltăieri mă aflam la Londra, într-o încăpere spaţioasă, plină de oameni, unde o editură îşi sărbătorea o aniversare. Pe pereţi se vedeau capete de animale mari, de reni, căpriori şi cerbi, chelneri în alb şi negru se plimbau printre invitaţi ducând tăvi cu sendvişuri micuţe, cu vin alb şi şampanie, parchetul era de lemn şi într-un capăt al sălii se afla o scenă, pe care se ţineau discursuri. Participau cam două–trei sute de oameni, îmbrăcaţi elegant, care stăteau de vorbă cu pahare scânteietoare în mână. Cu excepţia câtorva persoane cu care lucrasem, nu cunoşteam pe nimeni. Înainte de a sosi fusesem în camera mea de hotel, mă pregătisem pentru petrecere, făcusem un duş, îmi pusesem o cămaşă bleu, un costum gri-închis, pantofi maro-închis, mă simţisem inundat de plăcerea pe care ne-o furnizează actele acestea aproape rituale, de emoţia cuprinsă în ele. În timp ce

urcam însă cele două rânduri de trepte acoperite cu covor din vechea clădire a teatrului şi auzeam rumoarea vocilor, am revenit la realitate şi mi-am dat seama ce urmează să se întâmple, n-aveam să ştiu ce să fac cu mine însumi, ce să spun, iar feţele celor care mi se adresau n-aveau să poată ascunde sentimentul crescând de stinghereală, dorinţa de a se depărta de mine. O femeie care stătea cu spatele lângă intrare s-a întors când am păşit înăuntru, era blondă cu ochi albaştri, la vreo treizeci şi ceva de ani, mi-a spus că îmi luase cândva un interviu acasă la mine, am dat din cap şi am zâmbit cu gura închisă, fiindcă dinţii mei arată groaznic, sunt complet galbeni, cu dungi negre pe laturi.

– Îmi amintesc, i-am spus, a fost plăcut.

– Dar nu vreau să vă deranjez, a spus ea, şi eu am intrat încet în mulţimea de oameni, înghesuiţi ca într-un autobuz.

Costume, rochii, bijuterii, zâmbete şi râsete. Am zărit o femeie care lucrează pentru editorul meu englez şi m-am îndreptat spre ea.

– Aş vrea să-ţi prezint pe cineva, mi-a spus ea şi m-a condus mai departe prin mulţime spre un grup de oameni cărora le-am fost prezentat, erau directori de edituri.

M-au întrebat dacă stau mult la Londra. Le-am spus că a doua zi plec acasă, și ei m-au întrebat surprinși:

– Ai venit atâta drum până aici doar pentru petrecerea asta?

Mi-am dat seama că ar fi fost semnul unei disponibilități lipsite de demnitate și am spus că îmi place Londra, profit de orice ocazie să vin aici. Am zâmbit cu buzele strânse, ei au continuat să discute între ei. Ea m-a condus mai departe prin sală, știa o scriitoare care voia să mă cunoască, dar, când m-am apropiat și m-am postat lângă ea, scriitoarea era prinsă într-o conversație cu altcineva. Am luat un pahar de vin alb de pe o tavă, ea s-a întors spre mine, i-am strâns mâna și, când i-am întâlnit privirea, am văzut că era foarte agitată și stingherită, nu neapărat din cauza situației, ci în viață în general. Mi-a spus că o impresionase ceea ce scrisesem despre cum e să trăiești cu copii, eu am întrebat-o dacă are ea însăși copii, „doi", mi-a răspuns.

– Dar bănuiesc că sunt mai mari, am spus, dându-mi seama prea târziu că e o jignire, fiindcă ea își dorea cu toată ființa ei să fie încă tânără.

M-am dus spre un colț al încăperii, n-a fost ușor să mă strecor, invitații stăteau ca sardinele. Aerul era încins și plin de vocile care reverberau

în pereți și în tavan. Au venit la mine mai multe grupuri, de obicei femeile luau inițiativa, bărbații își fereau privirea, afișând o lipsă ostentativă de orice interes. Majoritatea erau scriitori, „deci așa stau lucrurile, probabil", m-am gândit în timp ce mă aplecam înainte încercând să-i aud ce spun: „bărbații simt că trebuie să-și salveze integritatea, femeile nu gândesc așa" Oricum nu știam ce să spun, în cea mai mare parte dădeam din cap și zâmbeam, eram în mod limpede atât de stânjenit de situație, încât îi influențam chiar și pe cei care veniseră ei la mine, dintr-odată nu mai știau ce să spună și se întorceau în altă parte sau își reluau conversațiile anterioare, exact așa cum fusesem sigur că o să se întâmple. Dac-aș fi putut să mă așez undeva, m-am gândit, dar nu erau scaune nicăieri. Au venit apoi două femei, la vreo cincizeci și ceva de ani, le străluceau ochii. În timp ce le ascultam vorbind, m-am simțit deodată rău. Abia dacă mă mai țineam pe picioare, m-a inundat un val de slăbiciune, și am spus brusc:

– Scuzați-mă, trebuie să plec.

Am coborât încet treptele acoperite cu covor, ținându-mă de balustradă până jos, am văzut terasa unui restaurant pe trotuarul de la intrare, m-am dus acolo și m-am așezat. După câteva minute mi-am revenit, m-am ridicat și am intrat din

nou, am urcat scara spre încăperea înțesată de lume ca să le găsesc pe cele două femei, trebuia să-mi cer scuze. Când am intrat în sală, senzația de rău fizic a revenit, ca și cum ar fi fost în aer și ar fi trecut de acolo în corpul meu când inspiram, împrăștiindu-se ca o peliculă fină, abia simțită. Din fericire, cele două femei stăteau în același loc. M-am dus la ele și le-am spus:

– Îmi cer scuze, dar mi s-a făcut rău dintr-odată și a trebuit să ies la aer. Abia mă mai țineam pe picioare.

Ele au râs, începuseră să se întrebe dacă nu cumva spuseseră ceva groaznic sau dacă pur și simplu nu-mi plăcea de ele, ziceau.

– Nu, nu, nici vorbă, abia mă mai țineam pe picioare, am spus, așa că a trebuit să ies să iau o gură de aer.

În timp ce vorbeam, senzația de rău a revenit, doar că mult mai puternică. Trebuia să ies, am făcut câțiva pași spre ieșire, în mine s-a ridicat un val negru, și asta e tot ce-mi mai amintesc.

Văd vreo zece fețe, toate se holbează în jos la mine. Deși sunt aproape, e ca și cum le-aș vedea de la mare distanță. Sunt înconjurate de întuneric. Nu înțeleg ce văd, e ca și când m-aș uita într-un alt timp. Ca și cum m-aș afla în alt loc decât ele. Și totuși ele stau în fața mea, par

să strălucească în întuneric. Nu știu cine sunt eu. Nu știu cine sunt aceste fețe. Și e un sentiment absolut îngrozitor, fiindcă eu sunt nimeni, în timp ce fețele e limpede că-și fac griji pentru persoana la care se uită. Privesc oare în trecut? Sunt parcă într-un cu totul alt loc, într-o altă dimensiune sau undeva în univers, înconjurat de întuneric, și de acolo văd fețele acestea, care sunt în același timp nefiresc de aproape.

– Nu vă ridicați, stați întins! spune o femeie. E periculos să vă ridicați brusc.

Mă salt în capul oaselor, și, cine știe de ce, mișcarea aceasta mă face întreg, sunt din nou eu însumi, cel care am fost întotdeauna. Nu știu cum mă cheamă, dar știu cine sunt. Un bărbat mă susține în timp ce mă ridic în picioare, mă conduce pe scări, îmi spune că mă pot așeza aici, cineva îmi aduce apă, și îmi dau seama ce s-a întâmplat, înțeleg în sfârșit toată situația, pur și simplu am leșinat, am căzut și timp de câteva secunde am fost în nesimțire. Probabil am dat cu capul de ceva tare, fiindcă simt o umflătură pe scalp, și cred că mi-am mușcat obrazul, pentru că am sânge în gură. După ce stau câteva minute pe scară, în timp ce bărbatul îmi pune câteva întrebări – dacă mi s-a mai întâmplat așa ceva etc., dacă mi-a chemat cineva un taxi –, sunt

condus la taximetru, urc, închid uşa şi aşa plec de la petrecere. În maşină, care conduce încet pe străzile sclipitoare ale oraşului, mă simt bine şi uşor, ca întotdeauna după ce mi-e rău, dar şi, într-un fel ciudat, fericit, căci sunt convins că asta înseamnă să mori. Când vine, moartea e ca un neant instantaneu, o absenţă bruscă din tine însuţi. Nu e nimic de temut. Alarmant e ceea ce am văzut în timp ce eram încă nimeni în întuneric, imaginea feţelor neliniştite, vag luminoase, care mă priveau ţintă. Alarmant pentru că n-aveam absolut nici o legătură cu ele, şi nici ele cu mine, nici cu orice-o fi fost în mine care le vedea. Dacă, după ce murim, nu rămânem în golul acela pustiu, ci ne întoarcem în întuneric, m-am gândit în timp ce stăteam pe bancheta din spate a taxiului, privind lung străzile în lumina palidă a înserării de vară, ne întoarcem fără să-i mai înţelegem pe cei vii.

MARMITE

Pe pantele stâncoase lustruite de valuri de pe latura dinspre larg a insulei Tromøya sunt multe scobituri în piatră, unele chiar la marginea mării și atât de aproape de apă, încât sunt adesea scăldate de valuri, și, din cauza adâncimii și a formei lor, sunetele pe care le produce mișcarea apei în ele se deosebesc mult de alte sunete de pe țărm, mișcarea rezonează în interiorul lor cu un ecou spart, ceea ce e în mod normal un susur devine un leorpăit, plesnetele se transformă în gâlgâieli și uneori dinăuntru se aud bubuituri stinse. Când eram mic, coboram uneori, vara, într-una din ele. Era adâncă aproape cât mine, și scufundarea lentă în apa care bolborosea, ca într-un cazan uriaș, chiar lângă mare, era în același timp fantastică și înspăimântătoare. În zilele însorite și fără vânt nu exista nici o legătură între marmită și mare, iar apa din ea era caldă și stătătoare, aproape ca un mic iaz, doar că, provenind din

Atlantic, era sărată și împrospătată constant. Mai erau astfel de gropi și mai sus pe pantă, dar nici una nu avea demnitatea acesteia. Văzusem unele și la munte, căci pe vremea aceea făceam adesea excursii cu mașina la sfârșit de săptămână și o dată pe an traversam platoul Hardangervidda ca să mergem la bunici, pe cealaltă parte. Remarcabil la aceste scobituri în rocă, adesea în formă de castron, sunt pereții netezi, egali și adesea frumos modelați. Rocile sunt de multe ori netede și șlefuite, erodate în timp de greutatea și mișcările ghețarilor, de râuri sau mări, dar asta e valabil pentru suprafețe întinse, ce par să se contopească lin cu structura peisajului, format din câmpii, văi, guri de vărsare, smârcuri, pajiști și câmp deschis, în general. Marmitele contrazic această impresie vizuală generală, au o formă foarte diferită de a peisajului înconjurător, și, ca toate excepțiile geologice, par artificiale. Înăuntrul lor, aceeași netezime a eroziunii care caracterizează și întinderea de rocă din preajmă arată de parcă ar fi fost produsă de niște uriași. Și totuși spirala – forma traseului urmat de pietriș în timp ce scobea roca – aparține repertoriului standard al naturii, se întâlnește în tornade, în apa care se scurge în chiuvetă, în cochilii și galaxii. Este asemenea faldului, pe care-l găsim în haine, în creier, în

formațiuni peisagistice de pe Marte, și asemenea sferei, cea din pietricelele de pe plajă, din pălăria păpădiei, din planete și stele. Faptul că materia tinde spre exact aceste forme și se modelează după ele se datorează câtorva premise fundamentale care au apărut atunci când a luat naștere universul – am citit asta undeva –, în chiar clipa când s-a extins cu o viteză mai mare și mai impetuos decât orice altceva care s-a mișcat vreodată și apoi a încetinit treptat și s-a stabilizat. Aproape toate teoriile avansate ale fizicii se încheie cu o concluzie pe care nu o putem nici confirma, nici contrazice, anume că există miriade de universuri, și că începuturile lor trebuie să se fi deosebit de ale universului nostru în așa fel încât premisele fundamentale care stau la baza formării lor au făcut materia să se coaguleze în moduri pe care noi, limitați la propriul nostru univers, nu ni le putem nici măcar imagina. Dar, dacă așa stau lucrurile, dacă nu numai că există alte universuri afară de acesta, dar dacă numărul lor este infinit, atunci trebuie să existe și unele care sunt identice cu al nostru, până în cel mai mic detaliu – de pildă, până la băiețelul care, înspăimântat și exaltat totodată, se cufundă încet într-o marmită plină cu apă sărată ce crește în jurul lui, în timp ce feribotul alb către Danemarca intră

plutind în arhipelag, ca o stâncă semeață înălțată deasupra tuturor insulițelor și bărcilor – și care, după patruzeci de ani, s-a așezat la birou să scrie despre asta.

Jeanne
Jeanne Marie

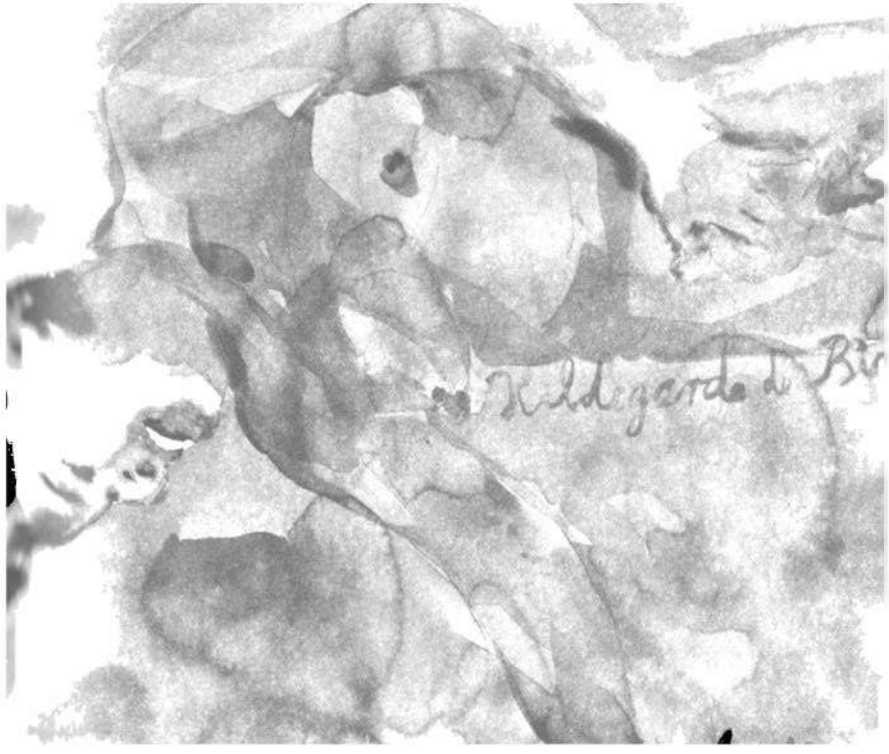
Hildegarde d Bi

JURNAL, IULIE

Duminică, 24 iulie 2016

E opt și câteva minute dimineața. Soarele strălucește, și afară sunt douăzeci și trei de grade, suntem în miezul unui front de presiune ridicată, vremea e frumoasă de mult timp. Acum câteva zile am prins radioul german în mașină, fără să-l caut, două posturi au apărut deodată după cele suedeze și daneze obișnuite, și mi-am amintit cum era în perioadele de vreme frumoasă din copilărie, când televizorul nostru începea să prindă postul TV danez, cât de ciudat și de miraculos mi se părea. Semnale dintr-o țară străină ajungeau până la televizorul din camera noastră de zi. Până și tata era bucuros. Imaginea era instabilă și pâlpâitoare, ca și cum s-ar fi uzat în timpul călătoriei prin aer sau ca și cum s-ar fi neliniștit că locul ei nu e aici și ar fi încercat să se smulgă din televizor și să plece mai departe, înapoi în eterul albastru. Sau poate televizorul era cel care voia să scape de imaginile străine, ca un corp care încearcă să expulzeze organele străine ce i-au fost transplantate. Câteodată imaginea

se stabiliza și se potolea preț de câteva minute, de parcă s-ar fi resemnat sau s-ar fi deprins sau de parcă televizorul ar fi acceptat-o. Atunci era profundă și clară, și puteam să ne uităm la ea ca vrăjitorul care privește lung într-un glob de cristal, căci ne obișnuiserăm cu miracolul televiziunii, însă aceste imagini neașteptate venite de departe, dintr-o altă țară, îl scoteau încă o dată la iveală.

Posturile de radio nemțești nu m-au entuziasmat la fel de mult în mașină, dar l-am ascultat oricum pe unul din ele o vreme, în timp ce mergeam spre Brantevik să le iau pe surorile tale. Musicalul în care joacă are trei reprezentații pe săptămână toată luna iulie, și în fiecare joi este seara, așa că am ocazia să văd tot apusul când mă duc după ele. Când culorile se estompează pe cer și dinspre mare spre est, când lanurile de cereale lucesc în crepusculul tot mai palid de parc-ar fi iluminate, iar copacii de pe marginile șoselei seamănă cu umbrele unor siluete uriașe, totul pare magic. Săptămâna asta am fost singur cu copiii, așa că ai venit și tu cu mine în aceste mici excursii, stând pe bancheta din spate cu privirea ațintită asupra drumului dinaintea noastră, uitându-te cum lumina se aprinde pe cerul apusului și pălește apoi treptat până când soarele nu

mai e decât un disc chiar la suprafaţa pământului, la mare depărtare, arzând portocaliu, şi apoi cum întunericul se lasă încet. Nu ştiu, firește, ce crezi despre toate astea, dar te interesează momentele diferite ale zilei şi ale nopţii, şi dacă vezi lumină pe cer, spui uneori pe neaşteptate: „Cerul luminează, e dimineaţă" Sau, aşa cum ai spus mai devreme astăzi: „E dimineaţă pe cer" Dacă opresc maşina, de pildă, la un semafor sau la o trecere de pietoni aglomerată, ţipi: „Tati, mergi!" Dacă deschid geamul şi în maşină intră vijelios curentul, ţipi: „Bate vântul!" Şi dacă arunc atunci o privire în oglindă, văd că părul ţi se învârtejeşte deasupra banchetei. Abia aştept în fiecare zi şi încă n-am ajuns să iau ca pe ceva de la sine înţeles faptul că ai început să vorbeşti. Nu doar că eşti capabilă să te faci înţeleasă, ca atunci când spui că vrei să faci pişu, şi mergem la toaletă împreună, şi te pun pe scaun, şi după câteva secunde spui, apucându-te de el, că ai terminat, ci şi felul cum descrii tot ceea ce vezi, de pildă, o pasăre care zboară dintr-un copac într-altul, pentru că atunci zboară de două ori, o dată prin aer şi încă o dată prin limbaj. Sau păianjenii de care ţi-e frică; dacă vezi vreunul, vii în fugă să mă chemi, trebuie să-l iau de acolo, spui, şi în acelaşi timp îţi aminteşti ce-ţi repet întotdeauna,

că păianjenii nu sunt periculoşi, sunt blânzi, şi atunci spui şi tu asta, creând astfel două niveluri în limbaj: unul emoţional, venit din interior, pe care-l contrazici cu unul raţional şi rezonabil venit din afară.

Am avut cu toţii o săptămână bună, dar cumva neîmplinită în această perioadă de vreme frumoasă; duminică seară am primit varianta redactată a textelor scurte din această carte, luni m-am uitat peste ea în vreme ce tu stăteai cu bona, iar marţi dimineaţă am terminat-o tocmai la timp ca să pot petrece câteva ore cu doi prieteni, Thomas şi Marie, care ne-au făcut o scurtă vizită. Am trimis-o pe sora ta mijlocie la magazin împreună cu prietena ei care rămăsese peste noapte la noi, au cumpărat îngheţată, pe care am mâncat-o toţi cu căpşunele aduse de oaspeţi. După ce ei au plecat, te-am pus în maşină şi ne-am dus până la magazin, pentru că în seara aceea venea vărul meu cu familia, şi m-am gândit că puteam face primul grătar din vara asta. O pungă de mangal, o sticlă de lichid de aprins focul, hotdogi şi carne marinată, roşii, castraveţi, ceapă, brânză feta şi măsline pentru o salată, iar îngheţată, iar căpşune, băuturi acidulate şi câteva sticle cu bere. Ţie îţi place să pui obiecte în cărucior, uneori din proprie iniţiativă; câteodată luăm acasă cele mai

demodate lucruri. De multă vreme n-am mai fost la cumpărături pentru o masă cu musafiri, de mult n-am mai simțit genul acesta anume de stres, când timpul e scurt, și totul trebuie făcut repede, și când, prin cine știe ce ciudățenie, reușești întotdeauna să te descurci. Ultima dată am avut musafiri vara trecută – nu le punem la socoteală pe bunicele tale, pentru că ele, când sunt aici, ne ajută și fac parte din gospodărie, și nici pe toate prietenele surorilor tale și pe prietenii fratelui tău –, și marți, în timp ce puneam mâncarea în frigider, curățam căpșunele, făceam salata, umpleam grătarul cu cărbuni, îi stropeam cu soluția de aprins focul, întindeam masa și pregăteam carnea, iar tu stăteai în fața televizorului, acolo unde te așezasem ca să am mâinile libere, m-am gândit că se produsese un declin, că viața poate fi și ea năpădită de buruieni, poate să cadă în paragină și chiar să putrezească, ca o parte uitată și neglijată dintr-o proprietate, fiindcă, deși cerea un oarecare efort înainte și poate și în timpul mesei, a pregăti mâncare pentru alții și a o consuma împreună cu ei era ceva care deschidea, care insufla lumină, aer proaspăt și viață lucrurilor, era un eveniment într-o existență în general lipsită de întâmplări, adică total previzibilă și monotonă.

Mama vărului meu, sora mai mică a mamei mele, a murit acum câțiva ani, ceea ce mi s-a părut atunci de neconceput – era tânără și plină de viață, cu o fire mai senină decât cele două surori ale ei, deși în mod limpede semăna cu ele. Rămăseseră aproape toată viața, se sunau deseori, se interesau una de copiii celorlalte și își cunoșteau reciproc prietenii. Când am împlinit patruzeci de ani am primit de la ea un e-mail lung în care îmi povestea în detaliu ziua când mă născusem, ce se întâmplase atunci, ce se spusese; la vremea aceea locuia la Oslo și avea o relație strânsă cu mama. Nimeni nu-mi povestise lucrurile acelea vreodată, și am fost mișcat – nu atât de ce-mi spunea, cât de gestul ei. Era psiholog și lucra cu copii, și, când am avut-o pe sora ta cea mare și am devenit prima dată părinți, ea a fost cea căreia-i ceream sfatul când nu știam ce să facem. A avut trei copii ea însăși, și acum cel mai mic venea în vizită la noi. Nu-l mai văzusem de când se căsătorise. Fusese cu familia pe insula daneză Bornholm și urma să plece mai departe a doua zi. Avea doi copii, de doi și de patru ani, și cel mai mare abia aștepta să-și cunoască verișorul mai în vârstă, spuneau ei, deși a fost probabil cam dezamăgit, pentru că fratele tău plecase în vacanță cu o altă familie pe o insulă mai spre

nord, lângă Strömstad, iar sora ta cea mare era în vizită la verişoara ei din Copenhaga, luase pentru prima oară trenul până acolo de una singură. Aşa că, afară de mine, eraţi acasă numai tu şi sora ta mijlocie.

Am auzit o maşină oprind şi am dat colţul casei ca să ies în faţă, cu tine în braţe, chiar când ei o luaseră pe poteca cealaltă, spre intrarea din spate. Locuinţa noastră are trei uşi, pentru că la origine au fost trei case diferite, aşa că majoritatea celor care n-au mai fost aici sunt derutaţi. M-am întors şi i-am întâmpinat în faţa intrării propriu-zise. Tu ţi-ai băgat faţa în golul dintre gâtul şi umărul meu, aşa cum faci de obicei când un străin vine prea aproape. Cât timp ei şi-au cărat bagajele, noi ne-am dus pe terasa din spatele casei de vară, unde era grătarul şi unde fusese pusă masa. Încercasem să-l curăţ înainte să sosească musafirii, era acoperit cu un strat gros de rugină, şi apucasem să râcâi pe unde era mai multă. Tu stăteai pe un scaun când l-am aprins şi ai ţipat „foc! foc!" când flăcările au ţâşnit deodată, atât de sus, încât mi-a fost teamă că viţa-de-vie care atârna de căpriorii acoperişului avea să se aprindă. Am mutat puţin grătarul, dar aşa era prea aproape de o tufă. Vecinul nostru, elegant şi întotdeauna bine îmbrăcat, a aruncat

o privire peste gard și m-a întrebat dacă avem de gând să facem grătar. Am dat din cap și am spus că da, sper doar să nu dau foc la casă mai întâi, el probabil n-a înțeles, pentru că preț de câteva secunde a părut nedumerit, apoi a dat aprobator din cap, ne-a urat „poftă bună!" și a dispărut din nou. Flăcările s-au potolit, am intrat în bucătărie cu tine în brațe – cine știe ce-ai fi putut să faci dacă te lăsam singură lângă un grătar aprins –, am adus carnea, salata, cuțitele și furculițele, berea și răcoritoarele. Când, după o jumătate de oră, eram la masă, tu mi-ai pus mie toate măslinele, brânza feta și ceapa în farfurie și ai mâncat carnea, roșiile și bucățile de castravete. Terasa fusese complet năpădită de vegetație în vara asta, buruienile acoperiseră complet dalele, răsadul de flori plantat pe lângă ele ajunsese o junglă, înaltă cât un automobil și plină de urzici înțepătoare, chiar și vreo doi copăcei prinseseră rădăcini și crescuseră cam jumătate de metru, iarba din jur, din curte, îmi venea până la genunchi. Terasa se află în spatele curții principale, nu e la vedere, și de ceva vreme a fost complet ignorată. În vara asta, bona, care locuiește în casa noastră de peste drum, a avut doi oaspeți italieni în vizită, și, fiindcă le-am dat voie să se cazeze acolo în concediu, ne-am înțeles să curețe curtea aceea și

terasa de aici. Ceea ce au făcut cu vârf și îndesat. Când au terminat, terasa arăta ca o parcare. Tufa argintie extraordinar de frumoasă, înaltă cam cât un copăcel, fusese făcută una cu pământul, la fel ca toate celelalte plante și flori din stratul de flori, cu excepția cimișirului, pe care, cine știe de ce, consideraseră că merită să-l păstreze. Nu le-am spus nimic, bieții de ei își dăduseră toată silința, aveau numai douăzeci de ani și abia dacă vorbeau engleză, le-am mulțumit doar pentru conștiinciozitate. La început mi-a fost și teamă să mă uit în curtea din spatele celeilalte case, dar marți am cărat acolo o masă de grădină, și arăta exact așa cum mă temeam: ca o parcare. Curtea aceea fusese năpădită de vegetație într-un mod profund romantic, aproape gotic, și, cu toate că n-are mai mult de o mie de metri pătrați, mai că te puteai pierde în ea. Acum era pur și simplu goală și plină de lumină.

După ce am mâncat și copiii s-au dus la culcare, am mai stat în curte, pe întuneric, la o bere și la taclale. Vărul meu și soția lui sunt cu treisprezece ani mai mici decât mine, aproape o generație, și el ne-a povestit cât de mari i se părea că suntem eu și fratele meu când veneam la ei în vizită în copilăria lui, iar eu le-am povestit cum el se culca noaptea cu pistoale și puști în pat, ceea ce el nu

ținea minte. A început apoi să vorbească despre gospodăria bunicilor noștri, cu care bineînțeles că are și el o mulțime de amintiri. Și, fără ca eu să pomenesc că scrisesem despre ea tot în vara asta, a adus vorba despre pivnița bunicilor. A spus că acolo se tăiaseră porci. Îi povestise mama lui – cum începeau porcii să țipe când își dădeau seama că sunt duși în beci, ca și cum ar fi știut ce-i așteaptă. Și cât de groaznic mirosea atunci.

– N-am mai auzit de asta până acum, am spus.

– La vremea când mergeam noi la ei, bunicii nu mai aveau decât vaci, a spus el. Deci trebuie să fi fost în copilăria mamei.

Dacă mă gândesc retrospectiv, îmi dau seama că știam că în gospodăria bunicilor se tăiau animale, mi se povestise în detaliu cum sângele era adunat în niște cuve, de pildă, și folosit la diferite tipuri de sângerete, de pildă, sau cum mațele erau spălate și folosite ca pieliță pentru cârnați, dar nu mă gândisem niciodată în termeni concreți, era ca și când lucrurile astea se petreceau într-o altă zonă a minții mele. Faptul că porcii și vacile erau tăiate în același beci în care intram și eu în copilărie, întotdeauna rece, umed și slab luminat, unde se afla congelatorul, unde atârnau năvoadele și unde stăteau cazanele cu coacăze negre,

coacăze roşii şi agrişe înainte să fie duse la procesat – asta nu-mi imaginasem niciodată, dar acum, că ştiu, mi se pare logic, beciul era un spaţiu de tranziţie, nu tocmai înăuntru, dar nici afară. Un loc unde se păstra o vreme ceea ce venea de afară, uneltele şi echipamentul, bunăoară –, dar şi un loc unde lucrurile de afară – peştele, fructele de pădure, animalele – erau prelucrate şi purificate, încât să poată fi aduse realmente înăuntru, în bucătărie sau în sufragerie.

În lumea aceea a avut loc al Doilea Război Mondial – o lume mai manuală, mai apropiată de realitatea fizică, pe care războiul a schimbat-o într-o măsură; anii '40 sunt perioada când au fost asamblate primele computere, mari cât o sală, când avioanele au devenit eficiente, când s-a născut energia nucleară, când au fost construite rachete. Şi totuşi eu îmi imaginez că viaţa de atunci nu se deosebea atât de mult de a noastră, că, dac-aş fi transportat acum înapoi în timp, nu mi s-ar părea complet străină. E de ajuns să citeşti cărţi de pe vremea aceea, de exemplu, romanele lui Malaparte, Céline sau Hamsun – ca să-i luăm pe scriitorii care, într-un moment sau altul, au făcut o alegere proastă. Chiar şi citiţi în vremurile de azi, care repudiază convingerile lor, ceea ce descriu ei ne e familiar, accesibil. Oare

simt asta pentru că am crescut în anii '70, o perioadă care e în multe privințe o prelungire a epocii aceleia, când viața de la ferma bunicilor, ale cărei rădăcini datează din anii '20, care la rândul lor își trag seva din solul celei de a doua jumătăți a secolului al XIX-lea, era încă accesibilă, când buncărele de pe vremea războiului erau încă la locul lor, abandonate doar cu treizeci de ani mai devreme – un salt temporal care pe mine cel de azi m-ar duce în lumea de pe când aveam șaptesprezece ani –, în timp ce copiii de acum, din vremurile acestea care sunt probabil o epocă nouă, separată de cea veche printr-o prăpastie mentală, nu vor putea să înțeleagă care e miza în scrierile lui Malaparte, Céline sau Hamsun sau pur și simplu n-o să fie interesați de ele? Sau totul e mereu la fel?

Nu totul, poate, ci tot ce e esențial – probabil de asta există cuvântul „esențial": esențialul este ceea ce nu se schimbă. Bătrâna din Malmö, despre care am scris mai devreme în jurnal și care este o versiune ficționalizată a unei femei cunoscute cândva personal de tatăl mamei mele și probabil și de bunica mea, bătrâna aceasta a trăit o experiență pe care puțini oameni o trăiesc, dar care nu este neobișnuită pe timp de război, și pentru ea lumea a părut probabil că se

cască într-o lumină infernală, și, cu toate că s-a închis apoi la loc – așa cum s-a întâmplat pentru toată societatea și cum se întâmplă întotdeauna la sfârșitul unui război –, pentru ea trebuie să fi rămas o suferință pe tot restul zilelor. Întrebarea pe care și-a pus-o în textul meu – „oare toți murim fericiți?" – avea legătură cu asta, deși ea nu-și dădea neapărat seama, pentru că așa sunt oamenii: ceea ce gândim vine cel mai adesea din locuri de care nu suntem conștienți. Când „eul" ei va lua locul „eului" meu în fraza următoare, femeia stă la masa din camera ei de zi, în apartamentul din Malmö, soarele se pregătește să apună, iar ea îi scrie soțului ce i s-a întâmplat în ziua aceea: cum un ziarist i-a bătut la ușă și a vrut să-i ia un interviu și cum asta i-a stârnit o mulțime de amintiri, de pildă, despre ziua când a căzut pe stradă în timpul unui atac de cord și, convinsă că va muri, a avut un sentiment intens de fericire. Fericirea m-a surprins. Deci undeva în adâncul sufletului eram de fapt fericită și recunoscătoare. Un bun subiect de reflecție! Sper că nu te simți jignit de faptul că în clipele acelea m-am gândit la anii dinainte să te fi cunoscut. Dinainte să vii și să mă salvezi, ca un prinț austriac. Dinainte de război, de Ivar. Pe atunci eram o fată cu genunchii juliți și cu râsul clocotind

în piept. Nu ți-am povestit prea multe despre anii aceia. De fapt, noi doi n-am vorbit niciodată prea mult despre ținutul meu natal. Și n-o să vorbim nici acum, dragul meu prieten, am avut o zi lungă și mă simt prea obosită ca să mai scriu. Nu c-aș putea să dorm, abia dacă mai dorm în general, dar pot cel puțin să mă întind în pat, să mă odihnesc câteva ore și să mă gândesc ce să fac cu ziaristul. O să se întoarcă, sunt sigură. A venit până aici ca să stea de vorbă cu mine. Așa că-ți doresc noapte bună, oriunde ești, Alexander...

Cel mai groaznic când îmbătrânești nu e faptul că se apropie moartea sau că sănătatea ți se deteriorează și ceea ce pe vremuri era simplu și ușor îți cere acum un efort considerabil. Astea sunt lucruri pentru care ești pregătit. Cel mai groaznic e faptul că dispari. Și cred că e în mod special valabil pentru femei. N-am fost în nici un fel pregătită pentru asta, ca nimeni să nu se mai uite la mine. Azi-dimineață devreme m-am dus să fac niște cumpărături la supermarket. Când m-am întors, am luat-o prin parc și m-am oprit pe o bancă. Lângă mine s-a așezat un tânăr de vreo douăzeci și cinci de ani, cu păr cârlionțat și cu o mustață care nu-i venea bine. Nu m-a văzut, cu toate că stătea la jumătate de metru

distanță. Se aplecase înainte, cu mâinile în poală, privind pe deasupra copacilor. Purta un șort foarte scurt, roșu cu o dungă albă pe laturi, și un tricou alb. Părea să fie jucător de fotbal sau de tenis, dar n-avea cu el nici un fel de echipament, deci probabil pur și simplu așa se îmbrăca el. Mă rog, de fapt m-a văzut, firește. A văzut o femeie bătrână cu părul cărunt și rărit și cu o față plină de riduri, care i-a atras atenția cam cât i-ar fi atras-o un porumbel de pe aleea de pietriș din fața lui. La această lipsă de interes mă refeream. Dac-ar fi știut numai la ce mă gândesc! M-am uitat la gleznele lui păroase și la corpul puternic și solid și m-am gândit: „Ah, dac-aș putea să-i pun mâna pe piept!" Gândurile mele nu sunt bătrâne și uscate, sunt tinere ca pe vremea când aveam șaisprezece ani, sunt la fel de vii. Dar, când mă uit în ochii unui bărbat, nu sunt nimic. Asta e groaznic când îmbătrânești.

A plecat cu ochii în pământ, și m-am gândit că poate suferă de o dragoste neîmpărtășită. Apoi m-am gândit: „Ce n-aș da să am din nou douăzeci și cinci de ani și să-mi frângă cineva inima!"

Am stat acolo pe bancă, la umbra copacilor masivi. Printre trunchiurile lor sclipea apa canalului. M-am gândit la Gro, Henning și Solveig. Cum i-am dat la schimb pentru tine.

Azi am curățat bufetele și sertarele din bucătărie, mi-a luat câteva ore. Apoi m-am așezat pe balcon la căldură și am privit orașul. Îmi place Malmö, mă bucur că ne-am stabilit aici. În timp ce stăteam așa, mi-a trecut prin cap că ar trebui să merg acasă. A fost un gând brusc și am simțit că mă ia cu tremur. Căci ar fi foarte ușor. Aș putea să mă duc la gară și să urc în trenul de noapte până la Oslo, să iau alt tren până la Bergen și apoi, de acolo, un vas, mâine-seară. Sau aș putea să ajung și mai repede cu avionul.

Mi-am închipuit ce s-ar întâmpla.

Cum ar arăta copiii.

Cum m-ar primi.

Mi-am imaginat că m-ar lăsa să-mi trăiesc acolo ultimii ani de viață.

Nici în clipele de cea mai mare slăbiciune nu mi-a mai trecut vreodată prin minte așa ceva.

Am pufnit indignată la gândul acesta, m-am dus în bucătărie să-mi fac un gin cu apă tonică – să știi că am cumpărat apă tonică azi-dimineață de la băcănie, am avut un presentiment că s-ar putea să am nevoie de ea – și m-am întors pe verandă, scuturând puțin paharul și ascultând atât de plăcutul clinchet al cuburilor de gheață.

Acela a fost momentul când am hotărât să stau de vorbă cu ziaristul. Dac-o să mai ia legătura cu mine. Dar sunt sigură c-o s-o ia.

Nu știu prea multe despre trecutul tău, Alexander, decât că ai fost orfan și că, într-o vară, în copilărie, ai fost în Norvegia, cu alți orfani. De-asta îți plăcea așa de mult Norvegia. E raiul pe pământ, spuneai. Mai târziu, pe vremea când locuiam deja aici și eu am traversat perioada aceea lungă de trezire lentă, am început să mă întreb dacă nu cumva și eu făceam parte din calcul. Dacă nu cumva îți transferaseși asupra mea dragostea pentru ghețarii albi, pentru coastele înverzite ale munților, pentru fiordurile adânci și drumurile de pământ șerpuitoare. Dar pe atunci eram deja suficient de conștientă ca să înțeleg că n-are, de fapt, nici o importanță. Oricum sfârșim prin a avea parte de altceva decât ceea ce ne-a făcut să ne îndrăgostim. Doar nu-ți imaginezi că bărbatul gârbovit și resemnat care se așeza în fiecare dimineață pe marginea patului cu capul în pământ, oftând adânc, era bărbatul pe care l-am dorit pe vremuri, nu?

M-am născut în 1916, în timpul unui război mondial care abia dacă se simțea prin părțile noastre, în casa lui Håkon și Halldis Myklebust.

Eram șase frați și eu am fost a patra. Tata era un bărbat scund și vânjos, puternic ca un urs și cunoscut pentru asta. Avea mâinile extraordinar de aspre – asta îmi amintesc, cred, cel mai bine despre el – când eram mică și mă așezam în poala lui, și el mă mângâia pe cap. Parc-aș fi stat pe o piatră! Mirosea a tutun și a staul și abia dacă scotea o vorbă. Mama era mică și slăbuță, vorbea tot timpul, și mai târziu în viață am ajuns să-mi dau seama că probabil suferea de nervi, cum se spunea pe atunci. Avea nervii slabi și tot timpul ne certa, eram îngrozitori, mai ales eu. Cred că din cauză că eram atât de frumoasă. Am voie să spun asta? Pentru că eram. Și îndrăzneață. Încă de mică mi-am dat seama că mama n-are nici o putere asupra mea, că pot să fac ce vreau. Era de-ajuns să țip și eu la ea și să mă port violent, și ea se speria, nu putea să suporte. Îmi dădea o senzație foarte plăcută, dar și dureroasă.

Când l-am văzut pe Ivar prima oară, aveam șaptesprezece ani. Era în șaptesprezece mai 1933, la o serată dansantă la clubul local al tineretului. Era puternic și oacheș, și, dintre toate fetele, pe mine m-a văzut. A fost doar o privire scurtă, dar mi-a făcut sângele să cânte, și mi-am spus: „El este, el e cel pe care-l doresc", ar fi putut să scrie femeia aceasta care a avut o viață atât de

ciudată, despre care nu știu mai nimic afară de câteva evenimente la care a participat și care probabil au marcat-o într-un fel esențial. Fiindcă așa e viața – cel puțin dacă ești deschis la ea –, în orice moment se poate întâmpla ceva neprevăzut, fatidic, care va determina cine, sau ce, sau unde vei fi în viitorul previzibil. Orice întâmplare conține acest element de neprevăzut, dar în mod normal evenimentele sunt minore, iar consecințele lor trec atât de neobservate, încât abia dacă ne gândim la ele. Ca atunci când te sună un văr că ar vrea să-ți facă o vizită, și vizita aceasta, despre care, cu câteva zile în urmă, nimeni nu știa c-o să aibă loc, chiar se produce. Sau ca atunci când cunoști pe cineva, poate doar marginal într-o anumită împrejurare, și întâlnirea vi se pare amândurora nesemnificativă, sau cel puțin lipsită de urmări, până când vă vedeți din nou, într-un alt context, și poate și în al treilea, și deodată îți spui: „Vreau să fiu cu omul acesta pentru tot restul vieții". Micile noastre vieți sunt străbătute de mișcări capitale, de avalanșe care se produc în adâncurile cotidianului. Războiul le scoate la suprafață, amplifică senzația de a fi viu, și lucrurile care în mod normal ne ancorează în realitatea proprie se anulează mai ușor. Părinții sunt mai atenți la evenimente imprevizibile decât

alți oameni, sunt mai familiarizați cu ele sau cu teama de ele. Mai întâi cât timp copiii lor sunt foarte mici, când totul e un potențial pericol – mă îngrozește gândul la tatăl care și-a uitat bebelușul în mașină vara trecută și l-a găsit mort la întoarcere sau la mama care s-a dus câteva clipe până în camera de zi cu puțină treabă în timp ce fiica ei făcea baie și a găsit-o înecată când s-a întors –, apoi, mai târziu, când copiii cresc și începe adevărata încercare a vieții: puțini părinți vor să-i vadă luați de vârtejul unor evenimente majore, majoritatea își doresc pentru ei o viață previzibilă, sigură, decentă și armonioasă. Asta îmi doresc și eu. Tu ai numai doi ani, deci deocamdată e vorba numai să am grijă să-ți fie cald, să mănânci bine, să fii uscată, în siguranță și expusă unui număr rezonabil de stimuli, dar va veni o zi când va trebui să ieși în lume și să-ți trăiești propria viață, și eu unul sigur nu-mi doresc să-ți asumi riscuri prea mari, să eșuezi, să te expui unor pericole sau să sfârșești în vreo poziție vulnerabilă în societate.

Chiar în timp ce scriam asta, ai venit fuga mare prin iarbă, desculță și cu părul fluturând, urmărită de sora ta mijlocie. E opt fără zece seara, razele soarelui au dispărut din curte, cu excepția unui singur loc în vârful castanului, unde sunt reflectate de frunze și strălucesc verde-intens.

Azi am lucrat la textul acesta, dar le-am dus și pe surorile tale până la sala unde se joacă musicalul – asta a fost la unsprezece jumătate –, am dormit o oră în casa de vară, care e foarte răcoroasă și unde dorm nespus de bine și de adânc, le-am adus pe surorile tale acasă – asta a fost la cinci – și pe drum am prins la început trei posturi nemțești, apoi unul și la sfârșit nici unul – în timp ce lanurile aurii de cereale se întindeau în toate direcțiile sub cerul albastru profund, cu marea ca o dungă de albastru mai întunecat în est. Pe alocuri holdele sunt aproape albe, în alte părți sunt galbene cu o tentă roșiatică, dar peste tot sunt uscate, îmbelșugate, și din ele se înalță impunător nu doar arbori foioși, ci și turbine eoliene, suple, albe și, în această zi fără vânt, perfect nemișcate.

E nouă și treisprezece minute, și lumina soarelui a dispărut și din castan. În peisajul de afară nu se mai vede nici o urmă, poate doar indirect, în aerul în tonuri cenușii care devine mai luminos cu cât ridic ochii mai sus spre cer, și care în centrul boltei are încă o nuanță vag albăstruie. Ceva mai devreme am făcut o pauză în curte, și deasupra mea, pe cerul profund, zbura bezmetic un stol de rândunele. Unele erau atât de departe,

încât păreau niște puncte minuscule, altele treceau fulgerător la vreo douăzeci de metri deasupra mea. Când ajungeau într-un anumit unghi față de soare – care, de unde stăteam, nu se vedea –, aripile lor căpătau o culoare portocalie sclipitoare. Și se întâmpla constant, ai fi zis că micile păsări iau foc. Am încercat să le număr și am ajuns la paisprezece. Între mine și ele atârnau apoi roiuri de insecte, la fel de clar vizibile pe cer. Totul era imobil, nici măcar o boare de vânt nu stârnea frunzele din jur. Din curtea vecină au răsunat mai multe strigăte ale aceleiași voci și un râs care câteodată părea isteric. La început am crezut că e vocea unei femei, dar pe urmă mi-am dat seama că trebuie să-i aparțină unui bărbat de aproape treizeci de ani. „Vino!" striga. „Ha ha haaaa haa haaaaaaaa!" La un moment dat a tăcut, și de pe partea cealaltă s-a auzit un sunet slab ca de flatulență. Dar n-avea cum să fie atât de încet, nu? Totuși erau cel puțin douăzeci de metri între noi, și ne despărțeau două straturi de grad viu. Sunetul s-a auzit din nou. „Ha haa haaaaaa!", a strigat vocea. Apoi s-a auzit o râgâială, și de data asta am fost sigur că asta fusese. În tot timpul acesta eu citeam un articol din *The Guardian* despre William Eggleston, fotograful american care are o expoziție chiar acum la Londra, și

mă uitam la imagini de-ale lui. Pe unele le mai privisem și fusesem hipnotizat de culorile lor, nu văzusem niciodată așa ceva. Am auzit prima oară despre el într-un birou din New York, cineva care-l cunoștea bine a scos câteva cărți de-ale lui și mi le-a arătat în timp ce-mi povestea episoade din viața fotografului, care era picantă așa cum pot să pară viețile artiștilor alcoolici atunci când li se dă o formă anecdotică. După jumătate de an m-a vizitat aici un fotograf, Jürgen Teller, și m-am apucat să-i spun poveștile pe care le auzisem despre Eggleston, până când am observat că expresia de pe față i se schimbase abia vizibil, ca și cum peste ea căzuse o umbră, cu toate că stăteam înăuntru.

– William mi-e prieten, mi-a spus. Am călătorit împreună. L-am pozat de multe ori.

M-am gândit la toate astea în timp ce citeam articolul din *The Guardian* și mă uitam la fotografiile lui Eggleston, cărora ecranul mic al telefonului meu în mod sigur nu le făcea dreptate, dar care chiar și așa erau izbitoare. Culorile pot avea o adâncime care face uneori suprafețele să pară ametitoare, ceea ce se întâmplă adesea în picturi, dar aproape niciodată în fotografii. Am o carte a fotografului danez Keld Helmer-Petersen, o parte dintre fotografiile color făcute de el în

anii '40 au același efect, culori care mă lasă însetat de ceva, deși nu știu de ce, dar într-un cu totul alt mod, pentru că el e interesat de forme, de geometrie, de tipare și sisteme, în timp ce Eggleston e interesat de oameni și îi vede, după mine, de la o distanță atât de mare, încât e ca și cum ar fotografia specii de animale – păsări tropicale sau animale din savana africană – și în același timp ar scoate la iveală ceea ce le individualizează pe fiecare în parte.

Tatăl care joacă fotbal cu fiul lui în curtea vecină va uita probabil acest moment al acestei seri mai devreme sau mai târziu, și la fel și fiul lui, și eu de asemenea – afară, firește, de cazul când am să-l pun pe hârtie, m-am gândit și m-am ridicat să vin aici și să fac asta, nu fără o umbră de tristețe însă, căci momentul nu avea nici o semnificație evidentă, iar lipsa lui de semnificație avea să crească în clipa când îl puneam pe hârtie, și încă mai mult în clipa când muream – avea să rămână undeva într-o carte, singur și fără martori: de ce acest moment anume trebuia salvat, din tot ce se întâmplă?

Tu te-ai culcat după ce ți-a citit mama ta, care a venit acasă ieri-seară. Ați stat împreună aproape toată ziua, tu ai fost în oraș cu bona, să faceți cumpărături și să mâncați clătite, ai dormit o oră

în pătuțul tău și, când te-ai sculat, încă somnoroasă, n-ai vrut să mănânci, ai vrut doar să stai la mine în poală și să te uiți la noi ceilalți cum mâncăm în curte. Pe șapca mea a aterizat un fluture, tu ai râs și ai dat din mâini, și fluturele a zburat. Te-ai apucat să zbârnâi din buze, stropind cu salivă peste tot, și eu te-am rugat să încetezi, și atunci ai coborât din brațele mele și te-ai dus bosumflată spre gard, cu brațele încrucișate la piept, ai stat acolo cu spatele la noi în timp ce sora ta mijlocie râdea pentru că erai foarte simpatică. Asta te-a supărat și mai tare, și, când ai întors capul să-mi vezi reacția, ai întins mâna spre o frunză mare, cu gând s-o rupi, pentru că tocmai îți spusesem ieri să n-o rupi; ai sfârșit totuși prin a culege una dintre prunele încă necoapte din prun. Eu am zâmbit doar, și tu ți-ai tras mâna și te-ai întors la masă.

În clipa asta, mama ta merge pe aleea de dale din lungul casei cu o sticlă de apă minerală în mână, pare o umbră în lumina crepusculară, se îndreaptă spre treapta de lemn pe care se așază de obicei când fumează. Îmi închipui că ai adormit deja, de obicei durează doar câteva minute după ce ești pusă în pat. Și eu sunt obosit, dar trebuie să mai stau aici câteva ore, pentru că aveam de gând să predau mâine această ultimă parte a manuscrisului. Am revizuit prima parte

miercuri dimineaţă, lăsându-i pe musafiri în voia lor – plănuiau să meargă la plajă înainte să plece la avion după-amiază –, am trimis-o pe la ora unu, şi, cum era prea târziu pe ziua aceea ca să mă mobilizez să încep altceva, am luat maşina de tuns iarba de pe veranda casei de vară şi m-am apucat să tund gazonul. În timp ce trasam cu ea cercuri tot mai mici, m-am gândit la seara dinainte, mi-au venit în minte fragmente de conversaţie, şi dintr-odată am fost copleşit de o ruşine paroxistică: mă apucasem să mă laud. Vărul meu mă întrebase cum fusese în Brazilia, şi eu le spusesem câţi oameni veniseră la evenimentul meu. El mă întrebase dacă plecam des de acasă, şi eu spusesem că, dac-aş vrea, aş putea să călătoresc în fiecare zi, dar că deocamdată am refuzat orice ofertă. India, am spus, Argentina, Bali, Chile, Africa de Sud.

De ce spusesem toate astea?

Nu erau informaţii necesare, era doar lăudăroşenie.

Am intrat cu maşina de tuns pe fâşia lungă şi umbrită de pe lângă gard, unde nu prea creşte iarbă, doar buruieni şi muşchi între petice de pământ golaş, şi am roşit. Vărul meu e cu cincisprezece ani mai tânăr ca mine, şi totuşi simţisem nevoia să spun că-mi merge bine.

Parc-aveam doisprezece ani. De la un copil de doisprezece ani nu te poți aștepta să-și controleze asemenea porniri. Dar de la un om de patruzeci și șapte? Tată a patru copii?

În loc să urmez bordura de piatră a stratului de flori de pe latura scurtă a curții și să tund iarba în cercuri largi, din ce în ce mai mici, am făcut stânga-mprejur și am împărțit curtea în două în timp ce-mi aminteam de tata, cum îmi spusese odată că Beatles, formația pe care o ascultam cel mai mult la vremea aceea, copiase toate cântecele ei cele mai cunoscute de la niște compozitori obscuri de muzică clasică, și cum el descoperise asta pe vremea când lua lecții de pian în copilărie. Putea să-mi arate când mergeam data viitoare la bunici, pentru că ei aveau pian. Când ne-am dus într-adevăr prima oară după aceea, l-am rugat să-mi cânte melodiile respective. Nu că nu l-aș fi crezut, era tatăl meu și luam de bun tot ce spunea; l-am rugat pentru că eram cu adevărat curios și interesat. El a spus că sunt pe niște partituri vechi, nu le știe pe de rost și acum n-are timp să scotocească printre vechituri. L-am crezut și atunci; abia mulți ani mai târziu mi-am dat seama că inventase totul. Dar de ce? Poate era invidios pe beatleși, care însemnau atât de mult

pentru mine, și voia să-i bagatelizeze și în același timp să-și dea importanță lui însuși?

Dar asta fusese minciună, nu lăudăroșenie.

Și totuși erau cumva legate.

M-am simțit profund rușinat. Am terminat de tuns o bucată de curte și m-am apucat de cealaltă.

„Ei, și ce?", m-am gândit. „Asta a fost." N-aveam ce să mai fac.

Și m-am înviorat puțin, căci în scurt timp iarba din curte avea să fie tunsă, iar seara venea la noi în vizită fratele meu.

O, nu, nu!

În minte mi-a răsărit, din străfundurile sentimentului de rușine, un alt episod. Trupa noastră cânta la New York, ceea ce era deja suficient de rău în sine, dar tot drumul până acolo vorbisem despre mine exact în același mod lăudăros. Mai ales cu basistul. Îmi plăcea foarte mult de el și, într-un fel, simțisem că pot să-mi dau drumul, să fiu așa cum sunt de fapt, adică pur și simplu obsedat de mine însumi.

Apoi, toamna trecută, în timp ce înregistram într-un studio din Gotebörg, am făcut o scurtă ieșire la Stockholm cu avionul ca să particip la un talk-show, și rușinea pe care am simțit-o apoi pentru ceea ce spusesem în timpul emisiunii

a fost absolut insuportabilă, încât m-am gândit să-mi iau viața ca să scap de ea. Sună exagerat, dar așa mi se întâmplă uneori, lucruri mărunte, nesemnificative pot să capete deodată proporții gigantice și să devină aproape de nesuportat. Când m-am întors în studio, n-am mai putut vorbi despre nimic altceva. Faptul că vorbeam despre asta era o încercare de a atenua lucrurile, de a le readuce la proporții normale. Căci ceilalți ar fi putut să spună: „Sigur n-a fost atât de rău", ceea ce mi-ar fi suflat o pală de aer rece peste foc. A doua zi dimineață m-am așezat pe canapea, încă torturat de rușine, stând de vorbă cu solistul trupei, și, când a venit basistul și s-a postat în fața cafetierei să facă niște cafea, am spus, ca mod de a mă scuza și de a da dovadă de oarecare autocunoaștere:

– Ghici despre ce vorbeam.

Mă așteptasem să răspundă „e misiunea aia", dar el n-a spus așa, a întrebat doar laconic:

– Despre tine?

Replica aceasta mi-a rămas de atunci ca un fier roșu în suflet.

Fiindcă sunt conștient de felul cum sunt perceput, încerc întotdeauna să vorbesc despre alții, să le pun întrebări automat, și, în situațiile în care uit și spun ceva despre mine, mă simt năpădit de

rușine, ce-or fi crezând ceilalți, și încerc din toate puterile să mă gândesc să spun altceva.

Narcisismul este o stare infantilă, dar la fel este și încercarea de a ieși din el.

Cel de-al doilea circuit cu mașina de tuns era mai problematic, includea zone care semănau mai degrabă a pădure decât a curte, și de două ori lama a lovit câte o piatră, cu un hârjâit care m-a readus la realitatea fizică, cu lumina ei abundentă și bogăția de plante de toate culorile.

Lupta cu sentimentul de rușine e veche, mă chinui cu el de la treisprezece ani, dar parte din problemă este că rușinea e întotdeauna nouă, întotdeauna vine ca și cum ar fi prima dată – lucru pe care îl are probabil în comun cu celelalte emoții care ne invadează – dorința sau senzația de a fi îndrăgostit, gelozia sau sfiala –, toate sunt pure, în sensul că nu conțin nimic altceva, sunt lipsite de reflecție sau de experiență. Trebuie să ai un sistem cu care să le combați, trebuie să le parezi cumva ca să poți rămâne în afara lor. Pe mine singura observație care mă ajută să depășesc dominația totală a sentimentului de rușine este convingerea că va trece, că într-o zi va reveni la adevăratele lui proporții, care sunt aproape întotdeauna minore. Important e să nu

faci nimic stupid cât timp eşti copleşit, să nu acţionezi mânat de el, ci să-l înduri. La fel şi cu neliniştea, gelozia, dorinţa.

După ce am terminat de tuns iarba, am urcat la etaj şi te-am trezit – dormeai de când plecase bona, pe la 2, şi acum era 3.30. Ţi-am pus o rochiţă nouă, şi, aşezându-te la mine în poală pe hol, ţi-am pus sandalele roz, apoi am plecat s-o luăm pe sora ta cea mare de la gară. Sunase şi-mi scrisese mesaj de pe drum, speriată că s-ar putea să n-o aştepte nimeni când ajungea singură. Apoi ne-am dus să facem aproape aceleaşi cumpărături ca în seara dinainte, hotdogi, carne, legume, brânză feta, măsline, chifle pentru hotdogi, răcoritoare, căpşune şi îngheţată, căci fratele meu şi prietenul lui veneau pe la şase, cu acelaşi feribot de Bornholm cu care călătorise şi vărul meu, dar ei stăteau două zile. Invitasem şi câţiva prieteni care locuiau în zonă, cu doi copii, aşa că eram zece la masă. Am lipit două mese, am întins feţe de masă deasupra, am pus masa, am umplut grătarul cu cărbuni, i-am stropit bine cu soluţie, am feliat carnea şi am făcut salata, exact ca în ziua dinainte. Apoi i-am luat pe fratele tău şi pe prietenul lui de la debarcaderul de dincolo de gară şi i-am adus acasă, în timp ce tu stăteai parcă paralizată de compania străinilor

așezați lângă unul din locurile pe care le cunoști cel mai bine pe lume, scaunul de mașină de pe bancheta din spate.

A doua zi seara, pe la nouă, am fost martorul uneia din cele mai frumoase priveliști pe care le-am văzut în viața mea. Mergeam cu mașina pe șosea printre lanurile de cereale, și marea s-a deschis înaintea noastră netedă ca oglinda, într-o nuanță ciudată, argintiu-albăstrie aproape de mal. Culoarea se topea treptat într-o ceață ușoară, estompând cu totul linia de demarcație dintre mare și cer. Extraordinar era că în seara aceea erau foarte multe nave mari în larg, și ai fi zis că plutesc pe cer.

M-a străbătut un fior.

Și asta n-a fost tot.

În drum spre casă, cu fetele în mașină, cea mare lângă tine, pe bancheta din spate, mijlocia lângă mine, în față, am văzut luna răsărind în spatele nostru, în est. Era enormă și atârna chiar deasupra pământului, galben strălucitoare pe cerul albastru-șters, cu lanurile nesfârșite întinzându-se dedesubt. Orice culoare părea să fi fost absorbită din peisaj în afară de galbenul palid al grânelor și de galbenul intens, ușor portocaliu al lunii.

– Luna! ai strigat tu. Uite luna!

Era o seară magică.

A doua zi te-am trezit devreme, trebuia să mergem cu mașina la Göteborg să-l luăm pe fratele tău, și n-aveam voie să întârziem, pentru că un vecin îl aducea până la Onsala, unde se afla un McDonald's la care trebuia să ne întâlnim. Erau peste douăzeci de grade când am plecat și, când am intrat pe autostrada dinspre Malmö, se făcuseră deja aproape treizeci. Era cea mai frumoasă zi din an, și noi trebuia să ne-o petrecem în mașină. N-ai fost prea încântată, dar n-aveam de ales. La un moment dat ne-am oprit într-o parcare largă pe marginea autostrăzii, lângă Helsingborg, și te-am dus la toaletă, dar ai fost atât de jignită, încât ai refuzat s-o folosești. Sau poate simțeai încă oroarea toaletei fără apă din seara dinainte, de lângă clădirea unde se juca musicalul și în care te-ai făcut rigidă ca o scândură, încât n-am putut să te așez pe scaunul de veceu, și te-am înțeles foarte bine, priveliștea dinăuntru nu era tocmai plăcută. În orice caz, și acum rezultatul a fost același, ai făcut pișu pe tine în scaunul de mașină. Îți luasem un rând de schimburi și un prosop pe care-l pusesem în scaun, dar, din cauza căldurii, mirosul a devenit neplăcut, ceea ce nu ne-a ușurat situația. După patru ore am intrat în parcarea de la McDonald's,

și, în timp ce tu dormeai la locul tău, eu am stat afară și am fumat rapid două țigări, una după alta. Apoi fratele tău a ieșit din restaurant, împreună cu vecinul, și te-am trezit. Din fericire, erai binedispusă și am luat cu toții prânzul împreună. Vecinul a spus că, în cele două ore cât durase călătoria, fratele tău îi povestise totul despre Brazilia și totul despre *Războiul stelelor*. M-am bucurat să aud asta, însemna că John se simțise în siguranță. Și m-am bucurat că tu erai atât de fericită să-l vezi. Îi povestise și despre pisica noastră, Amaga, mi-a spus vecinul. Cum omorâse chiar și o vulpe. M-am uitat la fratele tău.

– Amaga a omorât o vulpe? l-am întrebat.

El a plecat privirea, vinovat.

– Da, am văzut-o eu, a spus, era o vulpiță.

– Serios? m-am mirat, dar l-am lăsat în pace, n-am vrut să se facă de râs, nu-și dădea seama că vecinul îi înțelesese foarte bine minciuna.

Era un gest atipic – sau cel puțin eu nu observasem ceva de genul ăsta la el până acum. Dar l-am recunoscut de când eram eu însumi copil și nu m-am mirat.

Era obosit după mersul cu mașina, se culcase târziu și se trezise devreme, dar îi plăcuse vizita, prinseseră crabi, urcaseră pe munte, se plimbaseră cu o barcă cu motor.

În drum spre casă am trecut pe la Thomas și Marie, la casa lor de vacanță din Höganes. Voi doi ați primit sirop și chifle, eu m-am ales cu o cafea. Le-am arătat macheta cărții, care sosise cu o zi în urmă, ca să poată vedea picturile lui Kiefer, sperând că n-o să li se pară un gest egocentric din partea mea. Odată, când veniseră în vizită la noi, le arătasem tablourile din expoziția Munch, și gândul că s-ar putea ca ei să creadă c-o fac ca să primesc laude nu fusese suficient de intens ca să mă facă să renunț la idee. Pentru că, de fapt, nu le-aș fi putut arăta nici pe Munch, nici pe Kiefer.

După nouă ore pe drum, am ajuns acasă în curtea liniștită, luminată și încălzită de soare, plină de cântecul păsărilor și de bâzâit de insecte. Surorile tale se descurcaseră singure, bona venise să le pregătească prânzul, așa că totul era în regulă.

A doua zi ne-am dus și ne-am întors de trei ori până la clădirea unde se juca musicalul, în total două sute douăzeci de kilometri, am văzut în bord. Seara a venit mama ta, și azi practic n-am făcut altceva decât să scriu. Când mă pregăteam să le duc pe surorile tale, tu te-ai grăbit să-mi spui că nu vrei să vii, vrei să stai acasă cu mami. Te înțeleg: chiar și pentru cineva căruia

îi place atât de mult să meargă cu maşina, există nişte limite.

Sentimentul de ruşine pe care îl simt atât de puternic apare numai la suprafaţa sufletului, seamănă cu flacăra de deasupra cărbunilor de grătar, alimentată de lichidul de aprins focul şi ţopăind peste negrul ca de smoală, uşoară şi desprinsă aproape de orice, în timp ce sclipirea jarului e cu totul altfel, e ceva mai profund. N-am omorât pe nimeni, cu toate că uneori mă simt de parc-aş fi omorât, iar lucrurile pentru care mă dau de ceasul morţii sunt insignifiante în imaginea de ansamblu, au de-a face cu chestiuni superficiale din lumea interacţiunilor sociale, cu ceea ce ar putea să creadă sau să bănuiască alţii, iar suferinţa e inconstantă şi pâlpâitoare, nu e ancorată în nimic esenţial. Ruşinea este de fapt un sentiment al pubertăţii, când se saltă cortina şi înţelegi că faci parte dintr-un context mai larg, dar, dacă ceva merge prost atunci, poate să persiste. Femeia pe care am ales s-o transform în personaj a trăit ceva cu totul diferit şi mai profund, şi anume sentimentul de vină. Habar n-am dacă l-a trăit în realitate, poate şi l-a suprimat sau poate i-a lipsit autocunoaşterea necesară ca să înţeleagă adevărata dimensiune a ceea ce făcuse. Dar femeia despre care scriu ştie ce a făcut şi

reflectează la asta; deși s-a iertat pe sine însăși, n-a fost în stare să împiedice evenimentele de atunci să-i distrugă viața.

Joi, 28 iulie 2016

Deși, cum poate fi distrusă o viață? În raport cu ce? Cu o succesiune imaginată de acțiuni, cu o soartă alternativă, nimic altceva, dar toate acestea sunt ipotetice, sunt ficțiuni. Dacă cineva se prăbușește, se prăbușește, noi putem crede că lucrurile s-ar fi putut petrece și altfel, dar ele nu pot fi altfel. Numai ceea ce se întâmplă se întâmplă. Numai viața care e trăită e trăită. Nu cred c-am scris niciodată ceva mai evident, și totuși e încă greu de înțeles, pentru că facem enorm de multe alegeri, și fiecare alegere exclude o sumedenie de alte posibilități, care continuă să existe în regiunile de umbră ale sinelui nostru. Dacă tatăl meu n-ar fi început să bea, poate ar fi fost încă în viață și și-ar fi cunoscut toți nepoții. Dar a început să bea. Dacă femeia din Malmö nu s-ar fi îndrăgostit de soldatul neamț și nu și-ar fi abandonat copiii, nu s-ar fi luptat cu sentimentul de vinovăție tot restul vieții și n-ar fi avut sentimentul că a trăit numai jumătate de viață. Dar s-a îndrăgostit de el, și-a abandonat copiii și nu i-a mai văzut niciodată. Să te împaci cu soarta, cum se spune, exact asta înseamnă: să înțelegi că viața

iese aşa cum iese, că nimic nu poate fi refăcut vreodată, că nu există nici o altă cale de apucat decât aceasta, care se încheie în momentul când mori şi tragi, ca să zicem aşa, scara după tine. E un gând care mie mi se pare consolator. Facem ceea ce putem. Chiar şi cei care nu fac tot ce pot sunt incapabili să facă altfel. Puţini sunt cei care se pot opri asupra unui singur eveniment, a unei singure alegeri, şi pot spune: asta a schimbat totul. Swedenborg putea, şi femeia aceasta putea. Fratele bunicului meu din partea mamei, care a plecat în America şi a început acolo o viaţă nouă, putea şi el. Eu nu pot. Viaţa mea este rezultatul a numeroase alegeri mărunte şi perfect banale, bune şi rele, unele făcute în mod conştient, majoritatea nu – căci în momentele decisive mă las condus de emoţii, şi despre ceea ce ne motivează emoţiile conştiinţa ştie prea puţine, cel puţin la început, deşi, dacă ar avea ceva mai mult timp la dispoziţie şi un spaţiu de experimentare, poate că ar ajunge să vadă şi să înţeleagă ce se află în spatele lor. Iar noi suntem obişnuiţi să privim viaţa exact aşa: e bine s-o înţelegem, dacă înţelegem ceea ce facem, putem acţiona aşa cum trebuie, pentru ca viaţa să ne iasă aşa cum ne dorim. Atâta că, dacă ştim bine ce facem, e foarte posibil să nu mai facem, de fapt. Dacă ne

oprim ca să luăm în calcul consecințele, n-o să ne mai repezim cu capul înainte să facem ceva, ci o să rămânem pe loc. „Iar hotărârea, la-nceput robustă / Pălește de prea multă judecată", după cum spune Hamlet în faimosul său solilocviu „A fi sau a nu fi"[1]. Ironic e că viața e făcută din două părți, o parte în care nu suntem în stare să gândim, ci doar să acționăm, și alta în care putem să gândim, dar nu să acționăm. Femeia aceasta, care va prelua „eul" narativ în propoziția următoare, a făcut o alegere pe baza sentimentelor și și-a petrecut tot restul vieții întrebându-se cum ar fi fost dacă ar fi ales altfel sau dacă a avut cu adevărat de ales. Nu știu ce a contat mai mult pentru mine în seara aceea la clubul tineretului, faptul că el m-a văzut pe mine sau faptul că l-am văzut eu. Când ne-am logodit, mi-am spus că îmi urmez inima. M-am dedicat acestui gând, eram îndrăgostită de el aproape la fel de mult ca și de Ivar. Erau apoi celelalte fete, gândul la ele mă însufleția și mai tare. El era ceea ce văzusem, dar de unde venea forța a ceea ce văzusem, ce anume mă făcuse să amețesc de fericire, asta e cu totul altă poveste.

[1] Citat după traducerea lui George Volceanov, în William Shakespeare, *Opere*, vol. II, Tracus Arte, București, 2016 (n.tr.)

Mamei nu i-a plăcut de Ivar și n-a șovăit să i-o arate. Dar era deja prea târziu.

În seara aceea, la dansuri, nu s-a întâmplat nimic. El s-a mai uitat doar de câteva ori la mine, atât. Și totuși a doua zi dimineață nu m-am putut gândi la nimic altceva. Am aflat că întrebase despre mine. Și am întrebat și eu despre el. Venea dintr-unul din satele de mai sus din fiord. Primăvara și vara construia case, când erau case de construit, uneori până la Bergen, iar toamna și iarna făcea parte din echipajul unei bărci de pescuit, cu care se instala undeva lângă arhipelagul Bulandet. Mama lui murise, el locuia cu tatăl lui și cu doi frați, împreună cu care construia casele și deținea și opera barca de pescuit. Fusese logodit o dată, dar logodna fusese ruptă. Era cunoscut drept chefliu. Faptul că se uitase la mine și întrebase despre mine mi se părea aproape insuportabil, atât eram de emoționată. Era un bărbat adult. Eu abia fusesem confirmată cu doi ani înainte.

Au trecut mai multe săptămâni fără să se întâmple nimic. Dar știam ce va face, știam c-o să vină după mine. Nu era greu de ghicit. În iunie, când am dus vacile sus, la pășunile de peste vară, m-am mutat împreună cu sora mea mai mare în ferma de la munte, în capătul văii, sus pe coastă.

În apropiere erau alte ferme și alte fete. Și, unde erau fete, veneau și băieți. Dacă voia să mă întâlnească – și eram sigură că vrea –, aici trebuia să vină.

Verile în vestul Norvegiei sunt cu totul altfel decât verile de aici. Munții dau adâncime zilelor și par să le închidă între ei, în vreme ce aici zilele sunt largi și întinse, deschise; plus că verile de acolo sunt mai verzi, într-un fel sălbatic, dacă pot să spun așa. Aici, pe câmpiile din Skåne, verdele e uscat și înconjurat de galben, bej și alb, în timp ce în vestul Norvegiei e umed, profund, întunecat. Și, dacă aici nopțile sunt întunecate, acolo sunt luminoase.

Și acum mi-e dor de nopțile luminoase de vară când ne așezam în iarbă pe povârnișul de deasupra fermei și priveam valea cu fiordul în capăt și munții de pe partea cealaltă. Când cerul era atât de luminos, încât stelele aproape că nu se vedeau, iar pe noi nu ne lăsa inima să dormim.

Și mi-e dor și de zilele ploioase când stăteam înăuntru, cu focul aprins în cămin, în timp ce ploaia răpăia pe acoperiș, iar noi jucam cărți, sau împleteam, sau ne uitam pur și simplu afară la cât de verde era totul.

Și apoi zilele cu vreme bună, când ne scăldam în tăul de jos, de lângă râu, și priveam spre

vârfurile albite de zăpadă ale munţilor sub cerul albastru profund, în timp ce gâzele se zbenguiau în razele soarelui. În vara aceea mă gândeam la el de fiecare dată când vedeam ceva frumos sau simţeam ceva plăcut.

După ce mergeam la culcare rămâneam multă vreme trează, cu urechea ciulită la orice sunet care-ar fi putut să fie al lui. Dar nu se auzeau decât tălăngile vacilor şi ale oilor sunând singuratice între munţi şi rar de tot câte un cântec de pasăre. Şi, în unele nopţi, voci îndepărtate, muzică de acordeon sau de scripcă de la mare distanţă.

Şi stând aşa acolo, deveneam, în mintea mea, cea care-l aşteaptă, cea care avea să-l primească.

Asta ajunsesem să fiu.

Era o identitate cuprinzătoare, mai mare decât identitatea mea obişnuită. Poate pentru că nu avea nimic specific şi nu era împărţită în bucăţi; tot ce eram eu se contopea în această imagine de sine şi era înghiţit de ea.

Şi el a venit, bineînţeles.

Îşi adusese un prieten, le-am auzit glasurile de departe, în josul coastei, era una din nopţile acelea când sunetele călătoresc la mare distanţă. Aşa că, atunci când le-am simţit şi paşii, l-am auzit pe unul din ei şuşuindu-l pe celălalt, în apropierea casei.

Am zâmbit.

În patul vecin, sora mea a întors capul și s-a uitat la mine. Mi-am dus degetul la buze. Ea a chicotit încet, și eu i-am arătat pumnul.

Acum erau în camera de sub noi. Apoi am auzit pași pe scară.

– Hai să ne întoarcem! a șoptit unul dintre ei.

Celălalt, cel care stătea pe scară, a râs tare. Era Ivar.

A mai urcat câteva trepte și apoi i-am văzut capul apărând în gura podului.

– Johanne! a spus.

– Aici sunt.

Și inima îmi bubuia în piept. Ah, ce-mi bubuia inima în piept!

Am luat-o în sus până la cascadă. El n-a vorbit mult. Acolo m-a îmbrățișat, brusc, cu pasiune, i-am simțit corpul tare lipit de al meu, și senzația a rămas.

Întunecat, tăcut și primejdios, așa mi se părea Ivar.

Nu m-am gândit nici o clipă de ce aveam nevoie de întuneric, tăcere și primejdie.

În nopțile lungi de insomnie de la ferma de pe munte tânjeam să-și lipească iar corpul de al meu. Uneori mă sculam, ieșeam din casă și, plină

ochi de gândul la el, mă duceam până la cascadă, care sclipea albă în noaptea gri-alburie.

El a venit din nou și de data asta m-a sărutat. Băuse, și mirosul dulceag al respirației lui m-a excitat.

De Sfântul Ioan ne-am strâns în jurul unui rug pe fâșia dreaptă de pământ de pe malul râului. El m-a apucat de mână și m-a dus de acolo, departe de ceilalți, iar eu m-am întins pe jos și l-am primit. După aceea am simțit și bucuria, și rușinea arzând în mine.

Eram pătată, dar voiam să fiu, îmi aducea bucurie.

Ne-am căsătorit în vara următoare. Ivar a construit o casă nouă alături de cea veche a noastră, și ne-am instalat acolo. Am avut trei copii împreună, la diferență de câte un an. El și-a pierdut interesul față de mine, iar copiii nu l-au interesat niciodată.

Erau mulți care duceau o astfel de viață, nu eram eu singura. Dar eu eram foarte tânără. Oare ușa mi se închisese definitiv atât de devreme?

Ivar bea, n-avea nici o mândrie, în perioadele când nu lucra se înfuria dacă-i spuneam să-și găsească o ocupație. Știam că flirtează cu altele, că se culcă poate cu ele. Cu ochii luminoși

și pielea lui întunecată, cu nestăpânirea care-l cuprindea la beție, atrăgea femeile. Dar avea cel puțin suficient tact să nu se încurce în satul nostru.

Eu n-aveam pe nimeni la care să mă duc, cu care să vorbesc, eram complet singură. Îmi iubeam copiii, dar n-aveam putere să fiu veselă cu ei, îi certam așa cum mă certase și mama pe mine.

La început am încercat să-l înțeleg. Apoi i-am găsit scuze. Totul a durat câtă vreme mi-am mai dorit ceva de la el – și uneori obțineam, erau perioade când ne înțelegeam, dar după un timp nu mi-am mai dorit nici măcar asta, el a devenit pur și simplu cineva din preajmă, cineva cu care mă împăcasem să trăiesc.

Timp de mai bine de zece ani acesta a fost singurul mod în care am cunoscut iubirea.

Apoi a venit războiul, fără ca viața să se schimbe în mod semnificativ. În sat erau cazați niște nemți, și la oarecare distanță era și un lagăr pentru prizonieri de război. Ivar lucra ca șofer pentru nemți – nimic ieșit din comun, mai mulți bărbați din sat munceau la drumurile pe care le făceau ei, iar nemții cumpărau lapte, legume și carne de la țărani, și pește de la pescari. Din cauza barierei lingvistice, Ivar nu avea legături strânse cu ei, nu aducea nemți acasă și nu se ducea să bea în compania lor – cu o singură excepție.

Unul dintre ofițeri, un austriac, vorbea bine norvegiană, venise aici în verile din copilărie, și a devenit nu neapărat prieten, dar amic cu Ivar.

Odată Ivar l-a invitat la noi la cină. A fost prima dată când te-am văzut, Alexander. Pe fereastra de la bucătărie, când camionul s-a oprit în curte și tu ai coborât: un bărbat de înălțime mijlocie, puțin peste treizeci de ani, în uniformă germană, cu ochii mijiți în soare, cu părul rărit, cum s-a dovedit când ți-ai scos chipiul și m-ai salutat, după câteva minute. Buze subțiri, ochi căprui, un chip amabil. Nu te-aș fi remarcat în mulțime, nu erai genul care să întoarcă privirile.

Eu eram sceptică, voiam să am cât mai puțin de-a face cu nemții, iar faptul că te împrietenisești cu Ivar nu mă făcea mai binevoitoare față de tine. M-am ascuns. M-am ascuns în spatele pregătirii și servirii mesei, în spatele copiilor.

Vineri, 29 iulie 2016

Tu nu m-ai ignorat, așa cum făceau unii dintre prietenii lui Ivar, dar nici nu m-ai privit cu interes, cum făceau alții. M-ai privit curios. Te-ai uitat și la copii cu aceeași privire. Am observat asta pentru că mi s-a părut ceva ieșit din comun, și m-am gândit că era ca și cum te lăsai pe tine însuți undeva în urmă.

De fapt, nu știu dacă m-am gândit la asta atunci sau dacă mi-a venit mai târziu, în timpul procesului lent de trezire de după venirea noastră în Suedia, când mare parte din ceea ce trăisem a căpătat alt înțeles. Dar atunci am simțit că ești curios în privința noastră, ești curios cine suntem și ce simțim, și am simțit că deschiderea asta face parte din firea ta, indiferent pe cine întâlnești sau unde se întâmplă să te afli.

Nu, nu m-am gândit atunci. Fiindcă eram furioasă când a plecat austriacul. De ce adusese Ivar un soldat la noi, în casa noastră? I-am dus mamei niște mâncare și am fost nervoasă cu ea, nerăbdătoare. Am spălat vasele, am muls vacile, am pus copiii la culcare. I-am spus lui Ivar să nu-l mai cheme. El m-a întrebat de ce, i-am răspuns că se purtase arogant, de parcă se credea mai bun decât noi.

Nu era bine să fii văzut de altcineva.

În orice caz, austriacul nu s-a mai întors, și eu nu m-am mai gândit la el. Mama avea nevoie de tot mai multă îngrijire. Se uita buimăcită la mine când veneam la ea, nu știa ce se întâmplă, cât e ceasul. Dar mă recunoștea și se aștepta să fie servită. Nu știu cum se vedea pe ea însăși, dar mi se părea că se crede regină. O pieptănam, îi

lăsam haine de schimb, ea zâmbea cu blândeţe şi-mi accepta serviciile. Nu mai avea în fiinţa ei nici urmă de furie sau disperare. Stătea blajină şi domoală, în cămaşă de noapte la miezul zilei, cu părul cărunt şi rar revărsat peste umeri, uitându-se blândă şi derutată la mine când îi aduceam de mâncare. Noaptea însă ţipa sau striga în somn. Camera ei era în cealaltă casă, dar perete în perete cu dormitorul nostru, şi o auzeam înfundat, ca într-o pernă, cât era de furioasă în somn. Apoi s-a sfârşit şi asta. Mama a murit în iarna aceea, Henning a fost cel care a găsit-o şi care a venit în fugă la mine: stătea slabă şi rece, aşezată pe canapea, cu părul despletit şi cu ochii deschişi de groază.

Ce fel de viaţă avusese?

Am făcut curăţenie generală în casa veche, dar altfel am lăsat-o aşa cum era.

În ziua înmormântării, cerul era plumburiu şi apăsător şi cădea o ploaie rece de iarnă încă de dimineaţă, de la prima oră. Duruia pe acoperiş, forma bălţi şi băltoace, ciupea cu mii de ace oglinda liniştită a fiordului. Am urcat pe deal până la marginea pădurii, am tăiat câteva crengi din brazii de acolo şi le-am aşternut pe drumul care ducea la curte. Am scos hainele cele mai bune ale copiilor, mâncarea pe care o pregătisem

de cu seară, mi-am pus rochia neagră. Ivar a cărat sicriul cu ceilalți. Mamei i-ar fi displăcut să știe asta, și nici mie nu mi-a plăcut, dar n-am spus nimic. Șase bărbați în cimitir, pe ploaie, cărând între ei un coșciug. Totul era neclintit în afară de pașii noștri și de ploaie. Am cântat un psalm, preotul a spus câteva cuvinte și a aruncat pământ peste sicriu, care a fost coborât în groapă în timp ce noi cântam încă un psalm. Apoi s-a terminat.

Fusese îngropată lângă tata, și abia când m-am gândit la el am plâns.

În seara aceea, după ce toată lumea plecase și copiii erau deja în pat, am stat în camera de zi cu geamul deschis, privind afară în întuneric. La vecini era o lumină care licărea în ceață, și ploaia cădea peste câmpuri cu un foșnet slab. Ivar ieșise, dar măcar de data asta mă întrebase dacă mă deranjează. Nu mă deranja, eram chiar ușurată.

Aveam atunci douăzeci și opt de ani.

M-am uitat la copii, dormeau cu toții. Mi-am scos rochia și am atârnat-o în dulap, și, când m-am dus la culcare, am încercat să nu mă gândesc la nimic, doar să ascult ploaia bătând în acoperiș și să dispar în somn.

După câteva săptămâni, Ivar m-a întrebat dacă-l ţin minte pe austriacul care venise la noi la cină.

– Sigur, i-am spus. Doar n-avem musafiri în fiecare zi.

– A fost foarte bolnav, a spus Ivar.

– Serios?

– Acum e în convalescenţă. Dar e încă la pat.

– Şi?

– Avem loc pentru el, nu? a spus Ivar.

– Ai înnebunit? l-am întrebat. Vrei să aduci aici un infirm?

El a dat din umeri.

– O să primim bani. Am anunţat deja că putem să-l cazăm noi.

– Noi? am spus. Noi?

A venit a doua zi, doi soldaţi l-au cărat de la salvare până în casa cealaltă pe o targă. Soarele stătea deasupra munţilor din vest, lumina din curte era vag roşiatică. Dinspre fiord bătea vântul, legănând crengile copacului din curte. Fetele s-au oprit lângă poiată să se uite, Gro cu câteva ouă în mână. Scosesem toate lucrurile mamei din cameră şi le urcasem în pod; oricum ar fi trebuit să le duc de-acolo. Făcusem patul şi pusesem câteva flori într-o vază pe noptieră; dacă tot avea să stea la noi, voiam să-i facem impresie bună.

– Mulțumesc, mi-a spus el după ce soldații plecaseră.

Rămăsese în pat, uitându-se la mine. Era slab, cu obrajii supți.

– Vă e foame? l-am întrebat politicos.

– Nu, a spus el. Dar îți mulțumesc oricum.

Vorbea cu voce slabă și scăzută.

– O să vin mai încolo să văd ce faceți, am spus. Dacă vă e sete, e apă pe masă.

– Te rog, nu-i nevoie să fii așa oficială. Sunt oaspete în casa ta. Și pacient.

– Cum dorești, am spus.

Am plecat să-mi văd de treburi. Mă simțeam cam stânjenită, prezența cuiva în casă părea s-o schimbe, ca și cum dintr-odată totul se învârtea în jurul vechiului dormitor.

– Ce face? m-a întrebat Ivar în timp ce mâncam.

– Pare vlăguit, am răspuns.

– Cică ar fi trecut de partea cea mai grea, a spus Ivar.

– E slab.

– Atunci fă bine și îngrașă-l.

Am curățat bălegarul cu lopata și l-am dus în pivniță, am hrănit vacile cu paie și le-am muls, apoi am venit și am stat lângă Rosa, mângâind-o pe crupă. Ea a întors capul și s-a uitat la mine lung cu ochii ei căprui și adânci. I-am

cuprins gâtul cu braţele şi am stat aşa o vreme, simţindu-i căldura corpului masiv. Apoi am intrat în bucătărie, am pus mâncarea pe o tavă şi i-am dus-o bolnavului.

El dormea când am intrat, dar, când am pus tava pe noptiera de lângă pat, a deschis ochii.

– Ţi-am adus de mâncare.

– Mulţumesc, a zis el, ridicându-se puţin.

– Îmi cer iertare dacă miros, am spus. Tocmai am fost la grajd.

El a zâmbit.

– Dacă ai nevoie de ceva la noapte, poţi să baţi în perete. Camera noastră e pe cealaltă parte.

– Nu cred c-o să fie nevoie, a spus el. Ai putea... să mă ajuţi puţin?

Şi-a ferit privirea. Oare folosea o oală de noapte?

– Până la baie, a adăugat.

Am roşit.

– Cum să te ajut? am întrebat repede.

– Poţi să mă sprijini puţin? a zâmbit el. În rest, mă descurc singur.

– A, aşa! am făcut.

S-a ridicat cu greu în capul oaselor şi şi-a tras picioarele peste marginea patului. L-am luat de braţ, el s-a sculat încet, şi apoi am traversat camera, am ieşit pe hol şi ne-am îndreptat spre

toaletă. Păşeam rar, ne-am oprit ca să se rezeme de tocul uşii şi am crezut c-o să cadă. Parc-aş fi ajutat un bunic.

– Te aştept în cameră, i-am spus când am ajuns. Cheamă-mă când eşti gata.

El a dat din cap, şi am auzit uşa închizându-se în urma mea.

Am tras la o parte draperiile, am aranjat florile în vază, m-am uitat la broderia făcută de mama, cu doi cerbi pe o pajişte, care atârna deasupra patului de când mă ştiam.

– Johanne! i-am auzit vocea dinăuntrul toaletei.

Am ieşit şi l-am ajutat înapoi până la pat.

Era palid şi umed la faţă, acoperit de o pojghiţă de sudoare.

– Îţi mulţumesc pentru bunătate, a spus. Îmi pare rău că sunt o povară.

– Nu-ţi face probleme. Suntem plătiţi pentru asta.

„De ce i-am spus aşa ceva?", m-am gândit în timp ce mă întorceam acasă. Dar era adevărat, la urma urmei. Era un soldat neamţ, nu ne era nici prieten, nici rudă, şi aveam nevoie de bani. Ca să fie foarte limpede cum stau lucrurile.

A doua zi m-am trezit dimineaţă devreme cu sentimentul că aştept ceva. Avea să se întâmple ceva bun în ziua aceea, ceva pe care-l aşteptam cu

nerăbdare. Dar apoi mi-am dat seama ce este, și senzația de bucurie s-a transformat în dezamăgire, căci nu era nimic, doar pacientul din casa cealaltă. Viața mea era atât de nefericită pe atunci, încât putea să mi-o lumineze un om bolnav.

Am fost la grajd, le-am făcut copiilor pachet și i-am trimis la școală, apoi m-am dus la el cu micul dejun. I-am urat bună dimineața, am pus tava pe masă și mă pregăteam să iau tava din ziua dinainte și să plec, când mi-am amintit că trebuie să-l ajut din nou până la toaletă.

El probabil a văzut și a înțeles. Sau cel puțin am avut impresia că a înțeles ce se petrecea în mine înainte să înțeleg eu însămi.

M-am aplecat peste el, mi-am băgat brațele sub el și l-am ajutat să se ridice în capul oaselor. Cu o zi în urmă se săltase singur, dar cu mare greutate. Apoi l-am luat de braț și l-am ajutat să se scoale în picioare.

Am traversat camera încet, fără o vorbă.

– Poți să vii, mi-a spus când a terminat.

Faptul că nu mi-a spus pe nume s-a așternut ca o umbră abia simțită peste sufletul meu.

Afară se vestea primăvara. Vântul de la apus se potolea, revenea căldura. Zăpada de pe povârnișurile munților se topise și rămăsese numai

în petice, prin râpe și pe pantele dinspre nord. Copiii nu-și mai luau cizmele, așa că le-am frecat cu untură și le-am dus în pod împreună cu hainele de iarnă.

Îngrijirea bolnavului a devenit curând parte din programul zilnic. În prima săptămână n-am vorbit prea mult, aveam grijă să fiu cât mai eficientă în camera lui și să stau cât mai puțin, încercam să-i dau de înțeles că nu-mi rămâne mult timp după ce termin treburile casei. El mă urmărea cu privirea în vreme ce-mi făceam de lucru în jurul lui, adesea cu un zâmbet în colțul gurii. „Îi place de mine", mă gândeam uneori, dar de fiecare dată îmi spuneam că își petrece zilele într-un pat, singur în cameră, așa că e firesc ca prezența mea să i se pară o paranteză plăcută.

În a treia seară am pregătit un lighean cu apă caldă în baie și l-am cărat în camera lui împreună cu o bucată de săpun, o cârpă groasă și un prosop de corp.

– Am zis să te speli puțin, i-am spus.

– Da.

Atât a răspuns.

Am tras pătura într-o parte și i-am descheiat bluza de pijama, i-am tras-o în jos pe mâneci, așa cum făcusem de multe ori cu copiii, am stors cârpa și i-am lipit-o ușor de dosul palmei.

– E prea fierbinte?

– Nu, e bine.

Am muiat din nou cârpa în apă, am frecat puțin săpun pe ea și am început să-l spăl pe partea de sus a corpului. El a închis ochii. Mă temusem de partea asta și m-am bucurat că nu se uită la mine. L-am luat de mână și i-am ridicat puțin brațul ca să-l spăl pe dedesubt. El a stat nemișcat. I-am uscat pieptul cu prosopul, i-am scos pantalonii, l-am spălat pe coapse și între picioare, l-am uscat. Abia când am început să-l îmbrac a deschis ochii.

– Îți mulțumesc, a spus. Mă simt mult mai bine.

– În curând o să poți să te speli singur, i-am spus și m-am îndreptat de spate, apoi am dus ligheanul înapoi în baie.

După aceea am simțit nevoia să fiu singură. În mine se deschisese parcă un spațiu care trebuia protejat.

– Ies la o plimbare, i-am spus lui Ivar.

– Plimbare? Unde te duci așa târziu?

– Ies să fac câțiva pași, am răspuns. Până la cascadă și înapoi.

– De ce?

– Mi s-a făcut dor. E primăvară.

El mi-a aruncat o privire. M-am întors și am ieșit, i-am văzut pe copii jucându-se lângă podețul care ducea spre hambar, în seara asta

erau mulţi, umpleau aerul cu râsul şi vocile lor fericite. Am traversat pajiştea, am sărit gardul şi am luat-o în sus pe malul râului. Dacă i se părea suspect comportamentul meu, era problema lui, nu făcusem nimic rău, m-am gândit. Dar nu voiam să mă gândesc la Ivar. Nu voiam să mă gândesc la copii, la gospodărie, la bani sau la viitor. Voiam să simt primăvara şi să nu mă gândesc la nimic. Aerul de deasupra râului, care venea spre mine, era mai rece decât aerul de pe pajişte. Petice de zăpadă sclipeau ici şi colo printre copacii negri. Deasupra munţilor stătea lumina asfinţitului, mai vie decât aici, jos, unde păşeam eu. Curând aveau să se întoarcă păsările. Nopţile aveau să se scurteze treptat, până când, pentru scurtă vreme, întunericul n-avea să mai fie decât un văl albastru-gri întins peste cer în orele de după miezul nopţii.

Am urcat panta pe lângă cascadă, aşa cum făceam în copilărie, ţinându-mă de trunchiurile zvelte ale mestecenilor; ştiam fiecare metru de potecă. Sus, deasupra, m-am aşezat pe o piatră, acolo unde râul forma o bulboană adâncă şi părea să se umfle înainte să se arunce în chei.

M-am simţit nespus de fericită.

Era de o săptămână la noi când am schimbat pentru prima oară mai mult de câteva propoziții. I-am adus micul dejun și mă pregăteam să plec, când el m-a întrebat dacă mă grăbesc.

– Nu, am spus.

– Mi-e dor să mai vorbesc cu cineva. Ai putea să stai puțin cu mine?

– Păi... aș putea, am spus.

M-a rugat să-i povestesc ce fac când nu am grijă de el. Cum arată zilele mele.

I-am povestit.

M-a întrebat dacă-mi place să citesc. I-am spus că nu prea citesc.

El mi-a spus că se gândise la o carte a unui autor rus. Se numea *Faust* și era despre o femeie care nu citește și care într-o zi primește o carte de la un bărbat îndrăgostit de ea. O citește și e atât de afectată, o impresionează atât de profund, încât până la urmă moare.

– Pare o carte prostească, am spus.

– Poate, a spus el fără să zâmbească, așa cum crezusem c-o să facă.

– Vrei să-ți împrumut câteva cărți? l-am întrebat.

– Nu, nu e nevoie, a spus el.

– De ce te-ai gândit la cartea aia când m-ai văzut?

– N-am spus asta, a răspuns el. Am spus doar că m-am gândit la ea.

Acum zâmbea.

M-am ridicat.

– Trebuie să te odihnești, am spus.

El m-a prins de mână și mi-a apăsat-o ușor.

– Îți mulțumesc că ți-ai făcut timp.

Sâmbătă, 30 iulie 2016

Tot restul zilei am fost prost dispusă. Copiii stăteau în paturile lor și citeau, toți trei, i-am trimis afară, le-am schimbat așternuturile și am scos păturile la aer, am început să bat covoarele. Poftim la el, stă în casa noastră, eu îmi pierd timpul purtându-i de grijă, și el încearcă să mă ia de proastă cu o carte despre o femeie care n-a citit nimic în viața ei. Stă acolo și-și râde de noi. Dar, dacă asta vrea, asta o să primească, mi-am zis și am intrat înapoi în casă cu cele trei covoare lungi din petice, le-am pus la locul lor pe hol și sus în dormitor și am scos afară covorul mare din camera de zi. Cerul era albastru-deschis și soarele strălucea, dar vântul care bătea dinspre ocean, către vest, era rece ca gheața. Din covor se ridica la fiecare lovitură un nor de praf. Nu mai voiam să vorbesc cu el. N-avea decât să stea acolo și să se întrebe de ce. Norii de praf s-au făcut din ce

în ce mai mici, și, când aproape dispăruseră, am cărat covorul înăuntru, cu mâinile înroșite de frig. Acolo unde fusese întins, podeaua era mai deschisă la culoare, și am frecat-o cu săpun de potasiu înainte să-l pun la loc.

La cină am reîncălzit supa din ziua dinainte. Era groasă, făcută cu ulei și cu bucăți mari de carne în ea, perfectă pentru o zi rece. În timp ce Ivar parca afară camionul, am pus masa și i-am chemat pe copii înăuntru. Am început să mâncăm fără să vorbim. După un timp, Ivar m-a întrebat ce mai face pacientul.

– Ce-ar fi să-i duci tu masa și să vezi singur?

– Foarte bine, pot să i-o duc, a spus el râzând.

– Și nu uita să-l ajuți să meargă la toaletă.

– Mie mi-e mai ușor decât ți-e ție, a zis el și s-a ridicat de la masă.

Le-am spus copiilor să-și facă ordine în camere, fiindcă le schimbasem așternuturile, apoi am ieșit să văd de oi – unele se pregăteau să fete. Dar nu se întâmplase încă nimic. Am auzit camionul pornind și plecând. Am adus păturile înăuntru și am băut o cană de cafea în camera de zi, privind spre fiord. Munții de pe partea cealaltă erau albăstrii în ceața serii.

Îmi trecuse supărarea. Ce conta că ne priveşte de sus? Era un ofiţer austriac de care aveam grijă contra cost.

Când m-am dus la el cu masa de seară, l-am salutat fără să-l privesc, am pus tava pe masă, am luat-o pe cea de la prânz şi am ieşit. Soarele lumina vârful munţilor dinspre sud, care străluceau albi de zăpadă, şi dealurile dinspre nord, unde creştetele brazilor sclipeau ca poleite cu aur. În curte şi peste pajişte se lăsa înserarea. Aerul era rece ca gheaţa.

În noaptea aceea am stat în pat cu spatele la Ivar şi am plâns fără un sunet. Lacrimile îmi izvorau pur şi simplu din ochi, mi se scurgeau pe obraji şi pe pernă în întuneric, de parcă m-aş fi destrămat.

A doua zi vântul îşi schimbase direcţia, bătea dinspre sud şi umplea valea de căldură. Priveliştea părea mai blândă, fără contururile tăioase din zilele anterioare. Când i-am dus bolnavului micul dejun, m-am simţit caraghioasă că voisem să-l pedepsesc.

– Bună dimineaţa! i-am urat. Ai dormit bine?

– Ca un copil, a răspuns el.

– Arăţi mai bine. Vrei să-ţi pun tava pe pat?

– Da, te rog.

S-a ridicat încet. Am luat perna și i-am potrivit-o dreaptă, rezemată de tăblia patului.

– Poftim!

– Mă tem că trebuie să mă scol mai întâi, a spus el.

L-am ajutat să se ridice și l-am susținut în timp ce pășea spre ușă. Brațul de care-l țineam mi s-a părut vânjos. Deși era slab – văzusem cum i se arcuiesc coastele sub piele –, corpul lui nu avea nimic fragil.

– Au fătat oile? m-a întrebat când s-a întors în pat și i-am pus din nou tava în față.

Am clătinat din cap.

– Nu încă. Dar curând. Am o presimțire că la noapte.

– De ce? a întrebat el.

– S-a încălzit mult afară.

– Contează?

– Cred că da, am spus. Ai tot ce-ți trebuie?

– Da, mulțumesc. M-a mângâiat ușor pe dosul palmei și s-a uitat la mine. Ești un înger, a spus.

Am roșit.

– Sunt o țărancă, am spus. Și primesc bani ca să am grijă de tine.

– Îți sunt recunoscător oricum.

– Foarte bine, am spus și am ieșit fără să mă mai uit la el.

Oriunde-aș fi fost, orice-aș fi făcut, gândurile mi se întorceau la el. De asta plânsesem, îmi dădusem seama că prezența lui mă umpluse de speranță, și apoi, când înțelesesem că n-am la ce să sper, rămăsesem pustiită. Și era un altfel de pustiu decât cel care existase înainte de speranță.

La ce sperasem?

Nu știam, nu era nimic definit. Doar o speranță.

Fusese un sentiment nespus de plăcut.

Nu puteam pur și simplu să las lucrurile să se întâmple, să-i duc mâncarea, să stau de vorbă cu el când voia, nici să nu-l pedepsesc, nici să nu sper, să fiu doar prezentă în starea aceea – orice-ar fi fost ea – în care voisem să mă cufund în seara de la cascadă?

El s-a întremat treptat, curând a fost în stare să se ridice în capul oaselor în pat, să se ducă la baie și să se întoarcă fără ajutor, și într-o zi s-a spălat acolo, așezat pe un scăunel în fața ligheanului pe care-l umplusem cu apă caldă.

Ochii îi erau plini de viață, nu văzusem la nimeni ochi atât de vii până atunci. Eram obișnuită cu ochi închiși în ei înșiși.

Şi îmi plăcea că se uită la mine. Când îşi ţintea privirea asupra mea, deveneam parcă mai mult decât eram de obicei.

Îmi plăcea şi când îmi atingea mâna sau braţul, întotdeauna uşor şi în treacăt. Ceva se aprindea în mine atunci.

Am început să mă întreb la ce se gândeşte când stă singur.

Cine era omul acesta?

Schimbase camera în care stătea. Nu mai era vechiul dormitor al părinţilor mei; acum părea să aparţină unei alte lumi, în care deschideam uşa de fiecare dată când îi aduceam de mâncare.

Când mă trezeam, primul meu gând era la el, şi înainte să adorm tot la el mă gândeam. Dar nu i-am arătat asta niciodată. Cât de mult ţineam la el era secretul meu. Dimineaţa, când îi aduceam micul dejun, stăteam de vorbă, eu mă aşezam pe marginea patului, iar el mânca şi-mi punea tot felul de întrebări despre viaţa mea şi despre părţile noastre. Singurul despre care nu mă întreba nimic era Ivar. Despre el însuşi nu spunea prea multe. Îi plăcea să-mi povestească amintirile lui norvegiene din copilărie. Îi plăcea să povestească şi despre cărţile pe care le citise, vorbea despre personajele din ele ca şi când ar fi fost oameni adevăraţi. Odată a glumit

că Hitler ar fi trebuit să citească *Război și pace*, atunci poate s-ar fi gândit de două ori înainte să invadeze Rusia. Nimeni nu reușise vreodată să cucerească Rusia, spunea. Încercase Carol al XII-lea al Suediei, încercase Napoleon, încercase și Germania în timpul Marelui Război și încerca din nou în timp ce noi stăteam acum de vorbă.

– Știi că Germania pierde războiul? m-a întrebat.

Am clătinat din cap.

– E doar o chestiune de timp, a spus.

A început să plouă, o ploaie rece și aspră de primăvară, care a ținut câteva săptămâni. Frunzele înmugurite și iarba care încolțise străluceau verzi și umede pe fundalul cerului posomorât, luminate parcă de un soare subpământean. Zilele cu Alexander se apropiau de sfârșit, știam asta, cu toate că el nu spusese nimic; o ducea mult mai bine cu sănătatea. Fuseseră zile ciudate, fiindcă, deși nu se întâmplase nimic, totul se schimbase, ca și cum înăuntrul meu totul se pusese în mișcare. Mă încercau emoții de toate felurile. Uneori erau atât de puternice, încât nu știam ce să fac cu ele, unde să le duc. Pe dinafară totul era ca de obicei, făceam ceea ce făcusem întotdeauna, și, în jumătatea de oră zilnică în care

stăteam cu el de vorbă, mă stăpâneam. Intram în cameră, el mă auzea că vin și se ridica în pat în capul oaselor, eu îl salutam și trăgeam draperiile, încât camera se umplea de semiobscuritatea cenușie a ploii, îi puneam tava înainte, mă așezam pe marginea patului și-l întrebam cum se simte azi. Dacă-i întâlneam privirea, plecam repede ochii. Dacă el mă mângâia pe mână cu gestul lui prietenos, mi-o trăgeam înapoi. Uneori mă și ridicam, ca să-i arăt cine sunt eu și cine e el. În astfel de cazuri inima îmi bătea tare când plecam. Când respingem ceva care poate nu e nimic, îl ajutăm să iasă la lumină și să devină o posibilitate.

Știam că-i place de mine și eram sigură că se gândește la mine. Pentru că, după o vreme, și el își pleca privirea când ochii ni se întâlneau, și asta îmi spunea că și el se gândește la ceea ce era imposibil.

Apoi, într-o zi, m-am dat bătută. Mă ridicasem, luasem tava, și el m-a mângâiat pe braț.

– Îți mulțumesc, a spus. Ești un înger.

Am pus tava pe masă, m-am aplecat peste el și mi-am lipit obrazul de al lui. Când m-am ridicat, ne-am uitat unul la altul. Apoi am ieșit în grabă.

Era un gest inocent, îi dădusem o îmbrățișare, nu însemna nimic.

Dar fusesem aproape de el. Simțisem căldura pe care o emana, îi simțisem mirosul. Când m-am întors în bucătărie, m-am așezat pe un scaun. Simțeam că dau pe dinafară, era prea mult din toate, tremuram de emoție. M-am ridicat din nou și am ieșit în ploaie. Știam că e ultima mea șansă să distrug ceva care avea să mă distrugă. Știam că trebuie să merg înapoi în casă, să-mi dau cu apă rece pe față și să continui ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Dar nu voiam. Voiam să merg cu el.

Am deschis ușa celeilalte case și am urcat scările știind că el stă cu urechea ciulită la pașii mei. Am intrat în cameră și m-am dus drept la el, m-am aplecat și l-am sărutat.

Când m-am îndreptat, a fost ca și când mă aflam dintr-odată altundeva. M-am simțit brusc liniștită, nu mai eram în miezul unei vâltori, ci deasupra ei.

Era un sentiment minunat.

–Te doresc, i-am spus, privindu-l în ochi.

Am dat pătura la o parte și l-am dezbrăcat încet. El a rămas nemișcat. Apoi m-am dezbrăcat în fața lui, el și-a ridicat brațele către mine, eu i-am zâmbit.

După aceea nici unul din noi n-a vorbit, m-am cuibărit doar alături de el și mi-am rezemat capul

de pieptul lui. Nici măcar când a fost să plec n-am spus nimic. „Trebuie să plec" ar fi risipit vraja, ne-ar fi aruncat în ceea ce exista dincolo de noi. M-am îmbrăcat, l-am mângâiat pe piept și l-am sărutat, apoi am ieșit în tăcere. Afară, aerul era brăzdat de ploaie, pământul se îmbibase de umezeală, făgașele roților de camion se umpluseră de o apă gălbui-cenușie. Nu știam ce avea să se întâmple când Ivar venea acasă, cum aș fi reacționat, dacă mi s-ar fi citit pe față, dacă m-aș fi temut sau m-aș fi umplut de rușine. „Așteaptă să sari abia când ajungi la hop", m-am gândit și am urcat în dormitor, am deschis fereastra și m-am întins pe spate în pat. Simțeam că în mine prinsese viață ceva despre care nici nu știusem că există.

Deci *asta* era fericirea.

Asta era plăcerea.

Am închis ochii și am adormit așa cum eram, în sunetul ploii care creștea și scădea în vântul de afară.

N-am simțit nici urmă de frică, nici de vinovăție când Ivar s-a întors acasă. El n-a observat nimic deosebit la mine, totul era ca de obicei. Nici copiii n-au observat nimic deosebit. Eram complet deschisă cu mine însămi, nu-mi ascundeam

nici un gând, şi am putut face asta fiindcă nu făcusem nimic rău. Iar asta era o noutate. Nu aveam nici o umbră. Nu existau colţuri întunecate puse să ascundă adevăruri care altfel ar fi devenit evidente.

Dar mă temeam să mă întorc la el. Ceea ce era între noi nu avea încă formă. Nu ştiam nici ce gândeşte el, numai ce simte.

Dacă între noi apăruse o falie?

M-am dus la el cu masa de seară în timp ce Ivar stătea încă în bucătărie, ca să arăt clar că nu există nimic acolo sus care n-ar putea fi dat la iveală.

Inima îmi bubuia în piept ca unei adolescente când am urcat scările gândindu-mă la el, care stătea în pat şi mă aştepta.

– Mi-a fost dor de tine, mi-a spus cu voce joasă când am intrat în cameră.

M-am oprit în faţa lui.

– Vino încoace!

– Nu acum, am spus.

– Ba da, vino!

– Soţul meu e jos.

Alexander s-a ridicat în picioare.

– Atunci am să vin eu la tine.

S-a oprit în spatele meu, m-a cuprins cu braţele pe după mijloc şi m-a sărutat pe ceafă.

– Ești atât de bună, a șoptit.

– Te iubesc, i-am șoptit și eu.

El mi-a ridicat rochia, mi-a tras chiloții în jos și a intrat în mine. M-am aplecat în față și m-am sprijinit de pervaz. Îmi tremura tot corpul, și, când am auzit ușa de la intrare trântindu-se în casa cea mare, mi s-a părut un sunet din altă lume, îndepărtată, foarte îndepărtată.

– Mai tare! am spus. Mai tare, mai tare!

– Ești atât de bună, mi-a șoptit el.

– Ah! am spus. Ah!

Nimic nu-mi poate lua acele zile. În fiecare dimineață mă sculam fericită, și fericirea era puternică, mă apăra de orice, mă făcea invincibilă.

Abia dacă am vorbit unul cu altul în zilele acelea, emoția era prea puternică, nu ne voiam decât unul pe altul.

Fericirea era un scut.

– Poimâine plec, mi-a spus într-o seară.

– Nu se poate, am spus.

– O să găsim un mijloc de a fi împreună.

– Promite-mi! i-am cerut.

– Te iubesc, a spus el.

– Știi că nimeni nu mi-a spus asta până acum?

– Sper că nici n-o să ți-o spună nimeni altcineva de aici încolo.

– Te iubesc, am spus.

Era Ivar, erau copiii, vecinii, ceilalți soldați. Întâlnirile furate seara nu ne erau de ajuns, nici lui, nici mie.

– Nu am pe nimeni altcineva, spunea el. Nu am rude sau prieteni care să însemne ceva pentru mine. Sunt complet liber. Nu simt asta, dar așa e. Uneori mă gândesc la ce înseamnă asta cu adevărat. Că totul e deschis, că pot să mă duc oriunde vreau în lume, să fac exact ce-mi place. Înțelegi ce vreau să spun?

– Da.

– Vino cu mine în lumea largă!

– Nu pot.

– Dar vrei?

– Da.

Niciodată până atunci nu mă gândisem că lumea e deschisă. Știam că e acolo undeva, însă nu mă gândisem niciodată că ar putea fi așa pentru mine. Dar nu de asta am făcut ceea ce am făcut. Mă gândeam tot timpul la el, în mintea mea era cu mine în orice clipă, orice emoție pe care o simțeam era orientată către el. Mi se părea

insuportabil să fiu despărțită de el. Insuportabil. Era un fel de nebunie. Ceva trăgea de mine, atât de puternic, încât nu puteam să-i rezist.

Și era ceva în mine care voia să se ducă la fund. Care voia ca eu să mă pierd.

Copiii n-aveau să se piardă. Aveau să se descurce. Erau deja autonomi. Și locul lor era aici. Nu mai erau ai mei, erau deja ai lor.

Dimineață, când eram singură în casă, mi-am umplut un rucsac și l-am dus în hambar. În seara aceea, după ce toată lumea adormise, l-am scos de acolo și am luat-o pe lângă gard spre marginea pădurii din capătul fermei, unde el trebuia să mă aștepte.

Ne-am sărutat peste gard înainte să sar.

– E ultima ta șansă să renunți, mi-a spus el.

– Nu m-am răzgândit, am spus.

– Am dezertat. Dacă sunt prins, voi fi executat.

– Vino!

L-am luat de mână, și am pornit amândoi spre fiord în lumina palidă a nopții de iunie.

Vasul a venit să ne ia după vreo oră. Era o barcă de pescuit deținută de doi frați, care erau amândoi la bord și pe care îi plătise Alexander.

Îi cunoșteam din copilărie. Nu știuseră că vin și eu, și mi-am dat seama că nu le pică bine.

Mi s-a făcut greață de la mirosul de benzină și de la tangaj, dar am reușit să dorm câteva ore în noaptea aceea, cu capul în poala lui Alexander.

Am ajuns a doua zi pe la prânz. Era o vreme rece și mohorâtă, fiordul era aproape complet negru sub munți. Cei doi frați au tras vasul cât mai aproape de țărm, eu mi-am pus rucsacul în spate și am sărit pe o stâncă ieșită în afară.

Apoi s-a petrecut lucrul acela groaznic. Nici măcar azi nu-mi vine să cred că am văzut ce am văzut, că s-a întâmplat cu adevărat.

Alexander se aplecase peste rucsacul lui și, când s-a ridicat și s-a întors, avea în mână un pistol. L-a împușcat mai întâi pe unul în cap, de aproape, apoi pe celălalt în piept și, după ce a căzut, în cap.

Cred că am țipat.

Alexander s-a uitat la mine cu gura căscată, ca și cum nici el n-ar fi înțeles ce se întâmplase. Cu cele două leșuri pe punte, a intrat în cabină și a dat barca puțin înapoi, apoi a întors-o și a pornit în largul fiordului.

Totul se oprise înăuntrul meu. N-aveam nici un fel de gând.

M-am aplecat înainte și am vomat.

Barca plutea la vreo sută de metri de țărm. Mi-am dat seama că Alexander face ceva pe punte. „Deci nu m-a părăsit", m-am gândit.

După mișcările lui, am înțeles că împingea cele două leșuri în apă.

M-am lăsat pe vine și am respirat de câteva ori adânc. Picioarele îmi tremurau, mâinile și trunchiul îmi tremurau.

Barca s-a întors spre mal. Sunetul motorului, răsfrânt în coasta pieptișă a muntelui, era insuportabil de tare. El a coborât sub punte, nu știu cât a stat acolo, n-aveam nici o noțiune a timpului, totul a părut să se petreacă într-o secundă și totuși a durat o veșnicie.

A ieșit din nou, și-a pus rucsacul și a sărit pe stânca ieșită în afară, în timp ce barca se răsturna încet pe o parte. A stat o vreme uitându-se la ea cum se scufundă, apoi a ridicat privirea spre munte.

– Ne-ar fi denunțat, a spus. Chiar dacă n-ar fi făcut-o de bunăvoie, ne-ar fi dat de gol la interogatoriu.

Nu m-am putut uita la el când s-a răsucit spre mine.

– Am fi fost prinși, eu aș fi fost executat, iar tu ar fi trebuit să trăiești cu vinovăția ta pentru tot restul vieții, în sat.

– Ai plănuit totul dinainte, am spus.

– Trebuie să mergem, mi-a răspuns el. Vino!

Duminică, 31 iulie 2016

Am mers pe firul văii înspre interior. Era întuneric și umezeală, pe pantele munților creșteau brazi neclintiți. Mergeam fără să gândesc, mecanic, absentă din mine însămi. Din când în când îi priveam ceafa și umerii. Bărbatul acesta căruia mă dăruisem orbește și despre care nu știam nimic. Avusesem tot felul de sentimente față de el, dar nu și teamă, ceea ce simțeam acum.

Ne-am oprit să bem apă lângă un pârâu.

– Nu sunt un monstru, a spus el, ștergându-se la gură cu mâneca hainei. Dacă la asta te gândești.

– Mi-e teamă de tine.

– E război. În război oamenii sunt omorâți.

– Ei nu erau în război.

– Te iubesc.

– Nu știu cine ești.

– Sunt cel care te iubește.

Am urcat toată după-amiaza pe coasta muntelui. Când am ajuns în vârf, cerul se luminase, soarele strălucea printre norii dinspre vest.

– Mai poți merge câteva ore? m-a întrebat.

– Da.

– Acum eşti liberă, a spus. Fii cât mai poţi!

– Nu înţeleg ce vrei să spui.

Am pornit din nou.

– Nu eşti legată de nimeni şi de nimic, a spus. Şi nu mai ai cale de întoarcere.

A plâns amar când ne-am întins pe jos în noaptea aceea. M-am aplecat peste el şi mi-am frecat obrazul de obrazul lui ud, l-am sărutat şi i-am simţit gustul de sare.

– Te iubesc, i-am spus.

I-am luat mâinile şi i le-am apăsat pe pământ, el zăcea întins pe spate uitându-se la mine, şi n-am ştiut la ce se gândea, dar am ştiut ce simte, şi m-a inundat un val de bucurie şi de suferinţă.

M-am agăţat de el, şi am adormit amândoi aşa.

Când m-am trezit a doua zi şi l-am văzut stând pe vine şi tăind felii din cârnatul cu şuncă pe care îl luasem cu mine, apoi întinzându-le pe felii de pâine pe care le tăiase tot el, mi-am dat seama ce voise să spună cu o seară în urmă. M-am dus la el şi l-am cuprins în braţe.

– Nu mai e cale de întoarcere, într-adevăr, am spus.

El a scuturat din cap.

– Şi suntem liberi, absolut liberi.

În seara aceea am stat afară lângă o cabană. Peisajul din jur lucea roşiatic în lumina soarelui la asfinţit. Bătuserăm la uşă cu câteva ore înainte, le spuseserăm oamenilor povestea inventată de comun acord şi mâncaserăm cu ei.

Nu ştiam dacă ne crezuseră, probabil că nu, dar nu mai conta. Eu vorbisem şi râsesem toată seara, mânată de un sentiment intens de fericire, iar acum, stând afară în lumina soarelui la apus, am început să râd din nou şi dintr-odată nu m-am mai putut opri.

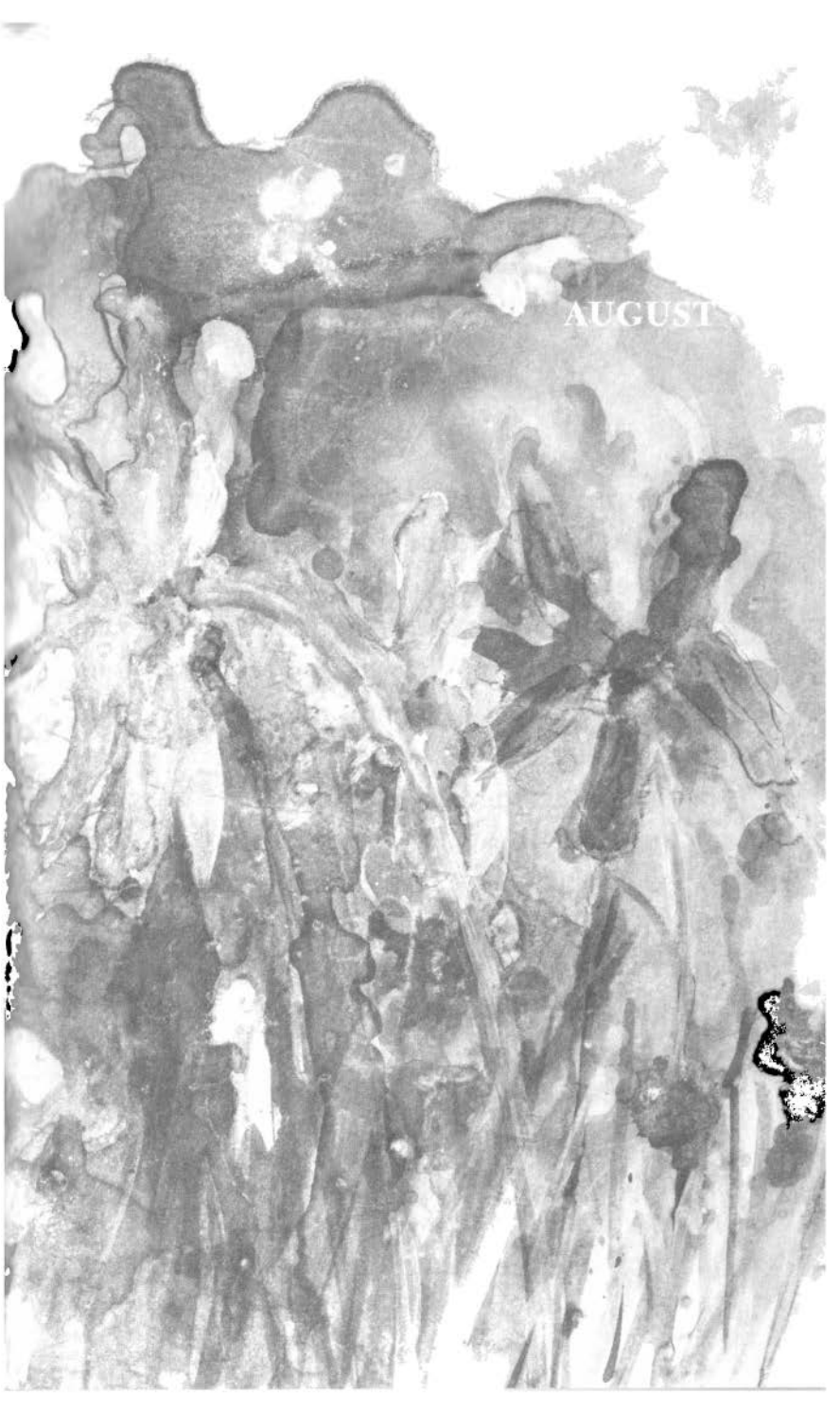
AUGUST

HAINE

Suntem șase oameni în casă, din care patru copii, așa că, dacă nu suntem atenți, casa se umple de haine. Lângă paturile copiilor se adună mormane când se dezbracă seara, și la fel pe canapea, unde câteodată își mai scot puloverul sau o pereche de pantaloni în timp ce se uită la televizor, sau pe băncuța din hol, unde cele două fete mai mari probează haine în fața oglinzii, nemaivorbind de veranda din față, mai ales iarna, când, în loc să-și atârne frumos gecile și pantalonii de fâș și să-și pună căciulile și mănușile pe raft, copiii le aruncă pe jos sau pe băncuța de sub geam. Mormanele acestea, care trebuie spălate, se întâlnesc cu un alt morman, al hainelor curate, care crește și el dacă nu-l luăm în seamă, pentru că e simplu să lași rufele scoase din uscător pe patul din camera din spate, unde uneori ajung să formeze o grămadă cam cât o mașină mică. Aceste două tipuri de grămezi reprezintă poluri opuse în

circuitul urmat de haine, şi cel puţin cineva uşor influenţat de propriile emoţii poate foarte bine ajunge să considere hainele murdare rele şi pe cele curate bune – sau ostile şi prietenoase, sau reprezentând întunericul şi lumina. Din când în când apar cazuri dubioase, un articol de îmbrăcăminte poate să arate nefolosit, dar să zacă într-un vraf de haine murdare, şi atunci trebuie să faci ceea ce am văzut-o pe mama făcând de nenumărate ori în copilărie şi care mie mi se părea monstruos – ridica obiectul la nas şi-l mirosea, chiar dacă se întâmpla să fie o pereche de chiloţi. Acum fac acelaşi lucru eu însumi, mă aplec, îmi lipesc chiloţii de nas şi-i adulmec ca un animal. Uşurarea când sunt murdari şi miros vag a urină e aproape mai mare decât atunci când sunt curaţi şi miros a detergent, pentru că înseamnă că vor fi spălaţi şi se vor curăţa. Cu toate că rufele murdare nu sunt decât haine care au fost purtate o zi sau două, mi se pare aproape o purificare spirituală să le pun în maşina de spălat, să torn detergentul şi s-o pornesc, ca să nu mai spun ce emoţie mă cuprinde când scot rufele curate din uscător şi le simt calde pe piele şi mirosind vag a detergent, căci atunci întunericul în care mă aflu sau pasajele înguste şi întortocheate care-mi blochează fluxul gândurilor sau le împiedică să

treacă dispar pentru câteva secunde, și deodată mă simt nu vinovat, ci opusul lui, care nu e inocent, ci fericit. Exact pentru că vreau să prelungesc această senzație întind uneori vara rufele afară, pe sârmă, când e vreme frumoasă, în loc să le pun în uscător, căci cămășile agățate pe o sârmă deasupra gazonului, care lucesc în soare sub cerul albastru și se leagănă ușor în adierea vântului, sunt o priveliște minunată și, pe deasupra, ceva bun, fiindcă, deși, strict vorbind, a întinde rufe nu e un act nici moral, nici imoral, probabil că eu am absorbit ceva din moralismul despre aer liber și lumină al anilor '50, potrivit căruia întunericul e murdar, murdar înseamnă sărac, iar sărăcia este imorală, așa încât locuințele vechi erau demolate și înlocuite cu case noi, albe și pline de lumină, iar copiii familiilor din clasa muncitoare erau trimiși vara la țară, ca să aibă parte de aer curat și de soare și să devină astfel oameni mai buni. Habar n-am cum mi-au fost inoculate aceste idei, probabil prin intermediul mamei, care, de când mă știu, scotea o dată sau de două ori pe an toate păturile afară, la aer, și atârna covoarele, așternuturile și toate hainele pe care le aveam pe sârmă și pe uscătoare, de parcă le-ar fi supus unui tratament. Există aici și o latură care ține de prestigiu, și îmi închipui

că mama ei, bunica mea, era încă mai energică, pentru ca nimeni să nu poată spune despre familia ei că sunt oameni leneşi, nespălaţi sau imorali. Faptul că erau totuşi săraci nu putea fi negat, dar asta era mai puţin ruşinos, căci aveau suficient cât să se descurce, şi puţină lume prin părţile lor o ducea mai bine. În casa noastră nimeni nu munceşte suficient ca să murdărească sau să transpire hainele, avem maşină de spălat, uscător electric şi un dulap electric pentru uscat rufe şi suficienţi bani ca să cumpărăm haine noi de fiecare dată când una se rupe sau se agaţă, când se desface un nasture sau se înţepeneşte un fermoar, aşa încât ameninţarea necurăţiei, pe care o simt atât de puternic, nu e justificată de nimic din realitate, comportamentul meu seamănă mai degrabă cu al unui animal care a fost ţinut în cuşcă, în momentul când cuşca e îndepărtată, dar el rămâne, fără nici un motiv, acolo unde e, înăuntrul unor gratii inexistente.

ÎNGHEŢATĂ

În fiecare an, la începutul verii, producătorii de înghețată lansează soiuri noi, cărora li se aplică aceeași regulă ca și speciilor de plante și de animale – supraviețuirea celui mai puternic. Dacă un tip nou de înghețată se vinde în cantități suficiente, producția va continua și în sezonul următor; dacă nu prinde, atunci producția se oprește și nu se mai reia niciodată. Toate aceste soiuri noi, pe băț, la cornet sau la tabletă, trebuie să concureze cu cele vechi care s-au dovedit competitive de zeci de ani, și astfel sortimentul unui producător de înghețată se rafinează constant și include nișe și „buzunare" pe care le poate umple numai cel mai puternic. În sensul acesta, cele două cele mai rezistente înghețate la cornet din Norvegia, marca Kroneis – simple, pe bază de lapte, una cu aromă de căpșune, cealaltă, de ciocolată, și al căror nume provine de pe vremea când costau numai o coroană norvegiană –, pot fi

considerate niște supraviețuitoare, ceea ce nu e chiar atât de ciudat, pentru că au un gust necomplicat și sunt ușor de ținut în mână, nici prea mici, nici prea mari. Când vin direct de la congelator, înghețata dinăuntru e tare, cu margini ascuțite în jurul planului circular de deasupra, și poți alege s-o lingi – rotunjindu-i astfel marginile și aducând-o treptat la forma unei prune, proces accelerat de vremea caldă, când înghețata se topește și adesea se scurge pe marginile cornetului, care atunci trebuie lins cu asiduitate – sau să muști din ea, ceea ce e mai rapid. Dar, cum pentru multă lume ideea esențială a oricărei înghețate e să prelungești experiența consumării ei, a doua variantă nu oferă nici un avantaj limpede, afară de faptul că evită petele lipicioase de pe mâini pe care le generează adesea o savurare îndelungată, mai ales în cazul lui Kroneis de ciocolată, fiindcă aici se topește și ciocolata. Un alt mod de a ataca Kroneis este ca, la jumătatea procesului de lingere, când înghețata s-a înmuiat deja și cedează, pe alocuri ca o frișcă, să muști pur și simplu fundul cornetului, creând astfel o gaură prin care poți s-o *sugi*. Tot o supraviețuitoare în raioanele cu înghețată ale magazinelor norvegiene este Gullpine, înghețata aurie pe băț, pe bază de lapte și învelită în ciocolată, cu bucățele

de *krokan* – zahăr caramelizat cu unt și migdale în el – presărate pe glazură, și în care înghețata însăși are un strat de ciocolată în ea. Această combinație anume – înghețată, înveliș de ciocolată, *krokan*, băț – are și ea ceva elementar, un aer de statornicie și lipsă de ostentație pe care cred că mulți părinți îl aleg pentru copiii lor ca să atenueze senzația ineluctabilă de extravaganță pe care o creează cumpărarea unei înghețate – un lux nenecesar, nesănătos și lipsit de valoare nutritivă, pe care Gullpinne, prin aspectul său funcțional și simplitatea sa primară, îl ponderează întru câtva. Mie, în copilărie, problema pe care mi-o punea înghețata era pur și simplu să aleg soiul potrivit. Nu primeam prea des, așa că o alegere greșită echivala, cel puțin pe la șapte–opt–nouă ani, cu o adevărată catastrofă. Să îndrăznesc, de pildă, să aleg un nou tip de înghețată cu lemn-dulce? Îmi plăcea gustul de lemn-dulce, dar oare mergea bine cu înghețata? Iar sortul acela nou care se numea Kirsebaerpinne, înghețata pe băț cu aromă de cireșe, și care era sora lui Gullpinne – exact la fel, doar că înghețata avea gust de cireșe –, oare ar fi fost *suficient* de bun? L-am gustat, și multă vreme a fost înghețata mea preferată, dar apoi a dispărut, a fost retras de pe piață, și sora lui, decenta și sensibila Gullpinne,

a rămas încă o dată singură, alături de alte două supraviețuitoare, Bâtis (înghețată într-o vafă în formă de barcă) și Sandwich. Dar alegerea cu adevărat cea mai dificilă era cea care trebuia făcută acolo unde se vindea înghețată moale, adică la oraș, fiindcă acolo aveau și înghețată la cupă, și cine poate spune care e mai bună – înghețata moale sau cea la cupă? Fiecare are avantajele sale – majore și evidente. Latura forte a înghețatei moi este numărul de arome. O gheretă bine dotată poate avea până la douăzeci de arome diferite. Poți alege să cumperi una, două sau trei cupe de înghețată, pe care vânzătorul le ia cu o scafă și le pune într-o vafă de formă conică (sau într-un păhărel de hârtie – dar cine e atât de prost încât să aleagă cartonul în locul napolitanei?), iar combinațiile posibile sunt nenumărate: o cupă de ciocolată, una de fistic și una cu rom și stafide, de pildă; sau două de ciocolată și una de fistic; sau una de fistic, una de căpșune și una de vanilie; sau una de ciocolată, una de vanilie și una de *krokan*; sau una de fistic, una de rom cu stafide și una de *krokan*. E o decizie dificilă în sine, în special pentru că alegerea trebuie făcută uneori pe loc, într-o fracțiune de secundă, lucru care mie, chiar și după mai bine de patruzeci de ani de experiență, mi se pare destul de greu.

Să adăugăm la asta posibilitatea de a alege în schimb din soiurile de înghețată moale, ceea ce iar nu e ușor, fiindcă înghețata moale poate fi învelită în ciocolată topită, sau în pudră de ciocolată, sau *krokan*, sau în alune pisate, sau în bucățele de ciocolată Daim, sau în biluțe multicolore de zahăr. Pentru mine, înghețata moale a fost multă vreme regina reginelor, e singura înghețată care seamănă cu frișca, dar fără să-și piardă calitatea de a fi înghețată. Iar soluția mea preferată la problema diversității topingurilor este de obicei să cer două, anume ciocolată pudră și *krokan*. Atunci vânzătorul o dă uneori întâi prin ciocolată și apoi prin *krokan*, formându-i două straturi, alteori lipește pe o parte pudra de ciocolată și pe cealaltă *krokan*-ul. Copiii mei îmi calcă pe urme, s-ar putea crede, își dau seama că alegerile mele sunt rezultatul unor ani lungi de experiență, dar nu, ei sunt fiecare cu gustul lui. Fiul meu, de exemplu, alege adesea aromă de șerbet când își ia înghețată la cupă – pe care o preferă celei moi –, ceea ce eu n-am făcut în viața mea, nici măcar n-am luat-o în calcul. Cea mică nu se jenează să ceară înghețată moale într-un pahărel de hârtie și s-o mănânce cu linguriță. Ceea ce aleg eu n-are nici o influență asupra lor. Îmi spun adesea:

– Dar, tati, n-ai zis că nu mai mănânci dulciuri și înghețată?

– Ba da, am zis, le răspund eu, dar azi e o vreme prea frumoasă.

– Ai mâncat și ieri înghețată, și ieri a plouat, spun ei. Nu faci decât să-ți găsești scuze.

– Eh, ce să mai zic? le răspund.

– Dar de ce n-ai voie să mănânci înghețată și dulciuri? întreabă cea mijlocie.

– Pentru că la vârsta mea mă îngrașă. Voi puteți să mâncați câtă vreți, dar eu nu pot.

– Te-ai îngrășat, într-adevăr, spune cea mare, care e subțire ca trestia indiferent ce-ar mânca. Stăteam la o masă lângă chioșcul de înghețată de pe plaja Borrby, o plajă lată, cu nisip fin și aproape alb, nu se simțea nici o adiere de vânt, cerul era albastru luminos, nisipul strălucea atât de orbitor că aproape nu te puteai uita la el, iar marea era netedă ca oglinda și perfect calmă.

– Atunci pot să-mi mai iau o înghețată? a întrebat fratele tău. Dacă eu pot să mănânc oricât?

– Nu, nu poți, i-am răspuns.

– De ce nu? a întrebat el.

– Pentru că ești copil și pentru că te afli sub controlul meu. Dar eu pot să mănânc două.

– Ba nu, nu poți, a spus cea mare.

– Ba da, pot, am spus, am băgat în gură ce-mi mai rămăsese din vafă, m-am ridicat şi m-am dus la chioşc, am cumpărat un cornet cu îngheţată de fistic şi m-am întors lângă ei.

S-au uitat la mine şocaţi şi consternaţi cum încep s-o mănânc. Două cornete de îngheţată la rând – în lumea lor era ceva complet nemaiîntâlnit. „Cum de nu m-am gândit niciodată la asta până acum?", mi-am spus în timp ce mâncam şi mă uitam la mare, sub privirile ţintă ale copiilor. „De ce n-am mâncat niciodată până acum două cornete de îngheţată la rând?"

Copiii ţin şi acum minte ziua aceea, cu toate că s-a întâmplat acum trei ani. Pentru ei a fost o demonstraţie de forţă, fiindcă n-au mai primit altă îngheţată oricât m-au rugat. Pentru mine a fost o glumă, deşi gluma avea şi o tentă serioasă, fiindcă m-a făcut să-mi dau seama că pot într-adevăr să fac ce vreau. Faptul că mi-am folosit libertatea de a mânca două îngheţate la cornet una după alta mi-a dat câteva teme de gândire.

SARE

Sarea e compusă din cristale mărunte și albe care seamănă cu granulele de zahăr, dar care se deosebesc foarte tare de el din punctul de vedere al gustului și al proprietăților. Sarea este în primul rând un catalizator, un agent care face să se întâmple lucruri, de pildă, face carnea să se usuce fără să putrezească absorbind umiditatea din ea, sau topește gheața de pe șosele reducând punctul de îngheț al apei, sau amplifică gustul diferitelor feluri de mâncare. În acest sens, sarea este mai sofisticată decât zahărul, care are ceva insolent și unidimensional: zahărul e dulce și face ca orice vine în contact cu el să capete același gust. Zahărului nu-i pasă decât de el însuși, sarea scoate la lumină tot ce e mai bun în alții. Da, tot ce e atins de sare devine ca prin minune mai bun, și adesea în mod irezistibil, precum oceanul – cât de proaspăt și de înviorător e oceanul în comparație cu apa dulce

de pe uscat! Îmi amintesc și acum cât am fost de dezamăgit prima oară când am intrat să înot în Marea Baltică, pe latura exterioară a arhipelagului Stockholm; marea se întindea înaintea mea, și m-am aruncat în apă plin de speranță, pentru că era vară, soarele ardea, aerul era cald și cerul înalt deasupra, iar corpul meu a sfredelit apa, care s-a dovedit rece, dar nu proaspătă, și parcă tot organismul mi-a reacționat, lipsea ceva, ce Dumnezeu e asta, e prea puțină sare în apă? Și pentru prima oară m-am gândit că Suedia e o țară interioară, iar suedezii sunt un popor fără ieșire la mare. Toată copilăria și tinerețea crezusem că arhipelagul din largul Stockholmului e un arhipelag adevărat, în special datorită serialului suedez *Vi på Saltkråkan* (*Noi, cei de pe Insula Corbului Sărat*), pentru că nici un copil care crește pe malul mării și se uită la serialul acesta n-ar fi putut crede că o insulă care face parte dintr-un arhipelag și care se mai numește și Insula Corbului Sărat se află de fapt într-un lac interior! Pe drumul înapoi spre oraș, la bordul uneia din numeroasele ambarcațiuni mici care fac curse regulate de pasageri spre insulele din largul Stockholmului, am văzut limpede: în fiecare golfuleț creșteau trestii, peste tot copacii veneau până la buza apei, care nu era sărată,

ci dulce. Navigam pe un lac din mijlocul unei păduri. Mi se poate obiecta că natura nu poate fi clasificată astfel; faptul că prețuiesc mai mult oceanul decât lacurile, coasta mării mai mult decât malurile unui iaz, se datorează, firește, pur și simplu obișnuinței, pentru că locurile unde îți petreci copilăria rămân pentru totdeauna un reper și un spațiu ideal. Dar exact aceasta este perspectiva suedeză asupra lumii, relativistă și evazivă, anonimă și anostă, cam ca apa care înconjoară capitala țării. Și, după ce am locuit paisprezece ani în apropierea Balticii nesărate, într-o zonă profund pătrunsă de cultura suedeză, în mine se strecoară o vagă bănuială că mă înșel, că valurile sărate ale Atlanticului care se sparg de țărmul norvegian sunt de fapt neutre, nu exprimă nimic, sunt doar apă care conține aproximativ trei la sută sare, adusă în ocean de râurile și fluviile care au spălat-o timp de milioane de ani de pe pietre. Sarea n-are nimic de-a face nici cu cultura, nici cu identitatea și n-are aproape nici o influență asupra vieții omenești, în afară de cantitatea extrem de mică necesară organismului nostru ca să nu moară. Sarea nu e nici un agent, nu e nici sofisticată, nici nesofisticată. E doar sare. Și totuși puține lucruri pe lume se pot compara cu o săritură în apa oceanului de

pe o stâncă netedă și cu gustul de sare pe care îl simți pe buze în timp ce corpul sfredelește apa, plină de curenți și vârtejuri și de ochiuri care bolborosesc, și apoi cu stânca pe care te întinzi la soare alături de femeia iubită, a cărei piele bronzată sclipește pe alocuri sub un strat abia vizibil de sare și ale cărei buze au gustul oceanului.

RÂME

Plouă de câteva zile, şi în dimineaţa asta două râme zăceau pe stradă, dincolo de gardul viu, lucind roşiatic pe asfaltul negru-cenuşiu, moi şi umflate. Semănau cu nişte bucăţele subţiri de maţ sau cu un fel de glande. Am împuns-o pe una cu un băţ, şi ea a început să se zvârcolească încet, deci era vie, dar clar ieşită din elementul ei, ca un om rătăcit departe de ţărm, la apă mare. Locul lor era sub pământ, dar acum, cine ştie de ce, se strecuraseră afară, la lumina zilei, unde aveau să moară, pentru că nu suportau lumina soarelui şi nici nu se puteau băga la loc în pământ.

Îmi amintesc imaginea asta de multe ori din copilărie – râme care ieşeau la suprafaţă pe vreme ploioasă şi care zăceau în curte sau pe stradă ca nişte mici intestine scuturate de convulsii lente. Şi totuşi privelişte aceasta realmente sălbatică nu reprezenta niciodată o surpriză, pur şi simplu o luam ca atare. În aceleaşi perioade

păreau să apară și mai mulți limacși, mici grămăjoare negre și băloase care sclipeau în iarbă și pe jos în pădure, ca și cum apa care cădea, picura și curgea peste tot transforma peisajul exterior într-un fel de spațiu interior, ceva moale, umed și visceral sub acoperișul de nori deși, și ademenea afară toate făpturile care trăiesc în lumi ascunse, ferecate, izolate. Iată deci râmele ieșind din sălașurile lor din pământul întunecat, iată și limacșii, târându-se afară din vizuinile lor de umbră. De parcă natura s-ar fi întors pe dos, iar toate ființele din interiorul ei i-ar fi ascultat chemarea și s-ar fi dezvăluit.

În copilărie simțeam un mic regret la vederea lor, căci aveau să moară, și acum am avut aceeași senzație diluată de tristețe uitându-mă la cele două râme care zăceau pe stradă în lumina gri a verii. „Și totuși", mi-am spus, „dacă nu sunt capabil să-mi imaginez existența așa cum o trăiesc ele, empatia mea e inutilă". Poate pentru ele nu există nici o diferență între viață și moarte, poate viața e ca vântul într-o pungă de plastic – ceva care, o vreme, o împinge prin lume –, iar moartea e doar încetarea acestei mișcări.

Dar nu, nu se putea. Râmele au creier, oricât de mic ar fi el, și un nerv care li se întinde prin tot corpul, și, chiar dacă acțiunile lor sunt

mecanice, ele se produc ca rezultat al anumitor nevoi, care, într-un fel sau altul, sunt percepute ca atare. Când stratul de sol de la suprafață se înfierbântă prea tare vara, râmele se îngroapă la adâncimi de câțiva metri, unde pământul e mai rece, și la fel iarna, când stratul de deasupra devine prea rece sau chiar îngheață, ele se mută în adânc și zac acolo într-un fel de amorțeală. Motivul pentru care ies la suprafață când plouă tare e faptul că, din cauza cantității mari de apă, le e mai greu să respire – căci râmele respiră prin piele –, și putem să ne imaginăm că urcarea aceasta e provocată de un impuls de panică sau cel puțin de o senzație neplăcută. Iar senzația neplăcută nu poate să existe decât dacă se bazează pe o senzație anterioară ne-neplăcută, care nu înseamnă neapărat plăcere, ci măcar o formă de satisfacție sobră, care, pentru râmă, înseamnă viața sub pământ atunci când solul nu e nici prea dens, nici prea uscat, nici prea umed, nici prea cald, nici prea rece, când conține frunze putrede, și ace de pin, și crenguțe rupte. Râma nu vede, așa că totul e absolut negru pentru ea, și nici nu aude, deci totul e absolut tăcut. Are cinci inimi minuscule și o gură foarte mică, pe care o folosește, între altele, ca să-și croiască drum prin pământul tare și bătătorit: pur și simplu mănâncă

din el. Nu știe nici unde se află, nici ce este, dar asta nu contează, în ultimă instanță; contează că există, pur și simplu. Un crâmpei de existență, asta este râma.

EKELÖF

Azi e patru august, şi plouă cu soare. Pe alocuri, lanurile de cereale sunt aproape complet albe, şi primele combine de recoltat, vehiculele acelea uriaşe care seamănă cu nişte gândaci, au apărut deja ici şi colo şi scuipă boabe în cantităţi incredibile. Am văzut una azi-dimineaţă, când mergeam spre Borrby cu fetiţa noastră cea mică adormită pe bancheta din spate, mă duceam la anticariatul Hundörat („Urechea câinelui", în suedeză) să cumpăr un cadou de nuntă. Cumpărasem deja acolo trei exemplare din prima carte de poezii a lui Gunnar Ekelöf şi voiam să văd dacă mai au. Ekelöf este cel mai copios dintre poeţii Scandinaviei, poeziile lui acoperă toate stările sufleteşti, toate anotimpurile, toate epocile. Şi totuşi vocea lui e uşor de recunoscut, are o anumită severitate chiar şi atunci când e jucăuş sau glumeţ. E foarte posibil ca această severitate pe care o percep eu să nu existe, de fapt, s-o identific

doar din cauză că sunt eu sensibil la autoritate şi mă tem de orice e superior. Dar simt aceeaşi severitate şi în alţi poeţi profunzi, precum Ezra Pound sau norvegianul Georg Johannessen – sau în Dante, de altfel. Toţi patru sunt poeţi supremi, radiază supremaţie, fiecare, în epoca şi în cultura lui, a fost printre cei mai cultivaţi oameni şi fiecare, până la urmă, a căutat simplitatea şi spontaneitatea expresiei ca pe binele cel mai de preţ. Îmi amintesc – sper să nu mă înşel – că am citit o anecdotă despre Ekelöf, care a venit odată târziu la un dineu, deja beat, şi s-a plimbat printre oaspeţi şoptindu-i fiecăruia la ureche cine e de fapt. În mod cert nu sunt singurul pe care istorioara asta îl umple de groază; căci mai mult decât orice mă tem să nu fiu descoperit, mă tem ca cineva să nu-mi şoptească la ureche cine sunt de fapt, fiindcă voi şti că spune adevărul, dar n-am să fiu niciodată în stare să recunosc faţă de mine însumi. Ekelöf stătea în afara petrecerii la fel cum stătea contele Mîşkin, un idiot sau un copil, cel care spune ce vede, dar cu deosebirea că Ekelöf ştia ce face şi unde stă, şi exact asta e ceea ce pare îngrozitor. Ceva similar se petrece cu poeţii care sfârşesc prin a căuta simplitatea şi libertatea: căutarea lor nu e inocentă, e doar o jinduire a inocenţei. Şi poate nota de severitate

din poeziile lor izvorăşte din următoarea dinamică: poeţii aceştia n-au fost ei înşişi capabili să trăiască simplitatea şi spontaneitatea, ci au vrut numai s-o trăim noi, ştiind foarte bine că noi n-o să preţuim niciodată cum se cuvine adevărata valoare a darului. Când am sosit la Borrby, am trezit-o pe cea mică şi am luat-o cu mine în anticariat. Stătea legănându-se de somn în faţa mea – îmi venea până la coapsă –, în timp ce eu căutam prin rafturile cu poezie suedeză. Am găsit patru exemplare ale cărţii şi le-am cumpărat pe toate. Am cumpărat, în plus, pentru mine un volum cu poeziile postume ale lui Ekelöf şi cu însemnări. După ce am ajuns acasă şi m-am aşezat în birou cu o cană de cafea, am deschis cartea la întâmplare şi am citit ce scria pe pagina aceea, era un text intitulat „Apropo de Swedenborg", despre Cădere. Şi dacă nu fusese o cădere din bine în rău, din inocenţa paradisului în vinovăţia terestră? Dacă omul, la un moment dat, despărţise răul de bine printr-un act de separaţie morală, pentru că devenise mai uman, şi ca atare răul, în cuvintele lui Ekelöf, era „ceea ce rămăsese în urmă"? De aici urmează că Dumnezeu nici n-a existat, nici nu există, dar că ar putea să apară la un moment dat în viitor. Această idee bizară este dezvoltată mai departe într-o poezie în care

Dumnezeu este imanent vieții, ascuns în orice mișcare, încă nenăscut, *han har inte samlat sin ofantliga / kropp under en vilja* („nu și-a adunat încă de nepătrunsul / trup sub o singură voință"). M-am gândit la ideea aceasta în fiecare zi de atunci – cum Dumnezeu e o posibilitate, întotdeauna prezentă, niciodată înfăptuită. Cum Dumnezeu e în combinele de recoltat și în boabele care curg din ele, în umbra copacilor și în meandrele drumurilor, în acoperișurile caselor și în tocurile ușilor, în mișcările copiilor și în inimile lor, și totuși nu este, căci totalitatea e de nepătruns, iar Dumnezeu în ea constă și, ca atare, e imposibil, căci el e în mulțime, iar dacă mulțimea e adunată într-unul singur, atunci nu mai este mulțime.

BICICLETĂ

O bicicletă este un mijloc mecanic de transport care constă dintr-un cadru pus pe două roți, una din ele legată de pedale printr-un lanț. E o structură atât de simplă și de eficientă, încât e de-a dreptul ciudat că n-a fost inventată până în secolul al XIX-lea. Leonardo da Vinci, cel care a desenat prototipuri de aeroplane, submarine și tancuri, de ce nu s-a gândit și la bicicletă? Sau Emanuel Swedenborg, care a conceput și el o mașină de zburat și care era obsedat de invențiile mecanice? Ideea de geniu în cazul bicicletei este transmiterea forței din pedale în lanț și mai departe în roata din spate, printr-o secvență în care fiecare etapă pare să amplifice forța, așa încât oricine, chiar și un copil, poate atinge o viteză considerabilă fără a folosi mai multă energie decât la mers și-și poate astfel mări foarte mult aria de deplasare. Și poate tocmai simplitatea acestei invenții, ca și potențialul ei popular și

democratic au fost motivele pentru care n-a conceput-o nici una dintre marile minți ale mecanicii. Marii inventatori aveau idei mărețe – să se ridice până la cer, să iasă în spațiul cosmic, să ajungă pe fundul oceanului –, în timp ce bicicleta e mică. Spre deosebire de alte mijloace de transport, impactul ei vizual e cu totul minor; când vedem pe cineva mergând pe bicicletă, observăm persoana, nu bicicleta. Bicicleta nu impresionează, e umilă și nu-l protejează pe cel care merge pe ea așa cum îl apără mașina, dimpotrivă, îl expune, și îi expune și vulnerabilitatea. În situații cotidiene, vulnerabilitatea aceasta nu e atât de vizibilă, dar în situații de conflict armat ea devine evidentă. Un soldat pe bicicletă nu e intimidant, nu oferă imaginea de temut pe care o reprezintă un soldat călare. Soldații au folosit biciclete mai ales în Primul Război Mondial, și atunci în primul rând pentru curierat. Adolf Hitler, de pildă, care a fost curier militar însărcinat să transmită mesaje de la statul-major aflat în spatele frontului, venea cu bicicleta până în tranșee. Din câte știu, nu există nici o filmare sau fotografie care să-l arate pe bicicletă, dar nu avem motive să credem că dădea altă impresie decât alți soldați pe bicicletă, care, în uniformă și cu cască și clătinându-se ușor în timp ce pedalează pe drumurile de pământ, par

mai apropiați de personajele lui Charlie Chaplin decât de ale lui Homer. Azi bicicletele sunt de neconceput în lumea echipamentului militar, care e formată aproape exclusiv din mașinării masive precum elicopterele, bombardierele, submarinele, rachetele, tancurile și portavioanele, și în care soldații cară atâtea efecte, încât seamănă ei înșiși cu niște mașinării. Dar când, în ultimii ani, forțele de poliție au înființat patrule pe bicicletă, scopul a fost să profite exact de vulnerabilitatea pe care forțele armate încearcă s-o evite; mergând pe bicicletă, polițiștii arată că sunt umani și reduc la minimum tot ceea ce-i poate separa de cetățenii pe care sunt chemați să-i servească. Și totuși în situații critice, de pildă, atunci când înconjoară o casă unde s-a refugiat un presupus terorist sau jefuitor de bancă, polițiștii nu vin pe bicicletă. Așa că, în ziua de azi, bicicleta ține cu adevărat doar de sfera familiei, în care, altfel, este profund integrată: în satul unde locuiesc, toți copiii de peste o anumită vârstă primesc propria lor bicicletă, și a învăța să mergi pe bicicletă a devenit un ritual de inițiere. Am cunoscut mulți adulți care nu știu să conducă sau să înoate, dar n-am întâlnit niciodată pe cineva care să nu știe să meargă pe bicicletă. Cum bicicleta nu-l apără, ci îl expune pe cel care merge pe ea, a te sui pe

bicicletă poate să presupună o aparentă pierdere a demnității, căci aura unei persoane care conduce un BMW e cu totul alta decât a celui care merge pe o bicicletă roșie Raleigh. Demnitatea care se pierde depinde întru totul de mașină, nu de persoană, căci ceea ce face bicicleta, de fapt, este să dezvăluie silueta omului, s-o așeze în dimensiunile ei reale. Dacă arăți mic pe bicicletă este pentru că ești mic. La asta mă gândeam, poate ca să mă consolez, zilele trecute, când mi-am cumpărat o bicicletă nouă și, cu o cască la fel de nouă pe cap, am trecut pe lângă mașină și am ieșit pe stradă, am pus un picior pe o pedală, l-am trecut pe celălalt peste cadru și am început să pedalez, la vreun metru și jumătate de suprafața de asfalt, complet expus și simțindu-mă dezgolit. Fiica mea cea mare, care a primit și ea o bicicletă nouă în aceeași zi, mi-a luat-o înainte, clătinându-se ușor și pedalând rapid cu picioarele ei lungi, fără să schimbe viteza, și am fost copleșit de un val de afecțiune față de ea, căci pe bicicletă tot sistemul ei de protecție față de lume – toate formele, atât fizice, cât și psihologice, de machiaj, și hainele, și modul ei de a vorbi, gâtul arcuit și ochii dați peste cap – erau complet eliminate de nevoia de a-și menține viteza și echilibrul, ceea ce, bineînțeles, o întorcea în timpurile

când mersul pe bicicletă era pentru ea o noutate, fiindcă, în clipa când, mărind ritmul, am ajuns în dreptul ei, ea a ridicat ochii și s-a uitat la mine cu o privire în care scăpăra o bucurie nedisimulată.

BACKER

În vara asta am făcut vreo sută de fotografii. În majoritatea apar copiii, dar sunt și multe imagini din curte sau cu peisajul din jur – lanuri întinse de cereale, liziere scăldate în soare, arbori foioși masivi, colinele scunde din apropierea mării, cerul înalt de deasupra lor, adesea plin de nori parcă suspendați în aer. Făcute cu camera telefonului, fotografiile acestea nu au nici o aură, nu radiază nimic în afara unui soi de factualitate: așa a fost locul acela în momentul acela anume, de pildă, curtea din Glemmingebro într-o zi îmbibată de ploaie, 10 iulie 2016. Orice loc și orice moment are caracterul său distinct, care însă nu se vede în aceste fotografii, decât poate dacă memoria mea îmi furnizează indicii. Probabil de asta fotografiile altora par adesea atât de irelevante; ceea ce le oferă semnificație este relația personală dintre cel care se uită la ele și ceea ce vede, indiferent că e vorba de oameni sau peisaje.

Acum câteva săptămâni am fost pentru prima oară la Rio de Janeiro și, cu toate că văzusem mii de fotografii ale orașului, abia când am stat acolo, pe Copacabana, cu zgârie-norii albi de beton în spatele meu, printre dealurile tropicale luxuriante și cu plaja în față, orașul a căpătat deodată pentru mine greutatea lui intrinsecă. Deci *așa* e Rio! Văzusem totul înainte, însă strict factual, nu ca realitate. Realitatea este realitate trăită. Ciudat este că tablourile, spre deosebire de fotografii, par să transmită asta. Nu e nimic ciudat aici, s-ar putea obiecta, căci ceea ce înfățișează tablourile este exact un loc sau o persoană anume, transmisă prin intermediul unei prezențe personale. Deci spiritul locului, aura lui, e ceva ce există doar în noi? Sau pur și simplu în noi există ceva suficient de fin acordat ca să-l perceapă? Iar spiritul locului e același pentru toată lumea, sau îl colorăm fiecare în moduri distincte, potrivit cu temperamentul și cu starea noastră de spirit? Ceea ce fac tablourile realiste din secolul al XIX-lea este să dea senzația că te afli acolo reprezentând în primul rând nu locul sau persoana, ci *însușirea* de a fi acolo, cu alte cuvinte, prezența. Apoi modului în care artistul a trăit locul respectiv i se suprapune modul în care privitorul trăiește ceea ce vede: tabloul

devine un loc. Azi am studiat toată dimineața o reproducere după un tablou al pictoriței norvegiene Harriet Backer, una dintre lucrările ei cel mai bine cunoscute, intitulată *Botez în biserica din Tanum*. Mi-a plăcut întotdeauna. Scena e înfățișată dinăuntrul bisericii, perspectiva pare să soarbă privitorul din interior spre ușa deschisă, pe care intră două femei, una din ele cu un copilaș în brațe. Într-o strană se vede o altă femeie, care întoarce capul să se uite spre ușă, și privirea mea tinde să se mute constant de la femeile care se pregătesc să intre la cea care se răsucește spre ele.

Ăsta e tot tabloul. Ne-am putea închipui că mizează pe tensiunea dintre interior, cu decorul lui burghez, și exterior, lumea largă de afară, dar nu e așa; dimpotrivă, tranziția dintre cele două locuri sau stări pare gradată și armonioasă. Nu e vorba nici de religie, de copilul nou-născut care face încă parte din natură, dar care e pe cale să fie inițiat în cultură – lucru la care iarăși mă gândesc când mă uit la tablou –, deși, desigur, imaginea evocă și această asociere. Și nu mă face curios nici să aflu cine sunt oamenii aceștia, unde au fost înainte să sosească aici sau unde se duc după aceea. Căci esența tabloului este momentul, relația lui aparte cu timpul. Se spune că Harriet

Backer nu lucra niciodată la picturile ei mai mult de douăzeci de minute odată, pentru că, după acest interval, lumina nu mai e niciodată aceeași. În tabloul nostru, lumina intră pe ușa deschisă din lumea dinafară – unde nu se vede cerul, ci numai o abundență de verdeață lucind luminos, așa cum se întâmplă în zilele ploioase de vară –, se reflectă într-o vagă sclipire pe ușa de lemn și devine mai mată când întâlnește podeaua, care se întunecă tot mai mult spre interiorul bisericii. Aceste efecte ale luminii ne sugerează o dimineață târzie, probabil la sfârșit de iunie sau început de iulie. Natura aceasta tranzitorie a luminii, faptul că se schimbă tot timpul, că nu e niciodată imobilă sau fixă, o leagă de timp, e aproape o vizualizare a timpului. În sensibilitatea extremă la lumină a acestei picturi se întâmplă ceva atunci când lumina întâlnește podeaua neclintită și zidurile tari, ceva pe care scena înfățișată – femeia care întoarce capul, femeile care sosesc la biserică – îl preia în cuprinsul ei, încât caracterul fulgurant al acelui moment anume este fixat în imobilitatea personajelor. Timpul devine astfel un loc, o grotă de lumină scobită în întuneric – și e singurul mod în care timpul, pe care îl simțim, dar nu-l înțelegem și nu-l vedem niciodată, poate să capete propria aură.

CINISM

Cinismul este denumirea unui anumit tip de gândire detașat de orice emoție și care este de aceea resimțit adeseori ca o formă de libertate, cam ca situația adolescenților rămași acasă pentru prima dată singuri când toată familia a plecat în vacanță. Gândurile lor pot s-o ia razna cum vor, nu e nevoie să manifeste considerație față de nimeni și de nimic, doar față de adevăr, care pentru cinic este ascuns ca în spatele unui văl. Vălul este compus din ideile și conceptele noastre despre realitate, mai ales despre realitatea socială, dominată de iluzii în care credem și pe care le folosim pentru a interpreta lumea, dar care sunt numai un joc, ceva secundar acoperind esența, adevăratele noastre motivații: interesul propriu, egoismul, instinctul de conservare, dorința. Asta înseamnă că nimic nu e ceea ce pare, ci întotdeauna exprimă altceva. O asemenea neîncredere programatică nu poate urma decât un singur

curs, nu poate duce decât la mizantropie, care, la rândul său, nu are decât două concluzii posibile, nihilismul sau hedonismul. Nihilismul este nimicul, hedonismul este plăcerea lipsită de empatie față de alții. Și e o ironie faptul că, dus până la ultimele sale concluzii logice, intelectul neumbrit de nimic, pur din punct de vedere emoțional, autonom și neîngrădit, cel care separă ființele umane de toate celelalte animale, trece direct într-un comportament animalic – cu o singură, nemiloasă diferență: conștiința propriei lipse de sens. Cinicul însă nu are cum să ajungă în altă parte, pentru că adevărul e cel care-l aduce aici. Salvarea, de pildă, prin credința în grația divină nu e o alternativă, căci credința e o iluzie creată exact pentru a fugi de adevăr, care e atât de brutal, încât aproape nimeni nu e pregătit să-l suporte, aproape oricine ar face orice ca să-l evite. La polul opus cinicului se află naivul, căci, în timp ce cinicul analizează totul și nu crede în nimic, naivul nu analizează nimic și crede totul. Antagonismul dintre aceste două poziții extreme nu e nicăieri mai bine înfățișat decât în romanul *Idiotul* de Fiodor Dostoievski. Viața socială e descrisă aici ca un joc care presupune strategii și calcule pentru a obține câștiguri personale și ruina altora și care se destramă complet atunci

când întâlneşte pe cineva care refuză să-l joace, care nu calculează, ci ia totul de bun şi crede în ceea ce vede. Bunătatea lui Mîşkin rezidă în lipsa lui de pretenţii, el nu are motive ascunse, ci îşi trăieşte complet emoţiile, ca un copil. Acelaşi lucru se întâmplă în filmul *Idioţii* de Lars von Trier, unde un grup de orăşeni deziluzionaţi din Copenhaga s-au adunat ca să se prefacă idioţi, şi jocul lor se destramă când întâlnesc pe cineva care nu se preface, o femeie care şi-a pierdut copilul. Lars von Trier însuşi este un cinic, şi Dostoievski trebuie să fi fost şi el, în orice caz, cunoştea foarte bine jocul, ca şi nihilismul şi hedonismul, şi opera acestor doi artişti poate fi văzută ca o bătălie împotriva eului lor cinic, ca o încercare plină de forţă de a da sens şi viaţă deşertului de cinism dinăuntrul lor. Şi da, poate că arta în general este, de fapt, expresia unei asemenea lupte. Cinismul pur nu poate crea artă, căci metoda lui de a privi lumea aşa cum este, fără emoţie şi fără credinţă, contrazice complet metoda artei, care este reimaginarea lumii filtrate prin emoţii. Forma ideală a cinismului este de aceea aforismul, sentinţa impecabilă şi cristalină, iar slujba cinicului este postul de critic, care, în adâncul inimii lui, e de fapt ostil artei. Arta pură, pe de altă parte, este creată de cei naivi, şi e cu

atât mai mare și mai bună cu cât artistul e mai naiv. Cel mai bun exemplu la care mă pot gândi este Edvard Munch, care nu avea nici cea mai mică fărâmă de cinism în firea lui, era un idiot, și puțini sunt artiștii care să fi reprezentat mai autentic decât el condiția umană aici pe pământ.

PRUNE

Cam la vremea când întunericul nopții prinde să se îngroașe, spre sfârșitul lui iulie și începutul lui august, ca și cum devine puțin mai umed și nu se mai dizolvă la fel de ușor în aer, încep să se coacă prunele. Gustul lor dulce și zemos are, deci, întotdeauna o tentă de melancolie în el: vara se apropie de final. Când m-am apucat să lucrez la cartea aceasta la sfârșitul lui mai, i-am rugat pe toți cei din editură să-mi scrie cuvintele pe care le asociază cu vara. Lista m-a surprins, era plină de speranță, cuvintele erau toate sprințare, vesele, ușoare. Erau plaje și băi în mare, bikini, rouă, bere rece pe terasă, nopți albe, faleze netezite de valuri, bronz, concedii și ochelari de soare, erau valuri, vacanțe, badminton, bărci de pescuit, radiouri portabile, cireșe, sandale și rochii de vară. Erau mașini decapotabile, înțepături de albină, vin rozé, hamace, aspersoare, citit din clasici, colaci, genunchi juliți

și mers cu cortul. Erau tabere de vară, pantaloni scurți, curcubeie, transpirație, pălării de paie, haine de in și valuri de căldură, genți de plajă și înghețată. Fiecare cuvânt evoca niște așteptări. Gustul prunelor, care e dulce într-un fel greu și întunecat, aproape teluric, cuprinde în el sfârșitul acestor așteptări. „N-a ieșit așa cum sperasem", spune gustul acesta, „și acum e prea târziu". Azi e opt august, și în bătrânul prun din mijlocul curții, ale cărui crengi orizontale sunt susținute de un fel de cârje, aproape toate prunele dinspre sud și vest sunt coapte. Am mâncat vreo două azi mai devreme, stând în iarbă, în briza proaspătă și răcoroasă, și în sentimentul de melancolie pe care mi l-a evocat gustul lor era și ceva bun, gândul întoarcerii în scurtă vreme la viața obișnuită, cu limitele și rutina ei, toamna și iarna, care nu promit nimic. Gustul m-a făcut să mă gândesc și la copilărie, la întunericul serilor de la sfârșit de august, când mergeam la furat de fructe în livezile bătrâne din Gamle Tybakken, pe care în amintirile mele îl asociam cu gustările de crab, un alt eveniment sezonier din ultimele zile ale verii, când în zidul ridicat împotriva toamnei apar breșe prin care se strecoară întunericul și vânturile ei. Uneori ne duceam la furat fructe în drum spre școală, ne lăsam bicicletele lângă gard,

intram în fugă și ne umpleam puloverul cu prune, ridicându-i tivul cu o mână ca să formăm un fel de tolbă înăuntru și cu cealaltă ținând bicicleta. Era perioada mea preferată din an, îmi plăcea umbra de răcoare din aerul dimineții, când apa mării era caldă încă după vară și când părea că există unul lângă altul două niveluri ale realității – unul legat de toamnă și de școală, celălalt de vară și de vacanță. Prunele făceau parte din această atmosferă, căci prunul înflorește la sfârșitul primăverii, primele fructe verzi apar la mijlocul verii și se coc spre sfârșitul ei și, ca multe alte lucruri care se petrec atunci, când căldura și lumina încep să pălească, au ceva rău prevestitor. Albinele și viespile sunt disperate după orice mai e dulce, sunt irascibile și iritabile, fluturii își trăiesc ultimele ore, prunele se răscoc și se strică atât de rapid, încât e imposibil să le mănânci îndeajuns de repede; vara pare să azvârle înfrigurată cu tot ce mai are înainte să moară. Iar dacă păstrezi prune până mai târziu în toamnă și iarnă, așa cum făceam noi în copilăria mea, când mama fierbea din ele compot, care era pus în borcane de sticlă în cămara de la subsol, atunci orice urmă a verii dispare, prunele stau și se închid la culoare în borcane pline cu sirop transparent de zahăr, ca niște căpșoare zbârcite prezervate în formol.

Coaja le e ca o piele, gustul, dulce-amar, şi nu cred să existe ceva în lumea materială care să semene mai bine cu amintirile.

PIELE

Toate ideile noastre despre cum simţim ceva la atingere îşi au originea în piele, în întâlnirea ei cu lumea materială. Pielea e cea care percepe că un şurub e tare şi striat, că lubrifiantul cu care e uns e moale şi uşor lipicios. Că iarba e moale şi răcoroasă în dimineţile de vară, că zidul tencuit al casei e rece şi dur şi că solul din stratul de flori, răscolit recent cu lopata, e uscat şi sfărâmicios oriunde îl atinge soarele, dar mai umed şi mai ferm la umbră. Toate aceste experienţe ţin de piele, şi asta chiar dacă s-ar întâmpla ca ea să nu atingă nici unul din aceste lucruri în dimineaţa zilei de azi, pentru că toate experienţele ei anterioare sunt stocate în conştiinţa noastră, de unde sunt constant scoase şi combinate cu informaţiile pe care ni le oferă vederea, aşa încât, până la urmă, cam de pe la vârsta de doi ani, suntem deja capabili să evaluăm suprafeţele şi să ştim cum se simt la pipăit fără să trebuiască să întindem

mâna ca să le atingem – chiar și structuri mari și complexe, cum e, de pildă, o plajă, unde, după cum știe până și copilul care s-a oprit la marginea unei păduri și vede plaja întinzându-se pe sute de metri în dreapta și-n stânga pe țărmul mării, nisipul mai depărtat de mal e uscat, cald și în același timp mătăsos și granular dacă îl lași să-ți alunece pe piele și să ți se prefire printre degete, pe când, în porțiunea peste care valurile oceanului se retrag cu un fâșâit slab, nisipul e dens, zgrunțuros, tare și umed. Acesta e și motivul pentru care putem avea senzația concretă că atingem obiecte și suprafețe în timp ce citim într-un fotoliu, de pildă, un text ca acesta descriind un cuțit lucios de oțel cu tăișul recent ascuțit care alunecă pe degetul mare, prin stratul subțire de piele, deschizând în el o tăietură îngustă unde într-o clipă țâșnește sângele. Lama rece și tăioasă, pielea moale, sângele care picură încet. Toată lumea cunoaște senzația. Această rezervă de cunoștințe despre cum sunt lucrurile și ce urmări are faptul că le atingem e rareori adusă în totalitate la suprafața conștiinței, și totuși ne guvernează, pentru că aceasta este funcția poate cea mai importantă a pielii, să determine condițiile optime pentru corp: un mediu nici prea cald, nici prea rece, nici prea umed, nici prea uscat,

nici prea tare, nici prea moale. Ceea ce pielea își dorește cel mai tare să atingă, lucrul după care tânjește întotdeauna și care o satisface de fiecare dată, încât se liniștește și devine tăcută, se simte mulțumită și eliberată, este altă piele. A ține un bebeluș dezbrăcat lipit de pieptul gol, piele la piele, e un lucru bun și plăcut, atât pentru bebeluș, cât și pentru adult. Pentru adulți, pielea unui alt adult este sursa unei alte forme de plăcere, uneori atât de puternică, încât, de îndată ce au închis ușa după ei și sunt singuri în cameră, cei doi își smulg hainele unul altuia și se lipesc unul de celălalt, căci dorința pielii de o altă piele, moale, netedă și goală, se poate transforma în câteva secunde într-o adevărată furtună. Faptul că așa stau lucrurile – că pielea tânjește după piele și că toate celelalte atingeri pe care le-a trăit sunt înmagazinate în conștiința noastră ca amintiri corporale, care pot fi trezite de ceea ce vedem cu ochii, chiar și când nu-l putem atinge – înseamnă că viața se trăiește cu totul altfel atunci când iarna se transformă în primăvară și apoi în vară, când oamenii încep să se îmbrace subțire, în fustă și pantaloni scurți, în maiou și tricou, pentru că dintr-odată peste tot este piele dezvelită – umeri goi, brațe goale, coapse, pulpe și genunchi goi, cefe și gâturi dezgolite, și ochii le văd, iar

corpul ştie ce înseamnă să mângâi un braţ, o coapsă, un gât, să simţi pielea goală a altuia lipită de a ta. E plăcut, şi totuşi senzaţia plăcută pe care ne-o trezeşte vederea pielii poate fi doar arareori schimbată în atingere propriu-zisă, distanţa vizuală nu se preface în apropierea mâinii, pentru că, într-o societate unde aproape toţi oamenii sunt străini între ei, noi organizăm lumea ascultând de ochi, nu de mână. Tranziţia de la realitatea ochiului la realitatea pielii corespunde tranziţiei de la sfera socială la cea privată, şi, pentru cineva ca mine, pentru care apropierea de alţii e problematică, căruia nu-i place aproape niciodată să fie atins şi nici să atingă pe altcineva, pielea este ca atare încărcată de ambiguitate, căci pielea mea tânjeşte şi ea să fie alături de o altă piele, poate mai mult decât orice altceva, dar în acelaşi timp se teme de asta şi de aceea caută să evite atingerea sau s-o limiteze. Aşa încât dorinţa pielii mele e ca un câine, iar voinţa mea, ca un lanţ cu care îl strunesc.

FLUTURI

Spre sfârșitul lui iulie și începutul lui august, în curtea noastră sunt fluturi. Nu sunt niciodată mulți, și de aceea a vedea unul e un sentiment dacă nu excepțional, cel puțin special, cam ca atunci când vezi un curcubeu. Fetița noastră cea mică aleargă după fluturi, probabil pentru că mișcările lor tremurătoare sunt aparte, atrăgătoare și lipsite de zgomot, nu prezintă nici un fel de pericol. Din câte îmi dau seama, frumusețea fluturilor, care face ca vederea lor mie să mi se pară aproape o ocazie deosebită, pe ea n-o interesează. Dar ceea ce-i place la ei – aerul lor inofensiv – are, la urmă urmei, legătură cu frumusețea; din cauza lipsei lor de apărare în fața prădătorilor, care este absolută, multe specii de fluturi au ajuns să aibă aripile pictate. Modelele de pe aripi funcționează fie ca instrumente de camuflaj, făcându-i să se confunde cu fundalul, pe care devin astfel invizibili, fie ca metodă de

deghizare, făcându-i să semene ba cu o frunză, ba cu o crenguță, de care prădătorii nu sunt interesați, sau cu ceva otrăvitor ori vătămător, de care prădătorii nu îndrăznesc să se apropie. Săptămâna trecută, în timp ce stăteam în fața casei și beam o cafea, am avut sentimentul că cineva se uită la mine. M-am întors și am descoperit că pe streașina acoperișului, chiar în spatele meu, se așezase un fluture. Avea pe fiecare aripă un desen ca un ochi, nu mare, dar clar conturat pe fond galben cu portocaliu. Ochiul acesta nu era doar un accident al naturii, ca atunci când în nori sau pe lemn, în petele de pe pereți ori în vârtejurile din lichide apar fețe sau contururi de obiecte, ci era făcut special să semene cu un ochi, ca să sperie prădătorii și să-i împiedice să atace fluturii cu pricina. I-am făcut o poză cu telefonul și acum stau și mă uit la ea. Ochiul acesta este pur și simplu uluitor. Cine l-a conceput? Nimeni. A apărut și a evoluat fără să fi fost vreodată mai întâi proiectat. Și atunci cum a apărut? Pentru ca o aripă fără ochi să se poată transforma într-o aripă cu ochi, trebuie să fi acționat o voință. Dar unde e localizată această voință? Nu în fluture, pentru că el probabil nu știe că are ochi pe aripi. Teoria științifică susține că voința aceasta a apărut prin selecție naturală, cu alte cuvinte,

că fluturii cu desene pe aripi care se întâmplă să semene cu un ochi s-au dovedit mai capabili să supraviețuiască decât cei cu alte desene și au trăit, ca atare, mai mult, încât un număr mai mare dintre ei și-au putut transmite genele urmașilor, într-un fel de proces lent de rafinare. Există circa 170 000 de specii de fluturi de zi și de noapte, adică aproximativ 10 la sută din totalul speciilor identificate pe Pământ, așa că, fără nici un dubiu, fluturii și-au găsit un mod de existență care funcționează, chiar dacă e destul de elaborat: mai întâi ou, apoi larvă, apoi pupă și, în sfârșit, fluturele, posesor al unor aripi uriașe în raport cu corpul. Fluturii au o frumusețe impresionantă, dar efemeră: din momentul când se târăsc afară din cocon și-și testează aripile și până să moară nu au la dispoziție decât câteva zile în care să se reproducă. Unele specii sunt incapabile să mănânce, n-au conceput nici un mod de a ingera hrană, zboară pur și simplu peste tot căutând un alt fluture pe care să-l impregneze sau de care să fie impregnați, cât mai au putere. De ce atunci tot acest mecanism spectaculos care le guvernează viața, de la lăcomia burduhănoasă a larvei la existența de sarcofag a pupei și la superbul spectacol al ultimelor zile, rezultatul unei metamorfoze tăcute? Dacă singurul lor

obiectiv e reproducerea, de ce fluturii n-ar putea fi pur și simplu niște ghemotoace mici, cenușii, lânoase și neatrăgătoare care să trăiască timp de câteva ore pe pământ, în pădure, suficient ca să depună câteva ouă minuscule și lânoase? Ei bine, din cauza timpului, a cărui adâncime e atât de mare, încât orice eveniment își poate desfășura toate consecințele posibile, oricât de mici și de nesemnificative, în toate direcțiile posibile. Asta dezvăluia fluturele așezat pe streașina casei, cât de infinit de veche este viața și ce rezervor enorm de posibilități conține timpul – pentru că, după numai câteva minute, când m-am ridicat de pe scaun și m-am dus pe veranda casei de vară, unde ținem uneltele, o mișcare bruscă m-a speriat îngrozitor: era o broască râioasă, își găsise adăpost sub robinetul care picura, vag lucioasă în lumina slabă, cu picioarele ei lungi și netede și capul mare și turtit. Și ea era o consecință a aceluiași lucru care adusese fluturele cu ochi pe streașina casei noastre. Iar eu, care am văzut toate astea și le aștern acum pe hârtie, sunt la fel.

OUĂ

În copilăria mea aveam ouă fierte în fiecare duminică la micul dejun, şi, cu toate că obiceiul acesta s-a destrămat de mult împreună cu familia care-l practica, ouăle fierte sunt şi azi legate, în mintea mea, de atmosfera tipică duminicilor. Acolo unde locuiam noi nu se auzea nici un clopot, şi nu mergeam niciodată la biserică, o singură familie din tot cartierul nostru se ducea, dar anii '70 erau încă atât de aproape de trecutul religios, încât aura lui rămăsese, la fel cum lumina poate rămâne pe cer o vreme după ce soarele a apus, stingându-se încet. Duminica toate magazinele erau închise, aşa că abia dacă exista circulaţie monetară, toată lumea era liberă şi nimeni nu făcea mai nimic. Oamenii ieşeau la o plimbare pe jos sau dădeau câte o raită cu maşina, şi luau masa de duminică, mai gustoasă şi mai elaborată decât mesele din celelalte zile ale săptămânii. Chiar dacă tot restul era acelaşi,

și nici camerele din casă, nici peisajul de pe fereastră nu se schimbau cu nimic, numai vederea oului, o mică boltă albă ca laptele deasupra ceșcuței speciale maronii, pe masa din bucătărie, era suficientă ca să dea zilei o notă aparte. Da, parc-ar fi radiat din oul însuși – starea aceea care transforma până și lumina dintre copacii de mai jos de stradă într-o lumină de duminică. Nu c-aș fi fost conștient de asta pe atunci. Mă așezam pur și simplu la masă și loveam oul cu cuțitul greu de masă, la vreo trei centimetri sub vârf. Coaja crăpa și se sfărâma, și metalul intra foarte puțin în moliciunea dinăuntru, încât partea de sus, umplută cu albușul întărit, se putea da la o parte ca un capac, adesea cu ajutorul linguriței. După asta luam solnița, o țineam mai întâi deasupra „capacului", apoi a oului deschis și o băteam ușor cu arătătorul ca să scutur granulele de sare. Dacă oul era călduț, ele se așezau ca niște pietricele minuscule pe ceea ce li se va fi părut o întindere uriașă de alb moale; dacă oul era fierbinte, se topeau imediat, dar erau recuperate câteva secunde mai târziu de papilele gustative sub forma unor mici înțepături sărate care păreau să radieze din masa cu gust blajin în care oul se transformase în gura mea. Mama, cea care fierbea de obicei ouăle, nu folosea niciodată cronometru,

încât consistența lor putea să varieze de la cele complet moi, în care albușul alburiu și vâscos plutea în coajă, iar gălbenușul era și el lichid, doar puțin mai gros, la cele complet tari, unde albușul era aproape cauciucat și avea o tentă albăstruie, în timp ce gălbenușul stătea cuibărit înăuntrul lui ca o mingiuță galbenă uscată care se sfărâma când băgai lingurița în el. Faptul că oul acesta are legătură cu viața nu e un gând care să vină de la sine, fiindcă oul are ceva extrem de stilizat, atât în forma lui perfect ovală și în suprafața netedă, ca și în structura lui interioară, în care galbenul se găsește înăuntrul albului, învelit cu grijă parcă, și dacă există ceva care să nu fie specific vieții, acelea sunt stilizarea, ordinea și caracterul sistematic. Aproape orice în natură e zgrunțuros, striat, cu margini dure, noduros sau inegal, pestriț sau fără margini. Asta se întâmplă și oului când puiul eclozează, și probabil de aceea oul e esențial în multe mituri ale creației, în taoism, de pildă, potrivit căruia universul a fost la început un ou care a crăpat în două când din el s-a născut un zeu: o parte a devenit cerul, cealaltă, pământul. Viața distruge ordinea, sparge simetria, care e condiția ei de bază, și, dacă e să contemplăm universul și să reflectăm la caracterul lui sistematic și ordonat, cu planete sferice

care se mişcă pe orbite eliptice în jurul unor sori sferici, care la rândul lor sunt organizaţi în galaxii spiralate, separate prin spaţii enorme, atunci viaţa de aici de pe pământ e antiteza lui, cu pisoii care aleargă din toate puterile până când îşi dau seama prea târziu că au prins o viteză exagerată, şi atunci încetează să mai dea din picioare şi alunecă direct în perete, ciocnindu-se cu capul de el, sau cu băieţi care urinează pe cabluri electrice şi sunt electrocutaţi, sau cu câte-o pereche care se aşază, cam cherchelită, la picnic sub un copac, iar copacul e lovit de trăsnet, şi ei stau şi se uită la el cu gura căscată, neştiind ce să facă, chiar când noi sosim acasă, şi soţia mea se repede înăuntru, aduce extinctorul şi stropeşte flăcările cu spumă albă.

PLENITUDINE

Plenitudinea e un alt nume pentru bogăţie, înseamnă o abundenţă de ceva, o cantitate mai mare dintr-un anumit lucru, dar în aşa fel încât suma finală e mai mult decât acumularea părţilor individuale. Când vorbim despre plenitudinea sensului, de pildă, nu ne gândim la noţiuni aflate într-un contrast logic ireductibil şi nici la un mănunchi ordonat de argumente, căci plenitudinea este antiteza logicii, duşmanul limitării, amica nesfârşirii. Nu, prin plenitudine a sensului înţelegem acel sentiment de intensitate care ia naştere în noi când stăm în faţa unei opere de artă sau când citim o carte, acea senzaţie foarte particulară de „mai mult" sau de „mult" care nu poate fi atribuită unei laturi anume a operei, ci radiază din toate părţile ei, şi exact numărul părţilor şi paritatea dintre ele trezeşte senzaţia. De pildă, diferitele nuanţe de albastru dintr-un tablou: numai faptul că te uiţi la ele te poate eleva

intelectual şi-ţi poate pune sufletul în contact cu ceva pe care îl simţi esenţial. Dar ce este acest ceva esenţial? Culoarea albastru, de pildă, cum şi în ce fel produce sens? Şi atât de abundent? N-o să ştim niciodată răspunsul, pentru că întrebarea despre sens ţine de o altă ordine decât sensul însuşi. Problema sensului e ca un vas, în timp ce sensul este ca apa: dacă turnăm apa în vas, ea îşi schimbă forma, dar reflecţia despre această formă n-o să ne aducă mai aproape de natura esenţială a apei; dacă, apoi, turnăm apa într-un alt vas, ea va lua la fel de firesc o altă formă. În artă, sensul stă în aceeaşi relaţie cu gândirea ca apa cu vasul. Şi poate trăsătura distinctivă a artei este exact această plenitudine; poate că plenitudinea este principiul călăuzitor din care se naşte arta. Ce ştim sigur este că modalităţile noastre de a evalua arta sunt legate de modul cum vedem mediul din jurul nostru, ca atunci când considerăm o operă de artă superficială sau, dimpotrivă, profundă, cu toate că există puţine asemănări exterioare între, să zicem, un volum de poezii şi apa dintr-un golf, sau când viziunea pe care o exprimă o numim îngustă ori largă, sau când spunem că, formal vorbind, ţine de arta înaltă sau joasă, sau când limbajul unei opere ni se pare înflorit, bogat şi luxuriant sau, din contră,

sărăcăcios, sterp și dezolant. Faptul că lumea din afară dă formă în acest fel celei lăuntrice și că arta e doar o imitație palidă a realității ar fi fost un gând apăsător – așa cum sunt ploaia sau grindina care culcă vara lanurile de cereale la pământ – pentru că ne face foarte legați de pământ și de locuri, închiși cu totul, claustrofobic, înăuntrul a ceea ce e tot timpul la fel, dacă n-ar fi existat bogăția acestei uniformități, care deschide lumea – până și cea mai mică părticică din ea – spre infinit. În fiecare vară când se coc grânele și eu trec cu mașina pe lângă lanurile din regiunea unde locuiesc, pe șosele înguste de asfalt care șerpuiesc prin peisajul orbitor, atât de uscat și de auriu și multă vreme complet nemișcat, încât nici măcar turbinele eoliene nu se clintesc, iar copacii cu draperia lor compactă de frunze verzi par să se întindă spre cerul albastru, până când se iscă vântul, și totul se pune în mișcare, iar peisajul pare străbătut de un val, la asta mă gândesc: dac-aș putea și eu să scriu așa!

VIESPI DE PĂMÂNT

Viespile de pământ erau făpturi misterioase și temute în copilăria mea, făceau parte dintre ființele pe care exagerările copilăriei le amplificau enorm, la fel ca dracul-de-mare, meduza albastră sau vipera. Dar, în timp ce acestea trei din urmă reprezentau un pericol real – deși riscul de a da de vreuna din ele era mic – și puteau face cu adevărat rău oamenilor, amenințarea viespilor de pământ era mai degrabă imaginară, și frica noastră de ele era la fel de nefondată ca frica de bursuc (care, se spunea, mușcă până când aude osul trosnind). Viespile de pământ erau învăluite în legendă nu doar pentru că i-ar fi urmărit pe oameni în roiuri uriașe și ar fi fost capabile să-i înțepe până mureau, ci și pentru că ar fi locuit în grote subterane. Erau făpturi ale aerului, ale cerului, a tot ceea ce era larg deschis, așa că o viespe care dispărea în lumea subpământeană căpăta o aură nefirească și diabolică.

Eu personal n-am văzut nici o viespe de pământ în copilărie, şi, ca adult, am uitat cu totul de existenţa lor şi de forţa lor întunecată de atracţie până într-o duminică de la sfârşitul verii, acum doi ani, când ne-am dus la plajă la Sandskogen. Era înnorat, dar cald. Soarele se vedea doar ca o pată galbenă neclară pe cerul alb-cenuşiu. Marea era şi ea cenuşie, afară de locul unde valurile se spărgeau de mal şi se rostogoleau albe peste nisipul galben-închis, aproape cafeniu. Mai departe pe uscat, unde apa nu mai ajungea, nisipul era bej şi se înălţa în dune abrupte pe care creştea iarba – în smocuri verde-pal pe partea dinspre mare, tot mai deasă pe partea opusă, până la marginea pădurii, unde solul era deja acoperit de arbuşti şi iarbă, de tufe cu fructe şi muşchi. Lăsaserăm maşina în parcarea îngustă, acoperită cu pietriş, din pădure şi merseserăm vreo sută de metri pe potecă până la plajă, unde stăteam acum şi ne uitam la marea calmă, plumburie, mâncând fursecuri şi bând cafea şi sirop de fructe. Veniserăm cu încă o familie, aşa că eram opt persoane. După o vreme, copiii s-au dus la mal să se joace, n-au intrat prea departe, doar cu picioarele. Dincolo de plajă se vedea un banc mare de nisip, iar canalul dintre ele era ca un râu. M-am dus să înot cu tatăl din cealaltă familie,

gândindu-mă că e probabil una din ultimele băi în mare pe anul acela: era aproape septembrie. După ce m-am întors, m-am șters și mi-am pus un tricou, mi-am dat seama că nu-mi văzusem băiatul de ceva vreme. I-am întrebat pe ceilalți. Se dusese, mi-au spus, la ruinele de fortificații aflate la câteva sute de metri mai încolo. Am hotărât să mă duc să văd ce face. Am coborât duna lunecând prin nisip, am ocolit-o la capăt și l-am văzut întins pe plajă la vreo șaptezeci sau optzeci de metri mai în față. Zăcea complet nemișcat, într-o poziție nefirească. Am luat-o la fugă. Când m-am apropiat, l-am auzit strigând.

– Ajutor, ajutor, ajutor!

O, nu! Un roi de viespi se rotea deasupra lui.

– Vin acum! i-am strigat.

Am ajuns, l-am ridicat din mijlocul roiului și am fugit cu el cât mă țineau picioarele pe plajă. Când am întors capul prima oară, le-am văzut că ne urmăresc, dar, în numai câteva secunde, roiul se împrăștiase. Băiatul meu plângea și suspina. L-am pus jos pe creștetul unei dune, în mica adâncitură unde ne instalaserăm de multe ori la plajă, și l-am întrebat unde fusese înțepat.

– Aici, aici și aici, a spus el cu glas înecat, printre suspine.

Scăpase ieftin, m-am gândit, trei înțepături nu era așa de rău când te gândeai câte viespi fuseseră. Dar el nu plângea de înțepături, ci de spaimă, de panica pe care o trăise, nu îndrăznise să se miște, fusese prizonier acolo, singur pe plajă, fără nimeni care să fi venit să-l ajute. După o vreme s-a oprit din plâns, și eu nu m-am mai gândit la cele petrecute – la urma urmei, se descurcase. Dar la următoarea ședință cu părinții am aflat că povestise întâmplarea în clasă și plânsese și acolo. În vara următoare a refuzat să poarte tricou sau pantaloni scurți. Nici nu se punea problema să mai mergem la plajă la Sandskogen. Și chiar și azi are tendința să-și acopere cât mai mult pielea când iese din casă, indiferent cât e de cald. De asta a trecut pe lângă fereastra mea puțin mai devreme cu o jachetă pe el și în pantaloni lungi, cu toate că soarele arde, iar afară sunt douăzeci și cinci de grade. Au trecut doi ani de atunci, și nu se mai gândește c-o să-l înțepe viespile dacă-și pune haine subțiri de vară, dar asociază încă mânecile și pantalonii lungi cu o senzație de siguranță.

CIRC

Ieri-seară ne-am întors de la Budapesta, am fost acolo la o nuntă, prietenul meu Tore s-a căsătorit cu Hilde. A doua zi după ceremonie și petrecerea de nuntă, toți invitații au mers la circ. Fetele mele mai mari erau sceptice, se apropie de adolescență și pentru ele circul era ceva copilăresc, dar le-am convins să vină oricum. Seara am luat un taxi de la hotel până la parcul din oraș, unde ne-am întâlnit cu ceilalți oaspeți în fața clădirii circului. Era foarte cald, cam treizeci de grade, și atmosfera era oarecum febrilă, așa cum se întâmplă adesea înainte de spectacole care presupun bilete, locuri rezervate, chioșcuri cu cozi lungi de unde oamenii vin cu floricele la cornet, cu pungi de bomboane, cu sticle de băuturi răcoritoare. La fel e și înainte de o proiecție de film, de un meci de fotbal, deși nu înainte de un film sau un meci la televizor, așa că atmosfera aceasta emoționată are probabil

de-a face cu mulțimea oamenilor adunați, cu faptul că urmează să vedem ceva împreună cu alții pe care nu-i cunoaștem. Zumzetul vocilor, lumea care vine și pleacă, oamenii care se răsucesc, zâmbesc și stau de vorbă. Soarele apunea, și în parc creșteau umbre care se întindeau dincolo de clădirea circului, unde se aprindeau deja luminile. Am intrat și ne-am ocupat locurile. Ca la orice circ, arena era rotundă, și publicul se așeza în trepte peste tot în jurul ei, nu ca la teatru, doar într-o parte. Copiii mei erau sceptici, fiindcă toate spectacolele pe care le văzuseră fuseseră mai degrabă amatoristice, înjghebate de companii mici itinerante, ale căror promisiuni de distracție și magie sunt întotdeauna mai atrăgătoare decât ceea ce oferă spectacolul, și poate că pentru ei circul asta și era: gesturi dramatice și vorbe mari care învelesc ceva mai degrabă nesemnificativ. Dar au primit floricele și răcoritoare și s-au resemnat să-și petreacă următoarele câteva ore uitându-se la chestii plicticoase de genul animale și oameni care fac trucuri. După douăzeci de minute stăteau în întuneric cu gurile căscate. Din când în când râdeau, dar în cea mai mare parte erau cu ochii pironiți asupra arenei, cu privirea concentrată și strălucitoare, fascinați. Au fost numerele clasice: mers pe sârmă, artiști

la trapez, patru bărbaţi care se urcau unul pe umerii altuia şi o femeie catapultată prin aer care ateriza în siguranţă în braţele acrobatului din vârf. Dar punctul culminant a fost un bărbat care făcea tot felul de trucuri cu patru jobene: jongla cu ele, îi aterizau pe cap şi-i cădeau unul după altul în ritmul muzicii. Gradul de dificultate al mişcărilor creştea pe măsură ce muzica devenea mai complicată, borul pălăriilor îi atingea acum fruntea de fiecare dată, şi jobenele erau răsucite în aer înainte să i se aşeze pe cap. Fiica mea cea mică râdea tare. Am râs şi eu tare, şi fetele cele mari s-au uitat la mine surprinse, căci pentru ele acesta era numărul cel mai puţin spectaculos.

– De ce-ai râs la *aia*, tati? m-au întrebat pe urmă.

Le-am spus că râsesem fiindcă sora lor cea mică râsese atât de tare. Şi fiindcă îmi dădusem seama că bărbatul cu jobenele îşi exersase probabil numărul timp de mulţi, mulţi ani, cu tot atâta seriozitate şi intensitate ca şi campionii olimpici de gimnastică. Doar ca să ajungă să-şi rotească pălăria în aer înainte să-i aterizeze pe cap, exact în ritmul muzicii, şi să ofere astfel publicului câteva secunde de bucurie pură. La circ, totul ţine de sfidarea limitărilor pe care lumea materială le impune corpului omenesc, prin selectarea

unui singur element şi repetarea lui la nesfârşit, ca un fel de încremenire a clipei pentru ca artistul să poată exersa înăuntrul ei, până când mişcarea e perfect cizelată şi gata să fie efectuată în faţa publicului. Spectacolul de circ n-are finalitate, nu produce nimic altceva decât exclamaţiile gâtuite de emoţie ale publicului. Gurile deschise, ochii strălucitori, palpitaţia interioară. E uşor să-ţi fie milă de bărbatul cu jobene, care şi-a petrecut toată viaţa perfecţionând nişte mişcări mărunte şi stupide, numărul lui are ceva profund meschin, deşi e în acelaşi timp un mare triumf, pentru că reuşeşte să arate frumuseţea tristă a vieţii într-un mod pe care oricine îl înţelege şi îl recunoaşte imediat: n-ai ce să aştepţi mai mult de la viaţă decât borul care atinge fruntea după ce pălăria s-a răsucit de două ori în aer înainte să aterizeze pe cap; aceasta e distracţia supremă pe care o putem obţine. Şi e suficient, mi-am dat seama în timp ce mă uitam la jongler. De asta am râs.

REPETIȚIE

Îmi place repetiția. Îmi place să fac același lucru, la aceeași oră, în același loc, zi de zi. Îmi place pentru că din repetiție iese ceva: mai devreme sau mai târziu, mormanul de uniformitate începe să alunece. Și atunci începe scrisul. Priveliștea de la fereastra mea e un memento constant al acestui proces încet și invizibil. În fiecare zi văd același gazon, același măr, aceeași salcie. E iarnă, culorile sunt șterse, copacii, goliași, apoi e primăvară și curtea e o explozie de verde. Cu toate că m-am uitat la ea în fiecare zi, n-am observat schimbările propriu-zise, e ca și cum ele se produc pe o scară diferită, dincolo de raza noastră vizuală, așa cum sunetele de înaltă frecvență se află în afara spectrului nostru auditiv. Apoi vine revărsarea exuberantă de flori, fructe, căldură, păsări și creștere intensă pe care o numim vară, apoi vine o furtună, apoi merele zac împrăștiate în cerc sub pom. Fulgii de zăpadă

se topesc în clipa când ating pământul, frunzele sunt maronii și încrețite, crengile despuiate, păsările au dispărut; e din nou iarnă.

Când eram tânăr, afirmația lui Cicero cum că, pentru a fi fericit, omului nu-i trebuie decât o curte și o bibliotecă mi se părea o expresie a mentalității burgheze, un adevăr pentru adulții plicticoși de vârstă mijlocie, exact opusul a ceea ce-mi doream eu să devin. Poate gândeam așa pentru că tatăl meu păruse aproape obsedat de curte, erau perioade când își petrecea aproape tot timpul liber afară. Acum, când sunt eu însumi un adult plicticos de vârstă mijlocie, am capitulat, m-am resemnat în fața ei. Nu numai că văd legătura evidentă dintre literatură și curte – o zonă mică în care se cultivă ceva altfel nedefinit și nelimitat –, dar o și promovez. Am citit o biografie a lui Werner Heisenberg, și e toată acolo, în curte – atomii, salturile cuantice, principiul incertitudinii. Am citit o carte despre gene și ADN, și totul e iarăși acolo, afară. Am citit Biblia, în care se aude vocea Domnului Dumnezeu, plimbându-mă prin curte în răcoarea zilei. Îmi place expresia aceasta, „în răcoarea zilei", trezește ceva în mine, o senzație de adâncime în zile lungi de vară pline de soare, e în ele ceva din eternitate – și apoi, după-amiaza, vânturile dinspre

mare vin bătând peste uscat, și apoi umbrele se întind pe măsură ce soarele scapătă pe cer, și apoi copiii izbucnesc în râs undeva în apropiere. Asta este „în răcoarea zilei", adică în mijlocul vieții, și, când se va termina, când eu n-am să mai fiu, privelișteа de aici va rămâne. De asta îmi dau seama când privesc afară pe fereastră, și, într-un fel, e un gând ciudat de reconfortant că noi observăm lumea în timp ce trecem prin ea, dar că ea nu ne bagă în seamă. Și aceasta e una dintre sarcinile literaturii, să ne amintească de insignifianța noastră și să ne facă să înțelegem că propriul nostru mod de a produce sens este pur și simplu unul dintre multele moduri posibile pe lume, la fel ca al pădurii, al câmpurilor, al munților, al mării și cerului. Lumea nu e traductibilă, dar nu e nici incomprehensibilă câtă vreme cunoști regula simplă că nimic din ceea ce exprimă prin puzderia ei de vieți și de făpturi nu e urmat de un semn de întrebare, ci doar de unul de exclamație.

PESCUIT DE CRABI

Pescuitul de crabi are loc la sfârşitul verii şi toamna, când crabii sunt cei mai cărnoşi. Fie se foloseşte o cuşcă specială, adică o cutie de sârmă cu momeală înăuntru, în care crabii pot să intre, dar din care nu mai pot să iasă, fie stai pe mal, aţintind de cu seară o sursă de lumină asupra apei, şi noaptea, cu o greblă sau o altă unealtă potrivită, culegi crabii – veniţi să caute crustaceele mărunte ce cresc pe stânci – când se ridică încet de la fundul apei. Am fost luat la pescuit de crabi de câteva ori în copilărie, şi amintirile mele despre nopţile acelea sunt printre cele mai vii, probabil pentru că mă simţeam ca într-o altă realitate, pe o insuliţă care se deschidea spre largul oceanului, noaptea, şi pentru că tot ce avea de-a face cu crabii mi-era străin şi îl percepeam ca pe o aventură. Multă vreme am crezut că ei caută de fapt lumina, că din adâncurile apei, din lumea lor secretă şi inaccesibilă,

sunt atraşi de semnalul venit din lumea noastră – sursa de lumină care străluceşte mult deasupra lor. Ce putea să reprezinte pentru ei? Păreau hipnotizaţi de ea, nu puteau să n-o urmeze, şi eu credeam că, la un moment dat în viitor, nişte nave spaţiale cât nişte oraşe aveau să vină şi să planeze pe cer deasupra acestui peisaj, şi că atunci noi aveam să fim cei care abandonam totul şi ne îndreptam spre ele, atraşi irezistibil de ceva care ne umplea în aşa măsură, încât nu mai lăsa loc nici de teamă, nici de îndoială, şi care ne făcea indiferenţi la orice pericol. Şi mai era şi duritatea crabilor, cochilia care părea de piatră şi care se izbea de stânci când tata îi scotea din apă. Mişcările lente ale cleştilor când zăceau în cadă, răsturnaţi unul peste altul, şi ochii mici şi negri – ce vedeau cu ei? Ce fel de fiinţe erau, de fapt, la ce se gândeau? Când plecam spre casă, în barcă, din cuva cu crabi se auzea un clănţănit, iar dacă erau mulţi, semăna aproape cu ticăitul unui ceas. Felul cum se căţărau unii peste alţii, sunetul cochiliilor lovindu-se între ele. Tata îmi arătase cum să-i ţin, trebuia să-i prinzi de marginea de sus a cochiliei, unde n-aveau cum să ajungă cu cleştii. Şi totuşi, chiar dacă ştiam că acolo cleştii lor nu-mi pot atinge degetele, nu îndrăzneam să fiu sigur, frica mea de cleştii păroşi

era mai puternică decât raţiunea, aşa cum e de obicei în copilărie. Era apoi felul cum mureau, căţărându-se şi lovindu-se unul de altul sau dând încet din cleşti când erau lăsaţi să cadă în vasul mare cu apă clocotită de pe aragaz, cum încetau brusc să se mişte, se răsturnau pe o parte şi se răsuceau cu burta în sus, duşi de pe lume şi totuşi încă în ea, cu cochilia şi carnea lor, cu cleştii nemişcaţi şi ochii ca nişte boabe de piper. După care erau aranjaţi pe un platou mare şi arătau ca nişte mici statuete, monumente dedicate vieţii subacvatice. Dar unde dispăruse viaţa lor? Era de parc-aş fi simţit ce e moartea cu adevărat: un fel de osmoză. Masa din seara următoare era un ospăţ, mai ales pentru că tatei îi plăceau mult crabii şi tot ritualul legat de consumul lor, în special al cleştilor, fiindcă cereau o tehnică specială pe care el o deprinsese perfect: rupea cleştele la încheietură, îndepărta peliculele albe de cartilaj asemănătoare cu nişte aripi de insectă, îşi lipea buzele de crăpătura aceea ca de un mic flaut şi sugea din ea tare, dintr-odată, ca şi cum ar fi suflat într-un cimpoi, dar sorbind aerul, nu împingându-l în afară, şi carnea netedă se desprindea din teaca ei tare şi aspră şi-i ţâşnea în gură. Nu cred că l-am văzut vreodată aşa de fericit ca în momentele acelea, când toată familia se

strângea în jurul mesei şi al platoului cu crabi. Şi mă simţeam ca un ucenic, un fiu care avea să înveţe şi el toate astea într-o zi şi să fie la fel de fericit.

BUBURUZE

Buburuza este un mic gândac zburător, dar a ajuns să ocupe în mintea noastră un loc cu totul diferit de al altor gândaci zburători, care, cu elitrele lor lucioase, adesea negre, cu picioarele numeroase și antenele lungi, par infinit de departe de noi – în măsura în care îi observăm, firește. Ca și alte insecte, gângăniile acestea ni se par un soi de obiect viu mai apropiat de pietre sau de bețe decât de câini sau pisici, și cel care se ferește să strivească un cărăbuș sub călcâi sau un țânțar între palme are cu adevărat inimă bună. Puțini sunt însă cei care ar omorî fără să stea pe gânduri o buburuză, și asta cel mai probabil fiindcă înfățișarea ei ne e plăcută. Cu spatele arcuit ca o cupolă și cu elitrele roșii cu puncte negre, ni se pare frumoasă, și, când ceva e frumos, vrem să-l aducem mai aproape de noi. Dar la buburuză special e faptul că nu e frumoasă în vreun fel sublim, spre deosebire de vultur sau

de rechin, să zicem, a căror frumusețe are un aer de cruzime, creând o altfel de distanță, și nici într-un mod elevat, cum sunt fluturii, ale căror culori și desene de pe aripi amintesc poate de culorile și modelele formate de petrol pe apă și care par cumva arogante, ceea ce, bineînțeles, este unul din indiciile măreției. Nu, buburuza e frumoasă într-un fel copilăresc. E drăguță. Atât forma ei, boltită și asemănătoare cu un nasture, cât și culorile de pe elitre, roșu cu puncte negre, îi dau un aer funcțional și o fac să pară ceva creat ca să încânte sau să amuze, mai ales pe copii, care sunt probabil singurii capabili să aprecieze cu adevărat acești mici nasturi zburători, roșii ca focul. Dacă studiem îndeaproape elitrele buburuzei, roșul pare să fi fost pictat pe deasupra, ca și cum negrul petelor era culoarea originală și roșul a apărut cam așa cum un scaun negru din camera copiilor e la un moment dat pictat în culori vesele de părinții care vor să le facă copiilor o bucurie. Aerul acesta vesel e motivul pentru care buburuza și modelul de pe spatele ei sunt atât de răspândite în cultura copiilor. Ființele acestea mici par prietenoase și simpatice, fericite și amuzante. Și totuși sunt gândaci, fac parte din lumea mecanic-instinctuală a insectelor, și, când apar în roiuri mari, așa cum se întâmplă

câteodată când se întrunesc anumite condiţii, prăpastia care ne separă de ele, natura aceea profund străină nouă pe care o au toate soiurile de insecte, devine vizibilă. Acum cinci ani, într-o zi de sfârşit de vară, le-am văzut exact în această lumină. Luaserăm autobuzul, împreună cu încă o familie, de la Malmö spre una din plajele din apropierea oraşului. Descoperiserăm locul nu demult. Alături se afla un camping, aşa că plaja era dotată cu de toate, plus că avea şi copaci, care dădeau o umbră minunată în vara aceea caniculară. Încă de când veneam de la staţia de autobuz, cu fetele mai mari care o luaseră la fugă înainte peste pajişte şi cu cel mic în cărucior, cu genţi frigorifice, lucruri de plajă şi pături atârnate peste umăr, am observat că aerul e plin de insecte, erau fărâmiţe negre peste tot. Curând au început să ni se aşeze pe haine şi în păr; eu purtam un tricou alb, şi pe el se vedeau clar cinci sau şase buburuze. Când ne-am apropiat de plajă, am auzit de sub picioare un scrâşnet. În unele locuri, pământul era împânzit de buburuze. Am tras de tricou ca să le scutur de pe mine, dar în scurtă vreme erau înapoi, de data asta zece sau douăsprezece. Mi-am trecut degetele prin păr şi am clătinat din cap să scap de ele, dar altele veneau întruna. Erau buburuze peste tot. Am

întins pătura pe o pantă cu iarbă sub un copac; în câteva clipe era acoperită de gâze. Ne-am dus puțin mai departe, dar și acolo era la fel: peste tot, pe pământ și în aer, erau puzderie. Păreau să vină de dincolo de golf, mult pe deasupra apei, în roiuri uriașe, întunecate, care se îndreptau spre uscat. Probabil sute de mii. Chiar și în apă pluteau buburuze. Am avut o senzație intensă de neplăcere, pentru că, stând pe iarba verde lucioasă și privind peste strâmtoarea albastră care scânteia în soare, sub arcul impresionant al podului Öresund, mi-am dat seama că într-o zi lumea avea să piară – într-o zi la fel de frumoasă și de obișnuită ca aceasta.

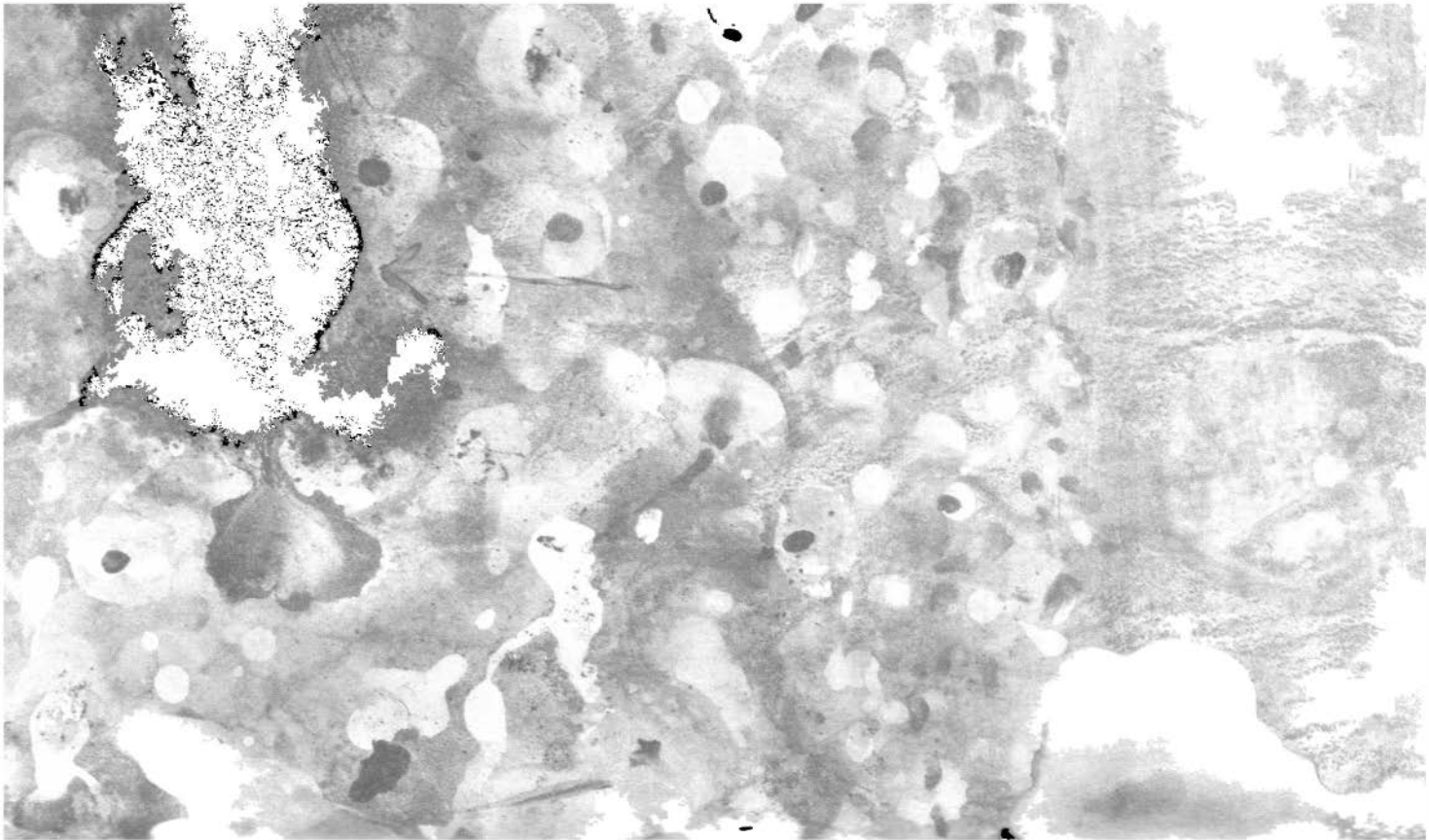

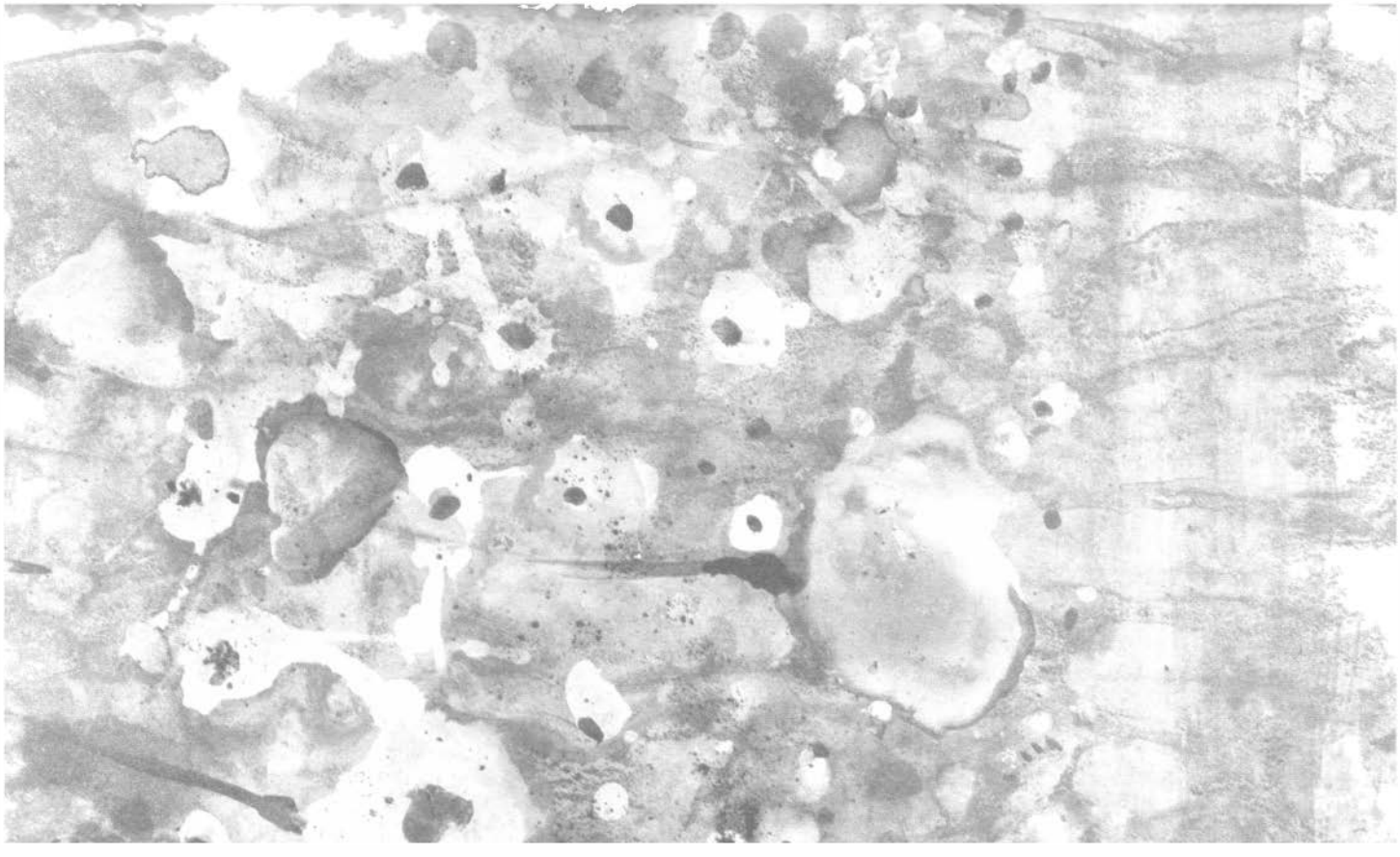

Vara este a patra carte din cvartetul *Anotimpuri*,
unul dintre cele mai originale proiecte literare din ultimii ani,
confesiunea curajoasă și plină de iubire a unui tată
pentru fiica lui cea mică.

Tradiție din 1989
www.litera.ro
ISBN 978-606-33-6347-4
9 786063 363474
eBook disponibil